

TEATRUL

REVISTĂ A CONSILIULUI CULTURII ȘI EDUCAȚIEI SOCIALISTE

Melania Ursu

de la Teatrul Național din Cluj-Napoca
— o remarcabilă interpretă
a dramaturgiei românești

Dan Iordăchescu

„Vrem să fim o nație una,
puternică și liberă...”
(Cornel Trăilescu : „Bălcescu“)

◀ **Ileana Dunăreanu**

„Omul, pentru fericirea lui, trebuie să
lupte...”

(Al. Vampilov : „Vara trecută
la Ciulimsk“)

Revistă lunară editată de
Consiliul Culturii și Educației
Socialiste și de Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România.

Redactor-șef
RADU POPESCU

Colegiul de redacție :
AUREL BARANGA,
MIHNEA GHEORGHIU,
G. IONESCU-GION,
HOREA POPESCU,
ALECU POPOVICI,
DINU SĂRARU,
NATALIA ATANASIU,
FLORIN TORNEA (redactor-șef adjunct).

*** Educație politică și cultură socialistă p. 1

Stagiunea 1976—1977

ȘANTIER DRAMATURGIC. Răspund : Ion Băicșu, Mircea
Radu Iacoban, Iosif Naghiu, Gh. Vlad, Al. Voitin p. 3

Sinteze

V. MINDRA : Dramaturgia istorică și evoluția ideilor . p. 8

Teatrul în județul dumneavoastră

PAUL TUTUNGIU : Trei însemnări, un interviu și un
portret din județul Olt p. 10

Teatrul de amatori

VICTOR PARHON : Agendă de toamnă p. 13

Semnal

VIRGIL MUNTEANU : Niște cilindri cu pălărie p. 15

Procedee în scrisul dramatic

LEONIDA TEODORESCU : Despre insolitare p. 16

În pregătirea zilelor teatrului din R. D. G.

în țara noastră

HANS-RAINER JOHN : Teatrul în R.D.G. p. 19

MARTIN LINZER : 5 ani de dramaturgie socialistă . . p. 23

Tribuna regizorului

ALEXANDRU COLPACCI : Actorul și spațiul scenic . . p. 28

Cronica dramatică

Semnează cronicile : VALERIA DUCEA, MIRA IOSIF,
MARIA MARIN, IONUȚ NICULESCU . . . p. 29

Viitorul rol

MARIA MARIN : Eliza Petrăchescu și Ion Caramitru . p. 38

FL. T. : T.E.S. — După jubileu p. 40

Debuturi în critică

BOGDAN BURILEANU : Spațiu și timp în teatrul lui
Teodor Mazilu p. 41

Educație politică și cultură socialistă

Viața teatrală din patria noastră reîncepe sub semnul unui eveniment care concentrează interesul tuturor slujitorilor scenei: punerea în dezbateri larg democratică a documentului, de o excepțională însemnătate pentru viața politică și ideologică a întregului popor, care este Programul de măsuri pentru aplicarea hotărârilor Congresului al XI-lea al partidului și ale Congresului educației politice și al culturii socialiste, în domeniul muncii ideologice, politice și cultural-educative, program elaborat de Comisia ideologică a C.C. al P.C.R., sub conducerea directă a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român.

Admirabilă sinteză a gândirii teoretice și a practicii partidului nostru, exemplul de elaborare, în linii clare, a strategiei și tacticii de înaintare pe drumul construcției victorioase a societății socialiste multilaterale dezvoltate. Programul reflectă preocuparea permanentă, susținută, pe care partidul nostru, secretarul său general, o acordă activității ideologice, politice și cultural-educative din patria noastră.

Se regăsește, în paginile Programului, în termeni concreți de o mare limpezime, ideile orientative cuprinse în documentele Congresului al XI-lea al partidului, în magistrala Expunere a tovarășului Nicolae Ceaușescu la întiiul Congres al educației politice și al culturii socialiste, idei privind: îmbunătățirea organizării și conducerii unitare a activității politico-ideologice și cultural-educative; organizarea învățămîntului politico-ideologic; pregătirea practică și educarea patriotică, revoluționară, socialistă, a tineretului; îmbunătățirea activității mijloacelor de informare în masă și a modalităților de răspundere a cunoștințelor științifice și tehnice; îmbunătățirea activității Academiei de științe sociale și politice, a altor instituții educative; precum și îmbunătățirea activităților menite să ducă la o mai bună cunoaștere a României peste hotare, la promovarea statornică a prieteniei cu alte popoare.

Fiecare slujitor al scenei se apleacă asupra acestui document decis să-și supună conștiința unui examen critic sever, să-și mobilizeze forțele, întreaga capacitate creatoare, pentru a contribui la traducerea în viață a acestui însuflețitor Program.

Deloc întâmplător, dimpotrivă, supuse celor mai riguroase principii ale gândirii științifice, ideile privitoare la ridicarea la un nivel superior a activității în domeniul culturii și artei — capitol cu semnificație deosebită pentru făuritorii de bunuri spirituale — vizează, în primul rînd, „ridicarea nivelului politic, ideologic, etic și estetic al creatorilor“.

Documentul supus dezbaterii publice trasează, cu deosebit simț al perspectivei, sarcini concrete privind formarea creatorilor din domeniul culturii și artei, în legătura lor directă cu viața social-politică a țării, definirea profilului lor politic, etic și cetățenesc, în funcție de participarea activă la edificarea societății socialiste multilaterale dezvoltate. În acest sens, trebuie subliniat rolul ce revine Asociației oamenilor de artă din instituțiile teatrale și muzicale, în orientarea membrilor săi „către o participare cât mai largă și mai directă la activitatea formațiilor artistice amatoare în vederea ridicării nivelului interpretativ al acestora“. Este o datorie de conștiință a fiecărui artist profesionist — actor, regizor, scenograf — să se implice mai direct în procesul de elaborare a viitoarelor spectacole ale teatrelor populare, ca și ale celorlalte formații de amatori, contribuind, cu întreaga capacitate creatoare, la realizarea unor spectacole de înaltă ținută artistică și ideologică și, prin aceasta, la câștigarea interesului unui număr cât mai mare de spectatori.

Vedem în acest îndemn nu numai perspectiva sprijinirii unei atît de larg cuprinzătoare mișcări artistice cum este arta interpretativă amatoare — atît de bogată și variată în formele ei de manifestare, de la brigăzile artistice și formațiile teatrale, la

formațiile de dansuri și ansamblurile folclorice — dar și reversul, legătura nemijlocită a artistului profesionist cu izvorul de apă vie al creației populare, cu forța viguroasă, niciodată secătuită, a fâuritorilor de bunuri materiale, legătură fără de care artistul profesionist încetează să existe pe planul creației.

Retinem, ca pe o idee dintre cele mai prețioase, dintre cele mai fecunde, rolul ce revine A.T.M. în ridicarea nivelului ideologic și artistic al artei spectacolului teatral și muzical, prin inițierea unor spectacole cu creații originale în cadrul cărora vor fi organizate dezbateri, cu participarea criticilor de specialitate și a judecătorului suprem — publicul. Dealtfel, mai mult ca până acum, mai cuprinzător decît am făcut-o și mai consecvent, sintem îndemnați, prin ideile cuprinse în Program, să căutăm opinia spectatorilor noștri, să supunem creația noastră examenului sever și drept al publicului.

Dezbaterea publică — această formă de exprimare larg democratică, care garantează direcția orientare și adinea judecată — se prevăd a fi supuse, în perioada pregătirii stagiunii teatrale și muzicale, repertoriile. Știm, din experiență, că nu întotdeauna și nu peste tot repertoriile teatrelor noastre s-au arătat la înălțimea comandamentelor impuse de viață, că și-au făcut loc lucrări nesemnificative, că s-au reprezentat spectacole cenușii, fără vibrație, că s-au scăpat din vedere criteriile riguroase, exigente, pe baza cărora se cere a se întocmi un repertoriu de înaltă ținută artistică. Avem în față perspectiva apropiată a sărbătoririi unui eveniment de seamă în viața poporului nostru : Centenarul Independenței naționale. E clipa să ne supunem conștiința unui sever examen autentic, să ne întrebăm dacă am făcut destul pentru a întîmpina cum se cuvine această sărbătoare a României. Va trebui să facem totul pentru ca, la întîlnirea cu opinia publică, odată cu primele manifestări ale festivalului „Cîntare României“, teatrele noastre să se prezînte cu fruntea sus. O putem face numai mobilizînd întreaga noastră capacitate creatoare, în vederea realizării îndemmurilor cuprinse în Program, de a acționa „pentru diversificarea spectacolelor artistice, promovîndu-se pe o scară mai largă spectacolele la locuri istorice și în stațiuni turistice, spectacolele de poezie și cîntec revoluționar, în săli mari, de sport, în aer liber...“.

Studierea amănunțită a ideilor cuprinse în Program scoate în evidență mereu noi răspunderi care ne revin nouă, oamenilor de teatru. Va trebui să reflectăm îndelung și cu întreaga responsabilitate a conștiinței noastre la îndemmurile de a folosi cit mai judicios potențialul colectivelor teatrale, astfel ca nici o energie să nu rămînă neutilizată, ca fiecare creator să fie angajat într-o activitate pe scena proprie, pe scenele caselor de cultură și cluburilor, în spectacolele televizate — al căror număr se cere sporit — sau alături de interpreții amatori. Va trebui să facem mai mult pentru ca cele mai valoroase piese românești să fie larg cunoscute peste hotare, pentru ca arta spectacolului românesc să fie reprezentată în străinătate cu ceea ce are ea mai semnificativ, mai reprezentativ pentru valoarea creației naționale.

Fără îndoială, nouă, celor care slujim cu condeiu teatrul românesc, sarcina cuprinsă în Program „de a transforma revista lunară „TEATRUL“ într-o publicație săptămînală consacrată informării publicului și dezbaterilor din domeniul artei spectacolului (teatru, muzică, televiziune)“ ne apare ca un însuflețitor indemn la îmbunătățirea substanțială, radicală, a muncii noastre. Această măsură, decisivă pentru eficiența activității criticii teatrale, reprezintă traducerea în fapt a unei cerințe generale a publicului spectator, a oamenilor de teatru — aceea de a se asigura cadrul organizatoric propice transpunerii în realitate a unor idei călăuzitoare pentru întreaga noastră activitate de viitor, idei vizînd activitatea criticii literar-artistice, căreia îi revine răspunderea „ridicării nivelului tratării ideologice, de pe pozițiile filozofiei marxist-leniniste, a problemelor literaturii și artei“, astfel încît să contribuie, prin promovarea creației cu un înalt conținut educativ, militant, a operelor cu caracter patriotic, revoluționar, la realizarea epopeii naționale.

„T“

Șantier dramaturgic

Acum, în preajma deschiderii noii stagiuni teatrale, sîntem, mai mult decît oricînd, interesați să aflăm care vor fi noile lucrări dramatice originale destinate să îmbogățească patrimoniul repertorial contemporan. Pînă la apariția lor pe scene, pînă le vom putea cunoaște nemîjlocit, am invitat cîțiva dramaturgi să ne vorbească despre piesele care se află pe masa lor de lucru sau... în sertarele secretarilor literari.

ION BĂIEȘU

— Cu ce contribuieți la noua stagiune teatrală ?

Chiar acum cinci minute am terminat o nouă piesă. Titlul ei provizoriu este *Jocul*. Nu e vorba de o comedie, deși, pe alocuri, mai are și cite o replică de haz. E o dramă.

Deși se vorbește mult despre moarte, nu e funebră, nu e pesimistă și nu se varsă lacrimi (mă refer la personaje). Mai mult : are și ceva optimist în ea. Nu știu care teatru o va juca, dar piesa are un avantaj major : patru bărbați și patru femei. Spuneți-mi o altă piesă în care această proporție să fie la fel de echilibrată. Plus că e scurtă : durează doar două ore. Mă veți întreba cum am scris piesa — greu sau ușor. Vă spun : am scris-o foarte greu. Eu am un obicei. Întii scriu o schiță sau o nuvelă și pe urmă o transform în piesă. Nu pentru că aș fi lacom de câștig, dar așa îmi vine mai bine. Uneori, scriu o piesă într-un act, pentru ca apoi, după mai mulți ani, s-o transform în piesă mare. Așa e cazul și cu piesa de care vă vorbesc. Mai întii a fost piesă într-un act. Am publicat-o. N-a jucat-o nimeni. Recent, m-am apucat și-am rescris-o în două acte. Poate, mai tîrziu, am s-o rescriu în trei acte. Și așa mai departe. Oricum, după părerea mea, e mai nimerit să reiei ceea ce ai scris tu, decît să reiei ceea ce au scris alții.

Am gata și o comedie. Titlul ei (provizoriu !) e *Fantomiada*. E un fel de farsă polițistă. Am dat-o spre lectură unor critici teatrali. Unul mi-a spus s-o las așa, că e bună. Altul mi-a propus să rescriu ultima parte (cam o treime), cu scopul de a ridica nivelul ideatic al personajului principal. În momentul de față, încerc această figură. Adică, să fac dintr-un personaj simplu, un personaj complex și straniu. Nu e ușor. Încă de la

primul monolog abisal m-au trecut nădușelile...

În fine, probabil ați aflat că am predat de circa doi ani trei comedii într-un act la Teatrul Național din Capitală. Ele umrau să stea la baza unui spectacol al sălii mici; se găsise un regizor, se găsiseră actori, urma să înceapă repetițiile. Dar n-au mai început... Să mai vedem, mi s-a zis.

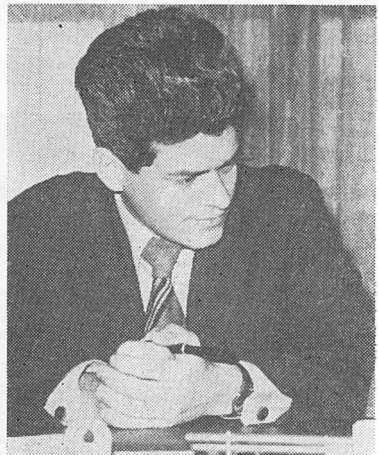
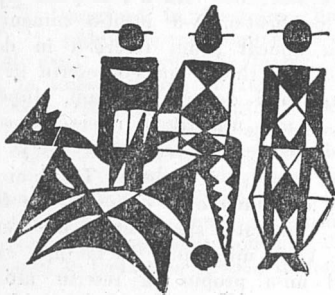
Tot la Național am executat recent o prestație: am adaptat o piesă a unei autoare din R.D.G. E un fel de reportaj dramatic scris în vervă, cu multă patimă feministă.

Cam asta e contribuția mea la noua stagiune teatrală. Sigur că se putea și mai mult, mai bine, dar atât m-au dus puterile...

— Alte proiecte ?

— Pe masa mea de lucru se află două piese, la care lucrez în paralel, plus un scenariu de film, pe care-l scriu în orele de odihnă și somn, ca să mă recreez. Cele două piese sînt comedii. Poate o să vă mirați, știind că de puțin este încurajat umorul în ultimul timp, fie de teatre, fie de critică. Cînd aduci vorba de o comedie, ești întrebat: dar ceva serios n-ai scris? Tocmai de aceea m-am îndârjit. Vreau să demonstrez că genul comic n-a murit, că va rezista prin mine! Dacă nu prin mine, atunci prin copiii mei! Sau prin nepoții...

Cele două comedii vor fi prin excelență realiste și actuale. Ele vor beneficia de un umor frust și popular. Personajele vor fi numeroase. În una dintre ele, de esență rurală, vor apărea toți locuitorii unui sat. Mă veți întreba care sînt teatrele care au scene atât de mari. Iar eu vă răspund: dacă nu au, să-și facă!

**MIRCEA RADU
IACOBAN**

— Ce text în premieră oferiți acestei stagiuni ?

— La Teatrul Național din Iași se repetă din plin piesa Reduta, în regia Sandei Manu. Sînt bucuros că destinele acestui spectacol au fost încredințate prestigioasei regizoare care este Sanda Manu — după opinia mea, unul dintre cei mai serioși și mai dotați regizori de care dispune, în momentul de față, teatrul românesc. Dealtfel, și distribuția (Teofil Vălcu, Dionisie

Viteu, Sergiu Tudose, Costel Popa, Adrian Tuca, Silvia Popa, Mircea Jida, Florin Mircea), și cadrul scenografic (semnează Paul Bortnovschi), par să concure, încă din „start“, la realizarea unei premiere pe țară, demnă de evenimentul cu ocazia căruia va fi reprezentată: împlinirea a 160 de ani de la primul spectacol de teatru cult în limba română.

— Are și această nouă piesă o „istorie“ a ei ?

— Desigur. Fără a fi vorba de o meticuloasă reconstituire istorică, piesa își propune să definească climatul politic ulterior războiului pentru eucerirea Independenței. Am subtitulat-o „ipoteză dramatică“, piesa pornind de la destinul unui personaj real, după opinia mea, nedreptățit de istoric. Este vorba de maiorul (apoi colonel și general) Candiano Popescu.

— Să aruncăm o privire în șantierul de creație al lui M. R. L....

— Lucrez la o comedie cinematografică. Scenariul îl voi definitiva în curînd. L-am scris în colaborare cu regizorul Andrei Blaiier. Apoi, trebuie să vă vorbesc despre romanul „Plevna“, la care scriu cu plăcere...

IOSIF NAGHIU

prea mult de la ea (eforturile prea mari pot provoca accidente sau maladii), vreau să cred că breasla noastră, de dramaturgi, mică și calificată, va fi mai unită și mai activă și că va avea o voce mai hotărîtă în discuțiile care se vor purta pe parcursul stagiunii care urmează. (Presupunînd, după cum e firesc, că se va crea atmosfera stimuloare necesară acestor discuții, atît în ședințele de secție, de consiliu, ale A.T.M., cit și în coloanele paginilor de teatru ale revistelor de literatură, care și-au cam uniformizat semnăturile, în ultima vreme.

În continuare, aștept ca Cenaclul de dramaturgie al Asociației Scriitorilor din București să-și reia activitatea întreruptă după vacanța aceasta ploioasă, cu un mai mare număr de piese bune și de actualitate, precum și cu o prezență mai numeroasă. Aici, activitatea noastră s-a divizat. Unii dramaturgi, dorind să evite focurile „criticii“, au preferat spectacolele-lectură, unde, în orice caz, eventualele discuții sînt mai protocolare.

În ce privește dramaturgia, pentru mine, stagiunea aceasta începe în R. D. Germană. La Erfurt, în luna septembrie, voi fi, probabil, prezent la premiera în limba germană a piesei mele *Intr-o singură seară*. Cum va fi primită de către publicul german drama însingurării unui individ suit pe scara succesului, drama recuperării unei vechi prietenii, pe coordonatele altui timp, drama confruntării și încercării de înțelegere dintre două generații, vom vedea la premiera de la Erfurt.

După aceasta, sper că Naționalul din București (întors și el dintr-un turneu întreprins tot în R. D. Germană), va relua seria spectacolelor cu *Valiza cu fluturi*, care în stagiunea trecută și-a probat succesul de public, după ce, la premieră, a eucerit părerile criticii (excepție făcînd o părere tardivă dintr-un articol de ansamblu din „România literară“ și republicat după aceea, e drept cu adăugiri, în alte două-trei reviste, de către exigentul critic și scenarist de film Valentin Silvestru).

Am aproape terminată o nouă piesă, *Succesul*, continuare și încheiere a unei trilogii a absenței, începută cu *Absența* și continuată cu *Intr-o singură seară*. Sper ca, odată cu această piesă, să închei o etapă de preocupări și să încep o alta, de căutări pe linia teatrului de investigație psihologică, domeniu în care mă simt destul de lejer. Astfel, cred că voi fi din nou aproape de cerințele zilei, deoarece omul este cea mai minunată uzină, o uzină vie, după cum spunea un minunat scriitor comunist.

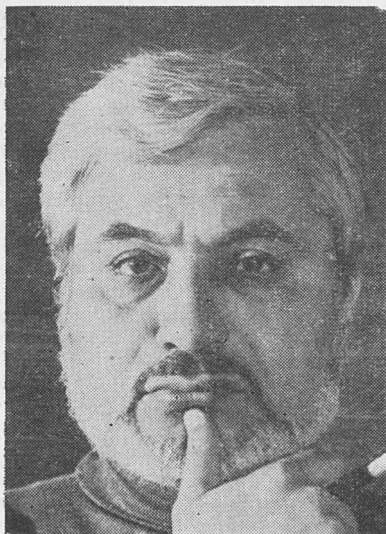
Prima piesă din ciclul acesta va fi o piesă despre frămîntările, căutările și procesele unei conștiințe lucid contemporane. O piesă-monolog, fără să fie piesa unui singur personaj. O piesă-dialog al omului cu lumea, cu timpul, în care, în ciuda dificultăților, se im-

Orice stagiune începe sub semnul speranței. Înainte de orice, speranțele mele sînt legate de breaslă. Desigur, fără să aștept totul, sau

pune, cu timpul, care, în ciuda succeselor sale, îl supune biologic. Dacă vrei, o auto-piesă. Știu de pe acum, va fi tristă. Acesta va fi curajul, optimismul ei.

O altă piesă, într-un stadiu mai avansat de lucru, *Modificarea*, vrea să vorbească despre dezvoltarea conștiinței în socialism. Cum, odată cu dezvoltarea conștiinței, crește și răspunderile, puterea de influențare a individului în socialul concret. De unde și conflictul. Care începe cu o sărbătorire a evenimentului (vă amintiți, așa începea și *Absența*), începe într-o stare de euforie și se sfârșește serios. Foarte serios. Atât de serios încât actul al doilea, cel final, nescris, l-am lăsat să mai aștepte puțin în sertar. Dacă noaptea e un sfetnic bun, atunci și sertarul poate fi un sfetnic tot atât de bun.

Închei, cu speranța că dramaturgia noastră va avea în sfârșit și o bogată stagiune editorială.

GH. VLAD

— În actuala stagiune teatrală, cu ce anume veți fi prezent pe afișele teatrelor ?

— Deocamdată, știu precis că voi figura pe afișele unor teatre la capitolul „reluări“. Este vorba de Comedie cu olteni, care, deși a atins o vîrstă destul de înaintată, încă nu

a fost scoasă la... pensie (și, cînd te gîndești că unii au vrut s-o înmormînteze de pe cînd era în leagăn!), e vorba, apoi, de Cuoltenele nu-i de glumit (cam bîrfite pe la colțuri, care, însă, nu se dau bătute cu una cu două), de Lupii de mare, ce navighează, din păcate, doar pe puntea unui singur... vapor — Teatrul de dramă și comedie din Constanța — și, în sfîrșit, de Chitara dragostei, ale cărei strune vor continua să răsune pe melăgurile oltenești și bucovinene. Regret că nu pot adăuga și *Judecata* de la miezul nopții, piesă deloc rea, dar care a avut o soartă tristă pe scena teatrului piteștean, încheindu-și cariera (sper că e o chestiune de moment) mult prea de timpuriu.

La capitolul noulăți, în ce mă privește, consider că mi-am făcut datoria, cu o piesă, *Doi olteni în cosmos*, recent terminată. Însă, după cum se știe, mai rămîne a fi jucată, verificată la public, eventual, scărmanată. Așa se face că cei doi olteni — Mitu și Nate, binecunoscuții eroi din *Indrăzneala* și din *Punctul culminant* — așteaptă cu nerăbdare numărătoarea inversă, adică semnalul de pornire spre... cosmos. Ce să caute ei acolo ? Nu dezvălui secretul ; doar-doar oi stîrni curiozitatea vreunui teatru. Că s-or găsi și unii, binevoitori, care să spună că locul unora ca Mitu și Nate e numai la coada sapei (nu fac nici o aluzie la... săpat) sau la cea a vacii, nici nu mă îndoiesc. Însă, vorba ceea : gura lumii, slobodă ; Mitu și Nate tot își vor vedea de drumul lor. Problema e să li se dea startul. Unde ? Cînd ? Deocamdată, nu pot răspunde.

— Ce altceva aveți pe masa de lucru ?

— Sînt aproape de „se lasă cortina peste final“, cu o piesă închinată apărării frumuseților patriei (încă nu m-am hotărît la un titlu), despre care am amintit și cu un alt prilej în paginile acestei reviste. De asemenea, însă, mai pe la început, mai am o piesă a cărei tematică este inspirată din viața satului contemporan. Aș aminti, referitor la masa de lucru, de o mai veche și, consider, îndreptățită dorință a mea, anume, publicarea, într-un volum (ar fi primul) a măcar unei părți din destul de multe piese, în trei și într-un act, ce mi s-au jucat pînă acum. Sînt în prag de împlinire a jumătate de secol (de viață, evident) și cred că ar fi timpul să figurez și eu printre „tinerii debutanți“, în planul vreunei edituri. Așa încît pregătesc respectivul volum, iar cît privește perspectiva...

AL. VOITIN

Pentru stagiunea 1976—1977 nu am nici un semn că aş figura în repertoriul vreunui teatru din ţară.

Întâmplător am aflat că piesa mea *Colivia cu năluци* — cuprinsă în volumul *Procese istorice*, ce mi-a fost editat în urmă cu cinci luni de Editura Eminescu — ar fi menţionată ca „piesă în lucru“ într-o listă de recomandări pentru repertoriul teatrelor în stagiunea ce curînd începe. Evident, cînd o piesă publicată este prezentată ca fiind „în lucru“ aş fi prea optimist să-mi închipui că se va găsi vreun teatru care să se încumete a se apropia de o astfel de lucrare.

Socotesc fără interes a anunţa ce piese de teatru se află pe masa mea de lucru.

Poate e necesar să-mi justific afirmaţia : ultima punere în scenă de care am beneficiat la un teatru din Bucureşti a fost în urmă cu un deceniu, în stagiunea 1966—1967, cu *Procesul Horia*. Spectacolul a fost realizat în eminentă regie a lui Liviu Ciulei şi a avut o admirabilă distribuţie. Cu tot succesul de prestigiu, piesa a fost puţin jucată, fiindcă... s-a descompletat distribuţia.

Tot în aceşti ultimi zece ani mi s-a montat, spre sfîrşitul stagiunii 1970—1971, piesa *Avram Iancu sau Calvarul biruinţei* la Teatrul Naţional din Cluj-Napoca. Spectacolul a fost primit cu mare căldură de publicul din capitala Transilvaniei, dar tot din cauza descompletării distribuţiei piesa nu a putut fi păstrată pe afiş.

Apoi, prin 1972, am avut două puneri în scenă cu piesa *Adio, majestate !*. Prima montare, cea de la Teatrul din Baia-Mare, m-a satisfăcut deplin din punct de vedere artistic şi o datorez regizorului Petre Popescu, de la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra“, care s-a zbătut să-mi pună în scenă piesa la Teatrul „Bulandra“ şi, negăsînd audienţă la directorul de atunci al teatrului, a obţinut adeziunea conducerii Teatrului din Baia-Mare pentru această piesă a mea. Folosesc acest prilej spre a mulţumi, încă o dată, regizorului Petre Popescu, cit şi întregului colectiv al Teatrului din Baia-Mare, pentru atenţia ce au acordat-o lucrării mele. Cam în aceeaşi perioadă de timp, admirabilul om de teatru care este Marcel Anghelescu a înscris piesa *Adio, majestate !* şi în repertoriul Teatrului din Ploieşti. Din păcate, am avut parte de un regizor cu multe calităţi, dar şi cu prea multă impetuozitate, care mi-a masacrat textul în aşa măsură încît am urmărit spectacolul cu stringere de inimă şi — la fel cu toţi spectatorii — am fost în imposibilitate să înţeleg ce mesaj ar fi vrut să transmită dramaturgul. M-au mîngîiat doar nobilele dăruiri ale unor actori care făceau tot ce puteau pentru a umple golurile pricinuite de necruţătoarele tăieturi.

Ulterior nici *Avram Iancu* şi nici *Adio, majestate !* nu au trezit interesul vreunui alt director de teatru din Bucureşti sau din ţară.

Trebuie să menţionez însă că, în perioada la care mă refer, numeroase teatre populare şi de amatori au reluat piese din trilogia mea *Oamenii în luptă*, iar Teatrul Maghiar din Sfîntu Gheorghe mi-a reprezentat piesa *Oamenii înving*, cu o remarcabilă acurateţe artistică. De asemenea, Teatrul Evreiesc de Stat din Bucureşti a făcut din *Oamenii care tac* un spectacol de subtilă regie şi interpretare.

Aş mai adăuga că în aceşti ultimi zece ani am mai publicat încă alte două piese : *Anonime* şi *Fata şi caruselul* care, fiecare la timpul respectiv, mi-au adus din partea unor teatre promisiuni ferme (şi neonorate) că vor fi jucate (iar azi mi se spune că sînt... depăşite...). Să cred şi eu la fel ?

Deşi, precum se vede, de un deceniu încoace nu sînt un dramaturg copleşit de atenţia conducătorilor teatrale, totuşi, Radio şi Televiziunea s-au aplecat cu real interes asupra unora dintre piesele mele.

Ca scriitor de gen dramatic am avut de curînd şi o mare satisfacţie oferită de Editura „Eminescu“, prin tipărirea volumului de teatru *Procese istorice*, care s-a bucurat de o largă şi unanimă bună apreciere din partea criticii literare şi teatrale.

Închei cu o mărturisire : convorbirea cu dumneavoastră m-a surprins într-un moment cînd şi eu mă întreb mereu ce eforturi să mai fac spre a mă lecu de patima scrierii de piese ne jucabile pe scindurile teatrelor profesionale.

DRAMATURGIA ISTORICĂ ȘI EVOLUȚIA IDEILOR

Ne apare evident că dramaturgia cu temă istorică nu se întemeiază *artistic* pe exactitatea documentară a informației, ci tocmai pe capacitatea, particulară literaturii autentice, de a reliefa prin comentariul unor situații exemplare din alte vremi probleme și preocupări proprii omului contemporan. Firește, intervențiile critice inadvertente, care cer teatrului istoric să reproducă romanțat pasaje din tratatele istoriografice, n-au dispărut cu totul. Dar ele aparțin unei înțelegeri *extraliterare* a acestei specii, subordonată numai adevărului esențelor și, nicidecum, măruntelor poetizări de fapte în linia cromolitografiilor școlare. Gesturi sau fraze gândite cu secole în urmă pot căpăta sensuri vii numai dacă sint așezate într-o lumină nouă și redescoperite prin comunicarea de sensuri dinspre trecut către prezent. Această comunicare nu rămâne indiferentă față de timp, ci, dimpotrivă, se realizează sub semnul unei temporalități acute, implicând modul de a gândi al epocii în care a fost scrisă piesa.

În această perspectivă, devine deosebit de interesantă posibilitatea de a urmări modul diferit în care o anumită situație, fixată cîndva într-o pagină de cronică, este interpretată literar, de la o epocă la alta și la autori felurii. Același procedeu comparativ poate alcătui o suită caleidoscopică a imaginilor aceleiași personaj istoric, înțeles în diferite chipuri, surprins și tălmăcit din variate unghiuri. Obținem, astfel, o înregistrare substanțială a principalelor momente și personalități aparținînd istoriei noastre naționale, stabilim mai clar liniile unor continuități; evidențiem, totodată, schimbări de viziune cu profunde rădăcini în evoluția socială a țării noastre. Literatura, fiind o modalitate de cunoaștere a omului, găsește în creația de inspirație istorică un cîmp ideal de explorare istorică a psihologiei umane și a caracteristicilor colective ale națiunii.

Un exemplu, dintre cele mai ilustrative, ni-l înfățișează neobișnuita forță de seducție pe care a exercitat-o, asupra teatrului nostru istoric, cea dintîi creație epică românească de o certă vibrație artistică: nuvela „Alexandru Lăpușneanu” tipărită de Costache Negruzzi în 1840, în paginile unei publicații care a marcat programatic dezvoltarea literaturii noastre moderne: „Dacia literară”. Nu conturul eroic al vreunui personaj exemplar a provocat această forță fascinatorie a prozei lui Negruzzi, ci acuitatea social-morală a conflictului, stigmatizarea impresionantă a tiraniei născute din setea de putere, osîndirea expresivă a egotismului antipopular. Intriga nuvelei, cu puține modificări și lecturi istoriografice suplimentare, a fost transpusă teatral de către Bolintineanu în 1868 și, cu zece ani mai tîrziu, de junimistul Samson Bodnărescu, apoi de Iuliu Roșca în 1881 și, după cîteva decenii, în concentrata viziune tragică a lui George Mihail Zamfirescu din 1925. La toate aceste intruchipări dramaturgice, trebuie să adăugăm și fila de manuscris eminescian în care marele poet, schițînd acțiunea unei drame cu același subiect, nota: „Din Alecsandru Lăpușneanu s-ar face un *Macbeth* românesc cu întrebuintarea mai ales în ultimul act a nuvelei lui Negruzzi”.

În linii mari, dramatizările după Negruzzi din secolul trecut se despart în două categorii, ca urmare a celor două viziuni fundamentale: cea a antitezei romantice convenționale de tip hugolian, cu un Lăpușneanu total negativ (D. Bolintineanu și I. Roșca),

și cea shakespeareană, în care eroul celebrei nuvele hamletizează, săvârșind răul în numele unui destin pe care-l interpretează filozofic (S. Bodnărescu).

Este limpede că disponibilitățile conflictuale ale controversei dintre Lăpușneanu și adversarii săi conjuncturali se amplifică prin operația de ordin moral care desparte pasiunea puterii de rațiunile umanității. Nu este de mirare că foarte multe dintre dramele istorice românești și-au instalat dialogurile conflictuale în spațiul documentar al domniilor scurte din secolul XVI moldovenesc, cu alte cuvinte, din perioada postștefaniană, unde imaginile luptei pentru putere descriu intrarea în funcțiune a „marelui mecanism” pe care Jan Kott l-a descifrat în operele lui Shakespeare. Răzvan al lui Hasdeu, cei trei Despot (V. Alecsandri, D. Bolintineanu și N. Scurtescu), cei trei Ștefăniță Vodă (în viziunile variate dintre 1858 și 1909 semnate de C. Dimitriade, Iosif Vulcan și Delavrancea), Gaspar Grațiani al lui Slavici deschid fiecare, din unghiuri diferite, același proces intențat de spiritul justițiar popular și național aventurilor egocentrismului. Către același sens interior tind și dramele istorice care-și dezvoltă intriga în jurul figurilor de domni vizionari martirizați de împrejurările potrivnice, de condiția inertiilor conservatoare. Piesele de teatru inspirate de tragismul eforturilor lui Petru Rareș (Gh. Asachi, Delavrancea, mai recent, Horia Lovinescu), Grigore Ghica (Al. Depăreașanu, Sofia Nădejde) sau Ion Vodă cel Cumplit (mai cu seamă în *Letopiseții* de Mihail Sorbul) realizează un alt versant al aceleiași teme conflictuale.

Cu diferențieri de opție de un mare interes, și la tensiuni literare inegale, piesele din această serie tematică regăsesc antinomia dintre poftele individualiste și necesitatea istorico-națională, într-o altă așezare a forțelor dramei, dominată acum de figura conducătorului luminat.

Și de data aceasta, interpretările diferă, îndreptându-se — cu opțiuni variate — către temele și preocupările social-filozofice ale etapei istorice în care au fost concepute. Privite comparativ, piesele despre Rareș, de pildă, se deosebesc nu numai prin vîrsta lor literar-artistică. Tragedia în două părți a lui Asachi urmărește, în tablouri melodramatice, inspirate de Metastasio, traiectul mesianic al lui Rareș ca izbăvitor al neamului, în spiritul unui pașoptism preromantic. Pentru modernul Delavrancea, fiul marelui Ștefan devine eroul melancolic al unei eroice încercări de a-și contrazice timpul, în efortul de a reinvia gloria trecută a independenței ștefaniene. Autorul *Luceafărului* exprima astfel coexistența admirației pentru timpurile de aur ale eroismului demofil și scepticismul intelectualității sufocată, în anii din jurul lui 1900, de deeringola-ța valorilor morale. Peste cîteva decenii, pentru Horia Lovinescu, Petru Rareș devine pretextul alcătuirii unei drame de idei, în care întimplările istorice servesc ca punct de plecare în colocviile periodice ale voievodului cu Mitropolitul Roșca, în care tema principală este responsabilitatea omului față de istoric, tratată în viziunea societății noastre contemporane.

Nu începe îndoială că dramaturgia noastră istorică și-a dezvoltat capacitatea artistică de pătrundere a ideilor pe măsură ce a înțeles mai bine substratul dialectic al conflictelor morale. De la descripția animată a tablourilor de epocă la descoperirea temeiurilor filozofice ale dialogului dintre personaje a fost parcurs un drum remarcabil, de-a lungul căruia s-a realizat treptat apropierea maximă dintre forțele dramei și forțele fundamentale ale istoriei.

TEATRUL ÎN JUDEȚUL DUMNEAVOASTRĂ

În
acest
număr:

OLT

Trei
însemnări,
un interviu
și
un portret
de
Paul
Tutungiu

La Slatina, capitala județului Olt, nu există un teatru profesionist. Faptul ne contrariază de câte ori uităm că despre acest oraș se vorbește intens numai de zece ani încoace, de la reorganizarea administrativ-teritorială a țării, că abia acum, pe vechile ei coline, această așezare și-a modificat ținuta, a devenit o localitate urbană, modernă, cu — și să punem acum punctul pe baza materială teatrală — o sală de spectacole la înălțimea exigențelor contemporane. Într-adevăr, apariția în Slatina a noii Case de cultură a sindicatelor (edificiu care, fără să fie semnat de același arhitect, amintește plăcut de silueta elegantului Teatru Național din Craiova) a transformat, închegându-l din perspectiva schiței de sistematizare, centrul civic, social și cultural.

Știm că, în halele Întreprinderii de aluminiu, actorii bucureșteni au prezentat, într-o montare specială, Puterea și Adevărul de Titus Popovici și mă foloseam de acest argument pentru a polemiza cu un doctor în economie, tovarăș de compartiment, în trenul ce mă ducea la Slatina.

„Ca forță economică, îmi sublinia dumnealui, județul Olt înseamnă aceiași parametri de civilizație ca și Cluj-Napoca, să zicem. Ca forță culturală, comparația este de-a dreptul imposibilă“. Acest punct de vedere, neîngăduitor, nu m-a convins. Pentru că era și firesc ca economicul să-și spună întii cuvântul, să definească, în metabolismul civilizației moderne, temelia ei. Apoi urma să se nască și noul timp cultural, timpul teatrului, inclusiv.

La Slatina aveam să constat nu numai că aveam dreptate, ci și, de ce să nu ne bucurăm, că ornicul teatrului a început să bată mult mai devreme decât aș fi prevăzut.

Cu un poet, despre teatru

Am colindat județul Olt, am cunoscut teatrul în județul Olt: Caracal, ca așezare de cîmpie, Bașul, Corabia, dar și comunele cu certă tentă urbană, Scorniceștii, cu acel ansamblu folcloric devenit personalitate și premiat de fundația Herder, dar și Scărișoara, Rusăneștii. Aveam tolba plină de informații, semnificative nu atât prin actul de cultură bine instituit, cât prin prospețimea lor de viață la zi, când, la plecarea, i-am lăsat poetului Virgil Dumitrescu, instructorul cu probleme de teatru la Comitetul județean de cultură și educație socialistă, câteva întrebări-fulger, rugîndu-l să-mi expedieze prin poștă răspunsurile. Acum, la redactarea acestor în-

semnări, am observat că răspunsurile au o valoare de generalizare, aptă pentru o „introducere“ în problema teatrului din județul Olt. Iată-le, așadar:

— Cum și cât se afirmă teatrul în județul dumneavoastră?

— Activează aproximativ 120 de colective teatrale, la nivelul Caselor de cultură și al căminelor culturale, al sindicatelor, al unităților cooperăției meșteșugărești. Din ianuarie 1976 activează și un Teatru popular, în orașul Caracal. Există perspectiva de a se crea un colectiv similar și la Slatina. Am constituit, în cămine culturale, 16 centre metodice (după criteriul valoric și după criteriul geografic), ceea ce asigură o reală întreprindere a formelor de activitate teatrală, a experienței formațiilor din zonă. Activează 50 de instructori — absolvenți ai școlilor populare de artă din Pitești, Craiova, Slatina.

— Politica repertorială?

— Optăm pentru un repertoriu cât mai divers, sub aspect artistic și tematic. De pildă,

acolo unde fenomenul navetismului a generat efecte negative, în planul formării omului de tip nou, s-a jucat piesa Navetiștii de Ion Băieșu (la căminele culturale Iancu Jianu, Drăghiceni, Poboru, Cungrea, Stoienești, Valea Mare); acolo unde s-au semnalat cazuri sau tendințe de înstrăinare a avutului obștesc, a fost pus în scenă Jocul cu focul de Octav Măgureanu (la Potoava, Cilieni, Traianu, Crîmpoia, Strejești). Avem în vedere, bineînțeles, și celelalte criterii de abordare a repertoriului: accesibilitatea, valoarea colectivului de interpreți, baza materială. Au obținut premii sau titluri în confruntări competitive formațiile de teatru din Scărișoara, Nicolae Titulescu, Strejești, Șerbănești, Potoava, Scornicești, Osica, Fălcoiu, Bucinișu, Vitomirești. Pentru punerea în valoare a talentelor locale am instituit, în anul 1975, Concursul de creație pentru piese de teatru într-un act. Au fost premiate lucrările Ghimpele de Mircea Enescu (jucată în comuna Scărișoara) și Noaptea fierbinte de Vasile Oltiș (jucată la Casa de cultură din Slatina).

— Dezvoltarea bazei materiale a județului a stimulat și un fenomen de cultură teatrală pe măsură?

— „Pe măsură”, este o expresie, deocamdată, prematură. Deocamdată. Începînd din acest an, reflexul în cultură al dezvoltării economice impetuoase este mai vizibil. În acest an, cum am mai spus, a apărut pe harta culturală a județului primul teatru popular (Caracal). Vom iniția un Festival național al teatrului agitatoric. S-au maturizat formațiile teatrale de amatori, a crescut exigența publicului, dornic de spectacole cât mai apropiate de realitatea imediată.

Muncitorii și teatrul

La Slatina și la Balș, muncitorii și ceilalți salariați ai întreprinderilor industriale și-au făcut, ca să folosim o expresie, cu tîlc, a unui activist sindical, „din teatru, o doua meserie”. Această expresie își tălmăcește adevăratul ei înțeles într-un real fenomen de democratizare a culturii, asimilarea culturii de către marea masă a producătorilor de bunuri materiale realizîndu-se și în relația om-teatru. Un muncitor care participă, ca spectator, la teatru înseamnă, desigur, ceva, dar un muncitor care devine purtătorul mesajului teatral, în ipostază de actor, înseamnă

și mai mult. Acea graniță dintre cultura artistică și producătorul de bunuri materiale este, practic, anulată: muncitorul a devenit el însuși producător de cultură artistică. Aceasta înseamnă mai mult decît acomodare, mai mult decît inițiere în legile esteticii. Ortopelea Ianuarie este sudor la întreprinderea de prelucrare a aluminiului din Slatina. Banu Nicolae — maistru în electroliză. Delcea Auxente — impiegat de mișcare. Deocamdată, ei se numără printre cei ce au dat glas textului lui Cristian Munteanu, Prima anchetă, sau textului lui Dan Tărchilă, Porumb crud. Reușitele, experiența acumulată în teritoriul atît de diferit de profesia lor, teritoriul teatrului, va duce, poate, în viitorii ani, la abordarea unor repertorii mai puțin facile, la un Caragiale, de pildă, și — de ce să nu visăm cu ochii deschiși? — chiar la un Shakespeare! Democratizarea culturii nu este o simplă teză a societății socialiste multilateral dezvoltate: este un fenomen real, se naște din cerințele lăuntrice ale naturii umane transformate, este un rezultat al umanismului socialist.

Cum să ne explicăm frumoasa performanță spirituală a tehnicianului Speriuș Ion, de la I.O.B. Balș, care este producător de bunuri materiale, dar și regizor și interpret în formația de teatru? Ca o întâmplare? Nu. Ca un rezultat, de bun augur, al pătrunderii în masă a culturii.

Îl cunoașteți pe Mișu Slătculescu?

Există, în fiecare oraș din România de azi (și mă refer nu la marile orașe, cu „depozite” de personalități în toate domeniile, ci la acele orașe care, altădată, constituiau salbă de țiguri provinciale, iar acum, revigorate de artere industriale, de poziții strategice și funcționale, din punct de vedere social, politic și mai ales economic, aspiră la individualitate spirituală, la distinct, la dreptul de a spune un cuvînt în cultura românească), în toate aceste orașe, care au devenit sau sînt pe cale de a deveni municipii, există, cum spuneam, cîte un nume, în mod particular legat de acea osmoză de realități estetice ce constituie viața culturală a respectivei așezări. Este numele animatorului numărul unu al acestei vieți culturale, numele celui care a înființat și condus primele formații artistice muncitorești după Eliberarea patriei, numele celui care a fost în fruntea actelor ce reflectau în cultură faptele partidului. Un astfel

Florența Marinescu, Emil Tudor, Mariana Stratan (sus) și Emil Tudor și Mișu Slătulescu (dreapta) în „Nu sintem ingeri” de Paul Ioachim

de nume este, la Caracal, Mișu Slătulescu. Director al Casei de cultură, dar și... interpret în formația de teatru, regizorul ei, chiar. Mișu Slătulescu este actor, și ne permitem să-l numim așa, din 1945.

A jucat în peste 50 de piese de teatru (într-un act sau în trei acte). Formația de teatru condusă de Mișu Slătulescu a obținut două mențiuni la Festivalurile naționale de teatru pentru amatori, dar și Marele premiu și Medalia de aur la cel de-al XI-lea Concurs al formațiilor artistice de amatori, cu colajul agitatoric Ziua care nu se uită. La Festivalul teatrului scurt — Tîrgoviște, 1976 — a obținut premiul III cu spectacolul Idee de Petre Bărbulescu.

Mișu Slătulescu, președintele Comitetului de cultură și educație socialistă din Caracal, a început să încărunească. A început să încărunească pe măsură ce viața spirituală a orașului — orașul Caracal însuși — capătă accente din ce în ce mai tinerești.

De ce nu un teatru profesionist?

Dintr-un tirg comercial. Slatina a ajuns acum un oraș industrial important, în care lucrează mii de muncitori. Poziția Slatinei este egală tuturor capitalelor de județ: Pi-

tești, Brașov, Galați, Constanța. „De ce să n-avem și noi un teatru profesionist?” — iată întrebarea pe care mi-o adresa, în incinta frumoasei Case de cultură, la Slatina, un tehnician constructor, Vasile Bordea. Avem aceleași drepturi, spunea el, ca și locuitorii capitalelor de județ pe care vi le-am menționat. Mergem să vedem teatrele profesioniste, atunci când ne vizitează orașul, sau când ne aflăm noi la Bueurești, de pildă. Dar, de fiecare dată, ne încercăm regretul că nu avem și noi, în orașul nostru, un teatru profesionist. Am comentat această idee cu tovarășul Constantin Popescu, președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă. „Ideea nu este numai a câtorva. Am ridicat problema, eu însumi, la plinara Comitetului județean de partid. Slatina are acum o populație numeroasă și, prin construcția Casei de cultură, dispune de o sală de spectacole cu amenajări tehnice moderne. Trebuie creat cadrul legal pentru înființarea, la centrul noilor județe — ca Olt, Teleorman, Ialomița, Vrancea —, a unor teatre profesioniste la care clasa muncitoare, producătorii bunurilor materiale din aceste părți ale țării au tot dreptul. Chiar redistribuirea cadrelor artistice între județele care acum au un rang administrativ egal nu este o propunere de neglijat, în vastul și în același timp profundul proces de democratizare a culturii ce se desăvârșește pe măsură ce înaintăm către comunism. Până atunci, vom încerca să creăm o stagiune permanentă a teatrelor profesioniste din București, Pitești sau Craiova și să inițiem, cu o periodicitate mai sigură, întâlniri cu trupe de actori renumite”.

■ VICTOR
PARHON

Agendă de toamnă

*P*entru mișcarea teatrală de amatori, ca, dealtfel, pentru întreaga noastră viață teatrală, noua stagiune 1976—1977 este o stagiune de mare răspundere. Ea începe la numai câteva luni de la primul Congres al educației politice și al culturii socialiste și este chemată să transpună în viață prețioasele sale indicații privind dezvoltarea armonioasă a culturii românești, corelarea organică a sensului devenirii artistice cu sensul devenirii sociale, în acea grandioasă și fundamentală operă a construcției socialiste care este formarea omului nou, cu o conștiință înaintată, revoluționară, comunistă.

Este o stagiune în care, mai mult decât oricând pînă acum, fiecare artist, profesionist sau amator, este moralmente obligat nu numai să-și pună întrebarea cum joc un anumit rol sau o anumită piesă, ci și să răspundă la întrebările de ce joc un anumit rol sau o anumită piesă, pentru cine le joc și ce urmăresc în mod conștient prin reprezentarea lor, în ce măsură — pornind în primul rînd de la repertoriu — investiția de muncă și de pasiune artistică are asigurate premisele unei sporite eficiențe educative. Este, totodată, o stagiune jubiliară și fiecărui colectiv artistic, indiferent de mărimea posibilităților sale, îi revine îndatorirea de onoare de a cinsti cum se cuvine, prin spectacole de amplă rezonanță patriotică — fie că va fi vorba de piese de inspirație istorică sau de modeste, dar emoționante recitaluri de versuri — împlinirea celor 100 de ani de la cucerirea Independenței de stat a României, precum și a celor 70 de ani de la cutremurătoarea răscoală a țaranilor din 1907.

Teatrul de amatori a avut însă dintotdeauna și, cu atît mai mult are astăzi, conștiința menirii sale artistice și sociale. E hotărît să fie la înălțimea acestei meniri, e hotărît să răspundă cu cinste sarcinilor ce îi revin în procesul educației socialiste a maselor. Iată de ce, (cum, practic, noua stagiune a început), se află în lucru numeroase și variate spectacole dedicate celor două mari evenimente, iar unele colective artistice au și pornit să susțină recitaluri de versuri patriotice și montaje literare dedicate

Independenței. Se așteaptă cu nerăbdare pieșele într-un act sau în mai multe acte, inspirate de eroismul poporului nostru pe cîmpurile de luptă de la Plevna și Grivița. Concomitent, se scriu — de către autori neprofesioniști — numeroase alte lucrări dramatice dedicate Independenței, unele dintre ele inspirindu-se din documente de arhivă locale, care atestă largă participare a maselor la susținerea războiului, eroismul fără seamăn al ostașilor noștri, jertfa de sînge cu care ne-am cucerit Independența.

Se încearcă reconstituiri semnificative în formula teatrului-document, se caută modalități de surprindere a esenței evenimentelor în formula teatrului agitatoric, se scriu pagini de evocare dramatică a momentelor decisive ale războiului. Se preconizează spectacole monumentale, apropiate de oratoriul dramatic, reprezentații de sunet și lumină și montaje în aer liber, la diferite monumente. dar și spectacole scurte, sugestive, înlocuind amplă desfășurare de forțe și de mijloace scenografice printr-o mai modernă și mai simplă convenție scenică, astfel încît să poată fi ușor prezentate nu numai în sălile de spectacol, ci și în spații mai modeste, apropiate locurilor de muncă.

Stagiunea 1976—1977 mai înseamnă, însă, pentru toate formațiile teatrale de amatori, ca și pentru toți factorii răspunzători de activitatea acestora, stagiunea unui susținut efort de creștere generală a calității spectacolelor, de permanentizare a activității de spectacol.

Despre insolitare

Una dintre noțiunile fundamentale puse în circulație de școala formală rusă este cea a *insolitării*, ale cărei pondere și importanță sînt comparabile cu conceptul de literaturitate sau cu rolul dinamic al paraliteraturii.

Ca să ne exprimăm în termeni cît de cît matematici, procedeul insolitării ar putea fi sublimat în formula $a = -a$, prin a înțelegîndu-se *cotidianul*, iar prin $-a$ înțelegîndu-se, prin urmare, neobișnuitul, senzaționalul, *insolitul*. Asistăm, astfel, la transformarea obișnuitului în neobișnuit, a cotidianului în extraordinar, a banalului în insolit.

Procedeul insolitării își are o origine îndepărtată, dar insuficient cercetată. Cîteva lucruri se pot afirma, însă, cu oarecare certitudine. Astfel, ficțiunea străinului, lansată și consacrată de iluminiști, nu este, în ultimă instanță, decît o particularizare a procedeeului insolitării. Atunci cînd un persan va descrie viața pariziană, gestul cotidian al parizianului se va insolita, după cum se va insolita gestul terestru cotidian; dacă va fi perceput de un extraterestru etc.

Din punctul de vedere al unei opere în proză, procedeul insolitării caracterizează fie genul, în ansamblul său (prin varianța străinului), fie un moment psihologic, tipologic etc. Într-o scenă celebră din *Anna Karenina*, Anna, întîlnindu-și soțul pe peronul gării din Petersburg, remarcă brusc că partenerul ei conjugal are urechi mari, deci, îl insolitează pe Karenin și, insolitîndu-l, îl străinează, marcînd prin aceasta un început de evoluție spre viitoarea ruptură.

Mai rar, insolitarea poate fi judecată, cînd este vorba de proză. la nivelul subiectului și al fabulei. În cazul operei dramatice, însă,

insolitarea joacă un rol apreciabil tocmai în mecanismul de determinare a subiectului, mai ales în momentul de înnodare a intrigii și în cel al deznodămîntului, dar se poate întîlni frecvent și la nivelul desfășurării acțiunii și al culminației. Insolitarea își are chiar și un echivalent (parțial) în terminologia teatrală; este vorba de așa-zisa *lovitură de teatru*. Pentru că, în fond, ce înseamnă lovitura de teatru? Acțiunile considerate drept normale, obișnuite sau cotidiene devin, brusc, acțiuni (stări de lucruri, relații etc.) neobișnuite, anormale, insolite etc. și, prin aceasta, se modifică sau se impune o anume evoluție a subiectului. Cum se întîmplă în actul întii din *Hamlet*, în prima scenă a apariției stafiei. Pînă la această scenă, Hamlet este doar indignat de ingraturitudine, ca fenomen general-uman, cu atît mai dureros cu cît este exprimat de Gertruda, care, astfel, devine personajul principal al acestui tablou penibil. Odată cu apariția stafiei, lucrurile se schimbă, nu mai este vorba de o *banală ingraturitudine*, ci de o crimă și de consecințele unei crime; astfel, obișnuitul (un obișnuit mizerabil, pe plan moral) se va insolita și această insolitare va determina ulterioara evoluție a subiectului.

Insolitarea din *Hamlet* are un dublu sens — este o insolitare concomitentă pentru personaj și pentru spectator, lovitura de teatru este, deci, generală — și personajele și spectatorii sînt puși în fața unei revelații: $a = -a$.

Insolitaroa concomitentă, însă, nu reprezintă decît o variantă. Mai sînt posibile cel puțin alte două variante ale insolitării parțiale: insolitarea pentru personaj (care ar

putea fi definită drept *insolitarea estetică*) și *insolitarea* pentru spectator (care ar putea fi definită drept *insolitarea socială*). Pentru *insolitarea estetică*, un rol foarte mare îl joacă monologurile și aparté-urile. Astfel, din punctul de vedere al spectatorului, nevinovăția Desdemonei este un fapt aflat în afara oricărei discuții. Din punctul de vedere al lui Othello, însă, asistăm la o dublă *insolitare*: a) falsă *insolitare* — sub haina obișnuitei inocențe, Desdemona este o imorală; b) sub haina obișnuită a falsei imoralități, Desdemona i se revelează ca inocentă. Astfel, pedepsirea Desdemonei nu mai este o pedeapsă, ci o crimă stupidă, antiumană pe plan moral, pentru că nu se omoară doar un om nevinovat, ci chiar binele, în varianta inocenței. *Insolitarea estetică* are drept efect fie un *suspense tragic* (cazul Othello), fie un *suspense comic*, ca în *Bărbierul din Sevilla* sau în *Nunta lui Figaro*, unde diversele travestiri, cunoscute dinainte de spectator, transformă brusc (din punctul de vedere al personajului) o situație normală (prezența unui profesor de muzică, de exemplu) într-o situație *insolită* (profesorul de muzică este chiar junele-prim, de exemplu), *insolitând*, în același timp (prin ridiculizare), comportamentul obișnuit al personajului purtător al *insolitării*. Prin urmare, *insolitarea estetică* nu se bazează neapărat pe conștiința imediată a personajului cu privire la procesul *insolitării*, ci pe o posibilă *revelare*, de către personaj, a *insolitării*. Astfel, în *Revizorul*, Hlestakov este tot timpul apt să-și dea seama că ceea ce crede el că este obișnuitul (o primire fastuoasă) nu este decât rodul unei confuzii, dar nu realizează, sau nu este capabil să realizeze, *insolitarea* în cauză. Prin urmare, în *Revizorul*, procesul de *insolitare* își află punctul de plecare în structura personajului, și astfel asistăm la un proces destul de complicat: o situație *neobișnuită* (confuzia, *qui-pro-quo-ul*) devine obișnuită prin atitudinea lui Hlestakov, și abia de-aici încolo faptele curente ale situației astfel create vor declanșa mecanismul de *insolitare*.

Lucrul care trebuie remarcat aici și care are o importanță specială este că în cele mai multe cazuri conceptele obișnuit-neobișnuit au o valoare relativă și sînt determinate strict de un context literar dat. Sub aspectul procedurii *insolitării*, se instaurează mai curînd o anume percepere a obișnuitului și a neobișnuitului, decît un consens cu privire la fenomenele în cauză. Ne interesează, deci, mai puțin, în cazul de față, dacă un fenomen este sau nu obișnuit, și înfinit mai mult modul în care fenomenul este apreciat de personaje (cazul cel mai frecvent).

Din acest punct de vedere, *insolitarea* este opusă *exoticului*, mai ales unui *exotic declarat*, de felul celui practicat de romantici, de exemplu. Pentru că *exoticul* este prerogativă textului, pe cînd *insolitarea* decurge din text. Astfel, însă, *insolitarea* devine un procedeu de *suplinire*, prin care se realizează, adică,

acel moment de senzație și, prin urmare, de *revelație*, care, în cazul romanticii, de exemplu, se obținea pe calea *exoticului geografic, etnografic sau istoric*. În momentul în care piesa de teatru a eludat fenomenul grandios sau *senzațional în sine* și a îmbrățișat cotidianul, *insolitarea* a devenit un procedeu necesar pentru dezvăluirea unor sensuri speciale ale *fenomenului obișnuit*. Utilizarea teoriei *eredității* de către Ibsen sau Hauptmann are aproape întotdeauna și sensul unei *insolitări*. De pildă, moartea unui personaj (în *Nora*), dincolo de sensul ei obișnuit, are și valoarea unei *revelații* — este un tribut plătit de un nevinovat pentru desfrîul părintelui său. Astfel, un trecut oarecum obișnuit devine *criminal* prin consecințele sale în viața generației următoare, deci se *insolitează*.

Pornind, însă, de la procedeu *insolitării*, ajungem la concluzia că în *dramaturgie* asistăm la trei tipuri de procese, ca să zicem așa, *paralele*. Dacă *insolitarea* înseamnă *transformarea obișnuitului în neobișnuit*, deci, un raport $a = -a$, devine destul de clar, sperăm, că termenul de referință este $-a$, deci *neobișnuitul*. Din acest punct de vedere, vom asista la trei procedee: *neobișnuitul ca neobișnuit* (pe care-l vom defini drept *procedeu nominalizării*), *obișnuitul ca neobișnuit* (*insolitarea*) și *neobișnuitul ca obișnuit* (pe care-l vom defini drept *procedeu cotidianizării*).

Procedeu nominalizării este, probabil, unul dintre cele mai vechi, în orice caz, îl întâlnim frecvent în tragediile antice. Astfel, în *Oedip-rege*, *nominalizarea* se întîlnește în multiple ipostaze: *molina* care a cuprins orașul, *faptele săvîrșite de Oedip* și *predestinarea lui Oedip*. Tot *neobișnuitul* este prezentat ca atare, ca *neobișnuit*, adică tragedia lui Sofocle nu face decît să inverseze *cronologia evenimentelor*, a căror ordine firească ar fi, evident, următoarea: *predestinarea lui Oedip*, *precizarea*, *biografia lui Oedip*, *molima*, ca *pedeapsă a zeilor*. Omul e astfel *coștit* de *grandiosul evenimentelor*, iar de aici și procesul clasic al tragediei — *disproporția* dintre *vina tragică* și *sanctiunea tragică*. Prin urmare, cel puțin inițial, *nominalizarea* avea un caracter funcțional — *declanșa procesul disproporției*. Este adevărat că, în cazul anticilor, *neobișnuitul* era similar cu *grandiosul*, ceea ce va înceta să mai fie o regulă la romantici, unde *neobișnuitul* va fi tot mai frecvent similar cu *exoticul* (cel mai adesea, de tipul *geografic, etnografic sau istoric*); de aici, și o *diminuare* a *disproporției* dintre *vina tragică* și *sanctiunea tragică* și *transformarea* treptată a tragediei în *dramă*, chiar pînă la *raportul de echilibru* dintre *vina tragică* și *sanctiunea tragică*, pe care îl întâlnim în *Boris Godunov*. Dacă pri-

vim, însă, lucrurile strict sub aspectul procedului, și la romantici și la antici ne întâlnim cu același proces al nominalizării — grandiosul este grandios, neobișnuitul este neobișnuit, straniu este straniu.

Prin urmare, funcționalitatea inițială a procedului nominalizării a fost aceea de a declanșa procesul disproporției, proces tipic tragediei. Nu trebuie să omitem, însă, nici sensul revelației, pe care-l implică procedeul nominalizării, sau, altfel spus, momentul de șoc, momentul de senzație. Exoticul de orice fel este, până la urmă, tot o formă a senzaționalului.

Se pare că noțiunea de senzațional a fost abordată de cele mai multe ori drept un atribut al paraliteraturii, mai ales al celei de aventuri, polițiste, existind chiar și un termen francezesc (*roman à sensation*), care consacră, într-un fel, circulația periferică a termenului.

Și, totuși, senzaționalul (ca o ipostază a revelației) joacă un rol dintre cele mai importante, mai ales în planul relațiilor majore ale literaturii, constituindu-se în momentul de interes (și, deci, de contact) dintre lucrarea literară și public. Să zicem că senzaționalul, ca și atâtea alte fenomene, este un atribut perpetuu al paraliteraturii. În cazul acesta, însă, paraliteratura n-a făcut decât să releve o cale posibilă de satisfacere a unei necesități; dar și momentul de combatere a paraliteraturii, care, în mai toate ipostazele sale, vehiculează senzaționalul. Raportul dintre literatură și a-literatură a fost întotdeauna una dintre barierele cele mai dificile ridicate în calea afirmării noilor forme literare. Doar valoarea în sine și chiar prin sine nu asigură circulația operei, și neglijarea momentului de contact a avut, citeodată, consecințe dintre cele mai dureroase și aparent inexplicabile, cum a fost, de exemplu, cazul dramaturgiei simboliste, apreciată de toată lumea și nejuțată aproape de nimeni.

Astfel, nominalizarea, dincolo de toate trăsăturile ei de procedeu, are și o certă funcționalitate literară, mai ales pe planul relațiilor sociale. Ar fi, în orice caz, de reținut faptul că procedeele au o dublă funcționalitate — estetică și socială. Această dublă funcționalitate trebuie să fie pusă într-un raport real, pentru că altfel riscăm o confuzie între valorile literare, circulația literaturii și procedeele literare.

În ultimele decenii își face tot mai mult loc un procedeu oarecum opus insolitării; este vorba de transformarea neobișnuitului în obișnuit, a insolitului în cotidian. Desfășurarea acestui procedeu ar fi, aproximativ, următoarea: împrejurarea cotidiană, apariția în acest cadru cotidian a fenomenului in-

solit, asimilarea de către cotidian a fenomenului insolit. Insolitul nu-și pierde, de fapt, trăsăturile sale de insolit, dar devine din ce în ce mai frecvent în comportamentul curent al personajelor și, astfel, se cotidianizează.

Nu s-au făcut prea multe cercetări în această direcție, așa că este destul de dificil să stabilești o sursă absolută, deși nu este exclus ca procedeul cotidianizării să fie depistabil în surse literare de o apreciabilă vechime.

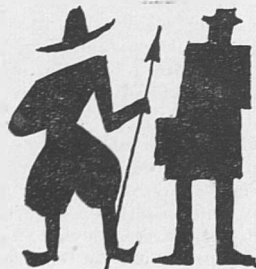
În ceea ce privește literatura mai apropiată nouă, se pare că procedeul cotidianizării apare odată cu reconsiderarea unor modalități ale romanului gotic. Cel puțin, aceasta este impresia care se degajă din nulelele *Nasul* de Gogol și *Dublul* de Dostoevski. În cazul acesta, însă, cotidianizarea se află într-un raport direct cu ceea ce s-a numit, nu o dată, în accepție modernă, grotesc — o interferență a comicului cu tragicul.

Cele mai multe (dacă nu chiar toate) ipostaze ale *farsei tragice* (*the dark comedy*, ca să folosesc un termen consacrat) reprezintă, în fond, niște concretizări ale cotidianizării, împrejurare de mare evidență în cazul teatrului absurdului, care a făcut din cotidianizare un sistem.

Unul din exemplele cele mai clare în acest sens este cel al piesei *Ah, ce zile frumoase!* de Beckett, unde gestul cotidian asimilează insolitul situației (o femeie tot mai îngropată în pământ), corelind-o cu comicul, fără însă a diminua tragicul, pentru că, indiferent ce gesturi face Winnie, ea va continua să fie tot mai îngropată.

Același proces, însă, îl întâlnim și la piese ceva mai vechi. Astfel, în *Cabala bigoților* a lui Bulgakov, insolitul unor prezențe inițiale (Ludovic al XIV-lea, d'Orsigny etc., chiar și cabala însăși) se transformă, treptat, în fapte curente ale existenței lui Molière; cu cât faptele vor fi mai aproape de cotidian, cu atât drama lui Molière va fi mai aprigă.

În toate cele trei cazuri, însă (în cazul insolitării, în cazul nominalizării și în cazul cotidianizării), efectul este aproximativ același — scoaterea în evidență a unui fenomen, a unui obiect sau a unui proces. Comună va fi revelația, deci, funcția socială a procedului, diferit rămânând mijlocul prin care obiectul, fenomenul sau procesul vor fi puse în circulație.

Deutsches Theater : „Torquato Tasso“ de Goethe.
Regia, Friedo Solter

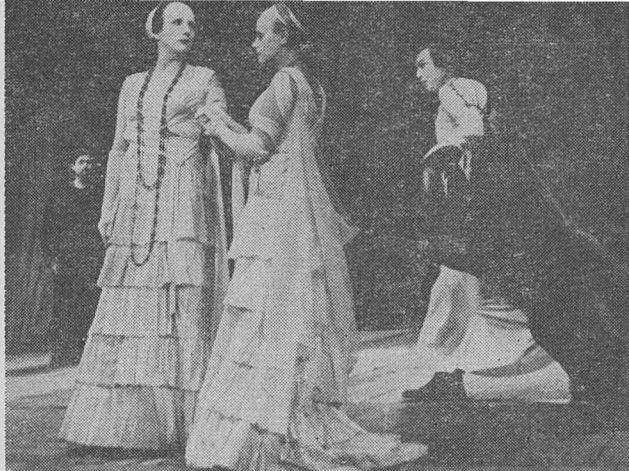
**În pregătirea zilelor teatrului din R.D.G.
în țara noastră**

Teatrul în R.D.G.

de **Hans-Rainer John**

redactor-șef al revistei „Theater der Zeit“,
secretar al Asociației oamenilor de teatru din R.D.G.

I. La o populație de 17 milioane de locuitori, Republica Democrată Germană dispune de 53 de instituții teatrale, cu 105 săli și 52.500 de locuri. În acestea, peste 17.000 de slujitori ai teatrului prezintă anual 26.300 de spectacole, în fața unui public de 12.300.000 de spectatori. O rețea de teatre acoperă cuprinsul țării, satisfăcând, în medie, 81,5% din populație, căci anual, la fiecare sută de locuitori, revin 71 de spectatori de teatru. O particularitate importantă a acestor teatre : de regulă, dispun de ansambluri proprii pentru toate genurile — operă, operetă/musical, balet, teatru de proză — care-și impart zilnic, alternativ, afișul. Excepție fac numai, în orașele mari, teatrele de operă, de operetă sau de proză, profilate și specializate (dar și acestea prezintă, laolaltă, unitar, toate genurile), precum și cele cinci scene profesioniste destinate copiilor și tineretului. Așa fiind, ansambluri bine încheiate oferă, tot timpul anului, și publicului din localități mai mici, reprezentații originale de operă. De aici, și străduințele larg cuprinzătoare de a recunoaște teatrului muzical și o funcție teatrală, după ce, până în primul pătrar al secolului nostru, fusese lăsat să se exercite mai mult într-o funcție de reprezentare. Unitatea teatrului se întemeiază, în toate genurile lui, pe ideea că adevăratele experiențe teatrale presupun, totdeauna, și adevărate propuneri dramatice. Toate eforturile, și în domeniul teatrului muzical, țintesc spre o „acțiune iscată din relațiile umane și împlinită în lăuntrul lor, o acțiune veridică, adevărată, și care atinge în așa chip simțirea și spiritul personal al spectatorului, fie nemijlocit, fie pe calea parabolei poetice, încit această acțiune să ajungă nu numai la puterea de înțelegere a acestui spectator, dar și

Sus : Margit Bendokat (Goneril) și Gudrun Ritter (Regan) în „Regele Lear“ de Shakespeare la Deutsches Theater.

Stînga : imagine din spectacolul-coupé „Prințul de Homburg“ — „Ulciorul sfărîmat“ de Kleist. Regia, Adolf Dresen.

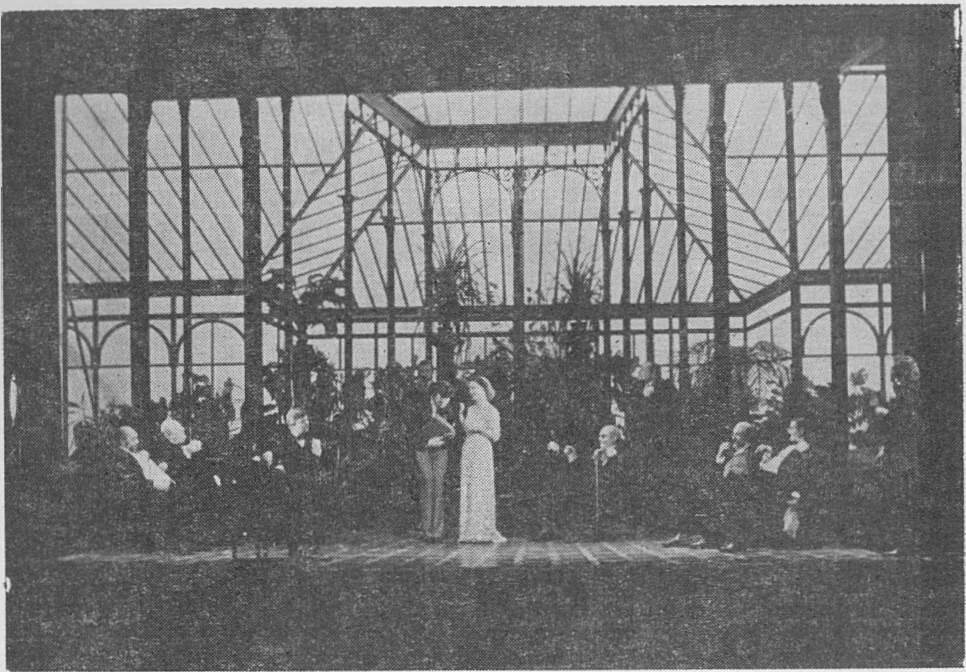
la decizia lui de a participa“ (Felsenstein). Nu numai Bertolt Brecht, Wolfgang Langhoff și Wolfgang Heinz au marcat arta noastră teatrală, ci și regizori de teatru muzical, cunoscuți în lumea întreagă : Walter Felsenstein, Joachim Herz, Harry Kupfer au contribuit decisiv la dezvoltarea ei. Se cuvine spus lucrul acesta, din capul locului, fiindcă este tipic în mișcarea teatrală a țării noastre și fiindcă, de aici încolo (ținînd seama și de profilul confratelui nostru, „Teatrul“), nu vom mai întîrzia pe acest tărîm, important, al teatrului muzical.

II. Ce probleme îi agită, cu deosebire, pe creatorii teatrali, acum, cînd așternem aceste rînduri ? Brecht — care înțelegea activitatea teatrală ca pe un aport la transformarea socială a omului, în direcția unei omenii mereu mai profunde, mai delicate, mai cutezătoare — schițase cîndva îndatoririle ei în chipul următor : „Teatrul acestor decenii e chemat să delecteze masele, să le instruiască și să le însuflețească ; să le mijlocească opere de artă care înfățișează realitatea în așa mod încît să poată fi edificat socialismul. El e dator să slujească adevărul, omenia, frumusețea“. Iată o formulare pertinentă și care angajează. Și, totuși, ne aflăm, de la o vreme, în miezul unor adînci meditații creatoare privind sarcinile actuale ale artei teatrale.

Acestea au loc, în primul rînd, sub impresia unei sporite eficacități a diferitelor forme de mass-media, care silesc teatrul să cugete asupra însușirilor sale elementare, asupra sarcinilor numai de el în stare a fi împlinite. Televiziunea, de pildă, se arată, în această perspectivă, mass-medium, nu și mijloc de comunicare cu masele. Teatrul, dimpotrivă, nu este ceea ce se cheamă mass-medium (ce înseamnă o sală de teatru, față de spectatori de televiziune, care tind a se număra cu milioanele !), dar este, în schimb, un mijloc de comunicare cu masele. Deoarece numai teatrul își întenciază efectele pe o receptare colectivă. Aceste efecte se nasc doar cînd masa de spectatori atinge anumite dimensiuni de natură să se bucure astfel, colectiv, de actual artistic. Negalabilă comuniune a spectatorilor, ce se bucură, laolaltă cu interpreții nemijlocit prezenți, într-o alternanță de joc și contra-joc, aparține esenței, de nepierdut, a teatrului.

Meditațiile în legătură cu problemele actuale ale teatrului se desfășoară, în al doilea rînd, în cadrul valorificării unei noi situații sociale. Relațiile socialiste sînt com-

Volksbühne : „Rața sălbatică“ de Ibsen. Regia și decorul, Manfred Karge și Matthias Langhoff

plexe, populația nu se mai află în stare de opțiune — pentru sau contra socialismului ; înăuntrul relațiilor socialiste dezvoltate, ea începe să descopere marea realizare prin sine a omului. Cu aceasta, funcția clarificatoare a teatrului face loc, cu precădere, dezvoltării fanteziei sociale, menite să ducă la slujirea nesfirșitelor posibilități pe care le oferă omului comunitatea socialistă. Dacă, până mai ieri, teatrul îl învăța pe om, cu deosebire, să-și afle locul și rostul în procesul istoric, acum, cu atât mai mult, este ținut să contureze imaginea socialistă a omului, în calitatea lui de creator al acestei noi așezări sociale. Individul — pe scenă și în sala de spectacol — devine marca chemare a teatrului, în anii noștri.

III. Bineînțeles, socotim creația dramaturgilor noștri drept cea mai importantă bază a unui teatru viabil. Toate eforturile se îndreaptă spre realizarea unui climat propice nașterii de noi opere, în care bogăția de manifestări ale viclii cu adevărat socialiste să fie cuprinsă cit mai divers și, calitativ, cit mai înalt poetic.

O altă importantă îndatorire a teatrelor noastre este legată de realizările artistice umaniste ale trecutului. Acestea cer să ne fie viu luminate, în temeiul materialismului istoric. Criteriul esențial al procesului de însușire a moștenirii clasice este stabilirea relației dialectice dintre istoricitate și actualitate : clasa muncitoare are interesul, spre deosebire de societatea capitalistă, ca această istoricitate să fie pusă în lumină, cu toate contradicțiile ei, așadar, cu toate legitățile ei obiective. Atitudinea constructivă, partinică este, în privința moștenirii culturale, atitudinea cea mai obiectivă.

Succese deosebite, în acest sens, au fost dobândite mai ales acolo unde s-a plecat de la experiențe sigure și de la tradițiile asimilării acestor moșteniri, acolo unde au fost depășite concepțiile schematice și unde s-au făcut delimitări față de experimentele moderate ale teatrului burghez.

Se cuvine a da unele relații, înainte de orice, despre patru direcții :

— Pentru oamenii de teatru, ca și pentru spectatori, sînt de un interes deosebit semnificativele eforturi și fapte realizate de individ în diferitele relații istorice și condiții sociale, cu scopul de a se afirma ca personalitate, fie în consonanță, fie împotriva societății ; în acest sens, sînt adesea reliefate contradicțiile izbitoare, cu care individul se confruntă și pe care el trebuie să le înfrîngă.

— În repertorii își fac loc — un spațiu mare — lucrările lui Shakespeare. În interpretarea acestora se lasă recunoscute două tendințe fundamentale : de o parte, aceea de a face vizibile acele complicate evenimente dramatice care, pornind de la stările de fapt, de la relațiile dintre personaje, înlesnesc o pătrundere rațională a evenimentelor (*Timon din Atena*, la Karl-Marx-Stadt, regia — Albiro) ; de altă parte, încercarea de a sublinia caracterul specific teatral al acțiunilor, de a sublinia, prin diverse mijloace teatrale, poeticul, „artisticul“ acțiunii ca joc, ca posibilitate (*Furtuna*, la Deutsches Theater, regia — Solter).

— Din domeniul clasic german sînt preferate acele lucrări care înfățișează izbucniri ale individului (probleme privitoare la autosalvarea sa în împrejurări istorice concrete : *Hoții*, *Urfaust*, *Urgötz*, *Intrigă și iubire*) și sînt jucate lucrări ale unor dramaturgi ce „roiesc în jurul clasicilor“ : Wagner, Lenz, Büchner, Grabbe și Kleist (din *Prințul de Homburg* și *Ulciorul sfărîmat* ale acestuia din urmă, Deutsches Theater, în regia lui Dresen, a realizat o seară de mare succes). În același timp, se mai încearcă, adesea, să se descopere modul de viață contemporan în fabule și în alegorii.

— În piesele de la finele secolului al XIX-lea interesează, mai ales, poziția individului în această fază a dezvoltării burgheze, calitatea atitudinilor lui etice, în strînsa lor legătură cu societatea. Interpretarea stăruie, cu deosebire, într-o punere în lumină, angajat critică, a decăderii omului, ca imagine avertizînd împotriva tendințelor spre automulțumire.

— În sfîrșit, celui căruia îi stă la inimă să creeze un teatru care să contribuie la înfățișarea unor imagini de viață și de atitudine socialistă i se cere să realizeze și o intimă legătură a artistului cu realitatea socială. Multe propuneri și măsuri, în cadrul întrecerii socialiste a ansamblurilor noastre teatrale, tind să se împletească rodnic. Diverse relații ale creatorilor de teatru cu colective de muncă din producția materială sînt luate drept premisă pentru satisfacerea, ca și pentru dezvoltarea variată și creatoare a cerințelor culturale diferențiate ale oamenilor muncii.

IV. Un rol însemnat îl joacă, în teatrul nostru, internaționalismul socialist. În ultimii ani, au fost făcuți mulți pași spre încheierea unei mai fructuoase colaborări cu creatorii din teatrele statelor socialiste, spre a face loc mai larg și mai dăinuitor, în repertoriile noastre, lucrărilor din țările frățești, spre a cunoaște istoria, cultura și arta, obiceiurile și datini, limba și tradițiile popoarelor vecine. *Zilele artei teatrale sovietice* (1972), *bulgare* (1973), *ungare* (1974) și *poloneze* (1975) ne-au dus mult înainte pe acest drum și nu încap deoiață că și *Zilele artei teatrale românești*, din acest an, ne vor conduce la o îmbogățire. Acum, cînd scriem aceste rînduri, nu avem încă în față un program definitiv. Oricum, simțim, din pregătirea acestor *Zile*, în multe dintre teatre, cît de important va fi locul ce li se acordă.

Un bilanț al acestor *Zile* îl vor face, în comun, prezidiul Asociației oamenilor noștri de teatru, specialiștii de teatru români, veniți cu acest prilej, și regizorii care au conceput și realizat spectacolele respective. Tuturor le este clar că acum este vorba de un nivel superior al contactelor și dezbaterilor, de o mai largă descoperire a literaturii teatrale a popoarelor frățești socialiste. Ca o problemă de creație se arată, în acest sens, în momentul selectării și punerii în scenă, găsirea aceluia focar în stare să înlesnească spectatorului o mai adîncă înțelegere a vieții, a lumii de simțire și de gîndire, caracteristice poporului frate, și, în același timp, o legătură fructuoasă cu problemele proprii de viață. Sîntem, de aceea, sîrșiți, curioși să vedem cum se vor apropia, la rîndul lor, prietenii noștri români de dramaturgia țării noastre, cu ce metode, experiențe și succese. Nădăjduim, prin acest schimb de experiență, să dobîndim un mare câștig în aflări personale, în trăirea și înțelegerea ordinii noastre sociale, în dimensiunile ei istorice : ca exemplu de conviețuire a oamenilor într-o familie de popoare cu adevărat libere.

Redacția „Theater der Zeit“ este foarte bucuroasă că poate aduce în această direcție, printr-un schimb de articole — ale noastre către revista „Teatrul“ și, spre noi, din partea redacției „Teatrul“ — o contribuție.

MARTIN LINZER

5 ani de dramaturgie socialistă

În evoluția dramaturgiei socialiste actuale din R.D.G., în ultimii ani, Congresul al VIII-lea al Partidului Socialist Unit German marchează un moment important. Prin formularea sarcinii principale privind dezvoltarea societății — satisfacerea crescândă a trebuințelor materiale și culturale ale clasei muncitoare și ale celorlalte părți ale poporului — culturii și artei le-a revenit un loc propriu, nou, înăuntrul ansamblului dezvoltării sociale, în condițiile accentuării unității politice, economice și culturale a proceselor de evoluție. În același timp, partidul a cerut creatorilor de cultură și de artă din R.D.G. să țină seamă, cu fermitate sporită și cu consecvență, de propriile lor răspunderi față de dezvoltarea culturii naționale socialiste și, mai ales, față de cerința de a produce noi opere socialiste; să depășească dificultățile încă existente și, în strânsă legătură cu clasa muncitoare, să satisfacă cerințele culturale ale acesteia, mai mult, într-un proces dialectic, să modeleze aceste cerințe. Lucrările Congresului partidului, discuțiile ce au avut loc ulterior, în cadrul uniunilor de creație, au dat un puternic impuls preocupărilor de natură să definească funcția teatrului în societatea socialistă dezvoltată și relațiile sale cu celelalte domenii artistice (filmul, televiziunea) și să favorizeze afirmarea specificității sale estetice. Lucrările Congresului au stimulat, de asemenea, crearea de noi lucrări, de cele mai felurite genuri, atât în teatrul dramatic, cât și în cel muzical. Au fost, astfel, eliberate mari potențe creatoare, dramaturgia din R.D.G. a fost îmbogățită, în cuprinsul ea și în diversitatea aspectelor ei, pe baza inatacabilelor criterii, al caracterului popular și al partinității.

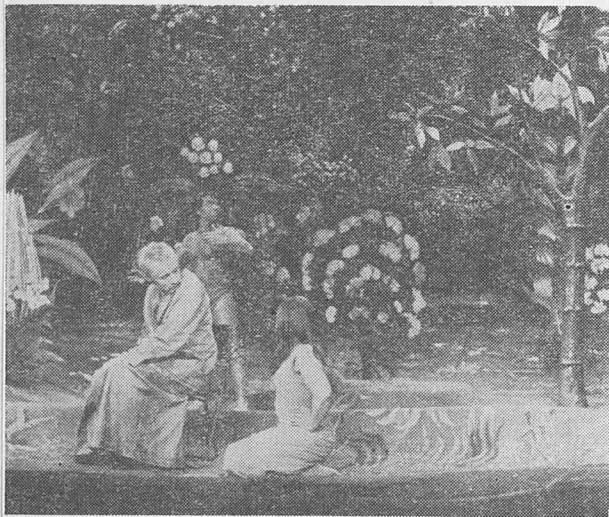
Ekkehard Schall (Marx) în „Salut tuturor: Marx“ de Kaltfofen și Pfeiffor — Teatrul din Palatul Republicii

S-au dezvoltat, cu ocazia aceasta, mai multe tendințe și concepții, care se cer văzute ca părți ale unui întreg și care, numai laolaltă, alcătuiesc o unitate dialectică. Se cuvine pomenită, aici, controversa dintre autorii Peter Hacks și Volker Braun, caracteristică pentru procesul de autocunoaștere a dramaturgiei noastre. Plecând de la fermitatea și superioritatea socialismului, Peter Hacks este una cu publicul său în ceea ce privește cunoștințele și convingerile fundamentale asupra societății. Teatrului i-ar reveni, de aceea, astăzi, sarcina de a funcționa „ca celebrare a posibilităților umane, ca loc de prezentare a achizițiilor dobândite și accesibile, ca mândrie de sine a omului“. Lucrările sale, mărturisește el, „au în vedere omul emancipat și contradicția în care el se află față cu o societate neemancipată, ori încă nu deplin emancipată“. În cel-l privește, Hacks a concentrat, în conceptul „anticipării“, înțelesul pe care-l dă funcției teatrului; ceea ce include, în mare măsură, refuzul unei analize a realității concret-istorice (printre lucrările sale cele mai importante, din ultimii ani, numărându-se *Amphytrion*, *Omphale*, *Adam și Eva*). Volker Braun, ale cărui piese (*Hinze și Kunze*, *Basculanții*, *Tinka*) sînt ancorate și tematic în actualitatea socialistă și tratează despre luptele omului pentru autorealizare într-un mediu socialist, a opus conceptului „anticipării“ pe acela al „intervinerii“. Ceea ce nu vrea să însemne o restrîngere la actualul diurn; hotărîtor la Braun

Teatrul de Stat din Dresda : „O vorbire în casa Stein despre absentul domn Goethe“ de Peter Hacks. Regia, Klaus-Dieter Kirst.

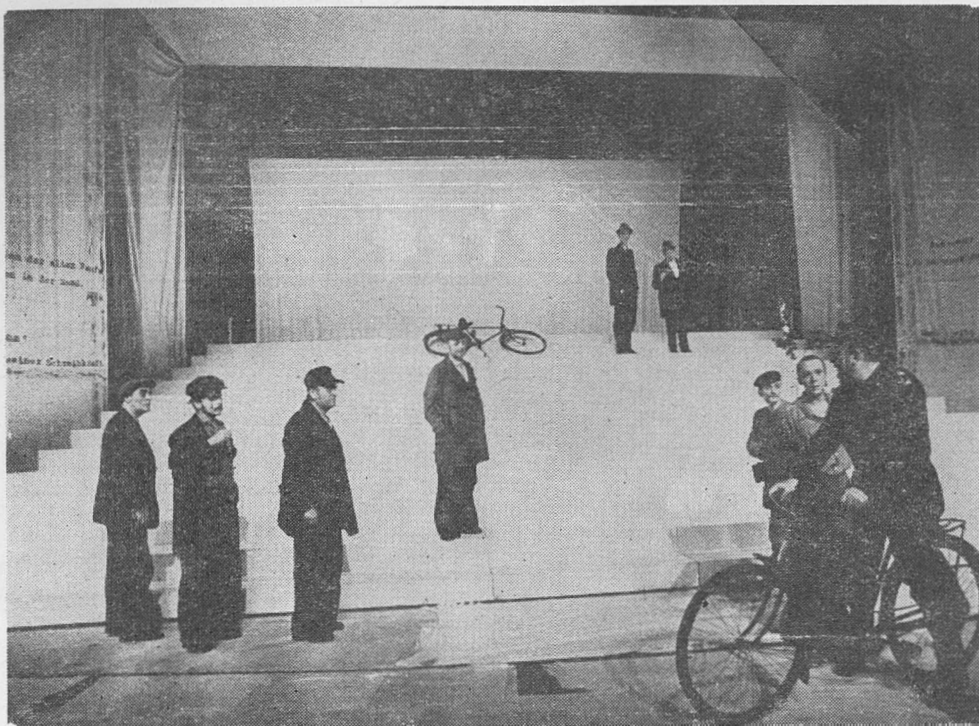
Deutsches Theater : „Adam și Eva“ de Peter Hacks. Regia, Wolfgang Heinz

este că el nu se bazează pe stările de fapt organizate în socialism, ci, orientat în direcția procesului organizării, se bazează pe adevărul, subliniat încă de Lenin, că socialismul nu este ceva „mort, încrămențit, dat o dată pentru totdeauna“. Într-un interviu, Braun a declarat, în legătură cu funcția scriitorului : „numitorul comun este, neîndoios, contribuția la formarea realității... Nu putem oferi altceva decât realitatea ; dar, în prezentarea realității — în timp ce lăsam lucrurile să vorbească ele însele, și anume, în chip procesual —, se vedește ceva mai mult decât ceea ce efectiv este. Așa fiind, n-aș vedea în aceasta doar o simplă reflectare a realității, ci un act activ, o modelare“.

Pe fondul subtextual al eforturilor pentru a se ajunge la un acord cu privire la funcția și eficiența artei, și în special a dramaturgiei, se arată felurite tendințe, se desenează felurite linii de dezvoltare, pe ale căror făgașe dramaturgia din R.D.G. își asimilează și reflectă, estetic și tematic, noua realitate.

La cea de-a VI-a plenară a C.C. al P.S.U.G., în care au fost concretizate roadele Congresului al VIII-lea al partidului în politica culturală, profesorul Kurt Hager a arătat că socialismul are nevoie de o artă „ferm bazată pe realitate, pe o expediție de descoperire în realitate, o artă în stare să extragă posibilitățile viitoare ale acestei realități“. Dealtminteri, de la începuturile edificării socialiste, una dintre sarcinile principale, și ale artei dramatice, a fost, statornic, aceea de a îmbrățișa omul muncii, deopotrivă, în sfera existenței lui sociale și individuale, de a înfățișa imaginea omului socialist în dimensiunile și în virtualitățile lui. În acest context, au existat etape istorice condiționate, care — trecând peste o reprezentare mai mult ori mai puțin naturalistă a oamenilor din producție, peste o etalare accentuat-didactică a legităților socio-economice — au sârșit prin a duce la treptele noi, superioare. În fapt, victoria definitivă a socialismului și pătrunderea lui în conștiința generală a poporului duc, în mod obiectiv, la o respingere a funcției didactic-lămuritoare a artei. În centru înaintază, mereu mai ferm, individul, ca descoperitor al propriilor sale posibilități în lume, ca purtător al dezvoltării sociale ; relațiile sociale sînt înțelese ca suma comportamentului oamenilor. Armin Stolper, care a înavuit dramaturgia actuală a R.D.G. cu multe lucrări (*Contemporanii, Înălțarea la pămînt, Klara și gîscanul, Cismarul și cocoșul*), a formulat astfel noua sarcină : „Ar trebui să se evite aclamația, discuția pur ideologică, care se detașează de personaje... și să se înainteze impetuos spre om, așa cum el se oferă cunoașterii, în plinătatea particularității și modului său caracteristic de a fi“. Tema lui statornică ar fi — și aceasta îl unește cu

Volksbühne : „Tăranii“ de Heiner Müller. Regia, Fritz Marquardt

cele mai bune tradiții ale dramaturgiei socialiste, de la Gorki încoace — „răspunsul la întrebarea : cum să trăim ?“

Înaintarea impetuoasă în universul muncii a fost și înainte întreprinsă ; important devine, acum, să se arate nu atât noua tehnologie, noile procedee tehnice, cât atitudinea omului în fața noilor condiții ale producției. La începutul perioadei în discuție, se află o piesă de Rolf Schneider — *Intrarea în castel*. Piesa s-a bucurat de un succes nebănuit pe scenele din R.D.G. (ca și în alte țări socialiste), fiindcă împletea strâns și concret dezvoltarea generală obiectivă cu destinul unui ansamblu de personaje. Oameni de obârșii felurite se întâlnesc într-o sălbatică regiune silvestră (se face aluzie la un ținut din Schwedt, astăzi, centru al industriei pentru prelucrarea petrolului) ; au venit să ridice acolo o nouă uzină. Pe acest fundal, care rămâne, deliberat, fundal (acțiunea piesei se desfășoară în singurul han aflător în regiune), se arată cum evoluează acești oameni, părtași la construcția uzinei, cum dobîndesc experiențe și cunoștințe și cum se încheagă într-un colectiv. Autorul își urmărește eroii pe un rîstimp mai îndelungat al acestei evoluții. Latura „istorică“ a acțiunii reiese din sinceritatea crescîndă a contactelor dinăuntru grupului. Este înfățișat un proces de emanci-

pare, vechi subordonări sînt înfrînte, noi legături de tovărășie încolțesc. Gradul de libertate a determinării personale înăuntrul grupului crește și, în această dezvoltare, aparent psihologică, se oglindește procesul social care se desfășoară dincolo, în afara întâmplărilor piesei, în fundal.

Și piesa lui Volker Braun, *Basculanții* — aleasă ca exemplu pentru maniera scriiturii, tipică lui Braun —, înseamnă, pentru dramaturgia noastră, un câștig esențial pe planul achiziției tematice. „Eroul“ *Basculanților*, Paul Bauch, apare mai întîi ca un tip anarhic, individualist, cum din categoria celor creați de piesele mai vechi ale lui Peter Hacks și Heiner Müller : insul izolat, care se înfățișează plin de mari și utopice pretenții și care se vede confruntat cu lipsa de desăvîrșire a stadiului dezvoltării social-economice. Și Paul Bauch eșuează ; visul lui despre o nouă lume nu se poate (încă) realiza în chip concret. Dar Braun izbutește, aici, printr-o urmărire dialectică a acțiunii (procesul de autoeliberare, sub impulsul lui Paul Bauch, a colectivului basculanților) să caracterizeze, ca pe o atitudine individuală greșită, invocarea, în fond, contemplativă, a unui viitor alt-fel-de-a-fi și revendicările exagerat radicaliste adresate posibilului de azi.

Este scoasă în evidență, în aceste piese (ca și, de pildă, în *Comedia femeilor* a lui Heiner Müller, în *Mazi* de Heuduczek, în *Premiantele Reginei Weicker*), problema felului cum muncitorii fac istorie, cum se înțeleg ei înșiși ca subiect într-un proces istoric. Piese, ancorate tematic în mediul muncitoresc și al producției, nu mai au azi nimic comun cu tipul „pieselor de producție“ de altădată, care puneau în prim-plan procesele tehnologice.

La a 25-a aniversare a întemeierii R.D.G., câteva lucrări au fost distinse la un concurs al Ministerului Culturii; acestea semnau trecerea la o nouă calitate. *Gugustiucul* lui Helmut Baierl, *Roma sau A doua creație a lumii* a lui Claus Hammel și *Cimentul* (după romanul lui Gladkov) a lui Heiner Müller pot fi considerate ca importante încercări de a înfățișa conflictele din societatea noastră, în semnificația lor epocală, ca și în caracterul lor, încordat contradictoriu. Autorii au pătruns pe tărîmul care, pentru conștiința noastră istorică, respectiv, pentru conturarea imaginii clasei muncitoare, sînt de o mare însemnătate. Baierl, a cărui *Frau Flinz*, la începutul anilor '60, aparținea celor mai importante măturii ale dramaturgiei noastre de actualitate, înfățișează, de astă dată, o seamă de muncitori dintr-o uzină siderurgică, confrunțați cu o problemă de dezvoltare tipică epocii: automatizarea pe un front larg (și, odată cu aceasta, o radicală schimbare, pentru fiecare în parte, a condițiilor de muncă și de viață) sau un grad mai mare de încercare a capacităților de producție existente. Pe plan economic, contradicția aceasta este principal cunoscută de mult timp și strategia dezlegării ei, hotărîtă. Dar aplicarea acestei strategii în viața cotidiană a fabricii e legată de conflicte și de grele necesități decizionale, pe care cei vizați sînt obligați să le accepte, să le asimileze emoțional și rațional și, în cele din urmă, să le pună în practică. Meritul lui Baierl este că a creat, în această piesă, personaje de muncitori care nu sînt numai plini de viață și realiști în observarea nemijlocită a vieții, dar care se deschid, conștient, problemei, și conștient — ca parte a clasei muncitoare — se înțeleg pe sine ca o putere socială, cu alte cuvinte, ca subiect al istoriei, nu ca obiect al unor legități pur economice.

Piesa lui Hammel, *Roma sau A doua creație a lumii*, trece, tematic, în altă zonă — cea a agriculturii. Dar nici aici nu ne aflăm în fața unei „piese agricole“ de tip vechi, ci în fața unei încercări de a prinde dramatic unitatea problemelor politice, economice și etice. *Roma...* lui Hammel este un sat în Mecklemburg, în nordul R.D.G., rămas, de-a lungul anilor, în urmă. E înfățișată lupta unor președinți de gospodării co-

lective, porniți, pe calea unei uniuni a comunităților, prin edificarea unor noi așezări, să biruie contradicția istorică dintre oraș și sat. Fabula urmărește contradicția dialectică dintre interesele personale și cele sociale, pe care o trăiește chiar președintele cooperativei agricole, Viktoria Remer, dornică să clădească un nou oraș, pentru a-și recîștiga bărbatul, care a părăsit-o ca să muncească în oraș. Hammel se folosește, în piesa lui, de o metodă pe care critica o numește „metodă biografică“. El însuși o declară că l-a interesat „biografia etică“ a oamenilor: „...aici m-a interesat un om, ăranca Viktoria Remer, cu îndărătnicia ei, cu extraordinarele ei capacități, cu dragostea ei, cu statornicia ei. Tocmai omul deosebit — nu tipul, nu reprezentantul — ci o individualitate, o personalitate, un caracter și, cu toate acestea laolaltă, pînă la urmă, pentru mulți, iarăși reprezentativă“. Biografia devine elementul structurator al unei priviri analitice, avîntate, asupra societății și asupra dimensiunilor ei, deopotrivă istorice și viitoare. O calitate a piesei constă în faptul că ea merge foarte diferențiat pe urmele felurilor motivații ale acțiunilor socialmente productive și că se străduiește să trateze problema adevăratei dialectici a productivității sociale și individuale, pornind de la fizionomia morală a personajelor.

Heiner Müller vizează, în *Cimentul*, dimensiunile istorice. Folosind șansa unui model, romanul lui Gladkov, el sintetizează istoria revoluției și biografia istorică; în acest chip, el descoperă o metodă care îi îngăduie să înfățișeze dialectica reală a caracterului obiectiv determinant al proceselor sociale și a libertății subiective de acțiune și de decizie, ca sarcină istorică a revoluției socialiste, dizolvată în practica luptei. Și, aceasta, cu toată vigoarea și consecvența, fără nici o culoare trandafirică armonizatoare, emoționînd puternic pe spectator, deopotrivă răscolindu-l și incitîndu-l.

Înrudit cu Heiner Müller în concepție teatrală și în intenție estetică se arată un debutant, Stefan Schütz, a cărui *Fabrică în pădure* (și aceasta trimițînd la un roman sovietic din anii '20, al Annei Karavaeva) înfățișează formarea omului în cadrul ridicării unei fabrici de cherestea, în condițiuni dificile, politice și economice.

Prezentarea realității în totalitatea ei se realizează, tot mai mult, în ultimii ani, prin utilizări diferite ale mijloacelor tradiționale și prin experimentarea unor forme noi. Diverse programe estetice ale dramaturgilor noștri (vezi polemica mai sus-pomenită dintre Hacks și Braun) se fac evidente în activitatea lor practică. Forme parabolice, basme, adaptarea temelor antice, înlesnesc spectatorului să vadă realitatea noastră dintr-o perspectivă nouă, mai lămuritor și simțîndu-și mai puternic provocată propria-i fantezie. În această direcție, nume ca al lui Peter Hacks — cu a sa *Adam și Eva*, valorificare dia-

lectic-materialistă a biblicului „păcat originar” — sint reprezentative. Cu adaptarea unei scrieri a lui Goethe (*Ţarmarocul din Plundersweilern*), el ar putea dobîndi şi un mare succes teatral. Mai poate fi notat, în această direcţie, şi un autor ce s-a impus abia de curînd pe scene: Joachim Knauth. Piese sale, parabolic feerice (*Prinţul de Portugalia, Privighetoarea, Bellebelle sau Cavalerul Fortuné*), au în vedere probleme generale ale comportamentului uman, criterii morale, şi pun în discuţie un program orientat în chip subliniat spre virtuţile poetice ale teatrului, program care ţine seama (şi cu bune rezultate), în aceeaşi măsură, de cerinţele teatrului, ca şi de cerinţele obiective ale spectatorilor.

Într-o fugară dare de seamă asupra dezvoltării, în ultimii cinci ani, a dramaturgiei din R.D.G., scapă în mod inevitabil unele nume, unele titluri de piese; se cuvine, totuşi, a face măcar menţiune despre importanţa altor cîtorva lucrări şi autori. De pildă, *Noile suferinţe ale tînărului W.* de Ulrich Plenzdorf, care — deliberat sau nedeliberat — polemizează cu viziunile unilateralizante şi care — primejdie a unei noi unilateralizări — afirmă cu putere problematica individului, factorul subiectiv. Apoi, Rainer Kernld, ale cărui lucrări (*Cînd vine Ehrlicher?*, *Noapte cu compromisuri*) dezbate, cu precădere, probleme etice, caracteristice dezvoltării noastre sociale. În perioada pe care o discutăm a dispărut, cu Alfred Matusche, un poet al scenei care şi-a integrat lucrările sale, nesp de personale (printre cele din urmă: *Van Gogh* şi *Pe amîndouă malurile*), concertului multivocal al dramaturgiei din R.D.G. În sfîrşit, cu numele lui Rudi Strahl — dramaturgul care se bucură, socotind numărul spectacolelor, de cel mai mare succes — se caracterizează cel mai bine tendinţa de a face, cu umor, din interogaţiile vieţii noastre, obiectul unor personificări comice (recent: *Adam* şi *Eva* la nesfîrşit şi *O boare de fin proaspăt cosit*).

Neîndoios, dramaturgia din R.D.G. a putut face, în ultimii ani, mari paşi înainte. Spectrul ei s-a lărgit, semnături diferenţiate s-au cristalizat. Cu toate acestea, o privire asupra dramaturgiei din alte ţări socialiste — de aici, şi utilitatea deosebită a Zilelor artei teatrale ale ţărilor socialiste — arată că structurarea feluritelor genuri în dramele noastre, ca şi în dezvoltarea noastră teatrală, mai lasă locuri goale. Ne lipseşte încă, în bună măsură, marca dramă istorică (în acest sens, înclinaţii se remarcă în unele lucrări ale lui Horst Kleineidam — *În spatele curcubeului* — şi ale lui Hans Pfeiffer — *Thomas Müntzer*, scrisă cu prilejul celei de-a 450-a aniversări a marelui război ţărănesc german). Linia grotesc-satirică, aşa cum

Dieter Mann în „Noile suferinţe ale tînărului W” de Ulrich Plenzdorf. Regia, Horst Schönemann, Kammerspiele

am cunoscut-o mai ales în dramaturgia poloneză şi, respectiv, maghiară, este şi ea neglijată. Nici piese subliniat agitatorice, cu caracter reportericesc, aşa cum le exemplifică unele lucrări sovietice scrise de Dvoretcki, Şatrov sau Gelman, nu se prea întîlnesc.

★

Am încercat să adunăm cîteva poziţii teoretice care au determinat evoluţia dramaturgiei noastre între Congresele al VIII-lea şi al IX-lea ale partidului, în care a fost confirmată linia fundamentală a dezvoltării noastre sociale în direcţia construirii societăţii comuniste. Caracterul rezumativ la care am fost obligaţi, în aceste rînduri, poate scuză lacunele şi, ici şi colo, poate, şi simplificările noastre. Nu au putut fi menţionate nici o seamă de opere noi, închinare, de creatorii noştri teatrali, Congresului al IX-lea al partidului (una dintre ultimele noutăţi fiind interesantul colaj al scrierilor lui Karl Marx, purtînd titlul *Salut tuturor* de Marx, a cărui premieră absolută a avut de curînd loc, în noul Palat al republicii, la Berlin).

Conchizînd asupra dezvoltării dramaturgiei noastre, se poate spune: am progresat, dar nu e cazul să ne declarăm automulţumiţi. Autorii, ea şi făuritorii de spectacole teatrale, sînt conştienţi de aceasta şi caută mereu, solidar, drumuri noi, pentru a impulsiona, prin munca lor, dezvoltarea culturală şi artistică în patria noastră socialistă, într-o tot mai strînsă comuniune cu tovarăşii şi confraţii din ţările prietene.

■ ALEXANDRU
COLPACCI

Actorul și spațiul scenic

Scena, prin dimensiunile sale, este destinată marilor gesturi, ideilor acute ale zilei de astăzi. Cel care are sarcina de a aduce și lansa aceste idei peste rampă, actorul, trebuie să posede acea înălțime pe care oratorul, chemat, și el, a lansa un gând sau o idee, o dobândește prin știința sa. Dar simpla artă retorică nu poate fi suficientă. Ii este necesar și un cadru propice ideilor ce le are de exprimat, precum și celelalte unelte auxiliare, fără de care ceremonialul teatral nu va putea căpăta audiența publică. Dacă obișnuitele relații scenice sînt îndelung studiate și pregătite, mai puțin importantă ne pare, la prima vedere, relația actorului cu spațiul și cadrul scenic; aici, travestit convențional într-un personaj, actorul parcurge experiența psihică sau fizică în fața privitorilor exigente ale publicului. Regizorii și scenograful, cunoscînd plăcerea pe care o creează contactul cu un decor agreabil, sînt cîteodată tentați să ofere mai mult spectatorului și atunci se pot îndepărta de la problemele textului, înfundîndu-se în hățușul unor metafore plastice. Experiența aceasta se dovedește utilă doar ca exprimare a posibilităților unei arte ce, în teatru, are misiunea de a fi ajutoare. Am vizionat multe spectacole în care expozițiile scenografice erau cu totul remarcabile, în timp ce purtătorul principal al ideilor textului dramatic (dar și al supraideilor regizorale) se afla strivit pe undeva, la periferia interesului. Cred că artiștii scenografi sînt cu atît mai valoroși cu cît reușesc mai bine să se integreze în spectacol. La un vernisaj, cei ce se mișcă sînt privitorii, ei studiază tabloul ce-i așteaptă, nemișcat, pe perete. Mișcarea va fi exprimată, în tablou, printr-o atitudine, o privire, o culoare etc. Restul va trebui să completeze imaginația iubitorului de artă plastică. În teatru, însă, regizorul și scenograful, concepînd un cadru, se obligă

să-l vadă integrat în relația dintre adevărul piesei și gândurile și simțirile actorului. Deci, în această fază de concepție, compoziția celor doi creatori dedică actorului cadrul scenic.

Lucrînd, acum cîțiva ani, cu Florica Mălu-reanu, la *Pescărușul*, am fost surprins că scenografa nu dorea să-mi prezinte schițele de costume decît după ce-i va fi cunoscut pe actori. Ulterior, mi-am dat seama că avea perfectă dreptate. Costumele se integrau nu numai în cadrul plastic compus cu mult înainte, dar veneau să completeze posibilitățile și misiunile actricești din scenă.

Cîteodată, avînd de-a face cu plasticieni cu personalitate, cu un talent exploziv, regizorii, ea, dealtfel, și actorii, sînt paralizați de frumusețea imaginii, iar trezirea este tardivă. Cred că contactul oricărui regizor sau actor cu arta plastică este un câștig numai în măsura în care elaborarea viitoarei premiere presupune o permanentă concurență neantagonică între modalitățile de exprimare. Dacă un decor reușit nu are asupra regizorului o influență stimulatorie (la o scenografie dovedind multă imaginație se cere și mai multă imaginație actorului și regiei), se ajunge la un rezultat mediocru. Mai mult, la unul regretabil. Actorul va fi nevoit să se lupte inutil cu o compoziție care, eventual, prinde viață doar pentru aceste momente (și cu alte sensuri); e o luptă sterilă între două abstracțiuni. Ferindu-mă să dau un exemplu din teatru, îmi vine în minte acum un recent film românesc, cu o imagine deosebită, dar care nu aducea decît deservicii filmului. Întîlneam aici reușite cadre din filmele lui Bergman, imagini demne de Figueroa, dar care nu se supuneau adaptării la adevărurile pe care acea ccranizare, după un clasic român, le cerea. Exemplul poate fi valabil și pentru unele spectacole de teatru. La polul opus, aș situa spectacolul teatrului din Piatra Neamț cu *Sluga la doi stăpîni*, unde, sub aparența unui decor, la prima ridicare de cortină, banal, descopeream nebănuite calități ale scenografiei integrate. Aici, decorul, fără a se impune tiranic, ajută efectiv jocul actorilor, părea să le dea maximă libertate, între decor și actori stabilindu-se adevărate acorduri amicale.

Toți dorim să facem un teatru viu, și sînt convins că acest teatru înseamnă, trecînd peste opera de elaborare și ajungînd la coneret, actorul. Fiînd adeptul spiritului de echipă, nu doresc să acord o prioritate excesivă unuia sau altuia dintre factorii ce realizează spectacolul. Cazurile fericite sînt atunci cînd putem spune despre o premieră că este a noastră. Căci ierarhia valorilor se face nu prin funcție, ci prin valoarea însăși.

CRONICA DRAMATICĂ

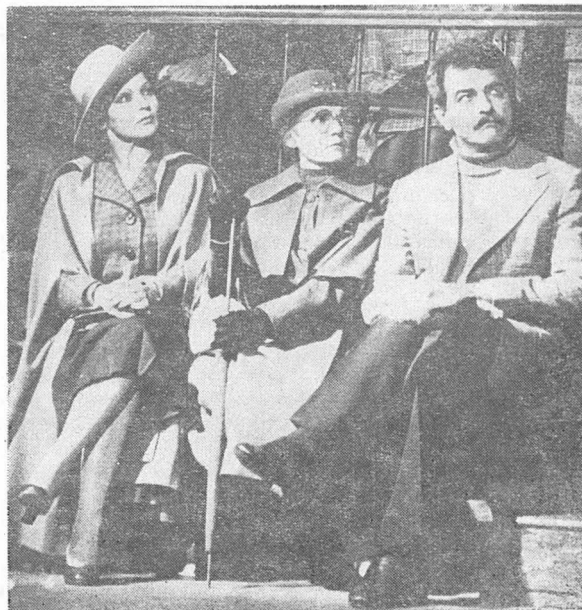
TEATRUL NAȚIONAL
DIN BUCUREȘTI

ZOO sau ASASINUL FILANTROP

de Vercors

Au trecut mai bine de zece ani de cînd, cu prilejul unei decade a teatrelor dramatice și prin mijlocirea teatrului ploieștean, publicul românesc s-a întîlnit, pentru prima oară, cu dramatizarea lui Vercors după propriul său roman, *Animale denaturate*. Iată că Naționalul bucureștean s-a gândit să repună în circuitul teatral textul reputatului scriitor francez, într-o nouă traducere și adaptare, realizată de Marica Beligan. Oferită publicului cu cîteva zile înainte de închiderea stagiunii, premiera Naționalului intră abia acum în viața stagiunii și ne oferă fericita ocazie de a ne reîntîlni cu fierbintele și generosul apel umanitar al lui Vercors, desprins din universul ciudat al unei simbolice „menajerii”, în care granița dintre maimuță și om nu e prea clară și distincția dintre om și animal nu se poate face cu certitudine.

Actuala versiune nu operează în text nici o modificare de substanță. De-a lungul acți-

Didona Popescu, Raluca Zamfirescu și
Adrian Ionescu

Data premierei : 12 iulie 1976.

Regia : Mihai Berechet. Decorul : Elena Pătrășcanu-Veakis. Costumele : Gabriela Nazarie. Traducerea și adaptarea : Marica Beligan.

Distribuția : ALEXANDRU DRĂGAN (Douglas Templemore) ; AL. ALEXANDRESCU-VRANCEA (Doctorul Figgins) ; MIHAI NICULESCU (Inspectorul Mimms) ; TAMARA CRETULESCU (Sybil Greame) ; AL. DEMETRIAD (Sir Arthur Draper) ; GEO BARTON (Ministrul) ; SIMONA BONDOC (Lady Draper) ; GH. CRISTESCU (Jameson) ; MATEI GHEORGHIU (Minchett) ; AL. HASNAȘ (Cuthbert Greame) ; CONSTANTIN STĂNESCU (Pop) ; MARCEL ANGELESCU (Kreps) ; LIA ȘAIHGHIAN (Bulbrough) ; EMIL LEPTAC (Președintele) ; IULIAN NECȘULESCU (Vaneruyssen) ; FLORIN VASILIU (Knaatsch) ; TANTZI COCEA (Eatons) ; RALUCA ZAMFIRESCU (Cuconița Quaquer) ; DIDONA POPESCU (O doamnă distinsă) ; RĂDUCU ITCUȘ (Un fost colonel) ; ANDREI IONESCU (Mustăcioșul) ; MARIUS PETRACHE (Un jurat) ; OVIDIU ATANASIU (Aprodul) ; CRISTINA SĂVESCU (Avocata) ; NEGRU ADRIAN (Un grefier).

unii, în cadrul amuzantei intrigi declanșate de gestul ziaristului Douglas Templemore, precum și pe întregul parcurs al spectaculosului proces, petrecut în jurul „filantropicului și confuzului asasinat”, pentru a defini noțiunea de Om și pentru a impune o accepțiune universală a naturii umanului, se regăsesc absolut toate personajele importante ale comediei originale și majoritatea episoadelor existente și în trecuta versiune. Faptul că, pe lista distribuției, pe la sfârșitul ei, în locul unui radioreporter, apare un grefier nu schimbă ideea fundamentală a comediei lui Vercors și nu reduce din implicațiile ei moral-politice, pe care tâlmăcirea, inteligentă și fluentă, le relevă cu pregnanță. Expusă limpede și direct, aproape tezist (surprinzător de didactic, în raport cu maniera spirituală, subtilă, extrem de complicată și de doctă, în care se desfășoară controversa dintre „participururile” savanților antropologi, etnologi, zoologi, privind originea omului), ideea principală, adevărul *Asasinului filantrop*, formulat lapidar de autor — „*deși există mai multe rase umane, foarte diferite unele de altele, ele nu pot fi în nici un fel ierarhizate*” — înfruntă timpul. Ardența și sinceritatea acestui mesaj comunică și azi, așa cum au comunicat ani la rînd, pretutindeni,

pe multe și mari scene ale lumii ; și vor continua să comunice alături timp cît oamenii vor mai fi ispitiți să nu fie oameni și nu se vor simți obligați să răspundă pentru tot ceea ce pătează, înjosește și schimonosește ființa omenească. Pledoaria autorului pentru înțelegere între semenii, pentru o lume mai bună, în care să se poată distinge limpede ceea ce este omenească în om și să se poată afirma plener acele trăsături care îl așază pe om deasupra celorlalte viețuitoare, e de calitate. Ea vibrează puternic și profund în actualitate, situind destinul comediei lui Vercors în miezul de neliniște și de agitație al conștiinței contemporane. Ironia și fibra polemică a scriitorului operează cu incisivitate asupra unor structuri sociale și politice anhilozate, asupra tuturor convențiilor anacronice. Procesul de demascare intentat de Vercors ideologiilor reacționare, discriminărilor rasiale și teoriilor pe care le generează acestea, încercînd să justifice dominația, aservirea, genocidul, e însoțit de un întreg arsenal de argumente comice ; unele mențin interesul prin profunzimea observației și prin ascuțimea spirituală, altele se dovedesc superficiale, deși sînt și ele pasionat invocate, abil și partizan minuite. Intenția de a tâlmăci textul cît mai accesibil, la nivelul de înțelegere al spectatorului mediu, rămîne, uneori, și în această versiune, un deziderat ; dezbateră ideilor e destul de abstractă, densitatea prea mare de referințe specioase, cu caracter științifice, îngreunează câteodată perceperea poantei și a subtextului comentariului.

★

Pus în scenă îngrijit și onest de către Mihai Berechet, spectacolul mărturisește atenția acordată straturii mai accesibil al textului, dorința de a povesti limpede, fără artificii scenice, fără complicații de prisos, acțiunea piesei, și a marca trimiterile ei esențiale, majore. Agreementată cu inserturi muzicale și cu ritmuri de dans exotice, cu apariții fosforescente, montarea atestă intenția de a stabili textul lui Vercors în zona parodiei estradistice, cu efecte comice extrase din cea a anecdoticii pitorești, și nu în sfera teatrului de investigație analitică, de dezbateră dinamică și subtilă a ideilor agitatoare de conștiință. Regizorul nu s-a arătat, parcă, dispus să exploreze tărîmul scîlpirilor ironice și al disputei intelectuale, unde dinamismul se dezvoltă din interiorul personajelor, din pasiunea cu care-și susțin argumentele. Lipsit de omogenitate, inegal, spectacolul alternează momente excelente cu momente mediocre înecate în desuetudine (retrospectivele din Guineea !). Semnul că a existat, totuși, în acest spectacol, și dorința de a acorda interes laturii grave, tensionate a textului, îl dă,

Scenografia Elenci Pătrășcanu-Veakis — un cadru realist, monumental și expresiv.

incă de la pătrunderea publicului în sală, decorul. Creație de mare forță, Elena Pătrășcanu-Veakis a conceput, pentru fantazistul proces al lui Vercors, un cadru realist monumental, foarte frumos și expresiv. Artistul a realizat, în linii și volume impresionante, o autentică și austeră sală a unui solemn tribunal, cu pereții din lemn masiv, în ale cărei firide sunt amplasate statui cu ochi înghețați și goi; băncile caracteristice acestor instituții sunt așezate chiar în sala de spectacol. Pe ele vor sta, printre spectatorii obișnuiți, unele personaje din piesă. Implicat, așadar, direct în acțiune, spectatorul e chemat să accepte convenția și să participe direct la desfășurarea procesului. Toți interpreții — și cei presărați printre spectatori, și cei așezați pe presupusa scenă a tribunalului, și cei din rolurile principale, și cei care au de spus doar cîte o replică, și, mai ales, cei care, cu abnegație, fără să spună nici un cuvînt, sînt chemați să asiste, aproape trei ore, la derularea ciudatului proces — fac dovada atașamentului lor neocupat față de reușita reprezentației. E, fără îndoială, o satisfacție să-i vezi evoluînd, cu marea lor dispoziție naturală pentru haz (uneori, ce-i drept, cu efecte scenice străine stilului și tonalității proprii textului lui Vercors), pe Marcel Anghelescu — lansat într-o dispută moral-zoologică — pe Flo-

rin Vasiliu, pe Constantin Stănescu și pe Al. Hasnaș, a cărui compoziție comică atinge nota specifică umorului autorului. Din numeroasa distribuție, am reținut aparițiile prestigioase, reprezentînd un stil al personalității proprii și știința de a minui cu virtuozitate dialogul, ale artiștilor Tanti Cocca și Geo Barton. În cele două roluri principale, cu sinceritate și cu naturalitate, uneori și cu haz, însă, fără strălucirea proprie personajelor, au evoluat Alexandru Drăgan și Tamara Crețulescu. Au fost buni și la locul lor, aducînd o contribuție notabilă în reprezentație: Alexandru Demetriad, Iulian Necșulescu, Anca Șabighian, Matei Gheorghiu, Gh. Cristescu. Ar fi o nedreptate să nu-i menționăm pe Simona Bondoc și Raluca Zamfirescu, pe Didona Popescu și Emil Liptac, pe Al. Alexandrescu-Vrancea și Răducu Ițcuș, pe Mihai Niculescu și Andrei Ionescu, interpreți foarte convingători ai unor roluri sumare, de o replică sau două, și care au colorat reprezentația. Aceasta, însă, mai poate fi „strînsă” și omogenizată, pentru ca sensurile politice și morale ale textului să capete mai multă rezonanță și strălucire.

Valeria Ducea

TEATRUL MIC

RAȚA SĂLBATICĂ

de Ibsen

Nicolae Pomoje, Leopoldina Bălănuță,
Mitică Popescu, Carmen Galin și Va-
sile Nițulescu

Data premierei : 19 iunie 1976.

Regia : SORANA ȚOROAMĂ. Sce-
nografia : FLORICA MĂLUREANU.

Distribuția : ION COSMA (Werle) ;
NICOLAE POMOJE (Gregers Werle) ;
VASILE NIȚULESCU, ANDREI CO-
DARCEA (Bătrîmul Ekdal) ; MITICĂ
POPESCU (Hjalmar Ekdal) ; LEOPOL-
DINA BĂLĂNUȚĂ (Gina Ekdal) ;
CARMEN GALIN (Hedvig) ; TATIANA
IEKEL (Doamna Sorby) ; JEAN LO-
RIN, VASILE PUPEZA (Relling) ; TU-
DORREL POPA (Molvig) ; NICOLAE
IFRIM (Pettersen) ; VASILE PUPEZA
(Jensen) ; ION MANTA (Un domn
gras) ; FLORIN VASILIU (Un domn
cu chelie) ; ALEXANDRU LUNGU,
C. DINESCU (Un domn miop).

E atât de frumoasă această piesă, desă-
virșit *ibseniană*, atât de transparentă în me-
taforele ei firești, ce cresc nestânjenite pe
solul dramei realiste : *podul*, lumea iluziilor,
spațiul evaziunii pentru fostul locotenent
Ekdal ; *rața sălbatică*, specie ciudată de zbu-
rătoare, căreia nu-i priște domesticirea și
nici mica mlaștină a compromisurilor mur-

daie ; rața, care, pentru Ekdal cel bătrîn,
simbolizează pădurile, viața liberă de pe
înălțimi și, pentru micuța Hedvig, sacrificiul
suprem ; *creanșele ideale* pe care vrea să
le execute Werle, „cîinele de vinătoare“...
Metaforele, transparente, concluziile, ambigue.
Piesă străbătută de întrebări, cu personaje
ce pot fi, în egală măsură, apărate și incrim-
inate — depinde de jurați —, *Rața sălba-
tică* e încă tulburătoare la lectură, încă incită
la discuții... Personajele, exemplar ibseniene ;
Werle : Ion Marin Sadoveanu îl numea „un
etoman, un mic Brand“... Hjalmar : un Peer
Gynt în ipostază prozaică, prototip al ratatu-
lui, definitiv impostor... Gina : victimă a so-
cietății „cu legi făcute de bărbați“, ea și
Nora ; Relling : curatorul, distribuitorul de
panacee pentru fiecare suflet bolnav, propovă-
duitorul „minciunii necesare“ (o sursă, poate,
pentru Luka, gorkianul...) ; Micuța Hedvig
— ea și micul Eyolf : expresie a candorii,
a purității, exemplar dintr-o specie care nu
poate supraviețui, nu poate rezista lumii com-
puse din adulți, lume plină de compromisuri,
de minciuni și dezastre, neconținut generate
de un trecut tulbure, misterios. În piesă ră-
sună două teme majore, savant întretăiate și
obscur delimitate : un refuz hotărât, tranșant,
al filistinismului burghez, un rechizitoriu al
compromisului moral, o aspră pledoarie pen-
tru cinste, pentru adevăr, pentru asanarea
vieții și, în același timp, o amară, sceptică
îngăduință pentru același compromis, diurn,
inevitabil, compasiune pentru mediocritate...
Ibsen denunță aici caracterul distructiv al

adevărului abstract, primejdia fanatismului, a exclusivismului... Dogma ucide viața. Prețul instaurării ei este moartea Hedvigăi...

Spectacolul nu răspunde, însă, întrebărilor piesei, și nici nu le desenează, ca atare. Scriam, și cu un alt prilej, despre un *indiferentism* regizoral, despre o absență a viziunii în lecturile scenice, constatată în unele reprezentații cu texte mari. *Rața sălbatică* este, neîndoios, un moment important într-un repertoriu și se încadrează armonios pe avizierul de la Mic, deasupra căruia, de altfel, de mult și benefic, tronează umbra lui Ibsen. Dar reprezentația e modestă. Sfioasă ca a-*vergura* teatrală, reținută în investigarea sensurilor, în forarea straturilor de constatări, semnificații și consecințe și, mai ales, liniară în desfășurarea caracterelor. Jocul e corect, neîndoios profesionist, cu câteva solide interpretări actricești, care se cuvin subliniate. Leopoldina Bălănuță compune cu finețe, în linii minuțios exacte, figura Ginei Ekdal, orizontul ei prozaic și comportamentul casnic, scăldat în cfluvii de duioșie maternă, îi precizează gesturile needucate și pronunția incultă, realizând ceea ce aș numi un desen regizoral al rolului. Tatiana Iekel, convingătoare doamnă Sorby, calmă și inteligentă, aducând un profil sugestiv pentru femeia ibseniană, cel al tovarăsei egale în drepturi cu bărbatul și care știe să-și impună cu demnitate punctul de vedere. Mitică Popescu, fost Peer Gynt, un Peer caustic și impetuos (pe scena de la Piatra-Neamț), e acum un Ekdal dintru început jalnic, meschin și neajutorat, minind total demonstrația pătimasă a lui Gregers Werle și făcând inutilă fer-voarea luptei sale pentru salvarea acestui

presupus om de excepție. Dar Mitică Popescu joacă excelent acest personaj, trist, înfrânt și resemnăt în eșec, fericit într-un provizorat sordid și confortabil. Pentru acest Ekdal, alcătuit numai din umbre, fără nici o lumină și fără nici un mister, se zbate, cu o corectă înverșunare, un Werle sec și iritat, un Werle unidimensional de Nicolae Pomoje. Lipsa relațiilor subterane între interpreți, absența acelei legături misterioase, indispensabilă între croii unei drame ibseniene și care dă tensiunea și rațiunea întâmplărilor, îngreunează mult judecarea interpretărilor. Așadar, nu putem decât să constatăm că Vasile Nițulescu a fost firesc distribuit în bătrînul Ekdal; chiar dacă el joacă cu intonațiile și gesturile bătrînului Luka sau ale bătrînului din *Matca*, spectacolul câștigă, totuși, prin prezența sa. Ion Cosma are o binevenită gravitate teapănă în postura lui Werle-senior, Jean Lorin este un decorativ Relling, dar un *raisonneur* mediocre și, ca atare, teoria sa despre „minciuna necesară” sună la fel de vătuit ca și cea a oponentului său, Gregers Werle-Pomoje, despre „adevărul absolut”. Mai circulă în spectacol, în episodice apariții, actori verificați ai teatrului: Ion Manta, Tudorel Popa, Florin Vasiliu, Nicolae Irim, toți corecți, la locul lor. Și, totuși, în această montare monotonă și lectură indiferentă, am tresărit cu toții în câteva momente memorabile: la apariția în scenă a micuței Hedvig, căreia Carmen Galin i-a dat, dincolo de farmec, grație și candoare, transparența cuvintelor și misterul gesturilor, chemînd spectacolul și spectatori spre elevație...

Mira Iosif

TEATRUL DE STAT DIN ORADEA

— secția română

■ BOMBA ZILEI

de Ben Hecht

și Charles Mc Arthur

Data premierii: 15 ianuarie 1976.
Regia: SZOMBATI GILLE OTTO.
Scenografia: TATIANA MANOLESCU-ULEU. Traducerea: ANDREI BĂLEANU.

Distribuția: MARCEL POPA (Endicott); MIRCEA CONSTANTINESCU (Wilson); EUGEN HARIZOMENOV (Mc Cue); ION ABRUDAN (Murphy); RADU NEAG (Kruger); RADU VAIDA (Schwartz); LAURIAN JIVAN (Bensingher); GRIG SCHITCU (Bismark); JEAN SÂNDULESCU (Diamond Lovey); NICOLAE BAROSAN (Hildy Johnson); MARIANA NEAGU (Mollie Malloy); NICOLAE TOMA (Hartmann); ILEANA IURCIUC (Peggy Grant); ALLA TAUTU, ANCA MIERE-CHIBILĂ (Doamna Grant); MARCEL SEGĂRCEANU (Primarul); ION MARTIN (Pincus); EUGEN TUGULEA (Williams); ION MĂINEA (Walter Burns).

Rivna Teatrului din Oradea de a juca piese în premieră pe țară, de a introduce în circuit texte inedite, nu s-a soldat, în cazul acestei *Bombe a zilei*, și cu un deplin succes. *The Front Page* — piesa americanilor Ben Hecht și Mc Arthur, scrisă în 1928, ca o pretinsă satiră la adresa presei de scandal, a gangsterismului practicat pe rotativă, la fel de nociv ca cel desfășurat pe străzile orașului Chicago —, a cunoscut recent, după ani de

uitare, un boom spectaculos. Pusă în scenă la Teatrul Național din Londra, în 1973, a devenit cel mai bun spectacol al acelei stațiuni, acoperit și cu un prestigios premiu al criticii; și, iată, în această vară, pe ecrane, cu titlul tradus stângaci *Prima pagină*, noul film american (un remake după o ecranizare din anii '30, cu Adolphe Menjou) cu două mari vedete, Walter Matthau și Jack Lemmon, film de actori savuros prin parodia, plină de haz și de subtilă ironie, a epocii și a moravurilor respective, dar și a piesei însăși, azi demodată.

Concurența ecranului, trebuie să recunoaștem, nu s-a arătat în favoarea spectacolului orădean; dar și în absența acestui teribil rival, și chiar abstracție făcând de spectacolul londonez, pe care, din întâmplare, semnătura acestor rînduri l-a văzut, *Bomba zilei* rămîne un spectacol plat, neinteresant. Piesa, corect citită de regizorul Szombati Gille Otto, ca „...ecoul unei lumi — lumea capitalistă — stăpînită de puterea monstroasă a banului, o lume fără perdele, în care totul se vinde și se cumpără, o lume în care tradițiile și amintirile, sentimentele, ca și obiectele ușor uzate, se aruncă la coșul de gunoi“ etc., a fost corect gîndită scenic, ca „o satiră la adresa acestei lumi“; dar satira lipsită de haz, sleită de umor, fără ritm și fără vervă, indiferentă la particularitățile lumii vizate, la atmosfera ei, la stilul epocii și la tipologia personajelor, nu rămîne, în nici un caz, satiră.

Distribuția, extrem de numeroasă, a depus un efort real și vădit întru acoperirea sarcinilor actoricești, din păcate, nerăsplătită nici prin realizări individuale, nici printr-o reușită de ansamblu. Rămînem, așadar, cu încă un titlu bifat la capitolul „noi piese din dramaturgia americană“ (s-ar fi putut alege altele, sînt convinsă, mai expresive, cu un specific „local“ mai puțin marcat și, deci, mai la îndemîna actorilor noștri, poate, chiar cu o forță de generalizare mai mare) și, pentru arhiva noastră, cu un excelent caiet-program, bine documentat și cu o sugestivă prezentare grafică.

M. I.

Scenă din spectacol

■ FÎNTÎNA TREVI sau ADEVĂRUL DAT PE FAȚĂ

de Gian Lorenzo Bernini

(restaurare dramaturgică de
Cesare D'Onofrio, Franca
Caprino, Alberto Perrini)

Data premierii: 5 iunie 1976.

Regia: SERGIU SAVIN. Scenografia: PETRU VOICHESCU. Traducerea: FLORIAN POTRA. Muzica: NICOLAE MORANCIU.

Distribuția: GEORGE PINTILESCU (Graziano); EUGEN HARIZOMENOV (Traffichino); MARIANA NEAGU (Rosetta); ILEANA IURCIUC (Angelica); RADU VAIDA (Cinzio); MIRCEA CONSTANTINESCU (Coviello); LAURIAN JIVAN (Alidoro); ION ABRUDAN (Cochet); MARCEL POPA (Iacaccia); NICOLAE BAROSAN (Sepio); DIMITRIOS STEFANIDIS (Puleinella).

E, incontestabil, meritul regizorului Sergiu Savin și al Teatrului din Oradea de a fi introdus pe așul repertoriului național o piesă în premieră mondială. Așadar, meritul de a fi remarcat, în *Secolul 20* (nr. 10—11—12/1971), titlul (e drept, arbitrar, dar aluziv și ingenios) *Fintina Trevi sau Adevărul dat pe față* și de a fi recunoscut valoarea teatrală și portanța culturală a acestei „comedii ridiculoase în două părți”, atribuită lui Gian Lorenzo Bernini și pentru a cărei restaurare dramaturgică, săvârșită în 1963, semnează nu mai puțin de trei specialiști în „arheologie literară”: Cesare D'Onofrio, Franca Caprino și Alberto Perrini. Florian Potra, descoperitorul, traducătorul și prezentatorul în limba română al acestei ample lucrări, ne avertizează că aflarea și „refacerea” acestei opere teatrale, datorată ilustrului sculptor, arhitect și pictor al barocului, nu se datorează hazardului, ci unei meticuloase cercetări, bazate pe mărturiile unor contemporani ai lui Bernini, literați, biografi, mili-

tari, călători (englezul John Evelyn, austriacul Montecuccoli etc.), care au menționat, în repetate rânduri, reprezentarea, prin 1643—1644, a unei opere teatrale „pentru care Bernini a pictat decorurile, a sculptat statuile, a născocit mașinile, a compus muzica, a scris *comedia* (subl. noastră) și a construit teatrul”.

La cinci ani, așadar, după apariția ei sub semnul ediției princeps, *Secolul 20*, ne întâlnim cu spectacolul orădean, montat în ediție mondială, ca să spunem așa, având o oarecare uimire pentru reticența teatrelor din patria lui Bernini, ce șovăie să scoată textul atât la lumina tiparului cit și la rampă... Oare să nu le fi inspirat destul respect și încredere „descoperirea arheologică” și munca restauratorilor?

Oricum, neintimidat de aura unui nume ca Bernini și nici copleșit de câte conexiuni culturale și socio-cultural-artistice s-ar fi putut face în jurul unui text baroc, ornamentat, brodat pe canavaua *commediei dell'arte* și centrat pe o ispititoare situație de teatru în teatru, regizorul Sergiu Savin a construit un spectacol „de autoa”. O reprezentare cu o puternică pecete personală și care, în același timp, se încadrează în tipul de montări deschise fanteziei actoricești, libertății și plăcerii jocului, mirajului scenei; e o modalitate utilizată frecvent, în ultimii ani, de către tineri directori de scenă, la niveluri diferite de reușită, dar animate de același gând creator.

Spectacolul lui Savin este, în primul rând, o „ars poetica”, o profesiune de credință despre teatru, joc grav și tulburător, în care oamenii comunică, înfrățiți în pasiunea unor permanente descoperiri, aici sursa bucuriei fiind inspirația, creativitatea artistică, cu un cuvânt, arta. Cele mai izbutite momente ale montării ni s-au părut a fi deschiderea și închiderea reprezentației, rama ei, momente de emoție jucată dens, cu sinceritate, cu acea simplitate ce se obține printr-o înțelegere comună a misiunii actoricești. Intrarea trupei în scenă, plimbarea tăcută a unor oameni solidari în efort, baladele, cu rafinement și intuiție incluse în prolog, masea albă, singulară, și care incită și activează imaginația spectatorului, întreaga procesiune a unui teatru „sărac” în efecte (excelente, costumele, mai puțin elocventă, scenografia!), dar bogat în varietatea instrumentelor actoricești, dau farmec și profunzime montării, la fel cum finalul, construit pe o elocvență metaforă vizuală, susținută de un colorat joc al măștilor, impune concluzia întregului eșafodaj, semnificația „adevărului dat pe față”. Totuși, pe parcurs, jocul nu are o rigoare consecvent susținută, unele soluții ne-au părut de-a dreptul infantile, nu „naive”, stilistica interpretării propuse a fost de câteva ori abandonată, formația actoricească diferită resimțindu-se și afectând puritatea jocului. Nucleul, celula vie a spectacolului o constituie tinerii actori, absolvenții ultimelor pro-

Elocvență metaforă vizuală, susținută de un colorat joc al măștilor

moșii de la I.A.T.C. Ei dau farmec și ingenuitate spectacolului, integrându-se gândului regizoral, adâncindu-l. Mircea Constantinescu, admirabil Zanni, a construit un prototip de Arlechino înnobilit de farmecul unui Puck shakespeareean, demonstrând, dincolo de expresivitate juvenilă, virtuozitate și inteligență a expresiei. Radu Vaida, jucând fin, cu malițiozitate, Laurian Jivan, candid, impecabil în execuție, Mariana Neagu, cu forță comică și temperament exploziv remarcabil, Peana Iurciuc, cu grație acidă, au completat partiturile principale, detașându-se cu personalitate și, în același timp, aliindu-se într-un stil omogen. Eugen Harizomenov deține o „parte a leului“, impunând în reprezentație, cu un comic succulent și în culori cu multă pastă, un slujitor netot, dar șiret, combinație de mator și Pulcinella; o remarcabilă compoziție și o surprinzătoare adaptare la cerințele acestui teatru tânăr, de mișcare și echilibristică a replicilor, realizează George Pintilescu, într-un rol dificil, ce presupune gravitate, morgă (Graziano fiind o prefigurare a autorului), dar și o inesizabilă persiflare.

Fintina Trevi, dincolo de orice obiecție critică ce s-ar putea aduce lecturii scenice (raportată la natura textului, oricum, apocrif!) și dincolo de neîmpliniri stilistice și scăpări, reprezintă un moment important pentru scena

orădeană, prin deschiderile pe care le marchează: curajul de a aborda texte pretențioase; inedit (salutăm și inițiativa secretarului literar, Elisabeta Pop, care prospectează cu perseverență și aplicație multiple surse de informare) și modalități de joc inovatoare, care îmbogățesc atmosfera acestei scene de tradiție, antrenând resursele întregului colectiv și chemându-l spre un teatru modern, expresiv, eliberat de șabloane. Și, să nu uităm, *Fintina Trevi* impune un regizor, pe Sergiu Savin, care, cu siguranță, își va spune un cuvânt personal în arena teatrului românesc.

M. I.

ESTIVALE

TEATRUL GIULEȘTI

DE LA STRĂBUNI PÎNĂ LA TINE

Intr-un spațiu de elevație istorică — sala Columnei de la Muzeul de istorie a R. S. România — Alexa Visarion a gândit un spectacol de sugestie didactică, întemeiat pe ideea permanenței poporului român. Coloana sonoră, datorată înaltei profesionalizări a inginerului de sunet Lucian Ionescu, concentrează accente poetice de vibrație patriotică întru ilustrarea ideii amintite, dar și vădite efecte de spectacol — cinematografic și radiofonic — transformând cele două nivele de expunere muzicală în cadrul cu disponibilități teatrale. Trunchiul Columnei, frescele, desfășurate iconografic potrivit epopeii cuprinse, sînt luminate din unghiuri inedite, oferă o vastă panoramă de relieve grăitoare, un adevărat „cîmp de luptă“ al istoriei, pentru care scenariul literar servește ca fundal spectacular.

Așadar, în spectacolul din sala Columnei, nici sunetul și nici lumina nu încheagă, așa cum ne-am obișnuit, în primul rînd, „teatrul“, ci zecile de fresce, cu aspra și marea poezie a luptelor bimilenare. Efectul scenografic, ca să zicem așa, datorat muzeografilor, este sporit prin marcajul reflectoarelor doar atît cît să evoce măreția legendară a înclătării nemurite în marmură. Regizorul a găsit, în versul testamentar al lui Argehi — vers care dă titlul celor două reprezentații zilnice —, măsura exactă a intenției sale de a povesti, prin imaginile simbolice act de naștere al poporului nostru, despre „mîndria de a fi român“ (se alege drept motto al spectacolului un fragment din celebrul articol eminescian cu acest titlu). De la celebrarea Sarmisegetuzei și a regelui erou Decebal pînă la măreția zilelor noastre, sugerată, apoteotic, prin vers și muzică, milenii istorice își desfășoară, sintetic, lecția patriotică. Textele sînt selectate din operele scriitorilor Grigore Ureche, Andrei Mureșan, Vasile Alecsandri, Eminescu, Coșbuc, St. O. Iosif, V. Voiculescu, Alexe Mateevici, Gherghinescu-Vania, Mihai Beniuc, Ion Alexandru, Ion Brad, Tudor George etc.

Cunoscuți actori ai teatrului giuleștean s-au pătruns de solemnitatea partiturii literare: Costel Gheorghiu, George Carabin, Mihai Stan, Irina Mazanitis, Olga Bucătaru, Lucia Cristian, Sebastian Radovici, Gelu Nițu.

Spectacolul se integrează perfect în atmosfera spirituală a marelui nostru muzeu național.

TEATRUL „C. TĂNASE“

E NEMAIPOMENIT!

Serile de vară au oferit publicului Capitalei — ca și oaspeților-turiști — printre puținele prilejuri de destindere, spectacolul de la Grădina „Boema“: *E nemaipomenit!* („spectacol estival non-stop“ în 24 de tablouri, de Aurel Felea și Puiu Călinescu, muzica — Petre Mihăescu, conducerea muzicală — Sile Dinicu, regia — Bițu Fălticaneanu). O parte a echipei de la „Tănase“ (cea scutită de bucuriile turneelor) s-a străduit — și în bună măsură a reușit — să realizeze două ore distractive pentru spectatorul dornic să-și descrețească frunța în fața unei scene „fără pretenții“. Nu e nimic „nemaipomenit“ în *E nemaipomenit!* Totuși, ansamblul de balet, viu, colorat (condus de Cornel Patrichi), „face impresie“. Zizi Șerban face tot felul de „mînuni“ (și le face bine), Puiu Călinescu și Radu Zaharescu glumesc cu adresă (în cuplete și scheciuri, adesea suculente) pe seama unor năravuri și rapile ce mai pot fi întîlnite în lumea noastră (și se ride împreună cu ei), Nae Dinică e aplaudat pentru discretă linie melodramatică cu care prezintă monologul *Băiatul risipitor*, după cum, pentru hazul caracteristic cu care a spus cupletul *La Fontaine*, a fost aplaudată neobosita și mereu proaspăta Didi Ionescu. De asemenea, cîntă — frumos! — Aurelian Andreescu și, nu mai puțin vrednic de laudă, George Bunea; alături de ei, publicul recunoaște, în Maria Rotaru, un autentic talent al genului estradistic, și salută, în evoluția „nemaipomenită“ a Paulei Rădulescu, rodul talentului dublat de perseverență, muncă și dăruire.

Nu ne putem îngădui, însă, ca, la adăpostul „numerelor“ bune, să trecem cu vederea unele umpluturi, cum ar fi *Un meci de altădată...*; după cum nu putem fi îngăduitori, în genere, față de acele texte șubrede și fără haz, admise cu prea puțină exigență...

Oricum, neajunsurile acestea nu impietează asupra climatului general de voie-bună, de relaxare curată, în care se desfășoară și care definește, în ansamblu, cum arătam, spectacolul. Dată fiind, însă, audiența largă de care se bucură asemenea spectacole, *E nemaipomenit!* nu e decît „o singură floare“ și cu ea nu se poate face... o întreagă stagiune estivală. Reproș pe care, însă, nu știm dacă e cazul să-l adresăm numai (și neapărat) Teatrului „C. Tănase“...

I. N.

M. M.

VIITORUL ROL

ELIZA PETRĂCHESCU

Pe actrița Eliza Petrăchescu, am întâlnit-o — după o absență de pe scenă de peste zece ani — la Teatrul Mic, la o repetiție cu piesa scriitorului american William Saroyan, *Oamenii cavernelor*.

„Cel care m-a descoperit și mi-a îndrumat pașii spre scenă a fost Ion Sava, de la care am avut de învățat extrem de multe, poate, tot ce am realizat în teatru”, mărturisește ea. „Am avut fericirea să cunosc și să lucrez cu cei mai reputați și străluciți regizori și animatori de teatru, ca V. I. Popa, Soare Z. Soare”.

Actriță de dramă și de comedie, de tragedie și de vodevil, cu un registru de interpretare neobișnuit de bogat, cu o voce parecă predestinată repertoriului antic, Eliza Petrăchescu a teaurizat în vasta ei experiență de scenă aproape toate personajele feminine celebre din teatrul universal, clasic și contem-

poran. Publicul, care a admirat-o și a aplaudat-o în trecut, îi poartă și azi aceeași prețuire.

„În anii din urmă nu prea am jucat teatru. Sporadic, am fost solicitată pentru micul și marele ecran. Am interpretat rolul mamei din *Neînțelegerea* de Camus, în regia lui Dinu Cernescu, la TV, și am jucat în câteva filme: *Poveste sentimentală* (care mi-a lăsat cele mai plăcute amintiri), *Codîn* (coproducție româno-franceză), *Amintiri din copilărie*, *Nunta de piatră*, *Felix și Otilia*, *Atunci i-am condamnat pe toți la moarte*, *Ilustrate cu flori de cimp* și altele. În ultimul film turnat, *Neamul Comăneștenilor*, după Duiliu Zamfirescu, voi fi coana Profira din *Viața la țară* și *Tânase Scaliu*. Prefer, însă, să joc teatru, pentru că pe scenă ai timp să crezi, să lucrezi, să gindești asupra unui rol. Acum, de cînd am început repetițiile la Teatrul Mic, mi se pare curios și, totodată, reconfortant să vin zilnic la teatru. Întotdeauna am simțit publicul aproape de mine. Mă bucur că ne vom reîntîlni. La fel cum mă bucură reîntîlnirea cu regizorul Dinu Cernescu, pe care îl găsesc egal lui Ion Sava sau V. I. Popa.

În piesa lui Saroyan, voi interpreta rolul unei foste actrițe. E o piesă frumoasă, una dintre acele piese care vorbesc despre umanitate, despre solidaritatea umană; aș putea spune că e un poem închinat oamenilor cu mari disponibilități sufletești, capabili de energii morale nebănuite. Nu-mi va fi greu să fac o compoziție. Personajul meu e o actriță la apusul carierei, care poartă cu sine nu numai dramele consumate pe scenă, dar și drama proprie — a unei vieți neîmplinite, a femeii care și-a dorit dragoste, iubire, neizbutind să le obțină... Retrasă într-un teatru părăsit de pe o stradă veche din New York, ea își trăiește visurile și dezamăgirile, refugiindu-se în ficțiuni.

Lumea care populează piesa și în care se învîrte eroina mea este o lume specială, fantastă și poetică, înclinată către acte de mare generozitate. Ea este alcătuită dintr-un bătrîn clown, o fată fugită de acasă, un fost boxer ratat, un dresor de urși, nevasta lui — oameni care nu au nimic, în afară de o bucată de piine pe care o împart între ei. Au, totuși, căldură omenească și încredere. Despre acești oameni, actrița mea spune, la un moment dat: «Învîngîndu-ne teama... am format un cerc uman, ca un act de iubire... Cineva are nevoie de ajutor... Sîntem oameni...» Deci, oameni cu un destin comun, impus de o realitate crudă. În compoziția personajului meu, mi se pare interesantă, chiar importantă, aș putea spune, o tandră afecțiune pentru ceilalți, pe care nu o poate avea decât un om care a fost foarte singur sufletește. Alături de o echipă bine aleasă de Dinu Cernescu, din care fac parte Vasile Nițulescu, Carmen Galin, Ileana Dunăreanu, Jean Lorin Florescu, Andrei Codarcea și alții, am credea că voi reuși...”

VIITORUL ROL

ION CARAMITRU

Este un fapt știut că promoția anului '64 a Institutului de teatru „I. L. Caragiale” a adus, în peisajul vieții noastre teatrale, o nouă generație de actori, care s-au impus încă din anii studenției și au devenit, azi, actori de prim rang. Din acea valoroasă promoție face parte și Ion Caramitru. El s-a lansat pe scena studioului „Casandra” într-un original Miroiu, în *Steaua fără nume* de Mihail Sebastian, și s-a încumetat... la Hamlet, realizând o „demonstrație de actor”; roluri care nu i-au adus numai diploma de absolvire, ci și o timpurie notorietate.

Ion Caramitru posedă darul suprem de a fi de fiecare dată altul, surprinzând prin neprevăzut. Prin excelență actor intelectual, gânditor al scenei, cu o bogată fantezie și un umor rafinat, cu un registru interpretativ bogat în nuanțe, Ion Caramitru a adus la rampă personaje relativ puține (dar toate faimoase) din istoria teatrului clasic și contemporan. A debutat pe scena Teatrului Național, personificând una dintre cele mai iubite figuri din istoria culturii românești, luceafărul poeziei românești, Eminescu, din piesa lui Mircea Ștefănescu. În fișa sa de roluri îi găsim, apoi, pe Mircea Basarab din *Vlaicu Vodă* de Al. Davila, Perdican din *Să nu te joci cu dragostea* de Musset, Romeo din *Romeo și Julieta* de Shakespeare... Se pare că marile roluri din teatrul lui Shakespeare exercită asupra lui Caramitru o che-

mare magnetică: la scurt timp după ce trece la Teatrul „Bulandra”, îl întâlnim jucându-l pe Octavius Cezar în *Julius Cezar*, iar peste cităva vreme, în rolul bufonului Feste din *A 12-a noapte*. Tot la „Bulandra” a jucat pe tânărul Eugen în *Candida* de G. B. Shaw, pe Hérault de Sechelles în *Moartea lui Danton* și pe prințul Leonce în *Leonce și Lena* de Büchner; alte roluri remarcabile sînt Riccardo Fontana în *Vicarul de Hochluth*, Francis Bacon în *Elisabeta I* de Paul Foster și Actorul din *Azilul de noapte* de Maxim Gorki.

Cu fiecare personaj, Caramitru aduce în scenă un univers încărcat de semnificație și valoare, o tulburătoare omenie, frumusețe și noblețe de caracter, fascinand, transferind sălii emoția, gândirea și atitudinea personajului.

Caramitru recită mult versuri. Și le recită superb. Joacă mult în filme. E cunoscut marilei public din filmele: *Comoara din Vadu vechi*, *Pădurea spinzuraților*, *Diminețile unui băiat cuminte*, *Despre o anume fericire*, *Porțile albastre ale orașului*, *Casa de la miezul nopții*, *Dincolo de pod* ș.a. Va apărea în *Marele singuratic*, *Trei zile și trei nopți*, *Oaspeți de seară*.

În viitoarea premieră a Teatrului „Bulandra”, *Tineri căsătoriți caută cameră* de Mihail Roșcin, Ion Caramitru este pus în situația unui personaj contemporan, un tânăr sovietic din zilele noastre...

„Personajul meu se numește Alioșa. Este un tânăr rus dezinvolt și curajos, care-și întemeiază de timpuriu o familie. Dragostea, o nevastă tânără, virstele sînt egale, un copil... și greutățile inerente. Principala: n-au casă, motiv de exasperare. Un timp, locuiesc la părinții ei, la mama lui, la o prietenă a ei, la un prieten al lui, la o gazdă, cu chirie etc. La un moment dat, Alioșa pleacă, își părăsește familia, pentru a munci undeva departe, își schimbă chiar și meseria, pentru a câștiga mai mulți bani. Un personaj agitat, vital, simpatice, la granița celor două virste la care un tânăr se transformă în bărbat. Farmecul și interesul acestei piese constă, după părerea mea, în scenele care au loc între, pe de o parte, cei doi tineri căsătoriți, Alioșa și Aliona, pe de alta, diferiții membri, de diferite virste, ai familiei... Piesa analizează un conflict de generații, ducînd mai departe problemele tinerei generații surprinse în *Valentin și Valentina*. Piesa este puțin veselă, puțin tristă, puțin dramatică — din toate cite puțin — așa că, pînă la urmă, picătura cu picătură, se constituie într-o lucrare de succes. Se joacă în multe teatre din țară, motiv de competiție creatoare și de comparații stilistice.

La noi, distribuția cuprinde pe Mihaela Marinescu, Tamara Bucuiceanu, D. Onofrei, Mihaela Juvara, Mihai Mereuță, Aurelia Sorescu. Regia, Petre Popescu, scenografia, Helmut Stürmer“.

Maria Marin

T.E.S.—după Jubileu

T.E.S. — Teatrul Evreiesc de Stat — își deschide, toamna aceasta, stagiunea cu un spor de înaripare creatoare: este prima stagiune după jubileul abia sărbătorit, în vara aceasta, de 100 de ani de la primele înfiripări de teatru evreiesc în România. A fost un jubileu la solemnitatea slujirii căruia au luat parte, într-o caldă comuniune colegială, reprezentanți ai tuturor teatrelor din țară și soli ai scenelor de limbă idiș de peste hotare, alături de numeroși alți artiști și iubitori de teatru — creatori ai condeiului, ai gestului și cuvintului, ai penelului și muzicii, critici și spectatori „de rind”. Au fost măsurări, cu acest prilej festiv, nu doar pașii făcuți de la stîngacele și neajutoratele, mereu primejduitele și mereu silite la vagabondaj înjghebări inițiate de „părintele” Goldfaden, pînă la stabilitatea și experiența artistică de care acest teatru se bucură, astăzi, la noi. Istoria acestui veac de teatru evreiesc a fost evocată, cu tot ce e specific în substanța lui expresivă, cu tot ce este, adesea, pitoresc, dar nu mai puțin instructiv, în multele și asprele lui încercări, ca o pagină ce se integrează, prin aspirații, prin realizări, prin valori, istoriei teatrului românesc, în genere. Interesul (și prețuirea) cu care Eminescu întîmpina, încă înainte de opera animatoare a lui Goldfaden, prezența, pe Ulița mare a leșilor, a unei trupe de actori de limbă idiș; locul pe care avea, mai apoi, să-l ocupe modelul lui Matei Millo, cu scrisul lui, dar, desigur, cu alt mai mult, cu arta lui, în creația repertorială și în disponibilitatea histrionică a amatorilor de la Pomul Verde, din „salonul” bucureștean al lui Lazăr Cafegiu, din Grădina Jignița, de la Steaua Roșie; relațiile seluritelor înjghebări itinerante de limbă idiș cu trupe similare ale unui Leonescu Vampîru; interferența genului revuistic, în care începuse să exceleze teatrul evreiesc, cu liniile satirei revuistice a marelui Constantin Tănase și repertoriul de cuplete și scheciuri, concepute, la începuturi, pe tipicul „cîntecelor” lui Alecsandri sau Jorgu Caragiale; repertoriul de melodrame sîngeroase și de farse bufe, originale, jucate în alternanță cu lucrări de consacrare clasică (de la Molière la Goldoni și chiar Shakespeare), și inspirate din viața lumii mărunte, din problemele și mizeriile „ulișii” evreiești de altădată, dar lăsînd să se deslușească, în fundalul lor, societatea și problematica societății vremii respective, în general; ecoul stîrnit în lumea teatrului românesc de animarea și școala artistică a unui Iacob Sternberg, de spectacolele, neuite nici astăzi, ale trupei din Vilna, de puternicele și originalele ei forțe actoricești, ca și de tulburătoarele ei reprezentări; prezența activă, eroică, alături de comuniști, a actorilor de la „Barașeum”, în anii crunți ai fascismului și războiului, luptînd și rezistînd împotriva regimului de teroare: toate aceste direcții și momente, fapte de artă și valori din istoria teatrului de limbă idiș (cu belșug de amănunte, consemnate într-un larg și valoros studiu, de către secretarul literar al T.E.S. de azi, Izrail Bercovici) au fost urmărite și măsurate, după cuviință, în impletirea lor cu procesul devenirii artei teatrale românești și au apărut ca un argument de îndreptățire — prin fapte concrete de conștiință artistică și civică — a locului ce i s-a conferit și de care se bucură astăzi, de la 23 August 1944 încოace, teatrul evreiesc în România. E un loc în care îi este deschisă nu numai calea unei dezvoltări de profil cu deosebire caracteristic în rețeaua de teatre ale țării, dar și a afirmării, alături și în egală măsură cu toate aceste instituții teatrale, a personalității lui artistice, așa cum aceasta s-a profilat, anevoie, hărțuită și mereu împinsă către periferia culturii, de-a lungul anilor de pînă la Eliberare, și cum, după Eliberare, s-a încheat și cristalizat, altoindu-și zăcămintele de cultură străveche a poporului evreu pe trunchiul culturii românești, contopindu-se cu substanța, formele, tendințele și funcțiile culturale românești.

Veacul de continuitate a artei teatrale idiș se leagă, de aceea, mai ales de la data instituirii scenei evreiești ca scenă de stat, în statul nostru socialist, de dobîndirea unui prestigiu profesionist, recunoscut, pentru prima oară în lume, pînă departe, peste ocean. Și acest prestigiu (citește: puțința de a se manifesta deplin în tot ce este specificitate stilistică, în tot ce e disponibilitate, virtuți și năzuinți creatoare), înțeles în semnificația reală a izvoarelor lui, ca un rezultat final al politicii partidului în rezolvarea problemei naționale, se adaugă ca un stimulent suprem cuvintelor emoționate, de bună amintire și de bună prețuire, ca și urărilor calde spre „mai departe întru mulți ani”, adresate T.E.S. în ziua marelui său jubileu. Ca un stimulent suprem — ca un spor de răspundere și de înaripare creatoare, în prima stagiune de după jubileu — și în celelalte stagiuni.

Fl. T.

■ **BOGDAN
BURILEANU**

Spațiu și timp în teatrul lui Teodor Mazilu*

Constituit ca element estetic specific, spațiul se dovedește a fi, în teatrul lui Mazilu, unul dintre termenii de referință ai conflictului dramatic. Pentru că, așa cum se va vedea, el este conceput într-o triplă ipostază: fizică (înțeleasă ca reper în geografia piesei, cu bogate implicații asupra personajelor și a relațiilor stabilite între ele); interioară, aflată într-o strinsă interdependență cu formația spirituală a personajelor sau, mai exact spus, cu subconștientul lor; în fine, o a treia dimensiune spațială pe care o putem distinge ține de necesitățile unei construcții dramatice anumite, de imperati-vele mesajului pe care autorul îl transmite publicului său. Se cere menționată, în legătură cu acest ultim aspect, dimensiunea lui virtuală, perceptibilă dincolo de acțiunea propriu-zisă, sub forma semnificațiilor revelate prin raportarea realității artistice la cea socială.

E cunoscută adinca implantare a teatrului mazilian în prezentul cotidian, înclinația dramaturgului de a surprinde și analiza faptul de viață la nivelul resorturilor lui intime, al acelor mecanisme a căror hiperfuncționare ajunge să domine omul și, prin el, însăși viața.

Camera este unul dintre ele. Interiorul ei, searbăd și absolut impersonal, reflectă me-

* Din „Vocația cotidianului și implicațiile sale estetice în teatrul lui Teodor Mazilu” — lucrare de diplomă, I.A.T.C., 1976.

diocritatea celor ce o locuiesc. Găsim în indicațiile autorului privitoare la decor notații sumare, de genul „interior fără nimic deosebit” sau „o locuință dintre cele obișnuite”, semn al conformismului manifestat de personajele ce-l populează. Nu găsim nimic altceva în afara mobilierului stas, strict funcțional, al cărui aspect cantitativ este menit a indica gradul de bunăstare, de automulțumire contemplativă a Gabrielei, Ortanței sau a lui Maximilian. Acest enunț: „o cameră excesiv mobilată” devine, prin raportare la ansamblul dramaturgiei lui Mazilu, de-a dreptul amenințător, căci el prefigurează setea de acumulare continuă a „noilor locatari”.

„Locuința unor artiști” (Olga și Emil din *Inundația*) este incertă sub forma obiectelor ce o alcătuiesc. Le bănuim, însă, pe măsură ce cunoaștem protagoniștii, sub aspectul lor inert, în stereotipia rigidă ce nu are nimic comun cu sensibilitatea creatoare a artistului.

Fără a întreprinde nimic pentru a da interiorului o notă intimă, personală, personajele sînt claustrate între limitele de zidărie, mulțumindu-se să tinjească spre dincolo, spre exteriorul pe care îl visează captivant și plin de viață. Autorul lasă, cu subtilitate, să pătrundă pînă la noi nostalgia neobișnuitului care să spargă banalitatea. Căci, în apropierea locuinței excesiv mobilate în care vegetează Gabriela din *Somnoroasa aventură*, se simte „strada, necunoscutul, orașul, aventura”, acel miraj al coproducțiilor franco-italiene pe care croina caută să-l atingă în chip de vedetă a unei parodice și pline de ridicol răpiri.

Accastă tendință de evadare din strînsoarea spațiului se află și ea notată sub aceeași formă a obiectelor. Aici (*Treziți-vă în fiecare dimineață*), fereastra largă, pe unde soarele poate intra în voie, simbol plener al energiei vitale, stă mereu deschisă, asigurînd o iluzorie comunicare cu exteriorul. Dar ea se dovedește insuficientă în momentul în care i se opune o atitudine pasivă, de contemplare a „colecțiilor de timbre și femei”. Pus în fața vieții, personajul (Maximilian) se arată descoperit în năuceala lui — „Viața? Știu eu ce e viața?” —, refuzînd cu oroare să se desprindă din spațiul său interior, subconștient, ale cărui bariere își dovedesc, prin capitularea eroului, malefica durabilitate.

Aceeași vedere largă spre stradă o are și Varga, bătrînul participant senil la *Sărbătoarea princiară*, pentru care strada, lumea

din exterior, înseamnă împărțatul, curtea și celelalte onoruri la care tinjește, din loto-liul comod al ramolimentului său. Fără a găsi în sine resursele necesare pătrunderii efective în cealaltă lume — fantastică prin grandaoria și luxul cu care o investeste imaginația lui bolnavă —, uciderea Apoloniei îi apare ca unică șansă, săvârșind-o sub acoperirea unor ridicole justificări. În *Sărbătoarea princiară*, traiectoria personajului este asemănătoare tuturor eroilor lui Mazilu, dintr-un spațiu real în unul imaginar, al lor. Numai că, spre deosebire de toate celelalte personaje, caracterizate prin aspirația în sine, nesuștinută de nici un gest, ba chiar contrarătată prin contemplativitatea ce ajunge să-i constituie esența, Varga crede a avea o soluție, pe care nu pregetă să o ducă la îndeplinire. Eroarea îi apare sub adevăratul chip abia în momentul în care crima își dovedește cumplita inutilitate. Trimisul împărțatului nu mai vine; acestul în lumea visurilor sale este, încă o dată, barat.

Incapabili să-și transpună faptic aspirațiile spre un spațiu larg, eroii recurg la soluția compensatorie a aglomerării de obiecte. Și, dacă în *Proștii...* această aglomerare ce sufocă spațiul trebuie să sugereze o suferință împinsă pînă la saturație, evocind un presupus spațiu și timp anterior, potopul de „realizări” din *Inundația* sfârșește prin a determina protagoniștii să încerce salvarea unei cit de mici părți din spațiul uman pe care îl văd iremediabil dispărut.

Discrepanța dintre plăsmuirea personală și evidența realității (împotriva căreia, vom vedea, există, din partea eroilor, o aversiune născută din teamă) este dureroasă, deconcertindu-i pe „vizionarii” din *Frumos e în septembrie...* Deziluzia este cruntă, împlinirea visului — ca și în *Inundația*, dar pe o altă cale — echivalează cu moartea. Se caută cu disperare reîntoarcerea în imaginație, în acel spațiu interior bine conservat, a cărui principală virtute este irealitatea. Revenirea apare, însă, imposibilă; fatalitatea fenomenului — tragică pentru victimele ei, comică pentru noi, care le privim — stă în ireversibilitatea lui. Contactul cu realitatea vie oripilează personajele, Veneția veritabilă pîrînd „inadmisibil de aproape”. Presimțim reluarea ciclului: căutarea unui alt spațiu și începerea demersului imaginativ de mobilare a lui.

O altă tentativă de evadare din spațiul supus în mod neașteptat pericolului și care amenință să se îngusteze și mai mult, devenind incomod, încearcă și infractorii denumiți „nebuni fătarnici”. Refuzați, la modul categoric, de societatea în care și-au desfășurat tihnit matrapazlicurile, ei se văd siliți să-și caute refugiul, iar odată cu el, salvarea, în absolut. S-a încercat, de către unii, interpretarea acestui spațiu inedit prin semnificația claustrării, înțeleasă, printr-un unghi strict moralist, ca unică posibilitate de destinație a unor asemenea specimene. Expli-

cația mi se pare forțată și schematică, pentru că, de fapt, acest spațiu cu rezonanțe fantastice, spre care se îndreaptă Iordache, Dobrișor și compania, este caracterizat de însuși inițiatorul său — Sublimul în caz de forță majoră — ca iluzoriu. El este, mai curînd, echivalent cu idealul personal al „nebunilor”, la fel de inconsistent și deloc plauzibil. Dealtfel, fuga în acest spațiu al închipuirii este condiționată de credință, făcînd apel la resurse cu care, am văzut, aceste personaje sînt inezstrate din belșug. Privit astfel, paradisul în care sînt expulzați le apare plicticos prin imaginea pe care le-o oferă, ogîndindu-i. Oarecum deosebită de nuanța pe care o găsim în *Frumos e în septembrie...*, deziluzia are, însă, aceleași consecințe: refuzul și fuga înapoi, cu atât mai tentantă cu cît cotidianul din care au plecat le este la îndemînă, iar inconștiența îi face să creadă că toate cite le-au părăsit se află la locul lor, neatînse. Contrazicerea faptică a acestor iluzii este de natură să le transforme acest spațiu al huzurului într-unul foarte greu de suportat, din interiorul căruia nu mai găsesc nici o ieșire.

Odată cu uciderea lor succesivă, ajungem la cea de-a treia dimensiune enunțată: cea a autorului, prezent la nivelul semnificațiilor. Pentru că, în locul unei morale explicite, alipită sub formă de concluzie, ne aflăm în situația de a constata, odată cu terminarea acțiunii, că spațiul ei de desfășurare, strict scenic, este închis, triumful Bărbatului cu capul în nori rămînînd localizat între limitele spațiului de joc. Demonstrînd evidente afinități brechtiene, Mazilu desemnează scena ca unic spațiu de acțiune a forțelor ce se înfruntă, scoțînd în mod deliberat binele în afara discuției. Dincolo de deznodămîntul la care asistă, publicul este atenționat asupra esenței distructive a răului, fiind în măsură să înțeleagă dimensiunile reale ale pericolului penetrării acestuia în realitate, în cîmpul valorilor sociale. Izolat, supus claustrării într-un spațiu ermetic, Iordache își manifestă, sincer îngrijorat, dezorientarea: „Unde să fugim? Pretutîndeni sînt aceleași legi... pretutîndeni țî se cere să respecti omul... pretutîndeni țî se cere să muncești... pretutîndeni țî se cere să gîndești... Unde să mergem?...”

Principala caracteristică pe care o putem observa în ce privește timpul pieselor lui Mazilu este maleabilitatea sa. Extrasă din contextul biografic al personajelor, dimensiunea temporală devine extensibilă și multiplă, conducînd la un grad sporit de generalizare a vieții. Din element de progresie cauzală, timpul se transformă în reper, în unitate de măsură a prăpastiei ce separă personajele. Apropierea dintre ele devine cu atât mai imposibilă cu cît disocierea temporală se accentuează. Ieșită de sub controlul rațiunii, cronologia impune legi proprii, de neînțeles celui sustras ei. Don Juan se izolează, într-o primă etapă, în adăpostul comod oferit de mit, renunțînd, implicit, la evoluție. Apa-

renta sa universalitate se dovedește, însă, iluzorie, mobilitatea în timp, de-a lungul și de-a latul istoriei, arătându-și, în confruntare cu viața, reversul dureros. Însingurată lângă o minciună năruită, croul este pus în fața anacronismului său tragic.

Întîlnim, pe de altă parte, un timp suspendat, inert, a cărui arbitraritate accentuează ideea de nerelaționare a evenimentului. Ciclitatea lui mecanică macină în gol energii și ambiții, degradându-le continuu. Este cazul cuplului din *Impăiași-vă iubiiți*, a cărui groază de această situație posibilă îi paralizază, împiedicându-i să se opună efectiv.

Tempul arbitrar se afirmă ca resort dramatic și în *Inundația*. Impus din afară, el va începe și se va termina la un moment necunoscut și imposibil de controlat, prinzînd personajele în angrenajul său dereglat și nimicitor, fără șansă de scăpare.

La nivelul acțiunii propriu-zise, temporalitatea astfel manevrată lipsește conflictul de motivația necesară, cum se întîmplă în *Acești nebuni...*, al cărei prim act se desfășoară într-un timp neverosimil, sporind imprecizia prin ritmul precipitat. Apariția Cameliei, iar mai târziu cea a Silviei, pe capul lui Iordache, sînt, într-adevăr, succesive, dar, dincolo de desfășurarea în spațiu, ele se arată, la nivelul sensurilor implicate, sub lumina simultaneității a două contrarii, în acțiunea lor concomitentă asupra unui obiectiv sortit distrugerii. Senzația de năuceală, de haos, este resimțită din plin de către acest obiectiv, adus în cele din urmă în situația de totală confuzie. Pus între paranteze, timpul devine, în acest caz, neutru, acțiunile putînd fi combinate la voia întîmplării, indiferent de ordine și repetabile la infinit pe același tipar statornic. Dealtfel, caracterul circular al timpului imprimă textului o ritmicitate riguroasă, condusă mai departe printr-o continuă oscilație între tensiune (momentul anunțării pericolului de către Sublim) și relaxare (evadarea în absolut). În actul al doilea, ritmul este încetinit pînă la nemișcare, pregătind, în acest fel, dimensiunea fantastică a absolutului. Apariția inopinată a Bărbatului cu capul în nori, în veșnică și aparent absurdă lui căutare, desăvîrșește confuzia spațio-temporală, prin confirmarea pe care Sublimul o aduce ca interogație: „Ce dracu' v-a venit... să vă mutați la Cîmpina?”

De-abia în ultimul act, odată cu introducerea banilor ca mobil al acțiunii, ritmul devine verosimil, iar desfășurarea, logică. Caracterul discontinuu al timpului și spațiului, atît în interiorul unui act, cît și la nivelul derulării întregii acțiuni, permite autorului să creeze structuri parțiale atrăgînd după sine, la nivelul percepției, anularea perspectivei unice. Mișcarea dramatică dobîndește un sens centrifugal, ruperea conexiunilor și absența motivațiilor accentuînd, în egală măsură, fiecare unitate componentă.

Prin această prismă, personajele și anecdota sînt redată cu întreg procesul de transfor-

mări al devenirii lor. Totul este pus în evidență, fără a se explica mecanismul psihologic. Structura scenelor le conferă o parțială autonomie, avînd la originea alcătuirii un mecanism de rupturi. Primele trei tablouri, într-o derulare sinuoasă (realizată prin lincaritatea ficcării în parte), prezintă o evoluție segmentată, întărită prin montajul discontinuu. Secvența sintactică este eliberată de sens; reacția imediată în fața ei, din partea receptorului, devine neinteresantă. Forma estetică se configurează la nivelul percepției finale, odată cu refacerea legăturilor prin conectarea tuturor sensurilor primite de la fiecare scenă în parte. Imaginea este multiplicată, atenția se dispersează la nivelul întregii acțiuni dramatice. Tehnica acestei multiplicări creează o simetrie de natură a sparge focalizarea. Asistăm la ceea ce se cheamă multifocalizare, determinînd perceperea simultană a segmentelor dramatice. În acest sens, se remarcă tendința autorului de a renunța la facilitatea pe care i-o oferă prezența personajului principal în construcția conflictului, înlocuind-o prin relaționarea acțiunilor în raport cu mobilul fundamental. În *Acești nebuni sățarnici*, mobilul, atunci cînd, în sfîrșit, este introdus în joc, concentrează asupra lui toate eforturile personajelor, conferind un sens agitației lor febrile. Fiecare se definește în funcție de acest deziderat, pe care îl urmărește cu o tenacitate împinsă pînă la crimă.

Interesant ni se pare faptul că, în această situație dată, conflictul stabilit între personaje este de o superficialitate invers proporțională cu eforturile depuse; de unde și efectul comic inițial. Spuneam superficialitate, pentru că tipurile sociale nu se deosebesc substanțial, înfruntarea dintre ele desfășurîndu-se pe același teren moral, într-o sarabandă a minciunii și hoției. Dihotomia virtute/ticăloșie se rezolvă prin dezechilibrarea totală a relației de partea abjecției. Pendularea permanentă între esențele contrarii restaurează unitatea prin contopire (Adam și Licheaua), iar, într-un plan ulterior, prin anulare. Autodemascarea distruge esențele negative. Cîștigul de cauză este de partea celui mai abject (Bărbatul cu capul în nori), a cărui abilitate perfidă l-a ținut deoparte pînă la momentul potrivit. Surpriza își păstrează amprenta și asupra deznodămîntului, căci acesta este departe de a rezolva tensiunea. Trecînd triumfător peste riguroasele indicații aristotelice, Mazilu își exprimă originalitatea și modernitatea formei dramatice prin opțiunea pentru anti-climax. Aparenta abandonare a filonului conflictual principal și introducerea unui personaj-surpriză refuză explicația facilă. Preferînd finalul deschis, autorul oferă publicului satisfacția descoperirii semnificațiilor operei dincolo de parametrii fișei ai acțiunii, prin apelul necesar la referințele provenind dintr-un domeniu exterior spectacolului, care este însăși dinamica vieții sociale. ■

Dreptatea mării

piesă în 11 tablouri
pentru teatrul de păpuși
de

Virgil Teodorescu

Personajele:

MAMA
FENG Soarbe-mare
TING Grumaz de oțel
SEN Stinge-flăcări
VU-CHI-RAM Picioare nesfârșite
LU-MIN Fratele cel viteaz
MANDARINUL
SFETNICUL
MĂSCĂRICIUL
AN-LI, dansatoare
CIANG, paznicul
CĂLĂUL
TRIMISUL MANDARINULUI
Cîțiva curteni, dintre care doi fac
parte din Sfatul de judecată al
Mandarinului
Un negustor de fructe și baloane
Un negustor la bazar
O florăreasă
Un țirgoveț înstărit
Saltimbancul
Înghițitorul de flăcări
Doi copii, ținindu-se de mână

Aciunea se petrece în China feudală, într-un oraș situat la țărmul mării.

Scena 1

La țărmul mării, o colibă sărăcăcioasă, dar curată și îngrijită. Marea se face simțită prin vuietul neîntrerupt al valurilor. Coliba are, în față, un petec de grădină, în care crește o vegetație aspră, marină; printre tufe, un copac pitic își întinde ramurile contorsionate. Copacul pitic are drept poaloabă o coroană deasă de frunze mărunte, roșcate. Cu una din laturi, coliba dă spre o străduță urcând dinspre mare, pardosită cu pietre care au prins o culoare verzuie din pricina sării. E în amurg. Prin fața casei, în penumbră, se zăresc trecând niște siluete: un pescar ducând în cercă uneltele lui de pescuit, o fată ducând pe umăr un urciop plin cu apă, o femeie ținând de mână un copil. Mama celor cinci frați se află în ograda casei, unde pregătește cina, în fața unui cuptor primitiv. Umbrele care se perindă pe străduță o salută.

Sub copac, o masă, lavițe. Coliba e răvășită de o furtună dezlănțuită în ajun. Cei cinci frați lucrează de zor, încercând să repare stricăciunile provocate de vijelie. Ting Grumaz de oțel poartă pe grumaz o birnă solidă, care, pentru el, cântărește cât un fulg. Cu ajutorul fraților săi, el introduce birna între acoperiș și peretele casei. Plini de voioșie, băieții vorbesc între ei în timp ce lucrează, scornind strofe și mici cintece, în care e vorba de însușirile lor deosebite.

TING :

Apucă birna, Ram, și ure-o sus.

RAM (își lungeste picioarele, ajungând pînă la acoperiș) :

Ține-o și tu de-un capăt,
Stinge-flăcări. (Cintind.)

Mi-e gîtul de oțel
Dar stați încetinel

Să nu-mi succese vreo vîină
Încet, încetinel...

RAM (cintind) :

Picior mai lung
Decît al meu
În lume să găsești e greu,
E greu, e greu.

LU-MIN :

Ridică birna, Feng, mai sus.

FENG (cintind) :

Talazul mării-n burta mea
Adoarme ca pe o saltea.
Cînd vreau, o sorb eu pești și alge,
Și valu-n pîntecu-mi se sparge.

SEN :

Hei, Ram, vrei să ajungi la cer ?

LU-MIN :

E cel mai mic, cel mai înalt !

SEN :

O fi ! Eu sint stăpîn pe foc !

(Cintind.)

Sting vîlvătăile pe loc
Și un incendiu cit de mare,
Mi se așterne la picioare...

LU-MIN :

Ei, soarele coboară-n mare...
E timpul să sfîrșim, băieți !
Tu, Vu-Chi-Ram, cit e lumină,
Mai cercetează coperișul.

(Soarele apune în mare. Mama își cheamă copiii la cină.)

MAMA (chemîndu-i) :

E cina gata, dragii mei...

(Ei își lasă lucrul, își scutură hainele și, intrînd în grădiniță, se așază în jurul mesei, sub copac. S-a întunecat. Flacăra focului luminează fețele și gesturile lor. Mama le umple castroanele, apoi se așază și ea la masă. Cîte o umbră continuă să traverseze strada. În timpul cînei, conversația se înfiripă: vorbesc despre furtuna din ajun și despre lucrul lor din ziua aceea.)

TING :

Ce rele vînturi ! Ce poți să le faci !
Grumazul meu puternic de oțel
În calea lor nu poate sta defel.

FENG :

Eu mă gîndesc să sorb întreaga mare.
Greș n-aș fi dat. Răsar pe fundul ei
Munți grei de piatră vechi de cînd e lumea...
Dar vîntu-n pîntec n-aș putea să-l sorb.

SEN :

Puternici sîntem toți. Și fiecare
Putem înfăptui grozave lucruri :

Eu vîlvătaia pot s-o sting și Ram
Se-nalță, ca un trunchi, din apa mării.
Măicuță, care oare dintre noi
O fi mai tare ?

MAMA :

Știu și eu, oopii !
Toți sînteți tari. La fel de buni și harnici
Și deopotrivă vă iubesc pe toți.

LU-MIN :

O, frații mei ! Puternic fiecare
E-n felul lui. Dar fiecare singur
E doar un strop de apă în ocean.
Tu, Stînge-flăcări, Sen prea scump, și tu
O, Vu-Chi-Ram — Picioare neslîrșite,
Ting, ce-și încoardă gîtul de oțel
Și Soarbe-mare — dacă-am fi uniți,
Nu ne-ar putea sta nimeni împotriva.

MAMA :

Lu-Min, copilul meu, e-adevărat :
Unirea e puterea și speranța,
Și fericită-aș fi, cît-oi trăi,
Să nu văd între voi neînțelegeri.
Sărmani sîntem. De n-ar fi Mandarinul,
Cu lăcomia lui, fără sfîrșit,
Puterea voastră, la un loc cuprinsă,
Ne-ar scoate din belele și nevoi.

TING :

Așa-i, măicuță ! În curînd, la poartă,
Vistîrnicul iar toba o să bată...

MAMA :

Copiii mei, ce-am mai putea să-i dăm ?
Marca, de pești a stors-o Mandarinul...

*(Între timp, luna plină începe să răsară
din mare.)*

FENG :

Fii liniștită, mamă ! N-avea grijă.
E lună plină. Marea-și umflă apa
În nopți cu lună plină. Mî-e ușor
S-o sorb. De pe nisîp, din fund.
O să culegem pești și scoici să-i ducem
La tîrg, să-i vindem mîine dimineață.

LU-MIN :

Fi liniștită, mamă ! N-avea grijă,
Alături o să fim de Feng și noi.

MAMA :

Ar trebui să vă sculați devreme,
Cu noaptea-n cap. Să nu afle cumva
De fapta voastră bună vreo iscoadă...
Să vă-ngrijiți, copii ! Vai, Mandarinul
Are iscoade peste tot, da, da.

SEN :

Să ne trezești, măicuță, de cu noapte.

(Se ridică și se duc să se culce.)

Scena 2

Noaptea, spre revărsatul zorilor. Țărnul
mării. Înalt. Dedesubt, marea. E liniște. O
ceață străvezie plutește în văzduh. Marea e
calmă. Păsări de dimineață, asemănătoare
lăstunilor, zboară pe deasupra apei și se
izbesc de țărnul înalt. Cei cinci frați s-au
trezit din somn și pornesc spre mare. Sînt
întovărășiți de mama lor. Ea îi petrece,
dindu-le sfaturi.

MAMA :

Feng, dragul meu copil, te rog, ai grijă,
Să nu te-neci cu ierburile mării.

FENG :

Fii liniștită, mamă !

MAMA :

Feng, băiete,
Să nu îți spargi vreun dințișor de pietre,
Și plasele pescarilor, ai grijă,
Să nu le rupi cînd sorbi.

FENG :

Fii liniștită, rogu-te.

MAMA :

Lu-Min, copilul meu, ascultă-mi sfatul,
Să fii mereu, te rog, cu ochii-n patru.
Și noaptea, Mandarinul pune pază.

LU-MIN :

E întuneric, mamă. Nu se vede.
Culegem peștii iute — și pe urmă
Plecăm spre tîrg. Tu, du-te la culcare.

MAMA :

Atunci... cu bine, scumpii mei. Mă duc.

FENG :

Mă-ntorc pe la amiezi.

MAMA :

Da, bine, bine...

(Se desparte de copii și face cale-ntoarsă.)

*(Băieții coboară țărnul și își aleg un loc
ferit, între stînci, la marginea mării. Feng
Soarbe-mare se întinde pe burtă pe o stîncă
netedă. Apoi începe să soarbă apa. Se aude
clar gilgîtul apei care-i pătrunde în gîtlej.
Înfățișarea lui se schimbă treptat. Mușchii
gîtului i se încordează și burta îi crește în-
truna. În vremea asta, ceilalți se pregătesc
să strîngă recolta. Lu-Min se adresează, pe
rînd, fiecăruia.)*

Scena 3

LU-MIN :

Hai, Feng încă o picătură !

Picioare lungi, fii gata. Și tu, Ting,

Să te repezi spre pești ca o săgeală.

Hai, Feng, hai, frățioare, încă-un strop...

(Și, apoi, cind apa este sorbită.)

Băieți, acum ! Cu toții, laolaltă !

Și repede ! Săriți deodată toți !

(Se vede, mirific, fundul mării : pești ciudați, cu aripi mari, colorați, scoici spălate de apă, încrustate cu sare, mai departe, o plantă uriașă, ulva, de culoare roșie, carnivoră. Pe stîncile dezgolite din apropierea tărîmului, se văd folioarele, implintate adînc în piatră, holoturii de culoare verde-închis, o stea de mare. Pe nisipul imbibat de apă, printre plantele umede, sclipind de cristalele sării, vietățile se zbat sau fac mișcări puternice. Copiii înaintează, se apleacă și culeg repede, ferindu-se de păienjenişul algelor și avînd tot timpul sub ochi un păienjen uriaș, de culoare violetă, care vine încet spre ei, din fund. Fac gesturi iuți și sigure. String tot ce culeg în niște torbe legate de mijloc. Ting, care avea de la plecare în mînă un fel de greblă cu dinți de fier, o trage după el, alergînd pe nisip, spre tărîm. În tot timpul acestei activități, Lu-Min nu încetează să atragă atenția fraților săi asupra pericolelor ce îi așteaptă, dîndu-le a înțelege, prin felurite strigăte, că trebuie să se grăbească. El e cel care conduce întreaga acțiune. La un moment dat, Feng dă semne de oboseală.)

LU-MIN :

Leșiți la tărîm cu toții, într-o clipă !

(Cînd frații lui au părăsit fundul mării, la un semn făcut de Lu-Min, din gura lui Feng țîșnește o trîmbă de apă, apoi altă și, încet-încet, marea se întoarce la loc. Peisajul își reia aspectul dinainte. Băieții se apropie de Soarbe-mare, pe care îl înconjoară cu dragoste și grijă. Feng respiră greu. Ting îl ia de braț.)

TING :

Feng Soarbe-mare, vino pe nisip,

Stai liniștit și trage-ți răsuflarea.

(Il ajută să se întindă pe nisip.)

LU-MIN (de asemeni) :

Vino încoace, Feng. Stai liniștit...

(Ceilalți îi pipăie pîntecul.)

Respiră din adînc !

(Pe nisipul plajei se află, de la început, un țol, albastru, pe care băieții încep să-și deșerte torbele. Apoi îl strîng de capete și, ducîndu-l cu ei, urcă tărîmul, spre oraș.)

Zi de tîrg. Dis-de-dimineață. Piața orașului, pavată cu pietre de riu. Mai multe străzi își dau întîlnire în piață. O porțiune a tîrgului. Un negustor își așază marfa pe o tarabă, pregătindu-se de vînzare. Mai încolo, un bazar. Un serînciob, mișcat deocamdată. Negustorul potrivește pe tarabă chimonouri, evantaie, rogojini colorate și panere de rafie.

Alături de el, un negustor de fructe. Sub covillirul tarabei spînzură ciorchină de baloane colorate. Coșuri cu flori de cireș și de lotus. Crini galbeni. O florăreasă stă jos, chircită, lingă grămizile de flori. Dimineața abia începe ; piața este lipsită de animație. Iată că sosesc și cei cinci frați, ținînd de cite un capăt velința albastră. O lasă pe jos, pe pietre, mai la o parte, rînduind pe ea scoicile și peștii. Prin piață trec doi copii. Se uită curioși în dreapta și în stringa. Deodată, observă peștii întinși pe velință. Se opresc, vorbind între ei, apoi se așază pe vine în fața preșului. Se vede că le place și că-i uimesc culoarea și forma peștilor. Piața se animă treptat. La o extremitate a pieței, cortul hexagonal al unui circ. Pe estrada din fața cortului își fac apariția Saltimbancul și Inghițitorul de flăcări. Saltimbancul execută primele exerciții, pentru a intra în formă. Negustorii încep să-și strige marfa. Copiii îi ingină citeodată, dînd alt înțeles cuvintelor.

FLORĂREASA :

Crini de apă-mpărătești

Din ținutul Lu-Hing-Tse...

NEGUSTORUL

DE LA BAZAR :

Diamante, minunate

Și inele colorate !

COPIII :

Incluș, învîrtecuș

Pe-al cui deget încăpuși !

NEGUSTORUL

DE BALOANE :

Baloașe în culori

Să te poarte, pin-la nori.

FLORĂREASA :

Crini frumoși și după plac

Azi în zori culeși din lac.

(Serînciobul începe să se învîrtească. Saltimbancul și Inghițitorul de flăcări devin mai activi.)

SALTIMBANCUL :

Priviți, priviți :

Înghite săbii

Lungi ca de-aceia la Șanghai.

(Saltimbancul face o demonstrație. Copiii se string în jurul lui. Se apropie de el și trei dintre cei cinci frați.)

Mănâncă flăcări cu duimul

Cinci yeni intrarea. I-am dat drumul.

(Înghițitorul de flăcări tocmai se pregătește să înghită o flăcără care țîșnește dintr-un vas. Dar, în clipa în care vrea să înghită flăcăra, Sen, aflat în safa lui, face un semn cu mîna și flăcăra se retrage. Înghițitorul de flăcări rămîne nedumerit. Copiii rid de el.)

COPIII :

Hi, hi, hi,

Flăcăra nu arde.

Suge flăcări moarte.

(A doua încercare a Înghițitorului de flăcări reușește, pentru că Sen, după ce vrea să-i stingă flăcăra, se răzîndește și-i îngăduie să-și desfășoare demonstrația. Cei cinci frați sînt din nou la un loc. După o scurtă discuție, din care se pot distinge cuvintele : „După ce-i vinzi să vii degrabă-acasă. Te așteptăm...”, ceilalți, în afară de Feng, părăsesc piața. Tocmai atunci străbate strada un țirgoveț înstărit. Feng își strigă și el marfa.)

FENG :

Vînd pești cu solzi albaștri !

Vînd pești înaripați !

(Țirgovețul se apropie și cercetează marfa. Dintr-o dată, zarva crește. Un trimis anunță grăbit și abia trăgîndu-și sufletul că în țirg va sosi, peste scurt timp, însuși Mandarinul, care are de gînd să facă țirguiele însemnate pentru serbarea pe care o dă. Cei din bilci sînt speriați. Negustorii încep să-și dosească mărfurile. Dar, iată : Mandarinul coboară dintr-o lectică somptuoasă. E ursuz, uscat, bătrîn și surd toacă. Șchioapătă puțin și are gestul specific surzilor : duce mereu mîna la ureche, făcînd-o pilnie. Bate pămîntul pe loc și se întoarce cînd într-o parte, cînd într-alta. E însoțit de un Sfetnic, omul lui de încredere, și de un Măscărici. Mandarinul arată spre cumpărare evantaie, flori de crin și cireș, cuiburi de rîndunele pentru mincarea lui preferată. Trimisul care-i anunțase sosirea se repede să înșface mărfurile, răsturnînd taraba cu fructe. Negustorii, care nu prea vor să-și ofere marfa, sînt îmbrînciți și bruscați. Nu li se plătete nimic. Sînt anunțați să poftescă a doua zi la palat și să se adreseze vistiernicului. Negustorii sînt dezolați, pentru că știu că nu vor căpăta niciodată vreun ban din mîna vistiernicului.

Feng vrea să-și ascundă și el peștii, trăgînd peste ei un colț din pinza albastră. Dar e prea tîrziu. Sfetnicul, cu ochiul lui cercetător, de uliu, a băgat de seamă frumusețea fără pereche a peștilor. Se apropie de Mandarin și-i șoptește ceva la ureche. Mandarinul nu aude bine, așa încît Sfetnicul îi mai spune o dată, mormăind mai tare. Mandarinul se repede spre locul unde Feng și-a întîns peștii. E uimit și el de formele și culorile lor ieșite din comun.)

MANDARINUL :

Mda. Dă-nooa ! Dă-nooa. Frumoși, frumoși...

(Sfetnicul îi spune ceva la ureche.)

Ce zici ? Au solzi, aripi ! Frumoși mda, mda. De unde i-ai găsit ? Sau i-ai furat ?

FENG :

I-am pescuit, Luminăția Ta.

MANDARINUL :

De unde ? Că pescarii mei de-un timp Mi-aduc calcani și crapi doar pentru cină, Pești plini de oase. Îmi rămîn în gît.

SFETNICUL (tare) :

Bine le-ar sta-n bazinul din grădină !

MANDARINUL :

Mda, mda ! Și unde-i pescuiești ?

FENG :

E un loc, Luminăția Voastră, mai departe Spre Capul Ciu-Van-kan, la Stîncă Verde. Acolo-i prind eu, dis-de-dimineață.

MANDARINUL (care n-aude bine) :

Ce zice ? Cum ? Ce zice ? Marea-ngheață ?

MĂSCĂRICIUL (tare) :

Măria Ta, îi prinde-n zori, pe ceață. Asta o știu și eu, din moși bătrîni.

MANDARINUL :

Ești cel mai păcătos dintre nebuni ! De ce-ai tăcut atîta dacă știi ?

MĂSCĂRICIUL (tare) :

Măria Ta mi-aude vorba greu. Am glăsuț și glăsuțesc mereu.

MANDARINUL :

Doar nu sînt surd. Aud, dacă-mi vorbești.

MĂSCĂRICIUL :

Măria Voastră să mă icrte-atunci. Da, am aflat și eu de-acele stînci. Grămezi de pești se-adună-n zori de zi.

SFETNICUL (cătore Feng) :

Băieți ! Să nu minți ! Atît îți zic !

FENG :

Luminăția Ta. De ce-aș minți ? Nu pierd nimic și nu cîștig nimic.

MANDARINUL (*n-aude bine*) :
Adică, cum ? Îi prinde în cârlig ?

MĂSCĂRICIUL (*tare*) :
Întrebă dacă are vreun câștig.

MANDARINUL :
Cum, vreun câștig ? Auzi neobrăzare !
Țărnuț e-al meu pină departe-n mare.
Ar trebui să fie biciuit
Că fără știrea mea a îndrăznit...

SFETNICUL (*tare, arătându-l pe Feng*) :
Luminăția Voastră, să ne spună,
Încă o dată, că nu e minciună...

MANDARINUL :
Mai spune-ne o dată cum îi prinzi.

MĂSCĂRICIUL :
Prealuminat ! Greu mai auziți.

SFETNICUL :
De ce în zori de zi și nu-n amurg ?

MĂSCĂRICIUL :
Spre seară-s pești bătrini, cu beteșug.

FENG :
Luminăția Voastră, cum v-am spus :
La Stînca Verde-i prind, și-atita tot.

SFETNICUL :
Dar asta ar putea orice netot.

MĂSCĂRICIUL :
Înțelepciunea Voastră nu încearcă ?

SFETNICUL (*către Măscărici*) :
Tu dai din cloț mereu. Parcă-ai fi țarcă.

MANDARINUL (*dînd semne de nerăbdare*) :
Atuncea hai să-i luăm și să sfîrșim.

SFETNICUL (*tare*) :
Eu zic să-l luăm zălog și pe copil...
Dacă ne-nșeală, să-l avem la mînă...

MANDARINUL :
Mda, ai dreptate. O idee bună.

(*Bătîndu-l pe umăr.*)

Nu ești întîiul sfetnic pe degeaba,
Eu mă grăbeam și graba strică treaba.

SFETNICUL (*către cei din jur*) :
Tot ce s-a tirguit aici, de noi,
Să fie-adus la Curte într-un ceas.
Luminăția Voastră, să plecăm,
Ne-așteaptă astăzi treburi fără șir...

MĂSCĂRICIUL :
Frumoase treburi ! Se grăbesc, vezi bine !
Se duc să născocească iar vreun bir.

Scena 4

A doua zi. Palatul Mandarinului. O sală pardosită cu dale de marmură. Înăuntru, obiecte chinezești felurite. Un fel de divan-tron. Mandarinul vorbește ceva cu Sfeticul său. E supărat. Dă din mîini. Sfeticul îi vorbește tare. Îi spune că încercările de a prinde pești și scoici pline cu perle la Stînca Verde n-au dat nici un rezultat.

MANDARINUL :
Minciună ? Ticălosul ! Cum ? Minciună ?

SFETNICUL :
Da, Înălțimea Voastră, baliverne.

MANDARINUL :
Mda, mda. (*Bătînd pernele.*) Ce zgrunțuroase perne !
Ce-au pus în ele, pietre sau nisip ?

SFETNICUL :
Cum vă spuneam, Stăpine. Nu e chip
Să prinzi la Stînca Verde nici o coadă
De pește. E cu ochi și cu sprîncene
Că ne înșeală. Poate-a vrut să vadă...

MANDARINUL (*se încacă*) :
Să vadă ? Cum să vadă ? Ce să vadă ?

SFETNICUL :
Cum iese treaba, s-o îndruge-așa.
Doar, doar, s-o prinde-n undiță ceva.

MANDARINUL :
Să-și bată joc de mine-un țărănoi ?
Mă-năbuș ! (*Bătînd din palme.*) Alte perne !
Asta-i bună !

SFETNICUL :
Are el taina lui. Nu vrea s-o spună.

MANDARINUL (*încercîndu-se*) :
Ei nu, nu, nu, ei nu, să-l tragi de limbă.

SFETNICUL :
L-am tras, Prealuminat : nu se schimbă.

MANDARINUL (*agitîndu-se*) :
Să vie aici, să-l tragem amîndoi.

(*Sfeticul iese și, după cîtva timp, se întoarce întovărășit de Feng, cu mîinile legate la spate. Băiatul are o finută demnă. Se oprește la oarecare distanță de tron și se pleacă, fără ezagerare.*)

MANDARINUL :
Ascultă, cum îți spune, vino-neoace.
(*Sfeticul îl împinge mai aproape pe Feng.*)
Cum faci, la Stînca Verde, dimineța ?

FENG :

Măria Ta, v-am spus și ieri în târg...

SFETNICUL :

Ești în-că-pă-ti-nat. Și-ai să-ți pierzi capul...

MANDARINUL :

De ce nu spui? Ți s-a urit cu viața?

FENG :

Măria Ta, v-am spus și ieri, în târg...

MANDARINUL (*se-neacă*) :

Pești aripați și scoici spuzite-n perle!
De unde le-ai cules? Sint ale mele!

SFETNICUL (*il bruschează*) :

Vorbește, cap de lemn! Zi — că de nu...

FENG :

Am spus tot ce-am știut. Atita știu...

MANDARINUL :

Nu vrei să spui? Am să te ard de viu.
Am să te sfișii, am să-ți tai cerbicea.
Piei! Du-l în închisoare! Ia-l de-aicea!

(Mandarinul turbează de furie. Sfeticul îl dă de o parte pe Feng.)

SFETNICUL :

Măria Ta, serbarea-ncepe mine.
N-o să ne-o strice un zălug și-un prost,
Preț n-are-n ochii mei nici cit un ciine...

MANDARINUL :

Că bine zici. Așa e. N-are rost...

SFETNICUL :

Să adunăm, deci, Sfatul. Să vedem
Ce moarte să-i alegem. Se cuvine
Să-l spînzurăm. Frînghie și săpun.

MANDARINUL :

Că bine zici : un prost, un căpcăun,
Un hoț care îmi dijmuia averea...

SFETNICUL :

Stăpîne, 'n mîna voastră e puterea.
Poruncă, și-l strivim ca pe-un gîndac.

MANDARINUL :

Așa e, zău. În partea asta a lumii
Eu sint stăpin : eu fac și eu desfac.
Să vină Luminatul Sfat Domnesc,
Și chiar acum pedeapsa să i-o dăm.

(Sfeticul iese și se întoarce însoțit de doi curteni. Măscăriciul se ține scai după ei. Curtenii sint dolofani. Intrînd, ei se închină pînă la pămînt în fața Mandarinului și, după ce-i fac temenele, se așază pe pernele de pe podea.)

Vă dau de știre că acest tâlhar
S-a învățat să fie hoț de perle.

Din fundul mării le culege chiar
Și-mi seacă toate apele de pești.

(La un gest al lui Feng.)

Sau poate nu-i așa? Te-mpotrivești!
Drept care l-am legat și l-am adus.

MĂSCĂRICIUL (*la un alt gest al lui Feng*) :
Poate-ar avea și el ceva de spus.

MANDARINUL :

Ce-a spus, a spus. Și de acum încolo
Să tacă și s-asculte. Așadar,
Tîlhari de soiul lui sint demni să piară.

PRIMUL CURTEAN :

Să-l spînzurăm, Prea-naște.

AL DOILEA CURTEAN :

Sau să-l ardem.

MANDARINUL :

Aveți dreptate, mda, aveți dreptate.
Așa ziceam și eu. Dar e mai bine
Să-i cadă capul, iar serbarea noastră
S-o-nveselească singele-i neghiob.

CURTENII :

Slăvit să fii, Stăpîne luminat!

SFETNICUL :

Și capul lui să-i stea lîngă picioare.

MANDARINUL :

Așa e, mda. Să spună fiecare,
Pe rînd, dacă pedeapsa-l mulțumește.

CURTENII ȘI SFATUL :

Să i se taie capul!

MANDARINUL :

Ce să mai zică el! Nici n-are cum!
De-atîtea perle cîte a mincat
Și glasul i-a pierit. S-a îndopat.

(Feng a ascultat tot timpul liniștit și demu. Sentința nu l-a înspăimîntat. Acum, pleacă un genunchi în fața Mandarinului.)

FENG :

Ce-ați hotărît, Mărite, eu nu pot
Să-nlătur. Mă supun acum vouaștei
Înaltului Stăpin. Atît doar cer,
S-o pot vedea-naainte ca să pier,
Pe mama, că-i ou inima pustie.

(Mandarinul pușnește. Curtenii șușotesec între ei, Măscăriciul le dă ocol.)

MANDARINUL :

Ce ziceți, demnitari? Ei, bine, fie!
Să-i mai lăsăm și lui o bucurie.
Pin-la bordei un paznic să-l ducă, înarmat.
Să nu-l zărească nimeni. Să-l ducă pe-nscrat.
(Sfeticul dă aprobator din cap.)

MĂSCĂRICIUL :

Azi, Înălțimea Voastră aude foarte bine
Din cîte-ar fi s-audă, aude o cincime.

Scena 5

Ne găsim din nou în coliba de la țănmul mării. Mama copiilor nu-și mai găsește astimpăr. Iese mereu în poartă și se uită, cu mina streșină la ochi, de-a lungul uliței. Decodată, îl vede venind pe Feng, întovărășit de paznicul înarmat. Paznicul rămâne la ușă, pregătindu-și arma. Frații sînt în casă, în singura lor încăpere, cu rogojini pe jos, în loc de paturi, și cu paravane de rafie, care despart locul unde doarme mama lor de restul camerei. Lumina crepusculului intră pe fereastră. Feng le povestește ce i s-a întimplat.

TING :

Feng, ce-i cu tine, Feng, iubite frate ?
Ești însoțit de strajă. Ce-ai făcut ?

FENG :

Nimic din ce nu trebuia să fac ;
Am fost la tîrg, cum știți. Dar n-am vindut.

SEN :

Și peștii unde-s ? Cine ți i-a luat ?

FENG :

I-a luat Stăpînul nostru luminat.
A vrut să știe cum i-am prins. Dar eu
Țăcuî chitic. O, dacă i-aș fi spus
Puterea mea pe gîrlă s-ar fi dus
Și n-aș mai fi putut scăpa de el.
Hulpav cum e, m-ar fi silit să sorb
La apă. Să tot sorb și iar să sorb
Pînă plesneam și pîn-ar fi cules
Din fundul mării scoicile pe-ales.

LU-MIN :

Bine-ai făcut, iubite frate Feng.

FENG :

Ei, da. Și-atunci Luminăția Sa
Și-a strîns divanul lui de judecată
Și-au hotărît ca mîine la serbare
Să-mi taie gîtul pentru mai multă desfătare.

LU-MIN :

E-o judecată erudă și prostească.

MAMA :

Vezi să n-audă păzitorul, maică !

SEN :

Încearcă ușa, Vu-Chi-Ram, încearcă.

*(Vu-Chi-Ram se duce pînă la ușă, ascultă
și se întoarce, făcînd un semn liniștitor.)*

Și... mai departe, ce-o să fie oare ?

TING :

Eu unde sînt ? Poate m-ați dat uitării ?

Așa cum Feng înghite apa mării,
Hangerul de cerbicea mea se sfarmă.
Așadar, mă voi duce-n locul lui.

MAMA :

Copiii mei ! Vitejii mei băieți !
Să fiți întotdeauna uniți și laolaltă,
Și nimeni n-o să poată vredodată
Să vă înfringă-n lumea asta toată...

LU-MIN :

Așa-i, măicuță. Da. Așa vom fi.
Nici Mandarinul, nici vreun alt tiran
N-o să ne curme firul vieții. Vîno,
Iubite frate Ting și cit mai grabnic
Schimbați-vă tichiile și haina :
Cu ele-odată vă schimbați și chipul.
Și n-o să-și poată nimenia da seama
Că Feng, adus aici de păzitor,
E Ting al nostru. Haide, dați-i zor.

*(Cei doi, Feng și Ting, se duc după un
paravan, să-și schimbe hainele și tichiuțele.
Firește, de după paravan revin aceleași per-
sonaje, intrucît substituirea este fictivă.)*

MAMA *(cercetîndu-l pe noul Feng, de fapt,
Ting)* :

Nimeni n-ar băntui că nu ești Feng !
Fii, totuși, fiul meu, cu luare-aminte :
Puterea nu ți-o da-n vileag decît
Atunci cînd e nevoie, dragul mamei.

*(Se despart. Paznicul își ia în primire pri-
zonierul și pornesc spre palatul Mandari-
nului.)*

Scena 6

În ziua următoare, la palatul Mandarinu-
lui, în marea sală pardosită cu marmură
portocalie, începe serbarea. Mai mulți servi-
tori cară tăvi cu felurite mîncăruri. Sînt aici
cîteva figuri din înalta nobilime, printre care
și vechile noastre cunoștințe. Înfrigurați, aș-
teaptă spectacolul crud al decapitării. Man-
darinul surd e de-a dreptul dezgustător, cu
barba lui sură, murdară. În fundul sălii, așa
încît privirile celor care petrec să-l poată
bine cuprinde, pe un soclu mai înalt, de
piatră, e pregătit locul execuției : un butuc
și o roată de gresie cu pedală, de proporții
destul de mari față de lucrurile inconjura-
toare, pe care călăul își va ascuți hangerul.
Pînă la apariția lui Feng, mesenii se dis-
trează, ascultînd diverse melodii și privind
dansatoarele.

În momentul acesta, o dansatoare evolu-
ează prin fața lor. În ritmul unci muzici
venind dintr-un ungher al sălii, ea dansează.
cu grație, un dans popular chinezesc. Este
An-Li, dansatoare în serviciul Curții Manda-

rinului. Mesenii stau în atitudini leneșe și privesc dansul. Unii sînt cucerîți de grația dansatoarei. Alții vorbesc încet între ei. An-Li își încheie dansul și se retrage, așezîndu-se pe o perniță de culoare roșie. Dintr-o dată, ușa se dă în lături; în sală pătrunde călăul. Pe jumătate gol, cu toracele puros, o coadă groasă, împletită în patru, îi spinzură pe ceafă. Ies în evidență mușchii puternici ai brațelor. Înaintează pînă la piedestalul de piatră. Urcă. Apoi, întorcîndu-se cu fața spre Mandarin, face o plecăciune adîncă. Se apropie de tocilă. Apasă cu piciorul pedala. Piatra începe să se învrtească; călăul își ascute hangerul. Metalul, la atingerea pietrei, scoate un scrișnet ascuțit. Țișnese scintei. Ușa se dă în lături a doua oară. În sală intră Ting. Are miinile legate la spate și e condus îndeaproape de paznic.

După ce-l duce pînă la treapta de piatră, paznicul se retrage, mergînd de-a-ndăratelea. Ting rămîne drept, în picioare, fără să facă vreo plecăciune. Călăul continuă să-și ascute hangerul. Apoi, ținîndu-l ridicat la înălțimea pieptului, în poziție orizontală, se plasează în dreapta butucului. Agitație printre meseni.

SFETNICUL (*ridicîndu-se*) :

Nobili curteni ! În fața noastră stă Piratul mării. Cel ce-a tilhărit-o De turmele de pești, de scoici, de perle. Un căpeăun nesăturat. E timpul Ca trupul lui, decapitat, să fie Dat pradă mării : hrană pentru pești.

(*Face un semn. La acest semn, Călăul, care îl privește jîntă, prinde cu mina stîngă grumazul lui Ting, conducîndu-l spre butuc. Ting se lasă condus și, cu un gest cumpănit, liniștit, își apleacă obrazul deasupra butucului, așteptînd lovitura. Mișcare. Călăul se dă un pas înapoi, apreciază distanța, își face vînt și izbește cu artă, gemînd de încordare. În clipa în care atinge gitul lui Ting, hangerul se știrbește și din tăișul lui sare o țandără. Călăul privește năuc. Mișcare în rîndurile mesenilor. An-Li, care își acoperise ochii cu palmele, la auzul murmurului din sală, privește și ea, uimită și bucuroasă. Călăul este foarte agitat. Ting își ridică obrazul de pe butuc. Curtenii încep să vorbească tare între ei. Mandarinul scoate sunete stridente. Apoi se adresează Sfetnicului, care stă la dreapta lui.)*

MANDARINUL (*tare*) :

De cînd, la Curtea mea, în loc de gîde, Tocmit-ai tăietori de pui ? Hangerul E din oțel sau l-ați făcut din cîrpe ? Călăule ! Rostogolește-i țeasta, De nu, vei pătîmi în locul lui...

(*Călăul face mișcări dezordonate. Se înclină în dreapta și-n stînga, în mod inutil. Coada îi alunecă, izbindu-i fruntea. Apoi, la un semn liniștit al Sfetnicului, se apropie din nou de tocilă, pipăie cu degetul ascuțitul*

hangerului și încearcă să-l repare, punînd în mișcare tocila, Larma se potolește. Se aude doar hîrșitul metalului apăsător pe piatră. Călăul mai încearcă de cîteva ori ascuțitul. Apoi, în tăcerea care domnește, cu gesturi violente, apleacă iarăși obrazul lui Ting pe butuc. Își face vînt și izbește năprasnic. Hangerul sare în zăndări. Călăul se zăpăcește cumplit. Aruncînd ciotul de hanger și nemaiînțelegînd nimic, începe să facă plecăciuni în fața asistenței. Mesenii se ridică în picioare. Într-o mare larmă, serbarea se sparge. Călăul dă buzna pe ușă. Ting rămîne liniștit locului, fără să scoată o vorbă. An-Li nu mai poate de bucurie.

Furia Mandarinului e amestecată cu spaimă. I se pare că are de-a face cu un dușman periculos, care trebuie neapărat exterminat.

SFETNICUL (*strigă*) :

Serbarea se amînă. Se amînă.

MĂSCĂRICIUL (*țopăind în cerc*) :

Măria Ta, Călău-i vinovat : Habar n-are să taie. Și hangerul... Din cozi de pește putred e făcut.

(*Strigînd.*)

Serbarea se amînă peste-o lună.

(*Mandarinul îl alungă. Mesenii dau să plece. Mandarinul îi oprește cu un semn.*)

MANDARINUL :

Să-l judecăm pe loc. Nu mai încape Nici o iertare. Chiar acuma. Mda. Să-i dăm pedeapsa ce i se cuvine Acestui blestemat.

MĂSCĂRICIUL :

Măria Ta.

S-ar cuveni, cum datina ne-nvață, Slobod să plece din palatul vostru Cel condamnat. Și să rămînă-n viață Așa cum stă înseris în legi străvechi.

(*Mandarinul dă nervos din miini.*)

SFETNICUL (*sever, către Măscărici*) :

Nebunule, în trebile de stat Să nu-ți bagi nasul tău și mîntea-ți seacă.

MANDARINUL :

Să-l judecăm pe loc, precum am spus...

UN CURTEAN :

Să fie sfișiat de leoparzi.

ALT CURTEAN :

Să fie răstignit la o răscruce Și dat drept pildă, ea un fur de rînd.

SFETNICUL :

Luminăția Voastră, mai curînd Să fie ans pe rug. Serbarea noastră Va străluci mai mult : un candelabru De carne vie va scelipi-n grădină.

MANDARINUL :

Prea bine zici. Să fie ars pe rug.

Auzi, tilharule? Așa va fi.

(Măscăriciul dă semne de nervozitate și de ciudă. Ting își apleacă un genunchi în fața Mandarinului.)

TING :

Stăpine prea-ndurat! O rugă am :

Supus sînt morții pentru-a doua oară,

Îngăduiți-mi frații să mi-i văd.

Aceluia ce îi e dat să moară

Ultima rugă i se-ndeplinește.

MANDARINUL :

Ieri i-ai văzut... Dar azi nu se mai poate.

TING :

Ieri, cînd am fost, Stăpine luminate,

Nu toți erau de față. Mijlociul

Era plecat cu treburi în oraș.

MĂSCĂRICIUL (cătore Mandarin) :

Se cade rugămîntea să-mplinești

Ca semn al firii tale-mpărătești.

MANDARINUL (se consultă din ochi cu Sfetnicul. Dă din cap) :

Ei bine, atunci. Să plece un ostaș

Și să-i aducă fratele aici...

(Măscăriciul face un semn cu palma la ureche.)

Tu ce mai vrei? Ce vrei?

(Măscăriciul își mișcă buzele.)

Ce zici? Ce zici?

MĂSCĂRICIUL :

Măria Ta aude foarte bine :

Din toate ce se-ntîmplă, o șesime.

Scena 7

Un paznic, trimis în coliba de pe țarm, se întoarce, după ultima dorință a celui condamnat, cu fratele mezin, Sen Stinge-flăcări. Ting e închis într-o cameră a palatului, aproape goală, în care un ungher e ferit de privirile spectatorilor. La un moment dat, cei doi frați se vor retrage în acest ungher, pentru a-și schimba veșmintele. Atunci cînd Sen și paznicul său pătrund în culoarul din fața camerei în care e închis Ting, Măscăriciul, care pindea venirea lor, ciocănește iute la o ușă, de unde se ivește An-Li.

PAZNICUL (arătînd lui Sen ușa după care stă închis Ting) :

Pe frate-tău l-au ferecat aici.

(Acțiunea se petrece pe două planuri : Ting, care stătea jos, pe lespede, se ridică.

Are miinile legate. În timp ce paznicul umblă la ușă, ea și cum ar vrea s-o deschidă cu o cheie invizibilă, e acoperit, în partea dinspre spectatori, de An-Li, care se apleacă cu grație spre el. Măscăriciul privește în dreapta și în stînga. Ting se apropie de ușă. Sen stă în spatele gardianului, în stînga lui. Măscăriciul vine lingă Sen și îl trage de minecă, făcîndu-i un semn din cap. Sen înțelege. În timpul acesta, An-Li, cu gîndul de a-l reține pe paznic, pentru ca cei doi frați să poată rămîne singuri și vorbi în voie, îi spune acestuia, ridicînd mina în care ține, de la început, o batistă.)

AN-LI :

Ai obosit de-atîta drum. Se vede...

Ți-e fruntea-mbrobonată de sudoare.

PAZNICUL (isprăvind cu descuiatul ușii și oprindu-se o clipă) :

Ei, ce să-i faci. Așa e : ficcare

Cu meseria lui. (Cătore Sen.) Hei, intr-aici.

AN-LI (intinzînd batista spre fruntea paznicului) :

Ți-e fruntea-mbrobonată de sudoare.

Îngăduiește-mi, Ciang, să ți-o usuc.

(Îi tamponează, încet, fruntea, făcînd un semn de complicitate cătore Sen.)

Tu du-te înăuntru, ce aștepți?

(Sen se strecoară pe ușă. Cei doi frați se îmbrățișează.)

TING :

Hai, Sen, nu pierde vremea : tichiuța

Și haina. Vino-neoace.

(Îl ia și-l trage spre ungher.)

SEN :

Spune-mi : Ce-i ?

TING :

Nimic. În noaptea asta, la serbare

Au hotărît să mor arzînd pe rug.

SEN :

O tortă vie fără-asemănare !

Deștepți mai sînt...

TING :

Grăbește-te. Eu fug.

Tunica mea-mbrăcînd-o, iei pe dată

Chipul lui Ting. Rămii să le-arătăm

Că-n fața noastră n-au nici o putere,

Nici Mandarinul, nici argații lui.

(Iese din ungher.)

SEN (de data asta, are chipul lui Ting) :
Tu nu le-ai spus nimic ?

TING (se îndreaptă spre ușă, avînd înfățișarea lui Sen) :

Ce să le spun ?

Mă crezi netot, pesemne. I-am vorbit

Doar Măscăriciului. El ni-e prieten.

SEN :

Bine-ai făcut. Acuma, Ting, hai, du-te,
Și spune mamei să nu-și facă griji.

TING (*bate în ușă*) :

Deschide, paznice!

(*Între timp, de partea cealaltă a ușii se întimplă următoarele.*)

MĂSCĂRICIUL (*adresându-se paznicului, în vreme ce An-Li îi șterge fruntea*) :

Ce l-o fi apucat pe Mandarin ?

La urma urmei, e un biet copil.

PAZNICUL :

Copil ? De ! Știe multe, da' nu spune.

AN-LI :

Vai, Ciang ! Arăți acuma de minune.
Parc-ai întinerit cu zece ani.

PAZNICUL :

Ți-o fi, poate, batista fermecată.

MĂSCĂRICIUL :

Ce vină să-i găsești unui copil ?

E vinovat c-a prins cinci-șase pești.

PAZNICUL :

Lasă-mă-n pace. Taci ! Ce tot vorbești !
A jefuit de pești întrecaga mare.

AN-LI :

Se poate, dragă Ciang. Nu-i de mirare
Că și Călău-n fața-i s-a pierdut.

PAZNICUL :

Nu vă spun eu ? S-o iau de la-nceput
Nici pînă mîine n-aș sfîrși de spus...

(*În acest moment, Ting ciocănește în ușă.
Paznicul îi deschide.*)

TING (*către paznic*) :

Acum, ce-o fi, să fie. Eu m-am dus.

PAZNICUL :

Stai, stai. Ce, crezi că ești de capul tău ?

MĂSCĂRICIUL (*paznicului*) :

Lasă-l să ploce, Ciang. Ce mare rău

Mai poate face el ?

PAZNICUL :

Stai ! Vino-neoace !

Să nu-l fi slobozit pe frate-tău.

(*Deschide ușa, cercetează camera. Îl vede
pe Sen stînd pe lespede, cu fața în mîini.*)

Ei bine, du-te-atuncea. Să te scot
Afară din palat...

(*În vreme ce paznicul cercetează camera,
în ușă, cei doi, Ting și Măscăriciul, își fac
semne de înțelegere.*)

Scena 8

De data aceasta, execuția va avea loc în frumoasa grădină a palatului Mandarinului. O sală somptuoasă, ale cărei intrări abia se întrevăd, se prelungește cu o terasă nu prea înaltă care dă spre grădină.

Umbrele nopții învăluie vegetația cîndată, chioșcurile care se zăresc ceva mai departe, abia profilate, tufișurile și copacii pitici. În fața terasei, la vedere, se înalță un rug. Pe rug e legat de un stîlp Sen Stînge-flăcări, cu fața spre public.

Curtenii, strînși pe terasa luminată de lampioane de diferite culori, dar neîn stare să risipească cu totul întinericul, așteaptă să înceapă cumplitul spectacol.

Același gîde, cu coada groasă atîrnîndu-i pe spate, vine din grădină aducînd un vas plin cu o materie inflamabilă, pe care o deșartă, stropînd rugul.

Călăul este urmat de Ciang, paznicul, care ține deasupra capului o torță aprinsă. După ce gidele a sfîrșit această operație, insoțitorul lui aruncă torța aprinsă peste rug.

Izbucesc limbi de flăcări, care îl înconjoară pe Sen din toate părțile. Sen le privește liniștit. La o singură mișcare a capului lui, limbile de flăcări se retrag ascultătoare, domolindu-se din ce în ce, pînă se sting de-a bănclea. În fața acestui spectacol, curtenii aflați pe terasă, uluiți și înspăimîntați, se ridică de la locurile lor și încep să sușotească. Rumoare. Gidele, rămas mai la o parte cu insoțitorul lui, e de-a dreptul îngrozit. El scoate sunete guturale, ca un animal încolțit, și face mișcări dezordonate.

Sen păstrează aceeași atitudine demnă și liniștită, ca și cum nimic nu s-ar fi întimplat.

An-Li și Măscăriciul sînt și ei de față. Călăul, împleticindu-se, se repede și se întoarce imediat, aducînd, împreună cu Ciang, paznicul, un hîrdău, pe care îl răstoarmă, mînios, peste rug. Flăcările care mocneau se ridică din nou. Se petrece același lucru ca înainte. Mandarinul și-a ieșit din fire. Fierbînd de furie, el poruncește ca băiatul să fie adus în fața sa, pe terasă. Tremurînd, călăul și paznicul îi ascultă porunca.

MANDARINUL :

Aduceți-l aici, aici, aici !

Dezleagă-l, nătrăule, mai iute.

SFETNICUL (*care se bălăbănește de ici-colo*) :

E nemaipomenit, Prealuminate !

Are pe dracul-n el, acest tilhar.

MANDARINUL :

Să vă ia dracul ! Haide ! Dați-i zor !

(*Cînd, în sfîrșit, Sen ajunge pe terasă, în fața lui, Mandarinul se apropie, îl cercetează cu băgare de seamă, îi pipăie îmbrăcămintea.*)

Nu-i pîrjolit ! Cine să înţeleagă ?
Zdreanţa care-l acoperă e-treagă !

(Se aşază, greoi.)

SFETNICUL :

Luminăţia Ta ! Să-şi dea părerea
Un altul mai deştept ! Eu nu mai ştiu...

MANDARINUL :

„Măria Ta, să-l pîrjolim de viu !“
Şi-acum, poftim, priveşte ! Nu puteai
Să-i dai o altă moarte ?

SFETNICUL (tace. Apoi, deodată) :

De scăpat

Nu scapă teafăr, el, din gheara mea !
Iată ce zic, Luminăţia Ta,
Măine în zori, da, fără de tăgadă,
Rechinilor din mare să-l dăm pradă,
Ca să-i sfîşie trupul blestemat.

MANDARINUL :

Mda, mda. Ce zice judecata ?
N-ai vrea, curteni, să-i dăm o altă moarte ?

UN CURTEAN :

Eu l-aş ucide chiar acum, pe loc...
Nu ne-a priit nici cîntecul, nici masa.

SFETNICUL :

Preanobili oaspeţi ! O să vă priască
Mai bine prînzul măine. La amiază,
Vom sta şi vom privi, de pe terasă,
Cum pentru totdeauna se scufundă
În apa mării.

MANDARINUL :

Mda, poate-i mai bine.

Măine la prînz ne va prii mîncarea.
Auzi, tilhar de rînd ? Aşa va fi.

(Măscăriciul şi An-Li nu ştiu ce să facă.
După o clipă, Sen se inclină adînc în faţa
Mandarinelui.)

SEN :

Luminăţia Ta, dacă daţi zor
Şi hotărîţi ca măine-n zori să mor
Îngăduiţi umila-mi rugăminte :
Să-mi iau adio de la fraţii mei
Şi de la maică-mea. Vă rog fierbinte !
De la iubiţi-mi fraţi şi de la mama.

MANDARINUL :

Să piei din faţa mea. Auzi cuvinte !
Doar un netot şi-un nătărău ca tine
Mai poate îndrăzni aşa ceva...

SFETNICUL :

În tenniş să zaci şi se cuvine.

(Sen coboară, întovărăşit de paznic. Cei-
lalţi se întorc la palat. În timp ce Sen şi
paznicul străbat grădina spre ieşirea laterală,
Măscăriciul se apropie de ei. Paznicul se
împiedică de rădăcina unui copac şi începe

să injure. Măscăriciul profită de ocazie, şop-
tindu-i la ureche lui Sen.)

MĂSCĂRICIUL :

Pe care să-l aduc ?

SEN :

Pe Vu-Chi-Ram.

Scena 9

În aceeaşi noapte, tîrziu. Coliba de la ţăr-
mul mării. Linişte desăvîrşită, întreruptă de
vuietul valurilor. Luna e în declin. Lumina
ei palidă pătrunde prin fereastra colibei
Înăuntru se află cei patru fraţi rămaşi acasă,
care dorm pe rogojini. După paravan doar-
me anama lor.

Se aud paşi, apoi ciocănituri în uşă. Băie-
ţii se trezesc. Mama se scoală şi ea.

MAMA :

Bate în uşă cineva, copii !

TING :

E miezul nopţii. Cine-ar putea fi ?

LU-MIN :

Cine-i acolo ?

MĂSCĂRICIUL :

Eu sînt, eu : om bun.

TING :

Staţi ! Glasu-mi sună parcă cunoscut.

LU-MIN :

Vorbeşte răspicat : care om bun ?

MĂSCĂRICIUL :

Deschide, Ting ! Eu sînt : nebunul Curţii.
Am lucruri prea de seamă să vă spun.
Deschide iute, să nu pierdem timpul.

TING (ridicîndu-se într-un cot) :

E Măscăriciul, Min ! Deschide iute !

(Lu-Min se ridică şi trage zăvorul. Măscă-
riciul intră în colibă. Poartă o pelerină lungă
pînă la glezne, de culoare închisă.)

MĂSCĂRICIUL :

Primejdie, primejdie, copii !

MAMA :

I s-a-ntîmplat ceva lui Sen, să ştii !

MĂSCĂRICIUL :

Nu, pînă acum nimica rău : e teafăr,
Dar nu ştiu ce-o mai fi de-acum încolo.

MAMA :
Spune pe scurt, te rog, ce s-a-ntimplat.

MĂSCĂRICIUL :
În seara asta l-au urecat pe rug
Și ei stăteau privind de pe terasă,
Dar vilvătaia flăcării s-a stins
La semnul lui. De furie turbau.
Și-au hotărît ca mâine, la amiază,
Să-l dea rechiniilor din mare, pradă.
N-au vrut să-l ierte...

LU-MIN :
Ce spui? Îndurare,
Din partea Mandarinului aștepți ?
Chiar de-ar avea în pieptu-i nouă vieți
Pe toate nouă i le-ar lua, pe rînd.

MAMA :
Dar n-o să izbutească el, nicicînd,
Să-mi nimicească fiii.

LU-MIN :
Haide, spune :
Se vede c-ai vorbit ceva cu Sen.

MĂSCĂRICIUL :
Da, în grădină, jos. Cînd îl duceau
Spre închisoare. I-am șoptit : pe cine
Să-ți aduc? Mi-a spus : pe Vu-Chi-Ram.
În noaptea asta trebuie să-l vază.

VU-CHI-RAM :
Dar cum o să pătrundem, scump prieten ?
Palatul e înconjurat de pază.

TING :
Și-n fața ușii lui veghează-un paznic.

MĂSCĂRICIUL :
Da, este Ciang. Un fost ocaș. Nemernic
Și somnoros. N-am stat cu mîna-n sîn,
În timp ce Luminatul meu Stăpîn
Dormea pe puf, visînd comori și perle
Zăcînd învîlmășite-n fundul mării,
Ruguri aprinse și rechini sălbatici,
Rupînd din trupul celui condamnat,
Eu, cu An-Li, pe care tu o știi,
Un plan de bătălie-am închegat.

MAMA :
Degrabă să ni-l spui, copilul meu,
Că vremea fuge — zorii sînt aproape.

MĂSCĂRICIUL :
E tocmă bine. Somnul de pleoape
Spre ziuă se lipește mai adînc.
Da. Vu-Chi-Ram va lua mantaua mea.
Și va pătrunde în palat. Oprit
Nu poate fi de nimeni. La intrare
An-Li va sta de pîndă-ntr-un ungher,
Prin sălile palatului, stingher,
N-o să te simtă, Vu-Chi, așadar.

VU-CHI-RAM :
Dar Ciang? Pe urmă, ușa-i încuiată !

MĂSCĂRICIUL :
Ciang doarme dus și ușa-i descuiată !
An-Li i-a dat o cupă cu vin vechi
Cu mac amestecată. Și uite-așa,
Tiptil, îi fură cheia și descuie.
Îl vei vedea pe Sen. Pe-același drum
Te-ntorci acasă. Eu te-aștept aici
Și-apoi rămîn pînă în zori, pe țarm.

LU-MIN :
E-un plan destul de bun.

MAMA :
Dar tu știi bine ?
Și dacă Ciang nu doarme ?

MĂSCĂRICIUL :
Doarme dus.
Toate vor fi așa precum v-am spus.

LU-MIN :
Atunci, Vu-Chi, să nu mai pierdem vremea.
(Vu-Chi-Ram se scoală.)

MAMA :
Ja-ți haina ta — și nu uita s-o schimbi
Cu a lui Sen. Tiran nesățios !
Dacă-ar plesni odată fierea-n tine !...

LU-MIN :
Neputincios e, mamă, 'n fața noastră.
Și lăcomia lui are să-l piardă !

MĂSCĂRICIUL (căt-re Vu-Chi-Ram, gata de
plecare) :
Cînd vii, mai bine ia-o pe dîndos,
În față e o gardă de soldați.

Scena 10

Ziua următoare, la amiază. O succesiune de
terase la țarmul mării. Flori plantate în
vase smălțuite, colorate. Pe terasa din față,
chiar deasupra mării, totul e pregătit pen-
tru masa de prînz. Se vede marea în larg
și o bucată de țarm. Oaspeții petrec. Muzică.
Vu-Chi-Ram, care, în timpul nopții, a izbutit
să-l înlocuiască pe Sen, e adus de Ciang și
de Călău. Cerul e întunecat și apa mării e
verde-neagră.

Aruncat într-o barcă aflată la picioarele
terasei, băiatul e transportat în larg, după
ce i se leagă pietroaic de picioare.

În timp ce muzica cîntă, conviviî privesc
spectacolul. Barca, o luntre cu pinze, alu-
necă spre larg. În afară de băiat, în ea se
află Ciang și Călăul. Ajunși acolo unde ei
consideră că apa e destul de adîncă, Vu-
Chi-Ram este înșfăcat și aruncat — bildi-
bic — în mare.

Băiatul dispăre pentru o bucată de timp. Cei de pe terasă privesc cu încordare. Ciang cirnește, pregătindu-se să se întoarcă.

SFETNICUL (*tare*):

Dreptatea s-a făcut. Tilharu-i mort.

(În vremea asta, însă, la o distanță oarecare de barcă, Vu-Chi-Ram începe să iasă din apă. El crește și iese deasupra apei pînă la genunchi. Uimire și agitație pe terasă.)

Ce se petrece? Ce mai e și asta?

(Barca vine spre el. Vrea să-l ajungă. Dar, cu un singur pas, băiatul se îndepărtează de ea. Cei din barcă dau semne de neputință. Cei de pe terasă fac semne disperate.)

SFETNICUL (*zbiară*):

Aduceți-l la țârn. La țârn. Aici!

(Vu-Chi-Ram pășește singur spre țârn, lășind în urmă barca. Pe măsură ce apa scade, picioarele lui se scurtează și ele, așa încît, atunci cînd ajunge la țârn, e un om ca toți oamenii. El așteaptă pînă coboară din barcă Ciang și Călăul. Mandarinul nu-și mai află astîmpăr. Ceilalți, la fel.)

Exclamații. Călăul și Ciang urcă treptele terasei, ducîndu-l cu ei pe băiat. Cînd ajung sus, Mandarinul ridică pumnii, amenințîndu-l.)

SFETNICUL:

Dați-mi hangerul, să-l ucid pe loc!

Ce pacoste! Ce lighioană rea!

(În vremea asta, de-a lungul țârmului vine, alergînd spre terasă, Lu-Min. Urcă în goană treptele. La intrarea pe terasă este oprit de paznic, care îi iese întru întîmpinare.)

LU-MIN (*strigînd*):

Lăsați-mă să trec! Măria Ta!

(Atenția tuturor se îndreaptă spre el. După ce-l cercetează de departe, Mandarinul face un semn.)

MANDARINUL:

Lăsați-l! Cine ești? De ce-ai venit?

LU-MIN (*înaintează și face o plecăciune*):

Sînt fratele acestui condamnat.

SFETNICUL:

Și ai venit să pui o vorbă bună!

LU-MIN:

Luminăția Voastră să m-asculte!

Urechea milostivă să și-o plece!

MANDARINUL:

Ha! spune ce-ai de spus! S-aștept. n-am timp.

LU-MIN:

Măria-Ta! Umblam pe țârn, departe...

Și martor fui la cele întîmplate...

Și mi-am dat seama c-acest frate al meu

E ca și mort. Căpăținos din fire,

Numai necazuri ne-a făcut merou!

Sînteți stăpin pe viața lui și-a mea

Peste pămîntu-acesta, peste mare,

Și...

MANDARINUL:

Zi mai iute unde vrei s-ajungi...

N-o mai lungi atîta...

LU-MIN:

Și... atunci,

Cum nu întrezăresc altă scăpare,

Îngăduiți-mi, înălțimea Voastră,

Să-i bag în cap acum, aici, pe loc,

Să spună tot și să se spovedească...

S-arate cum a prins frumoșii pești...

SFETNICUL:

Poți face asta tu?

MANDARINUL:

Cum? Ce vorbești?

LU-MIN:

Da, Preaslăvit Stăpin, sînt cel mai mare

Și-asupra lui putere am destulă,

Îngăduiți-mi, între patru ochi,

Să-l cicălesc un pic.

MANDARINUL:

Ce lighioană

Mai e și asta?

(Sfetnicul se apleacă și-i spune ceva la ureche.)

Parcă ai dreptate.

(Către Lu-Min.)

Atuncea, fie! Dar aici, pe loc.

LU-MIN:

Aici, Mărite!

SFETNICUL (*către Ciang și Călău*):

Să-i lăsați în voie

Să-și spună ce-au de spus.

(Lu-Min se înclină adînc, în semn de mulțumire. Cei doi frați sînt împinși într-un colț și, un timp, nu se aude ce-și spun. Scena durează puțin. Dintr-o dată, Lu-Min rostește cu glas tare.)

LU-MIN:

Spre fericirea ta, iubite frate,

Să faci precum ți-am spus.

VU-CHI-RAM:

Am înțeles și-ți mulțumesc. Așa e,

Tu-ntotdeauna ai avut dreptate,

Și am avut noroc c-ai fost pe-aproape.

(Apoi, către Mandarin.)

Măria Ta, nesăbuit am fost,
Și încăpăținarea mea prostească
Era la moarte chiar să mă tirască.
Puterea-ntreagă e în mîna voastră.
Fără zăbavă-aș vrea să vă arăt,
Ca ispășire a vinii mele grele,
Cum pescuiesc din fundul mării perle
Și locul unde mișună-n neștire
Peștii cei lungi, cu aripe de aur,
Să fie-al vostru-ntreg acest lezaur.

(Mandarinul și Sfetnicul dau semne de
plăcere și nerăbdare.)

SFETNICUL :

Acum, ai spus ? Pe loc ?

LU-MIN :

E-n stăpînirea voastră. Ce-ar putea
Să mai încerce ? Fedeleş legați-l
Și străjuiți-l strașnic. Eu mă duc,
Frățeasca datoric mi-am făcut.
Mă-nchin în fața Înălțimii Voastre
Și a puterii voastre nesfîrșite.

(Se dă cițiva pași înapoi.)

SFETNICUL :

Cum, vrei să pleci ? Rămîi aici, băiete,
Să zălogești ce-ai spus cu viața ta.

LU-MIN :

Dacă-i dorința Înălțimii Voastre !
Atunci, rămîn.

Scena 11

Țărnul mării. Locul cunoscut de noi din
prima dimineață, cînd cei cinci frați au
coborit să prindă pește. Pe treptele grosolane,
săpate în carnea țărnelui înalt, coboară
acum, încet, Mandarinul, Sfetnicul și ceilalți.
În frunte, legat de mîini, Vu-Chi-Ram. Alături
de el, Lu-Min. Mai încolo, pe țăr, ascunși după stînci,
așa încît să fie feriți

de privirea celor care coboară, se află
cei-alți frați. Cînd ajung jos, pe nisip, Vu-Chi-Ram
îi spune Mandarinului că acesta e
locul cel mai bogat pentru pescuit și că la
un semn al lui apa se va retrage. Mandarinul
va putea să vadă ceea ce niciodată n-a
mai văzut.

VU-CHI-RAM.

Iată, aici e locul, Preamărite.
Cît ține marea, pînă-n fund de zare,
În adîncime zac, în nemișcare,
Comorile. Desfaceți-mi o mînă.
La semnul mîinii mele, dintr-o dată,
Vrăjite, apele se vor retrage,
Măria Ta, cu mîna ei augustă,
Din fundul mării va putea culege
Stridii cu perle înrustate-n valve.

(I se desface legătura. Toți sînt nerăbdători.
Vu-Chi-Ram se urcă pe o stîncă mai
întăită și face un semn vizibil. La semnul
lui, marea începe să se retragă, pentru că
Feng, aflat între stînci, începe s-o soarbă
trîmbă după trîmbă.)

Se vede din nou minunatul și uluitorul
peisaj al adîncimilor. Sfetnicul, Mandarinul,
cei-alți nobili se reped cu lăcomie să culeagă
bogățiile de pe fund. E un spectacol lamen-
tabil al cupidității dezlănțuite.

În clipa în care toți sînt băgați cu mîinile
pînă-n coate în pradă, la un alt semn al
lui Vu-Chi-Ram, un val puternic izbește țăr-
mul, apoi altul și altul. Feng dă drumul
apei înghițite. Curtea întreagă, în cap cu
Mandarinul, se înecă, zbătîndu-se, tîrîți de
valuri. Peștii țîșnesc din buzunarele și din
haincele lor. Feng, Sen și Ting se apropie,
venind spre cei-alți doi frați. Ei privesc în
tăcere inecul, în timp ce sus, pe țăr, își
fac apariția Măscăriciul, An-Li, florăreasa,
negustorii, care salută cu bucurie acest spec-
tacol.)

MĂSCĂRICIUL :

Luminăția Sa, în fundul mării,
Se află azi cu-ntreaga sa suită,
Să tot culegă cîte perle-o vrea,
Și nu-i departe ziua anumită
Cînd toți tiranii lumii, ea și el,
Vor locui pe veci în fundul mării,
Ca-ntr-un adînc și nepătruns castel.

SFÎRȘIT

Trienala de scenografie

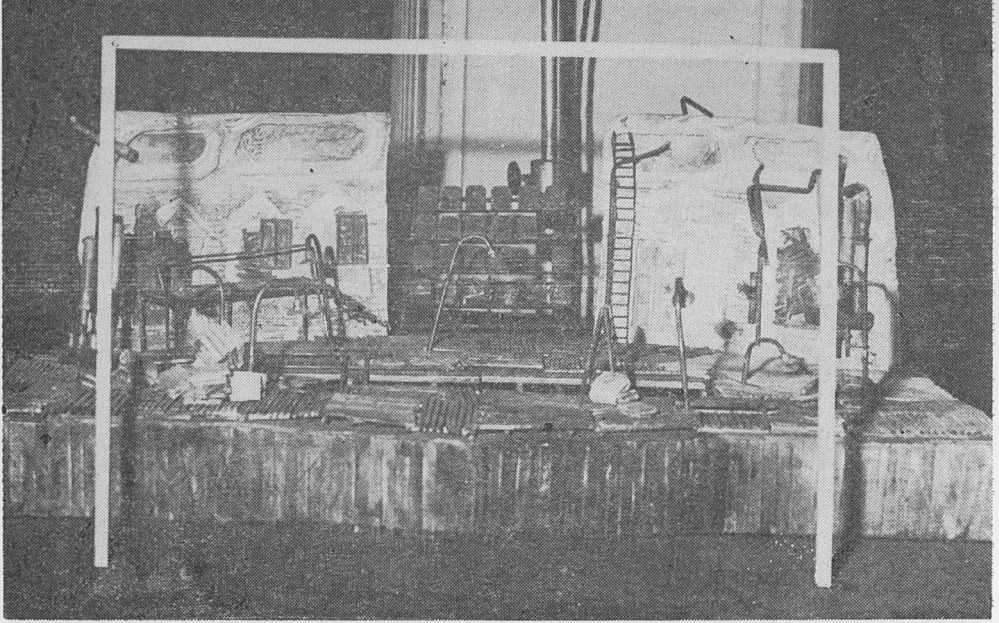
de Paul Cornel Chitic

În ziua de 9 august 1976, în sala Dalles din Capitală, a fost deschisă Trienala de scenografie. O expoziție uriașă, atât prin numărul de expozanți — 120 de scenografi — cit și prin ambițiile declarate față de structura și înfățișarea de ansamblu. Sarcinile Trienalei erau: de a prezenta sugestiv creația scenografică pe ultimii patru-cinci ani; de a încheia o imagine de ansamblu a acestei activități din toate instituțiile de spectacol existente în țară; de a expune decoruri din

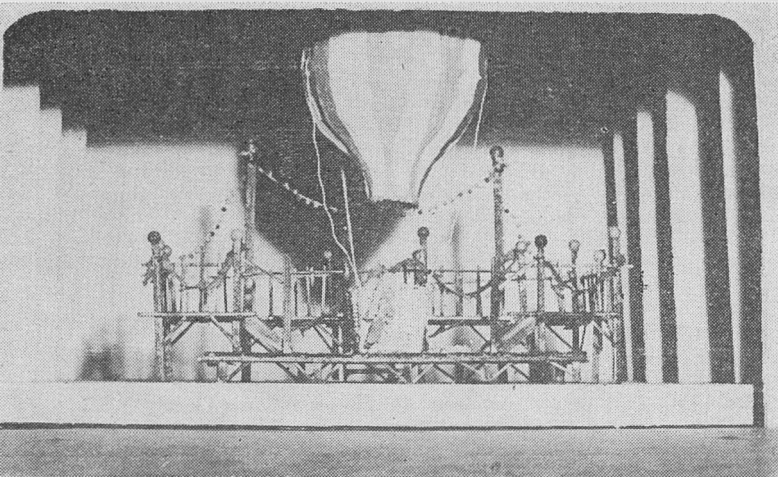
toate domeniile artei spectacolului care prețind un spațiu de joc: teatrul (de proză, liric, pentru copii și de televiziune) și filmul (cu actori, de animație și de televiziune); de a asigura spațiu și posibilități de expunere a creației artistice, atât generațiilor mature de artiști scenografi, cit și contingentelor care pînă nu de mult numărau studenți la Institutul de Artă Plastică „Nicolae Grigorescu” (secția scenografie), precum și acestor studenți, viitori scenografi.

Lista participanților :

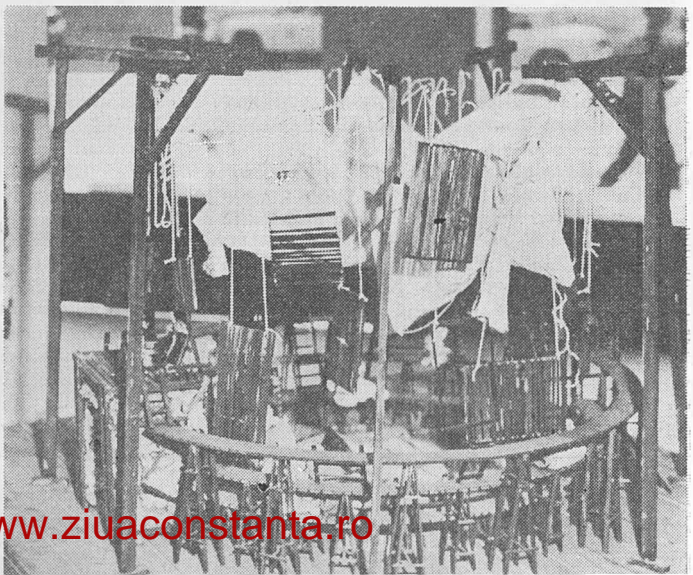
Andrescu Lucu ; Anton Gheorghe ; Apahideanu Tatiana ; Bardu Valentina ; Barlo Elena ; Bassa-Crișmaru Eugenia ; Bădică Mihail ; Bălaș Margareta ; Biro I. Geza ; Boheică Ion ; Bodor Maria ; Bogdan Silviu ; Bortnovschi Paul ; Borovschi Irina ; Böloni Wilhelm ; Bnescu Mioara ; Cazacu Luminița ; Călinescu Radu ; Cioca Dan ; Ciulei Liviu ; Ciupe Th. ; Codrea Gheorghe ; Conovici Ella ; Constantin Gheorghe ; Constantinescu Teodor ; Crețoiu-Brănescu Smaranda ; Crintea Armand ; Damian-Ulmu Olimpia ; Demeny Arpad ; Dinulescu Teodora ; Drioissa Petra ; Edulescu Nicolae ; Eisele Seïes Zoe ; Făcăianu Vintilă ; Forțu Elena ; Frențiu Zizi ; Georgescu Dumitru ; Georgescu Genoveva ; Georgescu Hortensia ; Gorduz Grigore ; Görgenji Gabriela ; Gregorian Eustațiu ; Grumaz Ida ; Györfly Eva ; Haller Iosif ; Hanagic Rodica ; Holtier Vittorio ; Icodim Dumitru ; Ioaniu Delia ; Ionescu Cornel ; Ioniță Silvin ; Itigan Georgeta ; Jitianu Dan ; Jurje Vasile ; Labanez Ladislau ; Lăzărescu Gabriela ; Levința Doina ; Luscov Virgil ; Marin-Ticulescu Aurelia ; Mateboji Mircea ; Matei Gheorghe ; Mădescu Mihai ; Mălureanu Florica ; Merola-Grigoriu Nely ; Mihăescu Răzvan Paul ; Miloia Virgil ; Moise Emil ; Nazarie Gabriela ; Nedeleu Ion ; Nicolau Mircea ; Olaru Ion ; Oroveanu Iléana ; Pasula Zamfir ; Pavlovicz Vasile ; Păun Adriana ; Pătrășcanu-Veakis Elena ; Peneș Romulus ; Petrașincu Izabela ; Petruțiu Liana ; Pfennings Paul ; Popa-Almășanu Doina ; Pongracz Antonia ; Popescu Dumitru ; Popescu Horia ; Predescu Ana ; Predut Iuliana ; Prisăcaru Val. ; Puran Felicia ; Radian Lidia ; Ribinschi Mircea ; Rotaru Vasile ; Roth Karl Heinz ; Russu Constantin ; Sbiara Dimitrie ; Schranz-Kunovits Edit ; Sibianu Lucreția ; Sigmond Eliz ; Simirad-Munteanu Elena ; Simo Eniko ; Sirbu Laurențiu ; Sirbu Nicolae ; Sturdza Ioana ; Stürmer Helmut ; Szakács György ; Șorban Eva ; Șortan Elena ; Ștefănescu Febus Viorel ; Tamaș Anna ; Tărășescu-Jiann Eugenia ; Tincu Giulio ; Tofan Mihai ; Tomescu Florina Tomina ; Trucică Ion ; Truță-Stoleru Valeria ; Țapu Victor ; Vizantti Lucia ; Winterfeld Alexandru ; Zamfirescu Gabriela ; Zamfirescu Traian ; Zlotescu Elena.

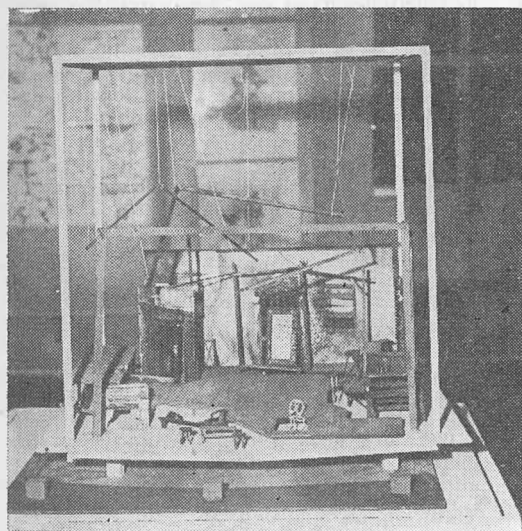
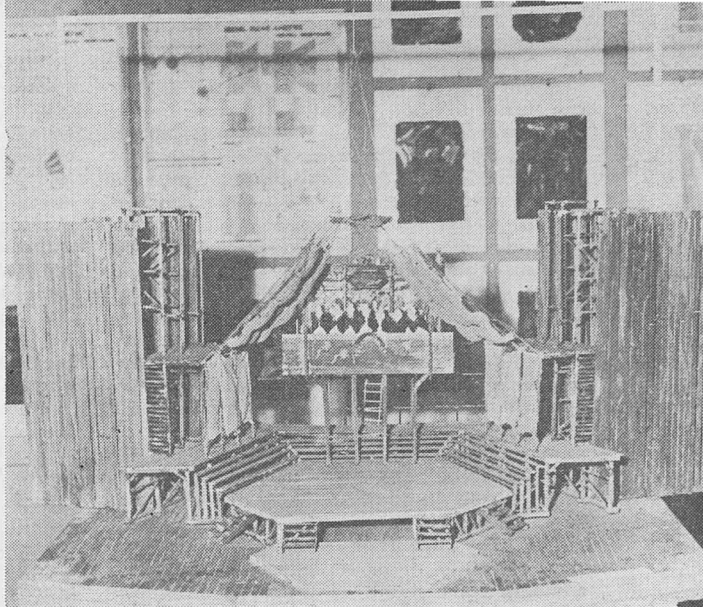
Sus : un talent incontestabil, Andrei Both, semnează decorul la „Baia“ lui Maiakovski.

Sus : Tania Mohirță — decor la „Chirița în balon“ de Alecsandri. Exemplu de asimilare complexă a limbajului scenografic.

Dreapta : Mihaela Demetriade — decor la „Faust“ de Marlowe. Convenția teatrală este asumată inteligent și inspirat.

Stinga : în anul I, studenții scenografi aplică „liber“ procedee de înțelegere a rigorilor artei scenografice.

Stinga : decorul Teodorei Dinulescu la „Regele Ioan“ de Dürrenmatt (TV)

Dreapta : decorul lui Romulus Penes la „Piticul din grădina de vară“ de D. R. Popescu. Două exemplificări la o întrebare : ce deosebire există oare între scenografia de teatru și cea de teatru TV ? Nici această Trienală de scenografie nu s-a grăbit să-i ofere un posibil răspuns.

Așadar, sarcinile, multe la număr și dificile (prin fireștile obligații și cerințe reclamate de realizarea lor cât mai deplină), nu puteau să nu ridice probleme, solubile doar prin remanierea unora dintre pretenții; ceea ce a dus, în ultimă instanță, la o soluție de compromis metodologic. Trebuie să recunoaștem că Paul Bortnovschi, Mioara Buescu, Traian Nițescu, Vasile Roman, Vasile Rotaru, Giulio Tincu și Ion Trucă (comitetul de organizare a expoziției) au făcut eforturi intense pentru aplanarea dificultăților și pentru conjugarea cât mai puțin forțată și cât mai avantajoasă a celor cinci „cantități” care trebuiau împăcate: numărul exponatelor, numărul expozațiilor, numărul instituțiilor reprezentate, numărul sarcinilor și cel al criteriilor estetice. Ar trebui să adăugăm și numărul de procedee de expunere: fotografii de mare suprafață, machete, benzi (suite) de fotografii ale tablourilor scenografice, diapozitive, schițe de decor și de costum, înscenări scenografice, costume de teatru, film și televiziune.

Dar această diversitate asigură, cel puțin teoretic, elementul de atracție și de interes pentru public. În ciuda faptului că și numărul de procedee ridică rangul dificultății, am considerat că această componentă cantitativă este mai degrabă un avantaj decît o dificultate.

În sfîrșit, la seria de dificultăți se mai adaugă una, deloc neglijabilă, și anume, spațiul de expunere. Sala Dalles este generoasă cu celelalte arte; cu scenografia, se vedește, de astă dată, mai vitregă. Decorul (de teatru, film sau TV) necesită fie spațiu liber în jur, fie o nișă sau niște panouri laterale care să sugereze, cît de cît, cutia televizorului, sala de teatru sau platoul de filmare. Practic, a fost imposibilă realizarea unei expoziții optimizate. Urmarea este că vizitatorului i se cere o maximă capacitate de abstragere, din mozaicul pestrî și dens de exponate, a fiecărei lucrări prezentate. Arta spectacolului nu-l obligă la un asemenea efort pe spectatorul său. Diferența între gradele de solicitare mentală defavorizează arta scenografică, deoarece, știm cu toții, un decor însoțeste desfășurarea conflictuală a spectacolului și nu pretinde niciodată să i se acorde, în mod special, atenție din partea publicului.

★

O expoziție scenografică impune cercetarea conținutului său neapărat din postura de exeget, de specialist sau de incurabil „fan” al teatrului, calități care nu pot fi împrumutate tuturor vizitatorilor.

Sînt, însă, cîteva „zone” din expoziție care sugerează, estetic, „climatul” decorului. Iar în configurația acestor insule de ambient spectacular nu putem să nu recunoaștem inspirata intervenție a lui Paul Bortnovschi.

Este greu să remarci, din cele peste 500 de exponate, cîteva lucrări cărora să le acorzi, fără o doză de arbitrar, calificative; căci fiecare virtute plastică, fiecare ingeniozitate a soluției scenografice a fost, la vremea cuvenită, aplaudată public și atestată valoric prin însăși durata și prin ecoul cultural al spectacolului. În semn de prețuire nedezmîțită și în egală măsură meritată de toți artiștii expozații, am început rîndurile de față cu transcrierea listei participanților la această Trienală. Numele celor mai mulți dintre aceștia sînt cunoscute publicului din țară și din Capitală.

Practic, este imposibil de analizat, în materialul de față, scenografia celor peste 200 de spectacole. Pe de o parte, pentru că procedeele scenografice, dincolo de variația imagistică pe care o permit în spectacol, trădează apartenențe stilistice diverse, chiar și în cazul creațiilor acelor scenografi al căror „profesor”, mentor artistic, este cunoscut. Spre exemplu, decorul la *Hedda Gabler*, al lui Dan Jitianu, vădește școala lui Liviu Ciulei; definiitoriu nu este, însă, acest discipolat artistic, ci neta diferențiere — de percepție afectivă și de motivație estetică a soluțiilor artistice — dintre cei doi scenografi. Un alt exemplu edificator: Th. Ciupe expune proiectul unui decor al spectacolului *Horia*. Între acest proiect și scenografia lui Liviu Ciulei la spectacolul *Viteazul* este lesne de depistat identitatea de problemă strict scenografică: crearea unui semn spațial, deci, a unui singur element scenografic, care, prin multiplicare și prin manevrare, permite configurarea unei suite de spații de joc, distincte. Căile de detectare a acestui unic element-semn, plurisemnificat, ariile culturale în care sînt operate aceste investigații, sînt opuse, la cei doi scenografi; rezultatul este, și în cazul lui Liviu Ciulei și în cazul lui Ciupe, pe deplin meritoriu.

Iată alte două personalități artistice care marchează hotarele evantailui de soluții și atitudini artistice: Elena Pătrășcanu-Veakis și Paul Bortnovschi. Decorurile lor la spectacolele *Îmblînzirea scorpiei* și, respectiv, *Danton* se situează într-o secundă și edificatoare opoziție stilistică. În expoziție, prezențele acestor două scenografii sînt abia marcate. Publicul spectator a putut constata, însă, că virtuțile spectacolului *Îmblînzirea scorpiei* se datorează, în cea mai mare măsură, decorului și costumelor, iar în cazul spectacolului *Danton*, viziunea regizorală s-a bizuit, în cîteva momente-cheie, pe soluțiile scenografice exemplare ale lui Bortnovschi.

★

Nu am citat decît cîteva „exponate” ale acestei Trienale, și anume, pe acelea asupra cărora spectatorul are puțința, și în această stagiune, să se edifice.

Cele mai valoroase creații scenografice depistate în această Trienală vor face obiectul

unor analize detaliate, care nu pot fi operate într-un articol referitor la structura și la calitatea Trienalei. De aceea, mult mai nimerit ni s-a părut să ne ocupăm, în continuare, de calitățile artistice — aflate în stadiul de promisiune și speranță — manifestate de tinerele contingente de scenografi și viitori scenografi, care s-au ridicat abia sau sînt pe cale să se ridice de pe băncile Institutului de Artă Plastică „N. Grigorescu”. Atenția îndreptată către aceștia atestă dorința unanimă a publicului și a oamenilor de teatru de a avea și în viitor o scenografie la rangul valoric al celei practice azi în mod curent.

Studenții nu s-au lăsat mai prejos în ceea ce privește varietatea mijloacelor de expunere a activității lor scenografice. Machetele, panourile, fotografiile, proiectele, schițele lor au o notă comună și salutară: seriozitatea profesională în ceea ce privește atitudinea față de arta lor. Fiecare machetă, schiță etc. denotă încordatul efort de a absorbi toate ciștigurile de exprimare și figurare scenografică pe care le oferă elita realizărilor de pe scenele noastre. Vreau să fiu bine înțeles: nu acuz nici unul din exponatele secției de scenografie de mimetism artistic, cu atât mai puțin, de preluare „inspirată”, în soluții plastice propuse. Absorbția la care mă refer este realizată prin cunoașterea intimă, cît mai completă, a ceea ce se numește „convenție teatrală”, suma legilor specifice acestei arte și, totodată, perimetrul pe care îl dezvoltă aceste legi specifice. Aceasta este prima condiție în virtutea căreia, satisfăcînd-o, studenții izbutesc să-și individualizeze expresia plastică și, totodată, să se desprindă de lecția și optica artistică a profesorilor lor. (Într-un articol anterior, am încercat să sesizez relația profesor-student și modul ei de manifestare.)

Propunerile de decor ale acestor studenți sînt, valoric vorbind, mult peste limita unor pretenții didactice excelent satisfăcute; sînt decoruri, scenografii, în sensul bun al cuvîntului. Și, în acest sens, îmi fac datoria să semnaliez, ca mărturisind talente ieșite din comun, un decor la *Băia* (de Andrei Both, anul IV) și alte două decoruri excelente, la *Chirița în balon* (de Tania Mohîrță, anul II) și la *Crimă și pedeapsă* (de Dragoș Georgescu, anul IV).

La drept vorbind, nivelul atins de decorurile prezentate de Institutul de Arte Plastice ridică o problemă destul de importantă: viitorii scenografi — mulți dintre ei pregătesc lucrarea de diplomă — vor practica mult timp în teatre o scenografie în care rezolvările și soluțiile vor fi combinări, aplicări și reutilizări, ingenioase, sperăm, ale elementelor descoperite și exploatate artistic în acești ani de ucenicie. Așa fiind, din care anume punct al experienței deja acumulate va porni orientarea lor stilistică, și peste cît timp vor socoti ei secătuită instrumentația artistică azi minuită cu vădită virtuozitate? Este o întrebare la care, cel puțin judecînd după lu-

crările prezentate la Trienală, nu ni se îngăduie supoziția unui răspuns.

Certitudinea de care va beneficia arta spectacolului românesc este aceea că studenții ating, în cursul școlarizării, un prag al experienței artistice care îi recomandă, de pe acum, ca pe niște buni scenografi.

Lista studenților participanți la Trienală: Anul IV (clasa prof. Elena Pătrășcanu-Veakis): Andrei Both, Dragoș Georgescu, Iulian Manțoc, Mihaela Demetriade, Doru Tofan, Anca Florea, Ruxandra Birsan-Dumitrescu.

Anul III (clasa prof. M. Tofan): Gheorghe Raszovski, Vlad Iacob, Paul Isac.

Anul II (clasa prof. Vasile Roman): Tania Mohîrță, Dana Lăzanu, Doru Păcurar.

Anul I (clasa lector C. Albani): Desdemona Biciu, Anca Manțoc, Daniel Răduță, Anca Zbarcea, Andreea Iovănescu.

Am propus, de mai multe ori, atît în scris cît și în cadrul organizat, înființarea unei filmoteci care, grație unor mini-filme (de circa cinci metri de peliculă fiecare), să devină principala formă de consemnare a creațiilor scenografice teatrale de mare valoare artistică. Pelicula cinematografică este cel mai obiectiv, mai complet și mai adecvat procedeu de stocare și conservare a gândirii teatrale, într-o anume perioadă de timp, căci mini-filmul ar fi o înregistrare pe cele trei dimensiuni ale sale: *spațiu, mișcare* (cinetismul decorului) și *durată*.

Ideea aceasta, a cărei valoare m-am străduit să o demonstrez atît cît îngăduie vorbele scrise și rostite, nu a fost luată în considerare. E adevărat, din ignorarea (dar numai pe jumătate) a ideii propuse, s-a născut un surrogat „tehnologic” de culturalizare teatrală; în sala mare a Trienalei tronează un mini-televizor, pe ecranul căruia au putut fi urmărite, în ziua vernisajului, secvențe din spectacolele de teatru TV. (Nu știm dacă această tele-video-casetă a funcționat și în celelalte multe zile scurse pînă la închiderea expoziției.) Dar caracterul de surrogat provine din faptul că au fost prezentate *secvențe de teatru TV*. Căci, dacă ideea de a prezenta înregistrări pe peliculă sau bandă magnetică este o izbîndă a inginerilor și tehnicienilor de la televiziune, faptul de a înfățișa secvențe de teatru nu are nici o justificare, aceste secvențe putînd fi calificate fie drept mostre de virtuozitate interpretativă actoricească, fie drept mostre ale artei de a minui camera de luat vederi, fie chiar drept exemplificări ale reușitei tehnice într-ale dezvoltatului, montajului și mijloacelor de imprimare; deci, pot fi considerate orice altceva, numai argumente privind arta scenografică (de teatru sau de teatru TV), nu!

În afara unor „scăpări” ale montajului, în care se mai zărește cîte ceva din decorul de pe platou — și acest „ceva” apare cu totul

incidental și sporadic —, buna inițiativă a introducerii tele-video-casetei se dovedește a fi nu un partizan al expoziției, ci un concurent neloi al ei, deci, inoportun: căci vizitatorul care-și aruncă o privire pe micul ecran va trăi sentimentul că decorul este un „obiect” de folosință — e adevărat, nu de folosință civilă, ci teatrală; ceea ce nu scutește decorul de a fi considerat un ambalaj „drăguț”, un soi de ingredient, ce e drept, necesar, dar nu într-atât încât să i se rezerve privilegiul unei expoziții publice. Iată o sugestie falsificatoare, inoculată publicului, fără rea intenție, dar tocmai de aceea cu un efect cultural dintre cele mai puțin dorite.

Nu mai socotim necesar să repetăm ceea ce ne-am străduit de atâtea ori să explicăm: ce este, în fapt, un decor, o scenografie. Este, însă, de datoria noastră să arătăm ceea ce putea fi realizat prin acest procedeu tehnic ingenios. Nici acum nu e tirziu și inutil; căci, trebuie spus, pregătirea unei astfel de exemplificări *pe viu* a funcțiilor unei scenografii, oricât ar fi de entuziaști realizatorii unei expoziții ca actuala Trienală, nu se poate realiza peste noapte, ci numai prin urmărirea metodică și consecventă a activității teatrale și, deci, scenografice, în ansamblu și pe tot intervalul de trei-patru ani, dintre două astfel de manifestări expoziționale.

Am arătat, în câteva cuvinte, care este concluzia „sentimentală” și culturală a vizitatorului, rezultată din comparația segmentelor de spectacole TV și a simezelor expoziției; e foarte probabil că această concluzie ține loc de opinie estetică despre scenografie și în concepțiile unor oameni de teatru — exclusiv, scenografii.

Probabil, încă nu e clarificată reala importanță a decorului în așa-numitul proces de comunicare artistică — proces urmărit cu obstinție de orice autentic spectacol teatral. Decorul — acest obiect ciudat — acționează asupra psihicului fiecărui spectator, prin mijloace care se adresează pragului subliminal al percepției. Este cunoscut procedeu tehnic de a crea, spre exemplu, senzația de sete unui spectator de cinema prin simpla introducere a unei fotograme la fiecare 24 de fotograme proiectate într-o secundă pe ecran. Fotograma, reprezentând un om care bea un pahar de apă, nu este percepută conștient de spectator; dar, repetată de mai multe ori, imaginea se „realizează” psihologic prin senzația de sete. Desigur, spectatorul devorator de bomboane sau alimente condimentate va fi mai repede „mîniuit” de această imagine, percepută subliminal. Această determinare a senzațiilor și reacțiilor psihice se poate realiza nu numai prin imixtiunea unei imagini reluate rapid și periodic, ca în cazul peliculei cinematografice, ci și prin modificări lente ale imaginii — modificări care se petrec fie, mult mai rar, conotativ, în comparație cu *dinamica obiectivă* (mișcarea acto-

rilor pe scenă) și cu *dinamica subiectivă* (ritmul și tensiunea conflictului teatral), fie denotativ — este vorba de cazurile cînd scenografia devine cadrul de referință al acțiunii (în mod curent, această modificare denotativă se numește schimbarea tabloului). Aceste modificări, realizate pe scenă, de o lentoare și o periodicitate greu de sesizat în mod consecvent de către public, decorul le realizează prin componentele sale elementare — volumul (descrierea spațiului), culoarea, lumina.

Filmate inteligent, în secvențe de 30—50 secunde, momentele în care decorul se „modifică” (schimbările de lumină, coboririle, ridicările, glisările, rotirile elementelor de decor, acțiunile, gesturile actorilor, prilejuite de obiectele scenografice sau desfășurate în jurul acestor obiecte, momentele în care decorul participă la conflictul spectacolului, întrerupîndu-l sau schimbîndu-i ritmul și ruta) ar fi născut un nou spectacol — fascinant și de o elocvență imposibil de realizat prin cuvinte; ar fi prilejuit un spectacol al spectacolului.

Desigur, într-un astfel de film al scenografiei, actorii-personaje ar fi fost, uneori, umbre nedesluite, care traversează scena rapid, enigmatice umbre ale căror existențe, emoții, trăiri se reflectă în marile schimbări ale universului scenic — decorul.

Un astfel de mini-film teatral ar avea darul de a face lucidă însăși percepția artistică a spectacolului teatral contemporan, devenind, astfel, un instrument fundamental pentru analiza valențelor psihologice în fenomenul comunicării artistice. Nu mai insist asupra faptului că aceste pelicule pot deveni unicul document obiectiv care să permită (să favorizeze) reluarea, peste mult timp, a cercetării științifice asupra mijloacelor de exprimare artistică din această epocă. E clar că, în absența lor, cercetarea, peste ani, a fructuoasei activități teatrale și scenografice contemporane va trebui să se bizuipe pe măturile ocazionale, consemnate, cu mai mică sau mai mare virtute critică, de către contemporanii spectacolelor.

În sfîrșit, amintese încă un avantaj cultural-științific: astfel de documente iconografice, extrem de complexe, vor îngădui, peste 15—20 de ani, fie și indirect, o analiză a concepțiilor estetice și a instrumentarului teoretic implicat în actul de critică teatrală curentă. Și lanțul avantajelor culturale, artistice și științifice nu este încheiat: să ne gîndim numai la faptul că însăși punerea în aplicare a unei astfel de metodologii în consemnarea fenomenului teatral contemporan ar fi un vădit semn de maturizare a atitudinii față de actul de cultură desfășurat în contemporaneitate. Nu mică ne va fi mirarea, cînd, pe baza unui astfel de stoc documentar, vom sesiza, peste timp, că în patrimoniul cultural național nu intră numai „obiectele” de artă, ci și tezaurul memoriei

colective, care încorporează întreg instrumentarul mental de cunoaștere, la scara unui popor și a unei civilizații.

Un spectacol teatral este o operă de artă la a cărei configurare participă mai multe arte, printre care și scenografia. Spectacolul teatral — ca operă de artă — este obiect de civilizație; consemnându-se minuțios, complet și obiectiv, existența sa, această operă va permite, tocmai datorită efemerității sale, sesizarea nivelurilor calitative în asimilarea culturii, a ritmului și mijloacelor de îmbogățire a culturii și de adăugire a unor noi valori

artistice și culturale. Or, toate acestea nu sînt altceva decît sarcini trasate generos de politica noastră culturală, sarcini a căror realizare implică ingeniozitate procedurală, luciditate teoretică și responsabilitate, realizate prin consecvența activității; chiar dacă această activitate se rezumă, aparent, la crearea unui aparat de stocare a probelor materiale și documentare.

În ultimă instanță, actuala Trienală de scenografie nu este, în esență, decît o uriașă arhivă, suport material inert al unei memorii culturale veșnic vii.

Interferențe

FLORIAN POTRA

Frații siamezi

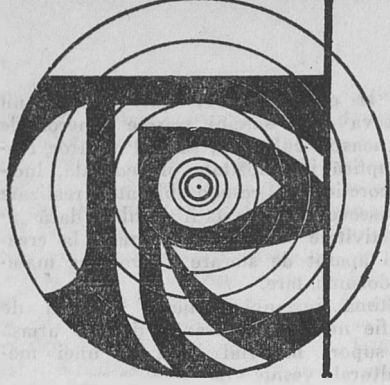
Am mai scris, chiar la această rubrică, despre simbioza teatru-cinema, de fapt, despre posibilitatea, dacă nu necesitatea, dublei calificări a regizorilor, ați să „pună” atît în scenă, cit și în imagine, pe peliculă. Iată că o viguroasă confirmare a acestei poziții vine acum — „Cinema nuovo”, revista lui Aristarco, atestă — din partea unui director de scenă de talia lui Giorgio Strehler, autorul neuitatului — și la noi — Arlechin, slugă la doi stăpîni. „În plină amiază a vieții”, expresia îi aparține, Strehler se apropie de cinematograful și începe lucrul la un film cu titlul posibil (sau provizoriu) de Un om de ordine. Anunțîndu-și proiectul, Strehler a susținut că, după opinia sa, „cinematograful și teatrul sînt doi frați siamezi legați prin șira spinării și care nu se privesc în față”. Știrea e interesantă, îmbucurătoare, dar nu extraordinară: cîți iluștri „oameni de spectacol”, de la Eisenstein și Visconti la Bergman și Ciulei, n-au făcut, concomi-

tent, și teatru, și cinema? Ceea ce pare, totuși, relativ nou în experiența lui Strehler — nou și fiindcă e programatic — este schimbul de cadre și de mijloace între scenă și platou: Piccolo Teatro va participa la realizarea filmului atît prin tehnicieni și prin însuși sistemul și eficiența organizării sale, cit și prin actori. În amănunt: electricienii, mașiniștii, minuiorii de decoruri, machieuri, peruchierii, garderobierii etc. ai teatrului vor deveni oameni de platou, laolaltă cu interpreții.

Înedită pentru Piccolo și pentru Strehler, experiența aceasta are loc, în același timp, dintr-o inițiativă paralelă, la Institutul de artă teatrală și cinematografică „I. L. Caragiale”. De unde, pînă nu de mult, atelierele, garderobe, magazii etc. și întreaga organizare destinate spectacolelor de teatru funcționau separat de cele destinate producției de filme, acum s-au contopit și, prin capacitatea astfel sporită, au devenit mai eficiente și mai

utile, fie pentru scena „Cassandreii”, fie pentru studiourile din Calea Rahovei. Unificarea zestrei materiale, u mijloacelor de producție teatral-cinematografice, duce, în mod firesc, la o mai zveltă desfășurare a însuși procesului de învățămînt, în aspectul său practic. Mai mult, tendința odinioară centrifugă a diferitelor catedre și discipline a fost înlocuită de o tot mai intensă colaborare interdisciplinară. Un exemplu: în anul universitar 1976—1977, studenții-regizori, operatori și teatrologi-filmologi vor participa la seminariile comune, menite să înlesnească asimilarea de cunoștințe complementare și formarea de deprinderi în raport cu tehnicile moderne (dar și cu teoriile moderne) ale celor două arte ale spectacolului.

În sfîrșit, să ne amintim că televiziunea se oferă — dacă nu chiar drept sinteză — în orice caz, ca eficace loc de întîlnire a teatrului și filmului, de care se folosește atît separat, cit și imbinat, într-o serie de emisiuni cu valoare instructiv-educativă și artistică. Astfel, imaginea simbolică, propusă de Strehler, a celor doi „frați siamezi” se va cere, poate, în curînd, a fi înlocuită de o siglă a îngemănării în trei. un fel de „trigon” sau de „trinacrie” cu trei capete: teatrul, cinematograful și televiziunea, care, deși stau cu spatele unul la celălalt, se supraveghează reciproc prin adecvate oglinzi retrovizoare.

M. ALEXANDRU

Cronica

Regizorii

Care este condiția (și — poate — destinul) unui regizor de teatru radiofonic? Îmi pun această întrebare deoarece, dacă prezența la microfon a regizorilor de teatru „teatru“ e caz frecvent, reciproca nu e, nici pe departe, valabilă: cînd, și cum, și de cîte ori, ne-a fost dat să notăm venirea unui director de scenă microfonică pe scenele teatrelor „de imagini“? Și cu ce urmări? Și cu ce concluzii?

În același timp, îmi pun întrebarea de mai sus fiindcă un scenariu după *Piinea nebunilor* de Hans Kehrler (traducere de Carmen Păsculescu-Florian), adaptat și pus pe unde de Grigore Gonța, ne-a îndemnat la o tresărire: cum ar arăta regizorul Gonța pe o scenă „adevărată“? *Piinea nebunilor*, un text cu subtile inflexiuni de gravitate germanică și de ciudat, a găsit în Gonța și înțelegerea, și facultatea de a uni personajele cu actorii de trebuință, și nervul necesar, și nervii necesari (ceea ce, de altminteri, nici nu era greu, dacă ținem seama de ființa foarte particulară a directorului de scenă). Ea, piinea, a fost, dacă se poate spune așa, servită desăvirșit, informîndu-ne (și pe această cale) că regizorii de la radio, despre care am mai vorbit și vom mai vorbi, sînt buni conducători de teatru, posedînd latențe (dacă nu chiar rîvniri) nu numai pentru sunet, ci și pentru imagine. Ce-ar aduce nou (în principiu) un spectacol oferit specialiștilor-radio? Mai înții, desigur, o surpriză... așteptată. E vorba de cultivarea cuvîntului, de articularea replicii, de punerea în pagină a dialogului și — bineînțeles — de utilizarea la maximum a mijloacelor auditive. Siliți să trăiască neconținut în și numai în universul sunetelor, acești regizori ar oferi, cred, scenei descoperiri cu urmări fecunde.

Dar, mai interesante încă mi se pare că vor fi surprizele, de data asta... neașteptate. Să nu uităm că unilateralitatea regizorilor-radio naște, trebuie să nască, refulări teribile (oh, dac-aș avea posibilitatea să lucrez

ca ceilalți, cu toate mijloacele teatrului!) și rezervoare de idei într-ale vizualului. Și, cînd mă gîndesc cîte mișcări, cîte gesturi, cîte culori, cîte decoruri, cîte lumini se nasc, pentru a fi îngropate, în gîndirea celor limitați la sunet, am impresia că prezența regizorilor-radio pe scene va coincide cu o explozie de imagini.

„Al patrulea anotimp“

Dintre meritele (ba chiar „superioritățile“) radioului, unul pe care istoria teatrului trebuie să-l claseze la loc de frunte îl constituie, fără îndoială, voința de a prezenta auditoriului, cu cvasimaximă regularitate posibilă, textele valabile ale contemporaneității, sudate într-un unic și extraordinar repertoriu permanent. E cu atît mai prețios faptul acesta cu cît, din păcate, o vechi și stăruitoare prejudecată (sau, poate, judecată) face ca, cel mai adesea, piesele deceniilor noi să dispară, după o primă carieră (unu-doi-trei ani) de pe afiș, pentru zece, cincizeci de ani sau o veșnicie. Uitîndu-se că textele dovedit valabile trebuie să fie vizibile, într-un fel sau altul, oricînd, cam ca o carte din timp în timp reeditată. Uitîndu-se că noțiunea „a fost văzută“ e mai mult decît relativă, deoarece generațiile de spectatori se succed într-un ritm nu prea sesizat de directorii scenelor și că copilul care avea 12 ani la premiera celui de *Al patrulea anotimp* de Horia Lovinescu (am dat un exemplu), nefiind, deci, spectator posibil, are, azi, 18 împlîniți, a auzit de dramă, poate a citit-o, dorește s-o vadă... dar n-o întîlnește pe nici un afiș bucurăstean.

Cu, din cînd în cînd, o excepție. Pe afișul radiofonic. Care, cum a fost cazul săptămînilor trecute, a programat solidul și tăiosul text horalovinescian, în adaptarea fidelă a lui Val Săndulescu, în regia lui Mihai Berechet și Dan Puican și într-o distribuție de la, dar mai ales de Național, care, de la

Carmen Stănescu, Ilina Tomoroveanu sau Natașa Alexandra (ce voce din marele „bulevard” — în sens foarte teatral — de odinioară!) la Damian Crișmaru, Traian Stănescu sau Emil Liptac, a exprimat, într-o bună sinteză, neoclasicismul lui Berechet și urechea radiofonică a lui Dan Puican.

Pariul

Vă propun următorul pariu. Să citiți cu atenție Programul Radio, să notați ziua și ora când studioul bucureștean difuzează piese interpretate de actorii teatrelor populare (cum, de pildă, *Sosesc deseară* de Tudor Mușatescu la Teatrul Popular din Rîmnicu-Vilcea), să invitați un prieten acasă la ora respectivă, să deschideți aparatul de radio cu două minute după clipa începutului (adică, după genericul sonor), să răspundeți „nu știu” la întrebarea: „dar cine joacă?”. Să răspundeți: „n-am” la cererea: „dă-mi

un ziar de astăzi ca să văd”, să ascultați, împreună cu musafirlor dumneavoastră, emisiunea. Și, după un timp, să întrebați: „nu-mi dau seama cine joacă... tu-i recunoști?”. Dacă interlocutorul zice: „habar n-am, dar sint slabi” (eufemism, deoarece vorba e, în asemenea împrejurări, alta), atunci înseamnă că ați pierdut pariul.

Dacă, însă, interlocutorul se chinuie lăuntric: „nu-mi dau seama, parcă e Ion Marinescu, adică nu... Silviu Stănculescu... adică nu... Cozorici” — atunci înseamnă că ați câștigat pariul.

Așa cum ni s-a întâmplat nouă, în legătură cu actorii din Rîmnicu-Vilcea, confundați (deci, confundabili) de „profioniștii”.

Așa cum ni s-a întâmplat nouă, cu echipa — trebuie s-o notăm aici — Constantin Dumitrescu, Eduard Stroie, Const. Negrescu, Dumitru Vlăduț, Mariana Vlăduț, Ioana Ionescu, Jean Ionescu.

Așa cum se întâmplă dacă vrei să măsoari standardul real al unui grup artistic de amatori.

Să mai precizez că această „confuzie” (mult visată) reprezintă cea mai elogioasă cronică teatrală cu puțință pentru formația din Rîmnicu-Vilcea?

NOTE

Istorie

Istorie... În bombardamentul aviației hitleriste, dezlănțuit cu barbară furie în urma actului insurecțional din august 1944, a fost distrusă și glorioasa clădire a Naționalului bucureștean. Printr-o fericită întâmplare, aripa direcției, aflată pe fosta stradă Cîmpineanu (azi 13 Decembrie), a scăpat neatinsă. Pînă în 1973, cînd s-a inaugurat noul edificiu al teatrului, aici, în aceste camere, a fost direcția primei scene a țării, direcție ocupată de mari figuri ale culturii românești. Interioarele conservă și azi — cînd direcția s-a mutat — ceva din spiritul vremilor scurse. Numai că, devenită din decembrie 1973 sediul funcționărese, istorica clădire riscă să intre în anonimatul caselor obișnuite. Și doar aici s-a consumat a mare capitol al istoriei teatrului nostru. Direcția Monumentelor Isto-

rice are deplina competență să propună conservarea muzeală a casei.

Lauri

Din 1921, cînd tineri murcitori vilceeni, constituiți în societatea culturală „Muncitorul”, au reprezentat drama lui Caragiale *Înăpasta*, au trecut 55 de ani, timp în care Teatrul popular din Rîmnicu-Vilcea a cunoscut o tot mai fecundă viață scenică. Realizările au fost pe măsura justificatelor ambiții: numai în ultimii treizeci de ani s-au abordat, de la Mihail Sorbul, Sebastian și pînă la Baranga, de la O'Neill, A. Miller și pînă la Kataev, titluri reprezentative pentru un veritabil teatru. Dealțul, Teatrul popular vilcean este de trei ori laureat al festivalurilor naționale de artă dramatică și numără — împreună cu ansamblul operetei — 100 de persoane. Sint repre-

zentate toate generațiile, începînd cu veteranul tipograf octogenar Al. Bertoli. Entuziaștii actori-amatori se numără, deci, cu zecile, dar trebuie amintiți: Tică Dumitrescu, Nelu Stroie, Tanța Negrescu, Mircea Croitoru, Adela Georgescu, Marcel Zinel. Ginel Ciobănescu, distins cu premii de interpretare de-a lungul vremii, autentici actori. Ne bucură să consemnăm conlucrarea de durată și pasionată a regizorului D. D. Neleanu cu amatorii vilceeni.

Pentru Centenarul Independenței se repetă drama lui Victor Ion Popa. Răspîntia cea mare, și e în studiu o mai veche dorință a colectivului, aceea de a da viață scenică clasicei O scrisoare pierdută.

Intrat în a doua jumătate de secol de existență, Teatrul popular din Rm. Vilcea are la activ o „istorie” de învidiat.

I. N.

ALEXANDRU LĂPUȘNEANU

dramă istorică în patru tablouri

de

VIRGIL STOENESCU

(reconsiderare dramatică a nuvelei lui C. Negruzzi)

„Felul în care au înfățișat cei mai mulți dintre istorici pe Alexandru Lăpușneanu este inexact: exagerat în unele privinși, incomplet în altele. Atmosfera creată de povestirea cronicii lui Grigore Ureche și Simion Dascălul pe de-o parte, de nuvela lui Negruzzi pe de altă parte, i-a fost cu totul defavorabilă; acest domn ajunsese prototipul stăpînitorului crud, tîind cu o plăcere sadică boierii — aproape egalul lui Vlad Țepeș, celălalt nedreptățit al istoriei“.

(C. C. Giurescu — „Istoria Românilor“, p. 182—193)

„Acuzarea de căpetenie ce i s-a adus lui Lăpușneanu a fost că a tăiat în mod sălbatec boierii; Negruzzi ni-l prezintă ca pe un tiran singeros...

...Au fost oare uciși boierii din simplu capriciu sau pentru satisfacerea unei plăceri sadice? Ii plăcea acestui domn să vadă rostogolindu-se capetele? Sau a fost într-adevăr rațiune superioară de stat care a cerut aplicarea pedepsei capitale? Prima ipoteză trebuie îndepărtată. Lăpușneanu nu a fost un caz patologic“.

(C. C. Giurescu — „Un nedreptățit: Alex. Lăpușneanu“, Conferința ținută la Radio în ziua de 19 ianuarie 1942 și publicată apoi în volumul „Din trecut“)

„Obiectivul evocării istorice, așa cum se preconizează azi, e de a subsuma cerințele compoziției epice aceloră impuse de adevărul cursului istoriei, al fluxului ei către epoca de azi.

...Va fi nevoie deci adesea de a corecta viziunile pe care ni le-a lăsat secolul XIX; de a intra într-o polemică implicită sau explicită în ceea ce ne-au lăsat înaintașii iluștri, de la Negruzzi pînă la Sadoveanu și Camil Petrescu“.

(Mihai Gafița: „Evocarea istoriei“, „România literară“ nr. 10 din 4.III.1976)

DECORUL

Fantezia regizorului este liberă să găsească modalitățile scenografice care-i convin pentru a sugera — sau a înfățișa — următoarele :

— tabloul I : un cort voievodal ;

— tablourile II și III : o sală din palatul domnesc ;

— tabloul IV : o încăpere rece și sumbră — dormitorul Domnitorului.

De asemenea, pentru tot ceea ce apare, de-a lungul piesei, ca acțiune petrecută în culise, regizorul va trebui să creeze un spațiu de joc „nevăzut“, subordonat funcțiilor generale ale scenei.

PERSONAJELE

Alexandru Lăpușneanu

Scutierul Domnitorului

Stolnicul Spancioi

Comisul Stroici

Vornicul Moțoc

Postelnicul Veveriță

Logofătul Trotușan

Comisul Dragomir

Vornicul Bogdan

Armașul

Mitropolitul

Doamna Ruxandra

Bătrâna

Ilinca

Primul călugăr

Al doilea călugăr

Slujitorul

TABLOUL I

Sala și scena sînt cufundate în întuneric ; se bate un gong ; pe momentul de liniște care urmează, răsună, de undeva, din culise, vocea tunătoare a lui Lăpușneanu.

LĂPUȘNEANU : ...Dacă voi nu mă vreți, eu vă vreau !

(Scena se luminează și-l vedem pe Scutier așezat pe un scăunel în cortul Domnitorului și vorbind cu sine însuși.)

SCUTIERUL (rezemat în paloșul lui Lăpușneanu) : Cutezătoare vorbe ! Prea cutezătoare ! „Dacă voi nu mă vreți, eu vă vreau !“ Poate rămîne un om nepedeșit pentru asemenea vorbe ? ! (Intră Domnitorul.) Ce strîmtă încăpere e lumea ! Nu, Mărite Doamne ? Arunci oțeva vorbe și ele se lovesc de pereți, de tavan, de podele și sună... sună întruna, ca niște zurgălăi. Oare de ce ești atît de încruntat, stăpîne ? (Rîde, poznaș.) Nu cumva îți sună strîmb în auz vorbele slugarnice pe care le presară vulpile violene în calea Măriei Tale ? Vorbele... he-he-he ! Vorbele... vorbele...

LĂPUȘNEANU : Pune-ți friu la gură, limbutule !

SCUTIERUL : De ce, Mărite Doamne ? Doar nu de lingșitori duci Măria Ta lipsă. Îngăduie cel puțin Scutierului tău să-ți spună adevărul. Căci mulți sînt acum cei ce-ți cîntă în strună. Dar de te va bate Ștefan Tomșa, pe care vîi să-l răstorni din domnie...

LĂPUȘNEANU (se stropșește la el, minios) : Taci. Nu mă scoate din fire.

SCUTIERUL (batjocoritor) : Teme-te de vorbele microase, Măria Ta ! Ele te aromesc... și te fac să închizi ochii... Și, de cum i-ai închis o clipită...

LĂPUȘNEANU : Taci !

SCUTIERUL (grav, sever) : Nu te amăgi singur ! Aci... nu te voiește nimeni !

LĂPUȘNEANU : Minți ! De unde știi tu asta ? De unde-o știi ? (Se plimbă furios prin cort, frămîntîndu-și mîinile.)

SCUTIERUL (rinjind) : Din spaimele Măriei Tale ! Spaime ascunse în pumnii ceia pe care-i frămînti ! În picioarele care se mișcă neastîmpărate de la un loc la altul ! În dinții care scrișnesc ! În privirile cu care mă despic pe mine...

LĂPUȘNEANU (mîniat) : Vierme ! Te învăț eu minte ! De-o sută de ori s-alergi în jurul cortului meu. Și, după fiecare ocol, să strigi : întru slava Măriei Sale ! Ieși ! (Scutierul iese.) Bogdane !

BOGDAN (intră) : Poruncă, Măria Ta !

LĂPUȘNEANU : Tu ce socoți, Bogdane ? Izbîndi-vom oare ?

BOGDAN : Să nu te îndoiești, Măria Ta. Tara geme subț asupra Tomașei. Oastea o vei supune cu mai mare simbricie. Bo-

ierii, de cum vor vedea că Măria Ta vii cu putere de istov, îl vor lăsa pe Tomşa şi se vor aşterne la picioarele Înălţimii Tale!

LĂPUŞNEANU : Dar de ce nu se arată boierii aceştia ? Am călcat pragul ţării de trei zile. De ce nu-mi iese nici unul în întâmpinare ?

BOGDAN : Poate unii se codesc încă. Poate pe alţii îi ţin din scurt lefegiii lui Tomşa...

LĂPUŞNEANU : De ce nu vin nici ei ? Măcar ei să mi se înfăţişeze cu ginduri de bună primire.

BOGDAN : Mărite Doamne, să-mi fie cu iertare dacă spun o vorbă necugetată. Oare ai atăta încredere în aceştia doi ?

LĂPUŞNEANU : Spancioc şi Stroici mi-au stat în preajmă, cu credinţă, încă de pe cînd eram numai stolnicul Petrea. Doar dintre ei m-am ridicat la domnie.

BOGDAN : Spancioc e un posac ascuns şi viclean.

LĂPUŞNEANU : Da' de unde ! Spancioc e dirz şi ahotnic. Mi-a plăcut a privi sumeţia lui, care nu s-au sfiit niciodată a o tăinu. Stroici e un copilăros aprig şi înflăcărat, care crede că toate paserile ce zboară se mănîncă. Dar amîndoi sînt oameni de nădejde, cu care fost-am bucuros a lega prieteşug. Apele vieţii ne-au despărţit într-o bună zi. Acum, însă, ar fi trebuit să-mi iasă în cale. (Intră Armaşul.)

ARMAŞUL : A sosit rădvanul Doamnei, Măria Ta.

LĂPUŞNEANU (oşărit) : Şi... Doamna ? Unde-i ?

ARMAŞUL : Trimite vorbă Înălţimii Tale că-i ostenită şi voieşte a se odihni.

SCUTIERUL (strigă de afară) : Întru slava Măriei Sale !

LĂPUŞNEANU (printre dinţi) : Ajungă-ţi, zăludule ! Bogdane, adu-l înăuntru.

(Scutierul intră şi se cuibăreşte în spatele Domnitorului.)

BOGDAN : Mai ai vreo poruncă, Măria Ta ?

LĂPUŞNEANU : Mergeţi şi poftiţi-o pe Doamna (apăsă) de îndată aci ! (Bogdan şi cu Armaşul ies ; Vodă, către Scutier.) Ei ? Te-ai învăţat a vorbi cu Domnul ţării ?

SCUTIERUL : Da, stăpîne ! Avusesem buzunarele goale, dar acum mi le-am umplut...

LĂPUŞNEANU : Cu ce ?

SCUTIERUL : Cu minciuni !

LĂPUŞNEANU : Dacă-i pe aşa, scoate o minciună, jupîne, şi întinde-mi-o la picioare. Dar una mare şi lată, să se cutremure văzduhul la auzul ei. Poţi ?

SCUTIERUL : Desigur, Doamne ! Zic că tuturor celor ce-ţi vor călca pragul, din clipa aceasta, le eşti drag... ca lumina ochilor ! Şi c-abia aşteptau să dea năvală să-ţi sărute tălpile !

(Intră Doamna Ruxandra, urmată de vornicul Bogdan.)

DOAMNA (rece, rezervată, face doar doi paşi înăuntru şi se opreşte) : M-ai chemat, Măria Ta ? (Pauză.)

LĂPUŞNEANU (uimit o clipă de apariţia ei insolită, izbucneşte într-un hohot nestăpînit) : Ha-ha-ha-ha !

DOAMNA (jignită, face o mişcare spre usă) : Sînt foarte ostenită, Măria Ta !

LĂPUŞNEANU (se opreşte din ris) : ...Şi voieşti a te odihni ?

DOAMNA : Intocmai ! (Vrea să iasă.)

LĂPUŞNEANU (sever) : Rămii ! Vpînţa Domnului şi stăpînului tău... nu voieşti s-o ştii ? Citesc pe chipul Domniei Tale că-abia aşteptai să vii aici... ca să-mi săruţi obrazul şi dreapta, înainte de-a te culca. (Pauză.)

DOAMNA (fără a se clinti) : Mărite Doamne...

LĂPUŞNEANU (ridică glasul, ameninţător) : Doamnă... dă mulţămire Celui de sus că Domnul ţării te socoteşte vrednică să îndeplineşti toate acestea ! (Doamna Ruxandra se apropie, tăcută, îl sărută pe obraji ; apoi îi sărută mina, cu vădită supărare ; Lăpuşneanu, care a stat ţeapăn, impietrit, îi şuiere lui Bogdan.) Bogdane, însoţeşte-o ! Acum, Doamna poate merge a se odihni. (Doamna Ruxandra iese mîndră, sfidătoare, urmată de Bogdan ; Lăpuşneanu izbucneşte, înfuriat.) Trufie găunoasă ! De unde atîta cutezanţă ?

SCUTIERUL : E fica unui domn ! Prin ea vei sta în hronic ca ginere al lui Petru Rareş.

LĂPUŞNEANU (clamează, înfuriat) : Voi sta ca Domn al unei ţări ! Iubit şi ascultat... (Priveşte la Scutier, care latină sceptic din cap ; rectifică.) Temut... şi ascultat. (Scutierul latină din cap.) Dar cum ?

SCUTIERUL (incet, cu gravitate) : Duşmănit ! LĂPUŞNEANU (repetă, îngîndurat) : Duşmănit ? ! De cine ?

SCUTIERUL (ca un ecou) : De toţi !

LĂPUŞNEANU (tresare, minios) : De toţi ? Şi tu, deci ? Mă duşmăneşti şi tu ? Aşa-i ?

SCUTIERUL : Ar fi prea puţin.

LĂPUŞNEANU : Cum ?

SCUTIERUL (îngenunchează la picioarele Domnului) : Ce să facă Măria Ta cu duşmănia unui biet scutier ? O duşmănie mică, neînsemnată, pipernicită... Măriei Tale îi trebuie o duşmănie făloasă, aspră, neiertătoare... Şi, cu o leacă de noroc, zic c-o s-o ai din belşug, pînă la sfîrşitul zilelor.

LĂPUŞNEANU (copleşit, deodată, de gînduri) : Oare nimeni pe lumea asta nu mă va îndrăgi ?

SCUTIERUL (cu blîndeţe) : Loveşte-mă cu buzduganul acela, Doamne ! Mai bine rabd să te văz cumplit, decît întristat. Şi mai lesnicios îmi e să-ţi vorbesc piezis, decît să vărs lacrimile ce-mi încetosează ochii, de cîte ori cuget la soarta Măriei Tale. Fiindcă nu ţi se arată nici o blîndeţe şi nici o îndurare din nici o parte.

LĂPUȘNEANU (*il privește lung*): Așa so-coți ?

SCUTIERUL (*cu milă*): Ești singur ! Așa îți sorocit ! Mai singur decât vântul, decât ploaia, decât umbra nopții.

LĂPUȘNEANU (*înfuriindu-se din nou*): Til-harule ! Încerci a mă clinti ? ! Brazda țării trosnește sub tălpile mele, iar tu mă înve-ninezi cu proorocii viclene ?

ARMAȘUL (*întră, grăbit*): Măria Ta... stă-pîne... au sosit... sînt afară !

LĂPUȘNEANU (*luminat la față*): Adu-i de-grabă încoace !

SCUTIERUL : Te las, Măria Ta. Să nu-ți tulbur judecata. (*Iese.*)

(*Intră Spancioi și Stroici, urmași de vor-nicul Bogdan.*)

SPANCIOC : Bună vremea, Luminăția Ta !

LĂPUȘNEANU (*vesel*): Bun sosit, stolnice Spancioi ! Și tu, Stroici ! Cîrlanule ! Ce mîndrețe de voinic te-ai făcut ! Vîno-n brațele mele ! (*Il îmbrățișează.*)

STROICI : Măria Ta !

LĂPUȘNEANU : Bogdane, gătește două cor-turi pentru oaspeți și ai grijă de slugile și de caii lor.

BOGDAN : Am înțeles, stăpîne. (*Iese.*)

LĂPUȘNEANU (*poftindu-i să șadă*): Nici nu știți, boieri dumneavoastră, cît mă bucur că vă văd. „Unde sînt Spancioi și Stroici ?” — imi ziceam. Prietenii mei, boierii mei de nădejde.

STROICI : Am călărit o zi și o noapte, Măria Ta, fără contenire.

LĂPUȘNEANU : Sînteți osteniți, desigur ! O să vă puteți odihni în toată voia. Dar, mai înainte, închina-vom o cupă cu Cot-nar. (*Către Stroici, cu afecțiune.*) Ce zici, Cîrlanule ? ! Mai ții minte cînd ne-am încercat puterile la hanul lui Nechifor ? Avea acela un vin aspru și urzicat, de te tăia la limbă.

SPANCIOC (*care se ține mai rezervat*): Eh, pe-atunci era și el fraged încă.

LĂPUȘNEANU : Acum s-a mai învîrtoșat, nu ? He-he-he ! Eram atît de încrezător c-o să veniți, încît pregătitu-v-am daruri pentru fiecare. Uite, Spancioi : aceasta-i o narghilea din lemn de smochin de la Tarigrad. Ține-o ! E pentru tine.

SPANCIOC : Dau mulțămire Luminăției Tale, dar nu-s vrednic de atîta cinste...

LĂPUȘNEANU (*i-o viră în mină cu sila*): Ia-o, ia-o ! Iar ție, Stroici, carele ești tî-năr și falnic, ți-am adus acest jungher. Ți place ? E mișălit de meșteri talieni cu mîner de argint și prăsele de sîdef.

STROICI : O, Doamne, prea mare bunătate îmi arăți !

LĂPUȘNEANU (*vesel, generos*): Ia-l ! Prin-de-l la cîngătoare și să miruești cu dînsul pe toți cei ce vor încerca a lovi în Scau-nul domniei mele. Fiindcă vrăjmași în jurul tronului meu sînt destui ! M-au vîndut pînă acum de două ori. O știți.

Tochmai de aceea v-am așteptat : ca să-mi aduceți vești : ce fac boierii ? Unde-i oastea lui Tomșa ? În ce fel socotiți oare că-l vom zdrobi ? (*Pauză.*) Ce e ? Tăceți ? ! SPANCIOC (*grav*): Înălțimea Ta, știi de ce-am gonit încoace ? Ca să te oprim ! LĂPUȘNEANU : Ce-e-e ?

SPANCIOC : Dacă ții la țara aceasta, ai să faci cale întoarsă.

LĂPUȘNEANU : Să fac cale întoarsă ? A, stolnice, cine-mi ești ? Dar tu, tu, Stroici, mezinul meu, fîrtatul meu de bătălii și izbinde, tu ce zici ?

STROICI (*moale*): Măria Ta... sîntem datori a-ți spune adevărul.

LĂPUȘNEANU (*tunător*): Și care-i adevărul ? Unde-i adevărul ?

SPANCIOC : Îți sîntem prieteni încă...

LĂPUȘNEANU : Mîniți, stolnice ! Sînteți prie-tenii boierilor care s-au vîndut Tomșei. V-au îndopat spurcatul acela cu dregătorii. V-ați umplut pungile. Vi-i moale și cald pe cuptior, lingă oalele din care vă lasă a vă înfrupta, dumnealui, Ștefan Tomșa. Acesta-i adevărul ! Și-atunci, cum o să vă placă de unul care vine să vă răs-toarne din cuibșoarele voastre ? !

STROICI : Doamne...

LĂPUȘNEANU (*cu amărăciune*): Mă uit în ochii tăi, comisule Stroici, și nu știu ce să mai cred ! Și eu, care mă bucuram ! Care vă așteptam ca pe răsăritul soarelui după întunecimea nopții. Ce batjocură !

STROICI : Măria Ta, eu te-am prețuit cîndva ca pe-un frate mai mare...

LĂPUȘNEANU (*aprig*): Nu, jupîn Stroici. nu mă lua cu bînișorul. Ți se citește vin-zarea pe față. Ați crezut c-o să-mi plec urechea la...

SPANCIOC (*cu brutalitate*): Doamne !... țara nu te vrea !

LĂPUȘNEANU (*descumpănit o clipă*): Cum ? SPANCIOC : Precum am spus. Nu te vrea !

LĂPUȘNEANU : Ești încredințat de asta, boier Spancioi ?

SPANCIOC : Sint !

LĂPUȘNEANU (*rinjind*): Ha ! Nevrednici-lor ! Nu țara... Voi... voi nu mă vreți ! (*Strigă.*) Bogdane !

BOGDAN (*din fund*): Poruncă, Măria Ta.

LĂPUȘNEANU : Adu-l aici pe comisul Dra-gomîr.

BOGDAN : Îndată. (*Iese din scenă.*)

LĂPUȘNEANU : Acum două zile l-am repezit înainte pe comisul Dragomir. I-am zis să dea șfară în țară că vine Vodă Alexandru Lăpușneanu într-a doua lui domnie. I-am zis să descoase oamenii, să afle ce gin-desc... Comisul s-a întors mai adineori cu răspunsul. O să-l pun să-l înșire din nou în fața voastră.

DRAGOMIR (*intrînd*): M-ai chemat, Doam-ne ?

LĂPUȘNEANU : Ce aflat-ai pe acolo pe unde-ai colindat, Dragomire, despre ve-nirea noastră în noua domnie ?

- DRAGOMIR (*umflat*): O, Mărite Doamne, aş putea jurui că soarele de pe cer îţi luminează calea. Se veselesc toţi că te vor avea domn şi se bulucesc în întâmpinarea Măriei Tale...
- LĂPUŞNEANU: Ai cercetat bine! N-or să fie şi vreunii cu cugetele mai întunecate?
- DRAGOMIR: Ferit-a sfântul! Pun chezăşie.
- LĂPUŞNEANU (*sfidător*): Aţi auzit, boierilor? Toţi, în afară de voi, mi se închină cu supunere. Vă uitaţi la mine cu indoială!? Am tăria a vă pofti să vă îndreptaţi cu ochii şi cu urechile voastre. Comisule Dragomir...
- DRAGOMIR: Poruncă, Măria Ta...
- LĂPUŞNEANU: Oamenii din satele acestea, de peste medean, care stau îngrămădiţi la hotarul taberei noastre...
- DRAGOMIR: Da, stăpîne...
- LĂPUŞNEANU: Să-i lase străjile a se apropia încoace.
- DRAGOMIR: Numa-ndată, Măria Ta! (*Iese, grăbit.*)
- LĂPUŞNEANU (*către cei doi*): Ții prinsoare, boier Spancio?
- SPANCIOC: De ce nu?!
- LĂPUŞNEANU: Eşti trufaş, stolnice! Dar, bagă de samă: de va fi așa precum spun eu, vă leg pe amândoi de coada unui armăsar neîmblinzit și vă slobozesc în mulțime.
- SPANCIOC: Și dacă nu va fi așa?
- LĂPUŞNEANU: Cum, adică?
- SPANCIOC: Dacă se vor afla acolo și unii care n-or să te întâmpine cu strigări de slavă și bucurie? Prinsoarea la ce te îndatorează, în schimb?
- LĂPUŞNEANU: Ziceți voi!
- SPANCIOC: Să-i primești pe boierii care au venit odată cu noi și așteaptă în poiană. Să ne sfătuiți laolaltă, cum, ce are de făcut fiecare, ca țara să nu sufere.
- LĂPUŞNEANU (*sarcastic*): „Țara“...? Sau voi? Ei, fie! Mă învoiesc. (*Din culise se aude crescînd rîmarea unor glasuri.*) O să vă văd cînstile obrazuri țirite prin colbul drumului și-o să rîd din toată pofta inimii.
- DRAGOMIR (*revine, grăbit și aferat*): Măria Ta, norodul s-a adunat în fața cortului.
- LĂPUŞNEANU: Pofțiți, boieri dumnea-voastră.
- (*Iese în ușa cortului, de unde privește în culise; în clipa aceea, răsună uralele mulțimii. Vodă își îndreaptă umerii, sfidător.*)
- DRAGOMIR (*lingușitor*): Iată, Măria Ta! Numai slavă și bucurie!
- (*Uralele continuă.*)
- LĂPUŞNEANU: Armașule!
- ARMAȘUL: Poruncă, Măria Ta!
- LĂPUŞNEANU: Să pregătiți un armăsar din cei mai nărași și două frînghii zdrene.
- ARMAȘUL: Am înțeles, Măria Ta! (*Iese.*)
- DRAGOMIR: E aci toată suflarea așezărilor
- din Valea Tecuciului. Se pleacă toți la picioarele Măriei Tale... (*Urale.*)
- SCUTIERUL (*care s-a strecurat în spatele Domnitorului, îi șoptește*): Nu toți!
- LĂPUŞNEANU: Cum?
- SCUTIERUL: Drept în fața ta, Doamne, se află o bătrînă care tace. O vezi, stăpîne?
- LĂPUŞNEANU (*printre dinți*): Mda!
- SCUTIERUL: Dar ceilalți n-au zărit-o... lasă!
- LĂPUŞNEANU (*oțărîndu-se*): Am zărit-o eu! Și asta mi-i de-ajuns. (*Tare.*) Stolnice Spancio, pe bătrîna aceea ai văzut-o?
- SPANCIOC (*surprins*): Nu, Luminăția Ta. Abia acum o văd.
- LĂPUŞNEANU (*tăios*): Dar domnia ta, comisule Dragomir?
- DRAGOMIR: Nu... n-o văd... nu văd nici o...
- SPANCIOC: Stă mută ca o stană de piatră!
- LĂPUŞNEANU: O vezi, Dragomire? Se uită la mine de parc-ar vrea să mă sfirtece în bucățele!
- DRAGOMIR (*grăbit*): Ei, o biată nevolnică, pesemne. Sînt aci mii de guri care strigă...
- LĂPUŞNEANU: Dar mie-mi pasă mai mult de una singură care tace. De ce tace?
- SPANCIOC: S-o întrebăm!
- LĂPUŞNEANU: Să fie adusă încoace!
- (*Comisul dispăre în culise, în timp ce Lăpuşneanu reintră în cort și așteaptă cu privirile încruntate; după o clipă, Dragomir reapare, împingînd înaintea lui o bătrînă.*)
- DRAGOMIR (*imbrîncînd-o*): Dă în genunchi, femeie, la mila Măriei Sale.
- LĂPUŞNEANU (*sever*): N-o bruftului! (*O secundă, Domnitorul și femeia se înfruntă în priviri.*) Cum e pe-aci, mătușă?
- BĂTRÎNA (*are o față chinută și brăzdată de necazuri, dar privirea mîndră, senină, ca și zînuta dreptă și vorbirea ei sobră, cumpănită și demnă, îi dau o strălucire aproape nepămîntenească; răspunde calmă, cu subînțelesuri, fără a pleca ochii*): N-a mai plouat de mult, Mărite Doamne!
- DRAGOMIR (*printre dinți*): Pleacă-ți fruntea, nevrednico, dinaintea Măriei Sale.
- LĂPUŞNEANU: Las-o, Dragomire! Ia spune, mătușă: se bucură oamenii că vine domn nou în Scaunul țării?
- BĂTRÎNA: S-or bucura... unii!
- LĂPUŞNEANU: Unii?! ...Dar... alții?!
- DRAGOMIR (*incet*): Ia seama, femeie!
- LĂPUŞNEANU: Dă-i pace! Dumneata nu te bucuri, mătușă?
- BĂTRÎNA: S-a uscat pomul, Doamne! Prea multe omizi.
- LĂPUŞNEANU: Cum, adică?
- BĂTRÎNA: Sînt o femeie proastă, Măria Ta.
- LĂPUŞNEANU (*scurt*): Nu ești! (*Aspru.*) Vorbește, cînd îți poruncește!
- BĂTRÎNA: Ne-am bucurat prea mult în ultima vreme, Măria Ta.
- LĂPUŞNEANU: În ce fel?

BĂTRÎNA : O dată, cînd măria sa Iacov

Eraclid a luat tronul Moldovei.

LĂPUȘNEANU (*minios*) : Despotul ? Te-ai bucurat ?

DRAGOMIR : Ia seama, femeie, la ce grăiești.

BĂTRÎNA (*senină*) : Păi, nu trebuie să te bucuri cînd vine domn nou la cîrma țării ?

LĂPUȘNEANU (*intunecat*) : În două rînduri m-am ciocnit de oștile Despotului...

BĂTRÎNA : Doi fii mi-am pierdut în cele două rînduri ale Măriei Tale.

DRAGOMIR (*amenințător*) : Femeie !

LĂPUȘNEANU : Las-o ! Și-apoi ?

BĂTRÎNA : Apoi, a venit dumnealui Ștefan Tomșa, să-l alunge pe Despot. Tomșa l-a pilit cu buzduganul și l-a răpus. Și tot atunci l-au răpus și pe cel de-al treilea fecior al meu, care luptase în oastea Despotului. După care ne-am apucat și l-am plîns pe bietu' fecioru-meu, iar apoi ne-am bucurat că s-a urcat pe tron Vodă Ștefan Tomșa. Acum vîi Măria Ta, să-l doborî pe dinsul. Și-o să ne bucurăm iar, c-avem ocîrmuire nouă. Dar cît o să mîi tină ?

LĂPUȘNEANU (*ars*) : Ce ? Domnia mea ?

BĂTRÎNA : Nu, „bucuriile“ astea ! Căci la fiecare din ele mi-am pierdut cite o sfoară de pămînt, ca să fac cele de cuviință pentru îngropăciune.

LĂPUȘNEANU : Hm ! Ai limba ascuțită, femeie ! Prea ascuțită pentru azul unui domnitor. Nu, Dragomire ?

DRAGOMIR : Da, Mărite Doamne. E o bătrînă neghioabă...

LĂPUȘNEANU : Nu e neghioabă. E cutezătoare. A cutezat să-mi arunce-n față toată obida ei. Nu-i așa, mătușă ?

BĂTRÎNA (*demnă*) : Măria Ta ai întrebat, iar eu am răspuns.

LĂPUȘNEANU : Nu mi-ai răspuns. Te-am întrebat : se bucură oamenii că vine iar Vodă Alexandru Lăpușneanu în Scaunul țării ?

BĂTRÎNA (*după o clipă de gîndire*) : Grea întebare, Măria Ta. E ca și cum ai întreba dacă se bucură omul că vine vara, sau iarna, sau primăvara... Omul trage nădejde, Doamne ! Vara, el zice c-o să-i fie mai bine ca-n iarnă ! Iarna... el trage nădejde c-o să treacă mai repede ! Rămîne acum ca vrerea Măriei Tale s-aleagă ce va fi : vară îmbelșugată... sau iarnă aspră pentru norod.

DRAGOMIR (*înfuriat*) : Ntrebnico ! Lipsești de-aici ! Nu așa se vorbește cu Vodă !

LĂPUȘNEANU : Vezi ? Comisul Dragomir știe cum se vorbește cu Vodă. El a chezăsluit chiar că tot norodul se bucură de venirea mea la domnie. Dreptu-i, Dragomire ?

DRAGOMIR (*moale*) : Da, Măria Ta.

LĂPUȘNEANU : Numai că, iată, aici, o femeie amărită care-l înfruntă pe Domnul țării. Deci, cheamă-l pe Armaș, Drago-

mire, fiindcă așa ceva Domnul nu poate îngădui.

DRAGOMIR : Desigur, Mărite Doamne. Să fie osîndită după cum merită. (*Strigă.*) Armașule !

ARMAȘUL (*intră*) : Poruncă !

LĂPUȘNEANU : Tare mi-e teamă că nu m-ai priceput, Dragomire ! Domnia ta mi-ai dăruit o salbă de vorbe frumoase. Și-ți mulțumesc. Dar ce sprijin are Domnul țării în vorbele fără teme ? Pe spusesele deșarte ale unui dregător, Vodă se poate face de ocară. Nu ? Sau într-o bătălie... De s-ar încrede în sfaturile înșelătoare ale unor asemenea slujitori, un domnitor își pierde tronul. (*Aspru.*) Mi-ai dăruit o salbă de vorbe găunoase, comisule Dragomir.

DRAGOMIR : Măria Ta... mă jur c-am întreat... m-am dus prin sate, prin tîrguri și pe oriunde am fost...

LĂPUȘNEANU (*ineruntat*) : Ce pus-ai chezășie pentru vorbele domniei tale ? O mină ai pus ? Mîna dreaptă, desigur, cu care ai juruit ! Și ochii, nu ? Ochii cu care m-ai privit în față...

DRAGOMIR (*îngrozit*) : Doamne, Mărite Doamne...

LĂPUȘNEANU : Și limba cu care m-ai amăgit, Dragomire, nu-i așa ? (*Aspru.*) Ia-l, Armașule ! Ia-l de aici pe comisul Dragomir...

DRAGOMIR : Îndurare, Măria Ta !

LĂPUȘNEANU : Dă-l pe mîna gîjelui și spune-i ce-au pus chezășie dumnealui ! Și cu acelea ce le-au pus chezășie să plătească.

ARMAȘUL : Am înțeles, Măria Ta.

DRAGOMIR (*se îndepărtează, urlînd*) : Îndurare... e o femeie ne bună... îndurare...

LĂPUȘNEANU : Asta, ca să se ia sama și să nu se mai vină cu vorbe mincinoase la Domnul țării. (*Amenințător.*) Iar cu dumneata, femeie, ne-om mai întîlni noi.

BĂTRÎNA (*calmă*) : Bun e Dumnezeu !

LĂPUȘNEANU : Dar, ca să ții minte... (*Alt ton.*) Bogdane, dă-i femeii acesteia o pungă cu galbeni ! E puțin pentru trei feciori, mătușă, dar e mai mult decît nimic. Și să știi că Vodă Lăpușneanu vine într-a doua domnie cu gîndul întors către binele norodului. (*Bătrîna iese.*)

SPANCIOC : Doamne... avem o prinsoare...

LĂPUȘNEANU : Știu !

SPANCIOC : Boierii despre care ți-am vorbit așteaptă încuviințarea Luminăției Tale.

LĂPUȘNEANU : Bogdane, mergi și poștește-i încoace.

BOGDAN : Indată, Măria Ta. (*Iese din scenă.*)

LĂPUȘNEANU : Ședeți ! Cine sînt boierii aceștia ?

SPANCIOC : Vornicul Moțoc, cu postelnicul Veveriță și cu logofătul Troțușan.

LĂPUȘNEANU : Hm ! Trei capete mai vîrstnice. Asta e bine ! (*Cu prețacută resemnare.*) Voi doi, Spancioc și Stroici, ați rămas precum vă știm. Inimi aprige, bărbă-

tești ; iuți la mînie și dirzi la faptă. Imi este pe plac firea omului tînăr, chiar așa, mai pripită, cum se arată a fi. Dar sint dornic s-aud și vorba unuia mai bătrîn, care să prefire mai cu înțelepciune ceasul de cumpănă în care se găsește țara.

STROICI : Asta voim și noi, Doamne. Nu a te minia cu orice chip. Ci a găsi calea de mijloc !

(*Intră cei trei boieri.*)

LĂPUȘNEANU : Bine ați venit, boieri dum-neavoastră !

MOȚOC (*și cu ceilalți doi se înclină, rezervați și demni*) : Să fii, Luminăția Ta, să-nătos !

LĂPUȘNEANU (*se încruntă o clipă, văzînd că boierii nu-i sărută poala mantiei pe care o poartă peste cămașa de zale, și se întoarce cu un aer întrebător spre vornicul Bogdan*) : Schimbat-ai, vornice, obiceiurile Curtii domnești ?

BOGDAN : Ferească-mă sfîntul, Măria Ta ! (*Ascuțit.*) Fără decît cinstitele fețe boierești au uitat, pesemne, că la închinăciune se cuvine a săruta și mantia Domnitorului.

(*Pauză ; nici unul dintre cei trei boieri nu se mișcă.*)

SCUTIERUL (*care stă cuibărit în spatele Domnului, îi șoptește*) : Nu-i întărita ! Nu-ți-e de nici un folos !

LĂPUȘNEANU (*înțelegînd, într-o fracțiune de secundă, că pierde partida, schimbă tactica și, jucînd pe generosul, se apropie, prietenos, de cei trei boieri*) : Dar cată a băga de samă că noi nu ne aflăm aci la Curte, ci într-o tabără de oșteni... (*Străduindu-se să zimbească voios.*) Și, ca oșteni, se cade a ne supune altor obiceiuri. Nu ? (*Nimeni nu-i răspunde.*) Cum o mai duce cu sănătatea vechiul meu prieten, vornicul Moțoc ?

MOȚOC : Mulțumim Celui de sus că ne-au ajutat pînă acum să ne păstrăm buna purtare și vioiciune.

LĂPUȘNEANU : Dar, ședeți, boieri ! Ședeți ! De ce adăstați în picioare ? (*Nici unul nu se așază ; Lăpușneanu face un efort și trece și peste afrontul acesta ; oprindu-se în fața lui Veveriță.*) Oare nu mai rodit via domniei tale, postelnice Veveriță, boabele acelea chihlimbarii de Cotnar, cu care te mîndrești în fiecă toamnă ?

VEVERIȚĂ (*rece*) : Au rodit, Înălțimea Ta.

LĂPUȘNEANU : Dar domnia ta, logofete, tot mare meșter la săgetatul cerbului ?

TROTUȘAN : Da, Doamne ! (*Înfruntîndu-l pe față.*) Și la minuitul pașoului împotriva celor ce vin ca să lovească în marea boierime a Moldovei !

LĂPUȘNEANU (*încet, printre dinți*) : Cînc ! (*Cu un gest scurt, a dus mina la jungherul de la cingătoare.*)

SCUTIERUL (*ii șoptește, speriat*) : Nu !

LĂPUȘNEANU (*stăpinindu-se cu greu*) : Hm ! Mda ! Mi se umple inima de bucu-

ric că pot sta la sfat cu mai marii țării. Bogdane, medelnicerii să gătească toate cele de cuviință pentru cinstirea oaspeților noștri.

BOGDAN : Prea bine, stăpîne ! (*Iese.*)

LĂPUȘNEANU (*cu un ton cit mai jiresc*) : Murmură și crînește împotriva lui Tomșa, norodul. Nu ? Așa am auzit. Și-am venit să-l izbăvesc de necazuri.

TROTUȘAN : Nu, Doamne !

LĂPUȘNEANU (*candid*) : Zis-ai ceva, logofete ?

TROTUȘAN (*ferm*) : Țara este liniștită.

LĂPUȘNEANU (*stăpinindu-se*) : Mărturisesc că m-aș veseli să fie așa... Totuși, logofete, la urechile mele ajuns-au nu o dată oftaturile norodului năpăstuit de domnia lui Tomșa. Oftaturile acestea m-au adus încoace.

TROTUȘAN : Poate că Luminăția Ta ai auzit lucrurile precum nu sînt. Pe noi, obștea boierimii ne-au trimis să-ți spunem că nu te vrea, nici nu te iubește... Și să te întorci din drum, înainte ca...

LĂPUȘNEANU (*izbucnește*) : Dacă voi nu mă vreți, eu vă vreau ! Și, dacă voi nu mă iubiți, eu vă iubesc pre voi... Și voi merge înainte, ori cu voia, ori fără voia voastră.

VEVERIȚĂ : Înălțimea Ta...

LĂPUȘNEANU : În prima mea domnie, m-am arătat blind și omenos. Și n-ați prețuit. Ați tras toți în toate părțile. M-ați vîndut, care cum ați putut. De data asta, viu cu mina pe jungher. Să vă fie pildă cum l-am pedepsit pe comisul Dragomir. Voi ați fărîmițat Moldova într-o puzderie de stăpîniri. Eu am s-o strîng la loc. Ficare din voi taie și spînzură după plac pe obcina lui. Eu am să-i tai și să-i spînzur pe toți cei ce n-or să păzească un singur plac : pe al Domnitorului ! E vremea să se afle că Moldova nu-i o ogradă lăsată de izbeliște ! Auziți ?

TROTUȘAN : Boierii sînt hotărîți a pribegi pe la unguri, pe la leși ori pe la tătari. pe unde au rude și prieteni. Vor veni cu oști străine și va fi amar și vai...

LĂPUȘNEANU (*aprinx*) : Așa, va să zică ? Voi vreți ca moșia noastră să cadă de isnoavă în călcarea străinilor ? Multe căpetenii de boieri sînt gata să-și vîndă chiar și țara de dragul cîtorva pungi cu aur. Ei, iaca, eu am de gînd să păzesc obcina pîrintească ! Și-o s-o păzesc chiar de va fi să vă sfîrim măselele din gură cu buzduganul acesta. Și vouă... și ticălosului de Tomșa !

VEVERIȚĂ : Ticălos nu poate fi acel ce s-au învrednicit a se numi unsul lui Dumnezeu.

LĂPUȘNEANU (*furios*) : Dar, oare, nu sînt și eu unsul lui Dumnezeu ? Nu mi-ați jurat și mic credință, cînd eram numai stolnicul Petrea ? Nu m-ați ales voi, dintre voi ? Cum au fost oblăduirea mea ? Ce sînge am vărsat ? Care s-au întors de la

ușa mea, fără să câștige dreptate și mîngiere? Iar acum nu mă vreiți, nu mă iubiți? (*Izbucnește într-un ris sălbatic.*) Ha-ha-ha! Ei, las' că pe oștenii mei o să-i iubiți!

SPANCIOR : Cu ce vei plăti simbriile lefe-giilor ce-i aduci cu Domnia Ta?

LĂPUȘNEANU : Cu averile voastre, nu cu banii țaranilor pe care-i jupuiți voi. Voi mulgeți laptele țării, iar norodul geme la asuprirea voastră. Dar au venit vremea să vă mulg și eu pre voi! Și să mai dăm dreptate și celor ce vă rabdă silniciile.

STROICI : Ține sama, Înălțimea Ta...

LĂPUȘNEANU (*crunt*) : Ține sama, comisule Stroici, că ascuțișul săbiei mele te-a apărât o dată, cînd erai incolțit...

TROTUȘAN (*trușas și amenințător*) : Destul, boieri! Vorbă multă, sărăcia omului! (*Către Lăpușneanu.*) Datori sîntem a te încunoștința. Știm cu ce oaste de strînsură vii împotriva lui Tomșa. Nu-l vei răzbi! Oștile noastre îi stau într-ajutor. Vom ridica de cinci ori mai mulți lefeții decît ai Domnia Ta. Avem călărime de la leși și de la unguri, berechet. Așa că ia aminte la vorbele mele și cată să te ferești a da peste noi, de nu vrei să...

LĂPUȘNEANU (*scos din fire*) : Să vă feriți voi, nevrednicilor! Voi! De nu vreiți să fac din ciolanele voastre surle, iar din pielea voastră căptușeală dobelor mele!

TROTUȘAN (*semet*) : Să mergem, boieri dumneavoastră! (*Iese, urmat de ceilalți, care au schițat cite o urmă de închinăciune către Vodă.*)

(*Lăpușneanu se întoarce spre Scutier, care clatină din cap, cu un aer de reproș.*)

SCUTIERUL : Tttt!

LĂPUȘNEANU : Ce-i? Ce dai din cap ca o

babă coltoasă? Am năruit totul, nu-i așa?

SCUTIERUL : Mai mult decît totul.

LĂPUȘNEANU : Și doar ce le-am spus?

SCUTIERUL : Vorbe smintite! Cu duiumul!

LĂPUȘNEANU : Cum?

SCUTIERUL : Averele lor! Se poate? Tocmai de ele să te legi? Ocărăște-l pe boier, scoate-i ochii, taie-i limba, dar nu-i scoto-ci în pungă! Tocmai Măria Ta n-o știi?

LĂPUȘNEANU : Dar ce-ai fi vrut? S-ajung slugă la dirloagă? Ei, iaca, n-am să le fac pe plac!

SCUTIERUL (*cu gravitate, apăsător*) : Ba ai să le faci!

LĂPUȘNEANU (*ars*) : Ce-e-e?

SCUTIERUL : Sau să te faci, că le faci!

LĂPUȘNEANU (*devine atent; un suris tainic îi infloresce în colțul gurii*) : Ei! (*Către Scutier.*) Vulpe! Dar n-ai văzut cum am plecat? Turbați!

SCUTIERUL : Cată să-i înturnăm. Îi înturnăm și-i îmbunăm! Care-i mai lesnicios de cumpărat dintre ei?

LĂPUȘNEANU : Cel deprins a se ciocii pe la toți domnii : Moțoc!

SCUTIERUL : El l-a vindut pe Despot.

LĂPUȘNEANU : M-a vindut o dată și pe mine.

SCUTIERUL : Deci, îl va vinde și pe Tomșa. Cheamă-l, stăpîne!

LĂPUȘNEANU : Bogdane! (*Intră Bogdan.*) Mergi după vornicul Moțoc și zi-i că Vodă îl pofteste...

SCUTIERUL : Nu, Doamne! (*Accentuînd.*) *Il roagă!*

LĂPUȘNEANU (*ezită o clipă*) : Ba nu... îl roagă să se întoarne. Iar pe ceilalți cu-metri cu zobone boierești, oprește-i să nu plece.

BOGDAN : Am înțeles, Măria Ta.

SCUTIERUL (*incet, către Domnitor*) : Și Doamna, stăpîne!

LĂPUȘNEANU (*nedumerit*) : Doamna!?

SCUTIERUL : Doamna țării! Nu se cade să lipsească! (*Coboară vocea.*) Vei ști de în-dată pentru ce.

LĂPUȘNEANU : Armașul s-o poftescă pe Doamna mea încoace! (*Bogdan iese: Vodă, către Scutier.*) De ce?

SCUTIERUL : Boierii-ți vor cere cheazășii. Și ce ai Măria Ta? Nimic, decît pe Ea, fiica lui Petru Rareș. În cuvîntul ei se vor încrede.

LĂPUȘNEANU (*sumeșindu-se*) : Cuvîntul ei? Neghiobule! Ea n-are cuvînt în fața mea!

SCUTIERUL : Îl va avea!

LĂPUȘNEANU : Ce?

SCUTIERUL : Măcar de data asta. (*Mișcare la Lăpușneanu.*) Nu, nu te oțări. Gîndesc în locul tău, stăpîne. N-ai încotro! Boierii-s tari! Oștirea lor de-l sprijină pe Tomșa, nu-l vei putea răzbi. (*Doamna intră, face doi pași și se oprește, dreaptă, nemișcată, privindu-l pe Vodă cu un aer întrebător. Scutierul îi șoptește lui Vodă.*) Pleacă-ți fruntea!

LĂPUȘNEANU (*mirîie prin colțul gurii către el*) : Cum?

SCUTIERUL : O plecăciune! Trebuie!

LĂPUȘNEANU (*schifează o plecăciune stîngace*) : Doamnă...

SCUTIERUL : Vorbe smerite...

LĂPUȘNEANU : Te-am poftit...

SCUTIERUL : Nu!

LĂPUȘNEANU : Adică... te-am rugat.

SCUTIERUL : Așa!

LĂPUȘNEANU : Te-am rugat a pofti încoace, pentru că... (*Se uită întrebător la Scutier.*)

SCUTIERUL (*șoptindu-i*) : Vorbe dulci!

LĂPUȘNEANU : Pentru că măream să-mi fii aproape... să ne sfătui...

SCUTIERUL (*supărat*) : Ce naiba! De dragoste nu știi nimic a zice? E femeie!

LĂPUȘNEANU (*se apropie încet de ea. Și, pe măsură ce vorbește, nu se mai știe dacă e sincer sau nu*) : Chipul Domniei Tale... îngăduie-mi a-l privi! Ești ca o adiere de primăvară, Doamnă!

SCUTIERUL (*ti suflă, mulțumit*): Așa, așa!
 DOAMNA (*plăcut surprinsă*): Am venit în grabă...
 LĂPUȘNEANU (*s-a oprit în fața ei*): Graba îți șade bine, Doamnă! Îți înflorește bujori în obraji... Și tremurul petalelor de trandafir văd cum îți flutură pe buze!
 DOAMNA (*surprinsă și măgulită*): Ești prea bun, Doamne!
 LĂPUȘNEANU (*cu un accent de sinceritate*): Nevolnic sînt! Cum de nu văd tot timpul minunățiile ce le ascunzi în ființa ta? (*Furat de propriile lui cuvinte*) Ai atîta lumină în ochi... Și-atîta farmec îți înconjoară făptura, încît... (*O îmbrățișează.*) O! Doamna mea dragă!
 SCUTIERUL (*cu un aer tragicomic*): Poftim de vezi la ce-am ajuns! (*Îi suflă Domnitorului, trăgîndu-l încet de pulpana mantiei*) Mai sînt și altele de vorbit, Măria Ta. Ai uitat?
 LĂPUȘNEANU (*se desprinde, redevenind cel de dinainte*): E vremea, Doamna mea, să-mi stai într-ajutor. Voiesc s-ajung la înțelegere cu boierii.
 DOAMNA (*mirată*): Și-n ce fel pot eu să te ajut?
 LĂPUȘNEANU (*solemn*): Fiica lui Petru Rareș va ști să întărească, prin cuvintele ei, spusele mele către trimișii boierimii.
 DOAMNA (*după o clipă de gîndire*): Ce le vei spune?
 LĂPUȘNEANU (*înfuriindu-se*): Îți e de trebuință ca s-o știi?
 SCUTIERUL (*trăgîndu-l de pulpană*): Ssst! Nu așa! Învață a te smeri! Mai întîi în fața ei... ca s-o poți face apoi în fața boierimii.
 LĂPUȘNEANU (*către Scutier, printre dinți*): Afurisit mai ești!
 SCUTIERUL (*îi suflă, insistent*): Învrăjbierea! Să piară învrăjbierea!
 LĂPUȘNEANU: Voiesc a face... să piară învrăjbierea dintre noi. Și să trăiești în bună pace cu boierimea țării.
 DOAMNA: Înțelepte vorbe!
 LĂPUȘNEANU: Atuncea, mergi...
 SCUTIERUL (*îi suflă*): Rogu-te...
 LĂPUȘNEANU: ...rogu-te, Doamnă, de-ți punc hlamida și podoabele regești. Vreau să-i primim pe solii marii boierimi cu toată cinstea cuvenită.
 DOAMNA: Merg să-ți împlinesc voia, Măria Ta! (*Iese.*)
 LĂPUȘNEANU (*înfuriat, către Scutier*): Măscări și vorbe mincinoase! Să mă ascund în umbra lor! De ce? Urît-am totdeauna înșelăciunea! De ce s-o fac acum?
 SCUTIERUL: Învață a te smeri!
 LĂPUȘNEANU (*înfuriindu-se*): În fața cui? În fața acestor trîntori de care e nevoie să curățăm stupul? Văzut-ai cum s-a su-

mejit logofătul? Cu scirbă s-a uitat la mine cînd a ieșit.
 SCUTIERUL: Trotușan? E stîlpul țării!
 LĂPUȘNEANU: Un stîlp pe care am să-l tai bucăți!
 SCUTIERUL: Învață a te smeri!
 LĂPUȘNEANU: Taci, cobe!
 SCUTIERUL (*din ce în ce mai insistent*): Mă închin vouă, boieri dumneavoastră...
 LĂPUȘNEANU: Ce-e-e? Țării mă închin — nu lor!
 SCUTIERUL: Așa le vei grai!
 LĂPUȘNEANU: Să mă ploconesc?
 SCUTIERUL (*imperturbabil*): Și făgăduiesc să nu ies niciodată din cuvîntul sfetnicilor și dregătorilor mei!
 IĂPUȘNEANU (*turbat*): A! Suflet păcătos! Așa mă înveți?! Voiești s-ajung de risul lor? (*Ia harapnicul și-l lovește.*)
 SCUTIERUL: Mă închin... (*Se ferește și continuă să vorbească printre lovituri.*)
 LĂPUȘNEANU: Taci, cine! Te fărîm!
 SCUTIERUL: Și făgăduiesc...
 LĂPUȘNEANU: Nu taci? Să mă vînd lor? Asta voiești?
 SCUTIERUL: Făgăduiesc să nu ies niciodată...
 LĂPUȘNEANU (*lovindu-l*): De limbă am să te spinzur! Taci!
 SCUTIERUL: ...din cuvîntul sfetnicilor și...
 LĂPUȘNEANU: Javră blestemată! Nicidecum!
 SCUTIERUL: Făgăduiesc să nu ies...
 LĂPUȘNEANU (*urlă*): Taci, vierme! Taci! (*Îl lovește.*)
 SCUTIERUL: Făgăduiesc...
 LĂPUȘNEANU: Moartea, mai curînd! E împotriva firii mele! Nu pricepi?
 SCUTIERUL: Făgăduiesc...
 LĂPUȘNEANU (*lovindu-l*): Teucid! Taci! Teucid!
 SCUTIERUL: Făgăduiesc...
 LĂPUȘNEANU (*lasă brațul în jos, ostent, descurajat, înfrînt de îndărătnicia Scutierului; șoptește*): Făgăduiesc...
 SCUTIERUL (*îmboldindu-l să continue*): ...să nu ies...
 LĂPUȘNEANU: ...să nu ies...
 SCUTIERUL: niciodată...
 LĂPUȘNEANU: ...din cuvîntul...
 SCUTIERUL: ...sfetnicilor...
 LĂPUȘNEANU (*cu un efort*): ...și dregătorilor mei!
 SCUTIERUL: Amin!
 LĂPUȘNEANU (*ca trezit dintr-un vis, abia acum își dă seama că a rostit ceea ce vroia Scutierul, îl privește o clipă admirativ, amuzat de situație, și izbucnește în ris*): Ha-ha-ha-ha! Viclean mai ești! (*Se lasă jos lângă Scutier și-l ia pe după umeri cu un gest de tandrețe, șoptindu-i la ureche.*) Știi, afurisitul? De multe ori mă întreb: de fapt, carele dintre noi e Domnul... și carele e Scutierul???

CORTINA

TABLOUL II

Decor : o sală din palatul domnesc ; cortina se deschide încet, în timp ce, în culise, crește vacarmul unor glasuri femeiești, din care, la un moment dat, se desprinde un strigăt ascuțit.

O VOCE : ...Ai să dai samă, Doamnă !

(*În scenă intră, cu pas grăbit, Doamna Ruxandra ; închide ușa, speriată, și se ascunde într-un jilț, astupându-și urechile cu palmele, ca să nu mai audă strigătele de afară.*)

SCUTIERUL (*traversează scena, murmurind, ginditor*) : Ai să dai samă, Doamnă ! Ce cumplită amenințare ! Dar cui are să deie samă ? Lor ? (*Arată spre cei trei boieri și dispăre în culise.*)

TROTUȘAN (*intră urmat de vornicul Moțoc și de Spancioc, toți trei cu figurile în-crunțate, rău prevestitoare*) : Ai să dai samă, Doamnă ! Ai auzit ? Nu-ți acoperi urechile ! Se cade să ne ascuți !

MOTOC (*către Spancioc*) : Stai de veghe, boier Spancioc, ca să putem vorbi în tihnă ! (*Spancioc iese.*)

TROTUȘAN : Mărită Doamnă, ești suflet de creștin. Oare nu te umplu de mîhnire lacrimile jupînelor văduve ? Atîtea lacrimi se varsă la ușa Măriei Tale ! Și toate strigă răsplătire la Sfînta născătoare pentru singele pe care-l risipește sălbaticul tău soț !

MOTOC : Ne despoaie de averi pentru cea mai mică pricină.

TROTUȘAN : Ne lasă pe drumuri.

MOTOC : Mereu alte lacrimi, alte blesteme se adună la pragul Măriei Tale...

TROTUȘAN : Cît o să mai țină năpăstuirea boierilor ? Noi toți am crezut în buna lui făgăduială de pace. Măria Ta ai cheazăluit c-așa va fi ! Ai auzit-o pe jupîneasă de-afară ? Acum, el prăpădește viețile boierilor fără milă !

MOTOC : E crunt și sîngeratec !

DOAMNA : Și ce să fac, boieri dumnea-voastră ? Ce pot eu să fac ?

TROTUȘAN (*sumbru*) : Să-ți l smulgi din inimă, ce pe-un ghimpe veninos. Să-l blestemi !

MOTOC : Să pui zăbranic negru de ură și de scîrbă pe sufletul Măriei Tale. Să ne ajuți să-l surpăm din domnie.

TROTUȘAN : Vrem să aducem în scaunul țării un domn care să ne fie prieten, nu dușman !

DOAMNA : Boicri... gîndiți-vă... e soțul meu !

TROTUȘAN : Soțul ? Ai uitat, Mărită Doamnă, cum s-a făcut astă căsătorie ! Ai uitat, oare, cum ț-a silnicit însăși voînța ta ? Adu-i aminte, vornice, de cum a fost atunci. Vodă Petru Rareș abia se stînsese din viață...

MOTOC : Mama Domniei Tale ți-au găsit degrabă un bărbat, pe boier Joldea, și l-au înscăunat domn. Ții minte ? Boierii te adăpostiră în conacul de la Șipote, pe Jijia, cînd au năvălit acolo Lăpușneanu și cu sluga lui credincioasă, vornicul Bogdan...

(*Lumina scade în scenă pînă la întuneric complet ; apoi licărește o faclă, se aud pași și un spot de lumină cade pe colțul unde au apărut Lăpușneanu cu Bogdan, urmași la mică distanță de Scutier.*)

LĂPUȘNEANU : Aici nu-i nimeni !

BOGDAN : O caută oștenii prin toate ungherele conacului.

LĂPUȘNEANU : L-au ucis, va să zică, pe Ștefan Rareș ! Și cine : boierii lui tă-tîne-său. De-ar ști sărmanul Petru Rareș, Dumnezeu să-l ierte !

BOGDAN : Au cruțat-o însă pe fiică-sa.

LĂPUȘNEANU : Ca s-o mărite cu Joldea și să pună mîna pe tronul Moldovei. Bună socoteală ! (*Oftează.*) Eh ! Biată țară ! Prea multe haite îi dau țircoale.

SCUTIERUL (*intră*) : Măria Ta, am găsit-o !

LĂPUȘNEANU : Unde-i ?

SCUTIERUL : Iat-o ! (*Ruxandra apare la o mică depărtare, într-un spot de lumină.*) Aceasta e domnița Ruxandra !

BOGDAN : Ce poruncă dai asupra ei ?

LĂPUȘNEANU : În surghiun, la un schit.

BOGDAN : Mărite Doamne... e o copilă fragedă... și chipeșă...

LĂPUȘNEANU : Cu atît mai bine. L-a vrut de soț pe Joldea ? Să ispășească toată viața, ca soție a lui Hristos !

SCUTIERUL : Să ne gîndim o clipă : ea n-are nici o vină... Și-apoi, e atît de gingașă, în frumusețea ei...

LĂPUȘNEANU : Dă făclia mai aproape, Bogdane. (*O examinează.*) Mda, urîtă nu-i ! Dar tot la monastire îi e locul.

SCUTIERUL (*îi șoptește*) : Nu te pripri. E fiica lui Petru Rareș. Ai uitat ? Norodul l-a cînst pe tatăl ei.

LĂPUȘNEANU : Toemai de aceea. Dacă o las aici, se va ivi un alt boier care să și-o facă nevastă ; fiecare nădăduiește să cîștige inimile norodului cu amintirea lui Petru Rareș. Și, decît să am a mă lupta și cu oștrasa acestuia...

SCUTIERUL : Dar ce de să te lupți, Măria Ta, cînd ar fi mai lesne să...

LĂPUȘNEANU (*fulgerat de un gînd*) : Ssst ! Taci ! (*Se gîndește o clipă, apoi se apropie grav și solemn de domniță*) : Ți-am

dăruit iertarea noastră, domniță ! (*Buzandra tace, cu un aer năincredător.*) Șezi, copila mea ! Ești sfioasă ? Șezi aici ! (*O așază în jilt și-și trage un scaun alături.*) Liniștește-te ! Ți-i teamă de mine ? DOAMNA (*cu o truție aristocratică*) : Nu.

LĂPUȘNEANU : Nu ? Hm ! Erai micuță tare când te-am zărit, odinioară. Acum ciți ani ai ?

DOAMNA : 17.

LĂPUȘNEANU (*tare*) : Bogdane !

BOGDAN : Poruncă, Măria Ta !

LĂPUȘNEANU : Schipa giuvaergiuł să-mi scoată, din pământ, din iarbă verde, o brătară de aur cu 17 mărghăritare.

BOGDAN : Am înțeles, Măria Ta ! (*Iese.*)

LĂPUȘNEANU : Iți plac brățărilor, domniță ?

DOAMNA (*rece*) : Da.

LĂPUȘNEANU : Vei avea podoabe după pofta inimii. Vei avea tot ceea ce-mi vei cere... (*O privește lung.*) Ești frumoasă, într-adevăr ! Oare cui îi era hărăzită frumusețea ta ? (*Ii ia mîna.*) Oare eu n-am dreptul ? ...Tremuri ? ! (*Cu o luciditate amară.*) Nu dragostea te face să tremuri ! (*Ii lasă mîna ; cuprins de o mare tulburare.*) Aș vrea să-mi dăruiești... (*Rugător.*) Dăruiește-mi ceva, domniță ! Poți ? (*Ea tace.*) De ce taci ? Dăruiește-mi o clipă de părere că mă așteptai... că mă așteptai plină de dor... că tremurul tău e tremur de feciorelnică tulburare... și că pe nimeni altul nu-l voiai decît pe mine... (*Se apleacă spre ea, gata s-o ia în brațe.*) Spune-mi... Pe mine mă așteptai. Nu-i așa ? Pe mine ! Da ? (*Vrea s-o îmbrățișeze, dar ea se ferește.*)

SCUTIERUL : Nu-i cere ce nu-ți poate da !

LĂPUȘNEANU (*trist, întunecat*) : Hm ! Oare asta e ursita mea ? Să nu mi se dăruiască nimic... decît din silă... ori din viclenie... Să fiu singur !

SCUTIERUL : Te mai întrebi ? Dovada e doar în fața ta !

LĂPUȘNEANU (*cu un zîmbet plin de amărăciune*) : Ai dreptate ! (*Sarcastic, către domniță.*) Atuncea câtă să vorbim de cununia noastră, preasfîlnică domniță. E de-ajuns dacă-ți spun că, de cum te-am văzut aci, m-am simțit prins în mrejele farmecelor tale ? (*Ea tace.*) E de-ajuns ! Acum privesc în ochii tăi și bag de samă că și cu iți sint drag. Nu-i așa că-ți sint drag, copilă a lui Petru Rareș... și că voiești a fi soața mea ? (*Ea tace, el reia, amenințător.*) M-ai auzit, domniță ? Te fac Doamna Țării Moldovei. Iți pare bine ? (*Ea tace ; el o privește tăios.*) Hm ! Pare-mi-se că nu ești mîndră numai la chip, ci și la fire. Prea mîndră, pentru a fi rămas soția unui netrebnic ca Joldea. (*Aspru.*) Pentru ce l-ai vrut ? (*Ea tace.*)

SCUTIERUL : Ce rost are întrebarea asta ? Chiar de l-a vrut, ea n-o să-ți spună.

LĂPUȘNEANU : Boier Joldea e afară, legat fedeleș și cu spinarea burdușită de ghioagele lefegiilor mei. Multe ceasuri nu mai are. Dar n-ai de ce să-l căinezi. N-ai dorit niciodată să-i fii soață. Nu-i așa, copilo ? DOAMNA (*fermă*) : Ba da !

LĂPUȘNEANU (*surprins, o clipă, de îndrăzneala ei*) : Strașnic răspuns ! Mi-o spui făiș ? Ți-era drag, te pomenești ? Nu ? ! Răspunde !

DOAMNA : Mi-era !

LĂPUȘNEANU : Așa ?

SCUTIERUL : E trufașă ! N-ai s-o îngenuchi ușor !

LĂPUȘNEANU : Crezi ? (*Ride incetisor.*) He-he-he ! (*Strigă.*) Bogdane ! Unde e mișălnicul acela de Joldea ?

BOGDAN (*din culise*) : Aci, la pragul Măriei Tale, cum ai poruncit.

LĂPUȘNEANU : Deschide ușa ! (*Se proptește în prag, privind spre locul nevăzut din culise, unde se află Joldea.*) Uite-l, copilo ! Viermele ! Uite-l pe cel ce și-a îngăduit să ridice ochii către tronul Moldovei. Bogdane !

BOGDAN : Poruncă, stăpîne !

LĂPUȘNEANU : Dă-l pe mîna gîdelui, să-l scurteze de-un cap.

DOAMNA (*cu o tresărire de spaimă*) : Nu !

SCUTIERUL (*îi șoptește Domnitorului*) : Vicleanule ! Ai lovit bine !

LĂPUȘNEANU (*cu falsă mirare*) : Zis-ai ceva, domniță ?

DOAMNA : Cruță-l !

LĂPUȘNEANU : De ce ? Ți-e milă de mișălul acesta ?

DOAMNA (*invinsă*) : Nu mai pot... E atîta urgie și moarte în jurul meu... Nu mai pot îndura.

LĂPUȘNEANU : Și ce voiești ? Să-i dau iertarea ? (*Apăsă.*) Mă rog... ca să i-o dau ?

DOAMNA (*pleacă ochii*) : Da !

LĂPUȘNEANU : „Da, Măria Ta“ ! Așa se cuvîne să-mi răspunzi. Sint Domnul țării și de-aci încolo sint și Domnul și stăpînul tău. Învață a-l cinsti pre Domnul țării... și a-l iubi pre stăpînul tău ! A-l iubi ! Pricepi ? Și, de pricepi, îngenuchează și sărută-mi dreapta ! (*Ea execută în mod mecanic cele cerute ; el, cu un aer voievodal.*) Ridică-te, domniță ! (*Către cel de afară.*) Ai dobîndit iertarea, cine ! Dă mulțămire fiicei preacinstițului Petru Rareș. Din dragoste pentru soața mea, iți dăruiesc viața ! Dar o osîndă tot vei primi. Bogdane, românul are o vorbă pentru de-alde ăștia. O știi ? Se zice că nu-și cunosc lungul nasului.

BOGDAN : Așa e, Măria Ta.

LĂPUȘNEANU : Poruncesc, deci, să fie călugărit la sfînta monastire Probota... (*cu ironie*) în preajma lăcașului de veci al preacuviosului Petru Rareș, al cărui ginere

a dorit să fie! Dar, mai înainte de asta... să i se taie nasul!

DOAMNA : Nu-u-nu !

(*Leșină : scena se întuneacă ; se introduce o trecere muzicală sau un gong și, la reaprinderea luminii, revenim la situația inițială. Doamna Ruxandra, încadrată între Trotușan și Moțoc.*)

MOTOC : ...Ca o pasăre rănită ai tipat atunci. Și te-ai prăvălit pe podele, fără simțire...

TROTUȘAN : Așa s-a făcut însoțirea Înălțimii Tale cu Lăpușneanu, Mărită Doamnă ; cu silă, cu scîrbă, cu schingiuire și surghiun. Și Domnia Ta te simți legată, oare, de soțul acesta ? „Ai să dai samă, Doamnă !” Văzut-ai cine ți-a strigat asta ? Văduva stolnicului Ieremia. Capul bărbatului ei a căzut ieri pe butucul gidelui.

MOTOC : Mereu alte capete de boieri sînt ținute pe zidurile curților domnești.

TROTUȘAN : Nu te îngrozește atîta jale, Doamnă ?

DOAMNA : Dar ce să fac, boieri dumnea-voastră ? Spunți-mi, ce să fac ?

TROTUȘAN : Să te alături nouă !

DOAMNA : Am să-i vorbesc. Să-l rog...

MOTOC : Nu. Asta să n-o faci. (*Perfid.*) Și-așa, viața Domniei Tale e în primejdie.

TROTUȘAN : Și a coconului Măriei Tale. A celui ce-ar veni moștan la tron.

DOAMNA (*nedumerită*) : De ce ? Nu vă în-teleg ! De ce ar fi el primejduit ? Sau eu ?

MOTOC : Știut este de Vodă că ții partea boierilor. Te va ierta, crezi ?

TROTUȘAN (*amenințător*) : Nici el nu te va ierta... și, mai ales, nici noi !

DOAMNA (*uimită*) : Voi ! ?

TROTUȘAN : Orice jivină hăituită se apără cu înverșunare. Și noi sîntem hăituiți rău, Doamnă ! Măria Ta ne ești trebuitoare astăzi ! Noi îți sîntem trebuitori mine ! Pricepi ? Mamei viitorului Domn al Moldovei îi vorbesc ! De înțelepciunea Domniei Tale e legată soarta lui. Chibzuiește bine, deci. Și fără teamă ! Intreaga boierime a țării va face zid în jurul Măriei Tale. (*Tainic.*) Avem și sprijinul leșilor ; oastea lor ne va ajuta să-l înscăunăm domn pe cel dorit de noi.

MOTOC : Chibzuiește, Doamnă, pînă a nu fi prea tîrziu. Ieri l-au tăiat pe Ieremia. Azi-mine, cui îi vine rîndul ? ! Măriei Tale ? Nouă ?

DOAMNA (*înflorată*) : Sfinte Dumnezeule, ce cumplită groază îmi sădiți în suflet !

TROTUȘAN : Ajută-ne, Mărită Doamnă, și te vom ajuta.

DOAMNA : Cum să v-ajut ? În ce fel ?

TROTUȘAN : Vornicul Moțoc a pus la cale un șiretlic. Vom face astfel ca Vodă să se afle în mijlocul mai marilor boierimii. Sîntem cu toții șaptesprezece. La un semn, îl vom pîli cu buzduganele și cu jungherele noastre.

MOTOC : Dar, ea să izbîndim, Domnia Ta ai o anumită treabă de împlinit. Numai dac-o să vrei, fără îndoială.

DOAMNA (*după o ezitare*) : Spuneți-mi-o !

TROTUȘAN : Să îndepărtezi în ziua aceea de lângă Vodă pe cei doi gealați ce-l păzesc cu atîta strășnicie.

MOTOC : Pe vornicul Bogdan și pe Armaș, cu ceata lui de oșteni.

DOAMNA : E foarte greu ce-mi cereți. Cum să-i îndepărtez ? Credeți că pot ?

TROTUȘAN : Ești Doamna țării. După Vodă, ești singura care le poate porunci.

DOAMNA : „După Vodă !” Zis-ai bine, preacinstiute Trotușan.

MOTOC : Măria Ta mai ai, însă, și alte mijloace iscusite, cu care să-i ademenești. Ai aur, ai nestemate... ai jupînițe chipeșe, ce pot fura mințile oricărui bărbat.

SPANCIOC (*apare, grăbit*) : Veniți ! Vodă s-a întors la Curte.

TROTUȘAN : Fii binecuvîntată, buna noastră Doamnă !

MOTOC (*perfid*) : Cel de sus să te sfătuiască, pentru binele Măriei Tale și-al coconului ce-l vrei suit pe tron !

TROTUȘAN : Sorocul să nu-l uiți : la cea dintîi adunare a lui Vodă cu boierii.

MOTOC : Să ne vedem sănătoși și teferi, buna noastră Doamnă ! (*Au ieșit.*)

DOAMNA (*bate într-un gong mic și îndată apare o jupîniță tinără și frumusecă*) : Ilinca !

ILINCA : Poruncă, Măria Ta !

DOAMNA (*cu oarecare stinghereală*) : După cite am băgat de samă, jupînița Ilinca... matale îi cam faci ochi dulci... cuiva... cuiva de prin preajma Domnitorului !

ILINCA (*cade în genunchi, speriată*) : Iertare, Măria Ta !

DOAMNA : Ba nu... nu te cert... Vornicul Bogdan e un bărbat chipeș... Nu, nu te cert ! Dimpotrivă !

ILINCA (*îi sărută mîna*) : Dumnezeu să te răsplătească, buna mea stăpînă !

DOAMNA : Și, dacă ți-i drag într-adevăr... (*În culise se aud glasuri și intră Vodă.*) E Domnul ! Să mergem ! (*Vrea să plece spre fund.*)

LĂPUȘNEANU : Bună dimineata ! De ce pleci, Doamnă ?

DOAMNA : Bună dimineata, Măria Ta ! (*Se face că n-a auzit întrebarea și continuă să meargă spre ieșire.*)

LĂPUȘNEANU : Rămii ! Voiesc să stăm la sfat împreună.

DOAMNA : Du-te, Ilinca ! (*Jupînița iese.*)

LĂPUȘNEANU : Te uiți la mine atît de înfricoșată ! De ce ? (*Ea tace, el merge și se așază într-un fotoliu ; Vodă e schimbat. Privirile îi sînt obosite ; o umbră de amărăciune i-a apărut pe față ; oștează, murmurînd ca pentru sine.*) Tare sînt ostenit, Doamnă ! (*Ridică ochii spre ea.*) Dar, oare, ce pricini te-au trezit așa de dimineată ?

DOAMNA (*rece*): Lacrimile unei jupînese, Măria Ta! Văduva stolnicului Ieremia! „Ai să dai samă, Doamnă!” — mi-a strigat. „Îl lași pe bărbatul tău să ne taie părinții, bărbații și frații...”

LĂPUȘNEANU (*cu amărăciune*): Ieremia? !
Hm! Știi ce pune la cale, stolnicul Ieremia? Ei, Doamnă! Mulțamește sfintului mare mucenic Dimitrie, izvoritorul de mir, al cărui hram se prăznuiește la biserica noastră din Pingărați, că l-am putut opri. Brațul lui Ieremia voia să te lase pe domnia ta văduvă și pe copiii noștri orfani! (*Cu un accent de sinceritate dure-roasă*.) Crezi că mi-i ușoară povara atîtor omoruri, Doamnă? Oare bunul domniei tale părinte, cucernicul Petru Rareș, ai cunoștință cîți boieri a tăiat? Erai fragedă în vîrstă. Oare crezi că lui i-a fost lesne să facă asta? Dar ei ... ei sînt mereu la fel, Doamnă! Doritori de schimbare. Gata să vîndă în orice clipă. Din schimbările de domni, mulți boieri au dobîndit averi și putere. Cînd m-au învins Despot în lupta de la Verbia, ce-a fost alta decît trădare? Iar cei ce m-au vîndut și-au căpătat slujbe grase în domnia lui Despot nu fuseseră, mai înainte, dregătorii mei?

DOAMNA (*ca un ecou*): Și sînt și-acum!

LĂPUȘNEANU: Ce-ai zis?

DOAMNA (*stingerită că tocmai ea a făcut această constatare*): Unii dintre aceia sînt din nou în slujba Măriei Tale!

LĂPUȘNEANU: Înțeleaptă vorbă ai rostit, Doamnă! Dar, oare, ce voiesc aceștia? I-am luat cu binișorul! Domnia ta poți pune mărturie! De ce nu se potolesc? Le-am respectat averile! Ei de ce nu-mi respectă poruncile? Voiesc să-i strîng în jurul tronului! Să le arăt că lupii ce se ațin pe la hotare trag mari foloase din dezbinările noastre. Cum să-i înduplec, sfătuieste-mă, credincioasa mea Doamnă?! Cu moarte și urgie am încercat. Să mai încerc o dată, pe calea buneii înțelegeri... Nu? Ce gîndești oare, Doamnă? Să mă arăt blajin și atoațiertător? Să le deslușesc, cu vorbă de frate, ce voiesc de la dîșii... Mi-a dat un îndemn vornicului Moțoc. Am cugetat la el și zic că-i bun.

DOAMNA (*care a devenit atentă*): Ce îndemn?

LĂPUȘNEANU: Să fac o adunare cu cei ce-s fruntea boierimii. Prilejul cel mai bun, îl știi; cel ce dezleagă limbile și inimile oamenilor: un ospăț! M-am gîndit, prin urmare, să-i poftesc pe boieri la o masă de împăcăciune. Poate chiar miine, nu?

DOAMNA (*alarmată*): Miine?

LĂPUȘNEANU: E sînta duminică și ne-am putea ierta unii pre alții sub oblăduirea Celui de sus. Cu acest prilej, gîndesc să încerc... poate mă lepăd și de... Ea!

DOAMNA: De cine?

LĂPUȘNEANU (*izbucînd*): N-o mai pot opri! Ajuns-am robul Ei! Puterea Ei mă covîrșește! Ea nu știe ce-i mila. Nu șovăie. Nu cruță. Ea ucide! Ucide chiar mai înaintea mea!

DOAMNA (*nedumerită*): Cine?

LĂPUȘNEANU: *Faima!* Faima cruzinii ce-o poartă! Da, da! Să mă crezi, Doamnă! Mai tare și mai iute decît el. Adeseori, nici n-apuc să ridic brațul, că cineva a și lovit în numele meu. Osînda? Osînda mi-o smulge faima de pe buze, chiar mai înainte s-o rostesc. (*Scutierul a apărut prin spatele lui Vodă și se ghemuiește pe-un scăunel, lingă dînsul; observîndu-l, Vodă i se adresează cu jumătate de voce.*) Grea și cumplită e povara propriei tale faime. Nu-i așa?

SCUTIERUL (*șoptit, cu un aer de dojană*): Nu fi înșelător, stăpîne! Ea ți-e părtașă la domnie. Tu ți-ai făcut-o! La această a doua domnie a ta. Ea te-a săltat în șa! O știi! Iar tu te-ai lăsat purtat de dînsa, ușor ca fulgul, bucuross, chiar!

LĂPUȘNEANU (*cu ciudă*): Tu vorbești? Cînd am căzut întîia oară din domnie, m-ai căinat că n-o aveam! *Faima* e apa vie a aceluia ce cată a învinge.

SCUTIERUL: Sau a stăpîni.

LĂPUȘNEANU: Nu neapărat a stăpîni. Ce s-ar face comandantul unei oști, fără ascuțișul faimei lui în fața răzmașului? Cum ar dobîndi Domnul ascultarea supușilor, fără tăria faimei lui? Nu, Doamnă?

SCUTIERUL: Deci, tot pentru a stăpîni.

LĂPUȘNEANU: Nu, nepriceputule. Pentru a străluci. Un tron are nevoie de luciul nestematelor. Vodă e... unul! Pricepi? Faima te scoate din rîndul muritorilor de rînd. Altfel, ce ești? Un oarecine! Nu? Despoaie-l pe strălucitul Cezar de faimă... și ce rămîne? Un biet oștean pleșuv și muieratic!

DOAMNA: E prea scumpă, totuși, Doamne...

LĂPUȘNEANU (*tresare*): Ce-ai spus?

DOAMNA: Prea scump te costă faima asta, Mărite Doamne.

LĂPUȘNEANU: E drept. Dar ține sama, Doamnă, că fără dînsa multe din tronurile împăraților s-ar fi năruit. De data asta, însă... gata! Am chibzuit bine, și socot că stă în puterea mea să pun zăbală acestei faime năvășe. De aceea, am hotărît...

DOAMNA: Ce-ai hotărît, Măria Ta?

LĂPUȘNEANU: La adunarea de miine, Vodă se va înfățișa fără pază.

DOAMNA (*surprinsă*): Cum?

LĂPUȘNEANU: Voi veni singur la ospățul de împăcăciune cu boierii.

DOAMNA (*neîncrezătoare*): Singur? Neînșoț? Nici de Armaș? Nici de vornicul Bogdan?

LĂPUȘNEANU: De nici unul! Nici un oștean nu se va afla miine în sala de ospăț! Mă voi lipsi chiar și de jun-

gherul de la cingătoare. Crezi că e de-ajuns aceasta, ca mărturie a gândurilor mele cinstite către boieri, prea scumpă Doamnă?

SCUTIERUL : Cine ar putea spune că nu-i de-ajuns, stăpîne ?

DOAMNA (tulburată) : Măria Ta... nu știu ce să zic... desigur, e bine... (frământată de sentimente contradictorii) dar, totuși...

LĂPUȘNEANU (nedumerit) : Totuși, ce ?

DOAMNA : O pavăză tot îți trebuie.

LĂPUȘNEANU : Pavăză ? Imi vor fi sfintele monastiri pe care le-am zidit. Și-mi va mai fi ceva ! Nu ghicești ? Iubirea Domniei Tale, buna mea Doamnă, care mă ocrotește și mă izbăvește de toate relele.

SCUTIERUL (cu ironie) : Acum ai strălucit mai tare, Doamne, decît însăși faima ta !

DOAMNA (cuprinsă de remușcări) : Măria Ta, mă iartă... nu-s vrednică de atita cinste.

LĂPUȘNEANU (se ridică și o cuprinde pe după umeri, cu tandrețe) : Ba da, ba da ! Fii binecuvîntată, buna mea Doamnă !

DOAMNA (scuturîndu-se, înapămintată) : Nu... nu rosti aceste vorbe !

LĂPUȘNEANU (suride) : De ce ? Ești temătoare, încă ? Mergi și grijește de toate cele de trebuință pentru ospăț. Te vei încredința miine că n-am mințit-o defel pe mama copiilor noștri...

DOAMNA (merge spre ușă, apoi se întoarce brusc, gata să-i destăinuie totul) : Măria Ta... voiesc să-ți spun...

LĂPUȘNEANU : Ce anume, Doamnă ?

DOAMNA (după o scurtă ezitare) : Nimic !

CORTINA

TABLOUL III

Același decor ca în tabloul precedent. Între tablourile II și III nu se face pauză ; se bate un gong, apoi se vor auzi strigătele mulțimii.

TOȚI (din culise) : Capul lui Moțoc vrem !
Capul lui Moțoc vrem !

SCUTIERUL (trece prin fața cortinei) : Ce de glasuri ! Ce de glasuri ! „Capul lui Moțoc vrem !” Hm ! Năstrușnice poște mai au citeodată oamenii ! După socotința mea, vornicul Moțoc își ține capul bine înfipt pe umeri și nu vād cîine i l-ar putea clinti. Dar, mai știi ? ! Sînt atîtea ciudățenii în jurul nostru, încît... (Alt ton.) Dac-ar fi să ne gîndim numai la aceasta : un domnitor învrăjbit cu boierii și care pregătește... Ce pregătește ? Hm ! Să nu uităm vorba românului de : „una se pregătește... și alta se nimereste !” He-he-he ! Nepătrunse sînt căile vieții !

(Iese ; lumina scade în scenă, după care se aude galopul unui cal ce se oprește zgomotos, bătîi în poartă, rumoare ; o voce strigă.)

O VOCE : Știre de la Măria Sa Vodă ! Luminăția sa postelnicul Veveriță e pofțit la sfînta slujbă de miine dimineață de la Mitropolie și apoi la ospățul de la Curte. (Se repetă galopul, bătăile în poartă etc.) Știre de la Măria Sa Vodă ! Luminăția sa stolnicul Spancioe e pofțit la slujba de

miine dimineață de la Mitropolie și apoi la ospățul de la Curte.

(Se reia galopul, ciocăniturile, care se filează, fiind înlocuite cu dangătul clopotelor ce vestesc sfîrșitul slujbei ; din spațele cortinei — care va rămîne tot timpul închisă — ies de la extremități boierii — Moțoc, Veveriță, Trotușan, Spancioe și Stroici. Ei se așază de o parte și de alta a scenei, chiar pe treptele care duc în sală ; în felul acesta, sala devine locul din fața Mitropoliei unde s-a strîns norodul, iar Domnul, cînd va ieși din biserică, își va interpreta scena la față de cortină, adresîndu-se deopotrivă boierilor și publicului din fotolii.)

VEVERIȚĂ (într-un grup cu Spancioe și Stroici, continuă o discuție) : ...Prea neîncrezător ești, boierule Spancioe ! Uite-te în jur ! Vezi vreun oștean de-al lui Vodă prin preajma bisericii ?

SPANCIOE : Vād mult norod, postelnice ! Și asta nu-i a bună ! Știu este că Vodă înfărtă norodul împotriva noastră. De ce s-a adunat oare atita gloată la Mitropolie ?

STROICI : Să fim cu ochii în patru !

VEVERIȚĂ : Țineți-vă firea, boieri dumnea-voastră. Moțoc și cu Trotușan au știut

- a-i vorbi Doamnei Ruxandra. Fiica lui Petru Rareș — cu toate șovăielile ei — se arată a fi de partea noastră. Când a mai stat Vodă în biserică, neavind, la dreapta și la stînga lui, nici pe vornicul Bogdan și nici pe Armaș? E limpede! I-a prigonit pe undeva iscusința bunei noastre Doamne, iar cînd se vor arăta aci va fi prea tîrziu.
- TROTUȘAN** (*se apropie de grupul complotiștilor, cărora le șoptește*): Va ieși dintr-o clipă într-altă. I-ați zărit cumva pe cei doi gealați ai lui?
- VEVERIȚĂ**: Pe nici unul!
- TROTUȘAN**: Doamna Ruxandra ne-a slujit cu credință. Era și greu să n-o facă. Atunci... așa cum ne-am înțeles. Intrăm răsfireați în sala de ospețe.
- STROICI**: Care va fi semnul?
- TROTUȘAN**: Cel hotărît: cînd Vodă va ridică al doilea pahar, postelnicul Orghidan va striga către dînsul: „Rău ai făcut, Măria Ta, că i-ai prigonit pe bieții boieri!” (*Sumbru.*) Atunci... vom împlini fapta!
- STROICI**: Dar, dacă se brodește ca...
TROTUȘAN: Ssst! Iată-l.
- LĂPUȘNEANU** (*a apărut la rampă; cu blindețe și demnitate*): Boieri dumneavoastră, voiesc a mărturisii că, de la venirea mea într-a doua domnie și pînă astăzi, m-am arătat uneori aspru și neîndurător. Am făcut și vărsare de sînge...
- SPANCIOC** (*cu îndrăzneală*): Ar trebui să te căiești, Măria Ta! (*Vie mișcare printre boieri.*)
- LĂPUȘNEANU**: Unul Dumnezeu știe de nu mi-a părut rău și de nu mă căiesc de aceasta, stolnicule Spancioc. M-au silit, însă, la acele fapte crunte numai dorința de a vedea conținind gîlceville și vînzările unora și altora, care ținteau la risipa țării și la pieirea mea. Boierii se cade să priceapă că turma nu poate avea decît un singur păstor, pentru că zice Mîntuitorul: „bate-voi păstorul și se vor împrăștia oile”.
- SPANCIOC** (*agresiv*): Și mai zice Mîntuitorul: „Să iubești pre aproapele tău ca însuși pre tine...” (*Rumoare.*)
- LĂPUȘNEANU**: Drept este, stolnicule Spancioc!
- SPANCIOC**: ...nu să-l silnicești cu cea mai înverșunată vrăjmășie!
- LĂPUȘNEANU**: Tocmai de aceea v-am adunat aci, boieri dumneavoastră. Să trăim, de-acum, în pace. Să ne iubim ca niște frați... și să ne iertăm unii pre alții, pentru că toți sîntem muritori. Amin. (*Se închină.*)
- SPANCIOC** (*incet, către Stroici*): Deșăntată cuvîntare... Nu-ți vine a crede, cînd îl vezi cum se smerește.
- LĂPUȘNEANU** (*se înclină adînc*): Iertați-mă, oameni buni și boieri dumneavoastră. Iertați greșelile mele păcătoase!
- VEVERIȚĂ**: Dumnezeu să te ierte, Măria Ta!
- (*Repetă toți, în cor, aceleași cuvinte.*)
- LĂPUȘNEANU**: Și-acum, cinstiți boieri, ca semn al împăcaciunii noastre, vă chem să poftiți cu toții la Curte, ca să ospătam împreună! (*Se întoarce și merge spre una din extremitățile scenei.*)
- SLUJITORUL**: Loc! Loc! Faceți loc să treacă Domnul!
- BĂTRINA** (*apare în calea Domnitorului, cu o jalbă în mîna*): Măria Ta...
- SLUJITORUL**: La o parte, femeie! Nu sta în calea lui Vodă.
- BĂTRINA**: Am o jalbă...
- SLUJITORUL**: Du-te de-aci, netrebnic! (*O împinge spre ieșire.*)
- BĂTRINA**: Dă-mi drumul! Vreau s-ajung la Măria Sa.
- LĂPUȘNEANU** (*a observat-o*): Ce-i cu femeia aceea?
- SLUJITORUL**: Mă rog de iertare, Mărite Doamne, dar nu vrea s-asculte de vorbă bună...
- BĂTRINA**: Măria Ta...
- VEVERIȚĂ**: Alungați-o de-acolo!
- SLUJITORUL** (*o îmbrînțește*): Pleacă, femeie, că de nu...
- LĂPUȘNEANU**: Dați-i pace! (*Bătrina înaintează; Vodă își amintește de ea.*) Parcă ne-am mai întîlnit noi undeva! Da, da! Ești bătrîna aceea cu limba ascuțită. Ce cauți iar înaintea mea?
- BĂTRINA**: Necazurile, Mărite Doamne. S-au strîns chiciură pe umerii mei. Am venit la mila Măriei Tale. Am o jalbă.
- LĂPUȘNEANU**: O jalbă? Impotriva cui?
- BĂTRINA**: A celui ce m-a năpăstuit. Mi-a ajuns cuțitul la os, Doamne. Nu mai pot! Ne-ai lăsat pe mîna lor...
- LĂPUȘNEANU**: A cui?
- BĂTRINA**: A boierilor. Ei ferecă și desferecă, după bunul lor plac, iar noi oftăm și plîngem în sinea noastră.
- LĂPUȘNEANU**: Femeie, n-ai picat bine. Azi nu vreau s-aud de jalbe împotriva boierilor. E sfînta duminică și mi-am poftit dregătorii la ospăț de împăcaciune și bucurie. Nu se cade să-i tulbur tocmai azi în credința lor.
- BĂTRINA**: Credința lor? Ce putred reazim ți-ai ales, Măria Ta! Dar, dacă așa ți-i bine...
- SPANCIOC**: Du-te de aici, babă neroadă! (*O îmbrînțește, zicînd către un slujitor.*) Faceți-i vînt înapoi în gloată!
- LĂPUȘNEANU**: Lăsați-o! (*O măsoară cu falsă asprime.*) Te pun în lanțuri, mătușă! Să știi! Măsoară-ți vorbele, că de nu... Credința boierilor mei e sfîntă! Cum de cutezi s-o ponegrești?
- BĂTRINA** (*demnă*): Iertare, Măria Ta! Sînt o femeie proastă! Altfel, aș fi băgat de samă că, de fapt... nici n-am ce ponegri! (*Rumoare în asistență.*)

VEVERIȚĂ : Nelegiuitor ! Cum îndrăznești ?

LĂPUȘNEANU : Mă înfrunți din nou, femeie ?

BĂTRINA (*senină*) : Măria Ta ai zis, iar eu am întregit. Dar, pare-mi-se că Luminăției Tale nu-i sint pe plac mlînririle norodului. Cî mai degrabă îți întorni fața tot spre aceia din mijlocul cărora te-ai suit la domnie. Că, vorba ceea : „corb la corb nu-și scoate ochii !”

LĂPUȘNEANU (*amenințător*) : Destul ! Ai întrecut măsura, femeie ! Nu știu dacă n-ai merita să...

SCUTIERUL (*a apărut în spatele lui Vodă*) : N-o osindi ! Ar trebui să-ți placă. E și în firea ta...

LĂPUȘNEANU (*către Scutier*) : Ce ?

SCUTIERUL : Această semeție mindră și făloasă, ca a ei !

LĂPUȘNEANU (*către Scutier*) : Luați-o ! Duceți-o de aici ! Să n-o mai întîlnesc în drumul meu, că va fi vai de voi și vai de ea !

(Slujitorul o înșfacă pe bătrînă, iar Vodă trece în culise, urmat de boieri. Se reduce lumina ; se bate un gong, apoi, din spatele cortinei, răzbate rumoarea boierilor. Cortina se deschide și vedem sala palatului, împodobită pentru ospățul domnesc ; masa este plasată în acea parte a sălii care se continuă în culise, de aceea, din masă nu se vede, în scenă, decît unul din capete, unde se va așeza Domnitorul împreună cu cîțiva dintre sfetnicii săi. La început, scena e goală, apoi intră Moțoc cu Trotușan și Veveriță cu Spancioc și Stroiici ; boierii se rînduiesc în picioare, în jurul mesei, așteptînd apariția lui Vodă.)

MOȚOC (*ii șoptește lui Trotușan*) : Cine-l va lovi cel dintîi ?

TROTUȘAN : Spancioc ! Pentru aceea, el va sta în stînga lui Vodă. Domnia ta și cu mine îl vom păli din dreapta... (*Veveriță se apropie de grupul lor.*) Ei ? Ai scotocit bine cu privirea, postelnice ?

VEVERIȚĂ : Nu se vede picior de oștean. MOȚOC : Nici Armașul ? Nici vornicul Bogdan ?

VEVERIȚĂ : Nici unul. Nicăieri.

MOȚOC : Dumnezeu s-o răsplătească pe buna noastră Doamnă !

TROTUȘAN : Ssst !

(Apare Vodă.)

LĂPUȘNEANU (*vesel, prietenos, le face semn să ia loc la masă*) : Poftiți, boieri dumneavoastră ! (*Se așază și el, flancat de Moțoc, Trotușan, Veveriță, Spancioc și Stroiici ; de îndată intră Slujitorul, care toarnă vinul în pocale ; Vodă se adresează Scutierului, care s-a strecurat în scenă, culbărindu-se la picioarele Domnitorului.*) Cinstită treabă făcut-am azi, nu-i așa ? Socot că boierii sînt și ei doritori să pecetluim buna noastră înțelegere.

SCUTIERUL : Nu te amăgi singur !

LĂPUȘNEANU (*tresare*) : Cum, adică ? !

Crezi că voi fi silit să fac... tocmai ceea ce n-aș fi dorit ?

SCUTIERUL : Nu vei avea de ales. Bătrîna aceea, nu uita ce-a spus ! „Credința boierilor“ ? ! He ! Tu o cunoști prea bine ! Doar dintre ei te tragi !

LĂPUȘNEANU : De violenția lor mă tem !

SCUTIERUL : Dar, parcă tu n-o ai ? Ospățul acesta... ce-i ? Nu tot o violenție ?

LĂPUȘNEANU : Nicîdecum ! Voiesc să mi-cîștig de partea mea.

SCUTIERUL : De cînd i-ai poftit, știai că nu-i vei cîștiga. Altfel, de ce ți-ai pus atîția oșteni ascunși prin jurul sălii de ospete ?

LĂPUȘNEANU : Smintit e acela ce se viră între lupi, fără nici o pază.

SCUTIERUL : Ei, vezi ! La masa aceasta, violenția stă față în față. Și tu și ei ați venit aci cu gînduri tainice, necurate !

LĂPUȘNEANU : Am să le-o spun deschis : ei trebuie să se plece voinței mele ! Să-mi fie credincioși ! Atît le cer.

SCUTIERUL : Le ceri ce nu e în firea lor. Sint gata să te vîndă la cel dintîi prilej. Sau să te răpună. Pește o clipă, vei ciocni pocalul cu aceștia tot. Dar, oare, nu tot aceștia te-au vîndut, acum doi ani, lui Despot, în lupta de la Verbia ?

LĂPUȘNEANU : Taci ! Nu-mi zgîndări rănilile vechi. Am să le cuvîntez cinstit, frățește. De mă vor înțelege, va fi bine. De nu...

SCUTIERUL (*ride*) : Lasă ! În sinca ta, ești incredințat de pe acum că nu te vor înțelege.

LĂPUȘNEANU : Taci, cobe ! (*Se adresează lui Moțoc.*) Ce gîndești, vornice ; boierii sint oare doritori de-o cinstită înțelegere cu Vodă ?

MOȚOC (*servil*) : Din toată inima, Măria Ta.

LĂPUȘNEANU (*privind în lungul mesei*) : Atunci, de ce se țin atît de sfîcnici în jurul bucatelor ? Bag de samă că nici nu beau și nici nu se veselesc prea îndeajuns pentru această cumetrie. Oare ce nu le place, de se lasă atît de greu îmbiați de bunătățile ospățului nostru ?

MOȚOC : Nu lua aminte, Mărite Doamne, la această părelnică șovăire. Milostenia Măriei Tale de astăzi i-a tulburat atît de tare, încît multora nu le vine a crede că dezbinarea dintre Vodă și ei s-a sfîrșit.

LĂPUȘNEANU : Nu cred ? Atunci, cată să-i incredințăm... (*Se ridică.*) Boieri dumneavoastră... (*se face liniște*) după bunul obicei al poporului, socot că împăcarea noastră de astăzi nu va fi pecetluită pînă cînd... (*face o pauză intenționată*) Domnul țării nu va ciocni cîte o cupă de Cotnar cu fiecare dintre cei de față !

(Vie rumoare în sală.)

STROIICI (*strigă*) : Să trăiască Măria Sa Vodă Lăpușneanu !

VOCI (din culise): Să trăiască! Să trăiască!
LĂPUȘNEANU (se apropie și ciocnește cu Stroici): Pentru vechiul și einstitul nostru prietășug, comisule Stroici! (Trece la Spancio.) Plin de cerbicie, dar credincios tronului! Nu, boier Spancio? (Ciocnind cu Veveriță.) Îngreuiat de ani, postelnice, dar cu inima tinără și întoarsă către fericea Moldovei! (Trece în culise, încadrat de cei trei boieri, în urma cărora se strecoară și Scutierul.)

TROTUȘAN (se apleacă spre Moțoc): Vornice! Privește peste umăr! (În spatele lor au apărut Armașul și vornicul Bogdan, înarmați pînă în dinți.) Ce-i asta?!

MOȚOC (uimit și speriat): Gealații lui Vodă?!

TROTUȘAN: Cine i-a minat încoace? Și tocmai în clipa aceasta. De ce?

MOȚOC (tulburat): Trădare! Doamna Ruxandra! Singura care știa...

TROTUȘAN (întunecat): Sintem ca și suiți în ștreang, vornice. Ai de ce te bucura!

MOȚOC: Sfîntă născătoare!

TROTUȘAN: Ori, mai curînd, ne vor căsăpi aci, pe loc. Pentru noi, scăpare nu mai este.

MOȚOC (chinuit de gînduri): Ba da... ba da...

TROTUȘAN: Ce spui?

MOȚOC: Într-un singur fel putem scăpa! Da, da. Într-un singur fel.

TROTUȘAN: Să împiedicăm lovirea lui Vodă?! Ai dreptate! Atunci nu va avea de ce să ne osîndească. (Grăbit.) Trebuie să-l oprim pe Orghidan să strige. Mă duc să i-o șoptesc.

MOȚOC (reținîndu-l): Nu! Dimpotrivă! Lasă-l! Nu pricepi? Am fost vînduți? Vîndem și noi pe alții. O mîrșăvie printr-alta se răscumpără. De oînd fi lumea! Îi jertfim pe ceilalți. N-avem altă cale.

TROTUȘAN: Ce-ai urzit?

MOȚOC: Lasă-mă pe mine! (Se apropie de Bogdan.) Vornice, binecuvîntată fie pricina care te-a adus încoace. Ne dădeam de ceasul morții — și eu și logofătul Trotușan. Nu știam cum să vă chemăm mai degrabă într-ajutor.

BOGDAN: Pentru ce, vornice Moțoc?

MOȚOC: Nu v-am zărit pe nicăieri... De ce l-ați lăsat pe Vodă?

BOGDAN: A fost porunca Măriei Sale: să nu-l urmăim, nici la biserică, nici la ospăț. Și n-am fi venit... dar ne-au adus încoace rugămintele Doamnei Ruxandra!

TROTUȘAN: Cînd v-a vorbit Doamna Ruxandra?

BOGDAN: Deîndată după sfînta slujbă de la Mitropolie. Era grozav de tulburată, cucernica noastră Doamnă! O presimțire întunecată o mînase. Așa zicea. Un vis urit, azi-noapte. Niște semne rele... Ne-a poruncit să alergăm degrabă aci. Să fim cu ochii ațintiți spre Măria Sa Vodă.

MOȚOC (cu gravitate): Aflați, prieteni, că presimțirile bunei noastre Doamne pot fi

întemeiate. Umbla o șoptă, mai adineuri... Și-o treceau din gură în gură mesenii cu care ciocnește acuma Vodă. De noi doi s-au ferit. Prea multe n-am auzit. Dar tot am prins ceva.

BOGDAN: Ce anume, vornice?

MOȚOC (șoptindu-i la ureche): Cînd Domnul va închina al doilea pahar, postelnicul Orghidan va striga: „Rău ai făcut, Măria Ta, că i-ai prigonit pe bieții boieri“. Atunci, aceia de dincolo se vor buluci asupra lui Vodă...

BOGDAN: Și Domnul are știre despre asta?

MOȚOC: N-am apucat a-l spune. E atît de groznică urzeala, încît nu-mi vine a crede!

BOGDAN: Fii binecuvîntat, preacîstite vornice! Domnitorul te va răsplăti după merit. Acum, mă grăbesc să-mi aduc străjile, pentru a-l feri pe Măria Sa. (Către Armaș.) Haidem! (Ies.)

TROTUȘAN: Sfînte Dumnezeule, vornice, la ce prăpăd ne facem pârtași!

MOȚOC: Altă cale nu avem. (Cinic.) Vor pieri unii, dar vor scăpa alții. Tot e mai bine decît să ne fi lăsat spulberați, cu toții, de mînia Lăpușneanului.

(Lăpușneanu se întoarce, urmat de cei trei boieri, cărora le face semn să se așeze, în timp ce el rămîne în picioare.)

TROTUȘAN (ii șoptește lui Moțoc, arătînd spre cei trei boieri): Pe aceia trebuie să-i scăpăm. Ei sînt inima planurilor noastre. Cu ei vom izbîndi, poate, în viitor.

MOȚOC: Să încerci domnia ta. Cînd vor năvăli lefegii lui Vodă, ia-i pe toți trei și fugiți pe scările cămărașilor. Eu am să-l țin de vorbă...

LĂPUȘNEANU: Aș vrea să mă folosesc de acest ospăț pentru a vă spune, boieri dumneavoastră, tot ceea ce am pe suflet. Cerut-am tuturor supunere și credință. Nu pentru înfumurarea mea. Ci pentru a fi păstrători de datini și de țară! Datorii sîntem să răsădim și să creștem acea rădăcină domnească sfîntă care au luminat pămîntul Moldovei cu mari vrednicii. Pe lespezile acestea au călcat pașii, atîtor voievozi. Cunoașteți cîți au singerat acoperind cu trupurile lor trupul Moldovei. Ei au stat neclintii în veac, aci, în bătaia viforînelor care încercau să măture creștinătatea de pe fața pămîntului. Căci, de n-ar fi fost brațele și piepturile românilor, multe biserici mărețe de porfir și aur din Apus și multă suflare ortodoxă ar fi primit izbiturile buzduganelor turcești și tătărăști și-ale altor nații năvălitoare. Așa, le-am primit noi! Și-o să le mai primim încă! Dar, oare, cînd va veni vremea ca și noi, la rîndul nostru, să fim lăsați a ne ridica, în liniște și pace, cîntările noastre de aur și turnurile noastre de clestar? E un răspuns greu de dat, boieri dumneavoastră. Căci așa au vrut pronia cerească! Să ne așeze la răscruce de drumuri. Și din toate părțile să se ațină

cite o gură hulpavă gata să înghită sfânta noastră țărișoară. Iată de ce zic că nu-i a bună, în aceste vremuri, nici o dezbinare între noi. Să fim acum un singur paloș: Domnul! Și-un singur braț! Norodul! Nuielele strânse într-un mănunchi ustură mai abilit! Să fim, deci, un mănunchi! Nu o grămadă de nuiele risipite. Și eu făgăduiesc să nu am îndurare pentru acei ce cred că fiecare boier își are ocîrmuirea lui! (*Ridică glasul.*) Moldova e astăzi sub o singură ocîrmuire: aceea a lui Vodă Alexandru Lăpușneanu. Pentru aceasta am poftit aici obștea marii boierimi. Avem atîtea treburi prielnice de împlinit împreună. Iată: să înflorim negoțul! Sumedenie de neguțători străini și-au umplut chimirele pe pămîntul nostru. Să facem noi ca dîșii...

VEVERIȚĂ (*cu parapon*): Măria Ta ai și făcut!

LĂPUȘNEANU: Așa este, postelnice. Și, oare, nu ne e de folos? Eu însumi am trimis dincolo de munți porci și boi îngrășați și butii cu vin... Voi ce-așteptați?

TROTUȘAN: Ai spălători de aur în riurile de la munte!

LĂPUȘNEANU: Voi n-aveți. Negoțul e o poartă prin care intră bogăția. Bani grei am cîștigat! O spun deschis. Și cu ei am adus zidari și țiglari și fierari de la Bistrița și porfir din Hațeg, ca să-mi împodobesc ctitoriile; și mătăsuri de la Liov... Nu voiți să-mi urmați pilda, boieri dumnea-voastră?

VEVERIȚĂ: Negoțul cere și el un anume meșteșug.

LĂPUȘNEANU: Învățați-l. Sau măcar arătați-vă doritori a-l învăța. Dar, dinspre partea unora se vedește cerbicie și neascultare. Am hotărît să se țină iarmaroace în sfințele duminici; știut fiind că negustorii se adună mai cu sîrg la iarmaroc. Și tot omul poate veni acolo să-și vîndă cele muncite de el. Dar stolnicul Spancioc n-a îngăduit iarmaroacele pe pămînturile domniei sale.

SPANCIOC: Și nici n-am să le îngădui. Iarmaroacele sînt prilej de clevetire. Acolo se adună norodul și cîrtește împotriva boierului. Megieșii își dau mîna și-l ocărăsc pe stăpîn.

LĂPUȘNEANU: Dar neguțătoria oamenilor?...
(*Spancioc rîde.*)

SPANCIOC: Nu de ea mă îngrijesc eu mai întîi, ci de rosturile casei mele și-ale copiilor mei!

LĂPUȘNEANU: Vedeți, boieri dumnea-voastră? De ce nu voiți a crede și-n înțelepciunea Domnului vostru? De ce, la toate spusele mele, puneți o stavilă între noi? Să-mi fie cu iertare dacă am să mai dau ca pildă fapta unui alt sfetnic de-al nostru, dar e o faptă care m-a mîhnit peste măsură. Nu de mult, am zidit

un han în munții Cîmpulungului, pentru acei care se duc sau vin de la Bistrița. Și, către toți aceștia care o fac pentru negoț, am dat carte scrisă ca să fie iertați de-a plăti vama de trecere stăpînului acelor locuri. Dar el s-a împotrivit și i-a împiedicat a trece. (*Întorcîndu-se spre Trotușan.*) Drept este asta, precinstiute Trotușan?

TROTUȘAN: Nu trebuia să le dai slobozenia de trecere fără să ne întrebăm și pe noi, Mărite Doamne! Avem drepturi de stăpînire din moși strămoși. Avem moșile noastre. Legile noastre! De ce vrei Măria Ta să ni le încalci?

LĂPUȘNEANU: Greșești, logofete! Din moși strămoși avem o singură moșie: Moldova! Noi sîntem pieritori! Ea va trăi veșnic! Și-avem o singură lege: pe aceea a lui Vodă! Și tocmai pentru a pocetului împreună această singură lege v-am chemat la ospățul domnesc. Voiesc să șterg din mîntea mea tot ce ne desparte. Voi nu voiți la fel? (*Tăcere.*)

BOGDAN (*intră tiptil și se strecoară cit mai ferit pînă în spatele Domnitorului, căruia îi șoptește*): Măria Ta...

LĂPUȘNEANU: Ce vrei? V-am poruncit să stați feriți. Nu-mi sinteți încă trebuitori.

BOGDAN: Iartă-mă, stăpîne. Boierii îți vor pieirea. Sînt vorbiți. Orghidan va da semnalul.

LĂPUȘNEANU (*întunecîndu-se*): Așa, deci?! Mă așteptam, dealtfel. Dar am nădăjduit că măcar în ultima clipă... (*Aspru.*) Adu oștenii aproape.

BOGDAN: Armașul i-a și adus. Sînt răsirați pe la uși și pe la ferestre!

LĂPUȘNEANU: Fiți pregătiți. Dar nu mișcați fără porunca mea. (*Bogdan dispăre; Vodă, cu gravitate, către meseni.*) Am închinat mai înainte o cupă de Cotnar pentru iertarea dintre noi, boieri dumnea-voastră. Pot s-o ridic pe-a doua, pentru legămîntul vostru de credință și supunere? (*Tăcere.*) Eu ridic cupa și voiesc să văd care dintre meseni mă urmează... sau nu! (*Ridică paharul.*) Noroc, boieri dumnea-voastră! (*Semnificativ.*) Sănătate și belșug, după inima și cușetul vostru! (*Bea.*)

O VOCE (*din culise*): Rău ai făcut, Măria Ta, că i-ai prigonit pe bieții boieri! (*Vacarm.*)

LĂPUȘNEANU (*oțărîndu-se*): Ce-e-e-e? Așa dar, voi ocăriți pre Domnul vostru? (*Strigă.*) Bogdane!

BOGDAN (*năvălește în scenă, urmat de Armaș și de oșteni*): Pe ei, flăcăi!

(*Oștenii se reped în partea nevăzută a sălii; în învălmășeala produsă, Trotușan, Veveriță, Spancioc și Stroici izbutesc să dispară; Lăpușneanu s-a tras mai la o parte, încruntat, și privește măcelul cu brațele încrucișate pe piept.*)

O VOCE (*strigă din culise*): Apărați-vă, boieri! Am fost vinduți!

MOȚOC (*s-a ghemuit lângă Vodă; bolborosește, tulburat*): Eu-s pricina... mă rog la mila Măriei Tale... Pe vornicul Bogdan... eu l-am asmuțit asupra boierilor.

LĂPUȘNEANU (*mirat și disprețuitor*): Domnia ta, vornice? De ce?

MOTOC: Vroiau să-ți iee viața. Nu mai era timp a-ți spune. Se vorbiseră să tabere asupra Măriei Tale. Strigarea lui Orghidan era semnul! (*Arată spre scaunele din preajma jilțului domnesc.*) Cei dintii ar fi fost... ci.

LĂPUȘNEANU (*imposibil*): Numește-i!

MOTOC: Spancioc și Stroici... apoi ar fi lovit Veveriță și Trotușan... și toți ceilalți...

VOCI (*desperate, în culise*): Îndurare, Măria Ta! Nu ne prăpădi. Îndurare! N-o să mai greșim!

LĂPUȘNEANU (*printre dinți*): Mișăii! Șaptesprezece junghere împotriva unui singur om! Și acela fără jungher!

MOTOC: Șaisprezece, Măria Ta! Eu nu eram amestecat!

LĂPUȘNEANU (*întoarce capul și-l pîntuiește cu o privire necruțătoare*): Oare?... Ți-i frig, vornice? Tremuri, parcă?!

MOTOC (*temător*): Nu, nu... nu, Măria Ta!

LĂPUȘNEANU: Aveam gânduri cinstite! Cum de n-au înțeles?

MOTOC (*servil*): Vipere, Măria Ta! Cuib de vipere! Ciți boieri, atâtea uneltiri. Fiecare cu obștea lui, cu oastea lui, cu poftele lui...

LĂPUȘNEANU: Fiecare cu același gând, cum să-l clatine pe Domnul țării! (*Către Motoc.*) Dar domnia ta?

MOTOC (*înfricoșat*): Eu?... Eu, cu credință... stîlp credincios, Mărite Doamne! Eu, de la început...

LĂPUȘNEANU (*întoarce capul cu silă și strigă*): Bogdane!

(*Între timp, zgomotul luptei din culise s-a stins.*)

BOGDAN (*apare găsiind, cu hainele răvășite*): Poruncă, Măria Ta!

LĂPUȘNEANU (*se întoarce și se așază în jilt*): Isprăvit-ai?

BOGDAN: Da, Măria Ta!

LĂPUȘNEANU: Cheamă slugile să ridice masa și să curețe sala.

BOGDAN: Iar cu accia ce fac, Măria Ta?

LĂPUȘNEANU: Aruncă-i claie peste grămadă. Să fie laolaltă și-n viața de apoi.

(*Intră Scutierul.*)

SCUTIERUL: Groznică priveliște, stăpîne! Ai cu ce te mindri!

LĂPUȘNEANU (*răstit*): Nu eu am dorit-o, cu tot dinadinsul. Ce, n-o știi?

MOTOC: Au uneltit pierirea Domnului.

SCUTIERUL: Hm! Ce șugubeață-i viața, Doamne! Fiindcă au gândit strîmb, acum sînt toți în rîndul celor drepti!

BOGDAN: Lipsesc cei patru din capul mesei.

LĂPUȘNEANU: Hm! Spancioc și Stroici.

SCUTIERUL: Cei mai aprigi.

LĂPUȘNEANU: Și Veveriță cu Trotușan!

SCUTIERUL: Cei mai vicleni!

MOTOC: Prostia lor fără de seamă! Asta i-a spulberat!

LĂPUȘNEANU (*către Bogdan*): Ia-ți un pile de călăreți. Scoate-mi din pămînt, din iarbă verde, pe aceștia patru și adu-mi la scară, vii sau morți!

BOGDAN: Am înțeles, Măria Ta! (*Iese.*)

SCUTIERUL: „Credința” boierilor tăi! He-he-he! Un chimir plin cu arginții lui Iuda! Vezi, stăpîne?

LĂPUȘNEANU: Taci, diavole!

SCUTIERUL: Ți-a zis-o în față: „corb la corb...” Bine că n-ai osîndit-o. Ți-ai fi încărcat cugetul cu un greu păcat.

LĂPUȘNEANU: Pe bătrîna aceea? Hm! A avut dreptate! Și rău îmi pare! Așa, pentru spița mea de boier!

(*De afară se aude o larmă de glasuri care se accentuează.*)

SLUJITORUL (*intră*): Măria Ta...

LĂPUȘNEANU: Ce este?

SLUJITORUL: Slugile boierilor, scăpate de la Curte, au dat iama pe ulițe. Norodul s-a adunat în fața porților. A prins a le izbi cu securile. Abia mai putem ține piept.

LĂPUȘNEANU: Scutierule!

SCUTIERUL: Poruncă, stăpîne.

LĂPUȘNEANU: Trimite să întrebe de ce s-au burzului oamenii.

SCUTIERUL: Am înțeles, Măria Ta. (*Iese.*)

LĂPUȘNEANU: Armașule, ia spune-mi... Vă poruncisem să nu vă apropiați de sala de ospete, fără încuviințarea mea. Voi v-ați adus oștenii aproape, mai înainte să vă chem. De ce?

ARMAȘUL: Doamna ne-a poruncit, stăpîne. Mărita Voastră Doamnă. Ea ne-a trimis degrabă înăuntru.

LĂPUȘNEANU (*mirat*): Doamna Ruxandra?

ARMAȘUL: Avea prevestiri rele. Și-atîta a stărut, încît vornicul Bogdan...

LĂPUȘNEANU: Am înțeles. (*Ca pentru sine.*) Asta a fost spre binele ei! (*Către Motoc.*) Deci, nu domnia ta mi i-ai chemat?

MOTOC (*stingherit*): Nu... eu doar le-am spus cele desprine din șoaptele boierilor.

LĂPUȘNEANU (*gînditor*): Aha! Pricep! E altă traistă! (*Către Armaș.*) Mergi chiar acum la iatacul Doamnei. Spune-i că Vodă o pofteste, adică nu, o roagă să aibă bunătața de-a se înfățișa aici.

ARMAȘUL: Prea bine, Doamne. (*Iese.*)

LĂPUȘNEANU: Ei, vornice! Acum, pe cine mă mai sprijin?

MOTOC (*umil, lingușitor*): Mai sînt și sfetnici de credință în preajma Măriei Tale.

LĂPUȘNEANU (*repetă întrebarea, cu aceeași intenție ca mai înainte, sfredelindu-l cu privirea*): Oare?!

MOȚOC : Mă jur pe Sfânta cruce, eu...

(De afară răzbate tot mai puternică gălăgia mulțimii.)

LĂPUȘNEANU : Ce-or fi făcînd atîta larmă ?
(Merge la fereastră.) Netrebnicii ! Nu izbutește nimeni să-i alunge ?

MOȚOC : Prostime multă, Măria Ta !

LĂPUȘNEANU (a zărit ceva afară, care i-a atras atenția) : Un slujitor !

SLUJITORUL (intră) : Poruncă, Doamne.

LĂPUȘNEANU : Femeia aceea ! Aceea cu broboada neagră. Se arată acum în capul scărilor. O vezi ? Să fie adusă încoace !
(Larma mulțimii.) Ce-or fi vrînd oare toți aceia ?

MOȚOC : Prostime, Măria Ta ! Gloată și prostime de toate felurile.

LĂPUȘNEANU : Hm ! Mai-mai c-aș porunci să deie cu tunurile într-înșii ! (Întrebător, către Moțoc.) Nu ? ! Domnia ta cum so-coți ?

MOȚOC (repede) : Așa, așa ! Să-i împroaște cu tunurile. Nu-i vreo pagubă c-or muri cîteva sute de mojiți, de vreme ce-au pierit atîția boieri de vază. Da, da, să-i omoare de istov !

LĂPUȘNEANU (sumbru) : Mă așteptam s-aud un asemenea răspuns. Dar să vedem mai întîi ce vor.

SLUJITORUL (intră cu bătrîna) : Dă în genunchi, femeie, înaintea Măriei Sale.

(Bătrîna se închină tăcută înaintea lui Vodă, fără a ingenunchea. Slujitorul iese, la un semn al lui Vodă.)

LĂPUȘNEANU (în fața femeii, pe care o învăluie într-o privire pătrunzătoare) : Văd că ne-am întîlnit din nou, mătușă !

BĂTRÎNA : Voia lui Dumnezeu, Măria Ta !

LĂPUȘNEANU (mustăcînd, încruntat) : Hm ! Femeie bătrînă și umbli cot la cot cu zurbagiii ! Ți-ai lăsat vatra și țarina, ca să dai buzna încoace. Pentru ce ?

BĂTRÎNA : Nu le-am lăsat, mi le-a luat. LĂPUȘNEANU : Cine ?

BĂTRÎNA : A pus biciul pe noi de îndată ce ne-ai dăruiț lui cu obște cu tot ; ca să-și rotunjească moșiile, ne-a alungat de pe pămînturile noastre.

LĂPUȘNEANU : Cine ?

BĂTRÎNA : Ne-a mărit dăjdiile de cinci ori într-un an. A îndoit vămile. Ne-a împilat și ne-a jefuit după poftă.

LĂPUȘNEANU (urlă) : Cine ?

BĂTRÎNA (cu ochii către Moțoc) : Acela de-ții de-a dreapta Măriei Tale.

LĂPUȘNEANU : De ce nu v-ați cerut dreptatea ? De ce nu v-ați plîns la Scaunul Domniei mele ?

BĂTRÎNA : Trei jalbe am trimis la poarta Măriei Tale. La nici una n-am căpătat mila unui răspuns.

LĂPUȘNEANU (iritat) : N-am avut cunoștință de asemenea necazuri. (Se plimbă încruntat ; gălăgia crește.) Trebuia să-mi fi dat de știre. Doar eu am stat de

partea norodului. Cu voia lui m-am înscăunat. Pe el m-am bizuit...

BĂTRÎNA (calmă) : Nu, Măria Ta...

LĂPUȘNEANU : Cum ?

BĂTRÎNA : Nu pe norod te-ai bizuit, ci pe ticăloșia vornicului Moțoc !

MOȚOC : Nerușinat !

LĂPUȘNEANU : Nu te oțări, vornice, că doar nu în domnia ta a țintit.

SCUTIERUL (intră, grăbit) : Măria Ta, cei de afară vor să le dai...

LĂPUȘNEANU : Așteaptă ! (Către Bătrîna.) Du-te de aici, mătușă ! (Cu o licărire fugară de sinceritate.) Ești vrednică de respect, pentru cutezanța ta... Dar prea cutezătorii n-au fost pe placu-mi nici-odată ! Așa că bine ar fi să nu ne mai întîlnim !

BĂTRÎNA (cu seninătate) : Din partea noastră, nici o grijă, Mărite Doamne. De nu ne cauți, nici noi nu te-om căuta. (Iese.)

LĂPUȘNEANU (către Scutier) : Ei ? Grăiește ! Ce vor oamenii ?

SCUTIERUL : Capul vornicului Moțoc !

MOȚOC (ars) : Cum ? N-ai auzit bine, firtate ! Vrei să șuguești, dar nu-i vreme de șagă ! Ce vorbe sînt acestea ? Ce să faci ei cu capul meu ? Fără îndoială că n-ai auzit bine.

LĂPUȘNEANU : Ba eu cred dimpotrivă ! (Deschide fereastra.) Ascultă singur. Strigările lor se aud pînă aici...

(Rumoare vie.)

O VOCE (de afară) : Să micșoreze dăjdiile. Să nu ne mai sărăcească !

ALTĂ VOCE : N-avem bani. Ni i-a luat Moțoc !

O VOCE : Moțoc ! El pradă !

VOCI : Moțoc ! Moțoc !

(Larmă.)

ALTĂ VOCE : Capul lui Moțoc vrem !

ALTĂ VOCE : Să ni-l deie pe Moțoc !

TOȚI : Capul lui Moțoc vrem ! Moțoc ! Moțoc !

(Vacarm.)

LĂPUȘNEANU (închizînd fereastra) : Ai auzit, vornice ? I-ai auzit ?

MOȚOC (agitat) : Oh, păcătoșul de mine ! Maică preacurată fecioară, nu mă lăsa să mă prăpădesc ! Scapă-mă de primejdia aceasta și mă jur să fac o biserică ; să postesc cît voi mai avea zile ; să ferec cu argint icoana ta cea făcătoare de minuni de la mănăstirea Neamțului... (Rugător.) Dar, milostive Doamne, nu-i asculta pe niște sărăntoci. Pune să deie cu tunurile într-înșii. Să moară toți ! Eu sînt doar boier mare. Ei sînt niște proști...

LĂPUȘNEANU (cu răceală) : Proști, dar mulți, jupîne ! Să omor o mulțime de oameni pentru unul singur, nu ar fi păcat ? Judecă însuși domnia ta.

MOȚOC : Dar nu-i drept, Doamne... nu-i drept să mor așa...

LĂPUȘNEANU (cu asprime): De ce nu?
Du-te de mori pentru binele moșiei du-
mitale, cum ziceai însuși, cînd îmi spu-
neai că nu mă vrea și că nu mă iubește
țara. Sint bucuros că-ți răsplătește norodul
pentru slujba ce mi-ai făcut-o, vinzin-
du-mi oastea lui Anton Szekely și mai
pe urmă lăsîndu-mă și trecînd de partea
Tomșei...

(De afară se aude iar larma mulțimii.)

MOTOC (disperat): Oh, nenorocitul de mine!
Incaltea, lăsați-mă să mă duc să-mi pun
casa la cale. Fie-vă milă de jupineasa și
de copilașii mei. (Printre lacrimi.) Lăsa-
ți-mă să mă spovedesc...

LĂPUȘNEANU (brutal): Destul! (Tare.)
Armașule, vino încoace! (Către Motoc.)
Și nu te mai boci ca o muieră! Ce să
te mai spovedești? Ce-ai să-i spui du-
hovnicului? Că ești un tilhar și-un vin-
zător de țară? Asta o știe toată Mol-
dova! (Către Armaș.) Haide! Luați-l și
puneți-l în fiare!

(Armașul și Slujitorul îl prind în brațe.)

MOTOC (zbătîndu-se): Doamne, rog indura-
rea Măriei Tale.

LĂPUȘNEANU: Aruncați-l în temniță. Și-i
spuneți norodului că într-acest fel plă-
tește Vodă Alexandru Lăpușneanu celor
ce pradă țara.

(A apărut Scutierul, care contemplă scena.)

MOTOC (strigă, în timp ce e scos din
scenă): Indurare, Măria Ta! Fii milostiv!
Indurare! Indurare!

LĂPUȘNEANU (posomorit, către Scutier):
Indurare! Dar ei s-ar fi arătat cumva
indurători, dacă m-ar fi încolțit?

SCUTIERUL (cînic): Acum e cam tîrziu să-i
mai întrebăm! „Împăcăciunea” sfintei du-
minici s-a înfăptuit!

LĂPUȘNEANU: Sfînta duminică! He! Ce
silă mi-i de toate acestea! O singură
voință: a Domnului țării! Asta le-am ce-
rut! Era prea mult?

SCUTIERUL: Pesemne!

LĂPUȘNEANU: Atunci, e bine c-am scăpat
țara de așa o rîie păcătoasă! Pentru țaria
tronului, ești nevoit ca să lovești!

SCUTIERUL: Ți-o vor plăti, n-ai grijă!

LĂPUȘNEANU: Cine? Mortii?!

SCUTIERUL: Fiii lor! Și nepoții! Și stră-
nepoții lor... Te vor creșta în hronic. Te
vor încondeia. Au să tocmească grămăticsi
anume. Au să te facă fiară, despot... Din
ospătul acesta, vor țese o mantie însînge-
rată. O vei purta pe umeri, citu-i lumea.
Ehei! Îți vei da seama prea tîrziu ce

cruntă fi răzbunarea boierului! Ca șarpele,
veninul el și-l trece la urmași...

LĂPUȘNEANU (covîrșit): Fie și așa! Dar,
față de mine însumi... N-aveam de ales.
O știi prea bine.

ARMAȘUL (reintră, grăbit): Măria Ta, mo-
vila-i gata.

LĂPUȘNEANU (mirat): Movilă? Ce mo-
vilă?

ARMAȘUL: E dincolo, pe-un talger. Așa
cum ne-a povățuit vornicul Bogdan. Am
rînduit-o cu meșteșug...

LĂPUȘNEANU: Nu pricep!

ARMAȘUL: Le-am așezat după neam și
după ranguri.

LĂPUȘNEANU: Ce-ați așezat?

ARMAȘUL: Capetele! (Merge la ușă și
cheamă.) Intrați! (Intră doi slujitori, du-
cînd un talger mare de aramă pe care
se află o movilă de capete omenești;
eventual, slujitorii pot fi astfel plasați
încît talgerul să nu fie văzut de publicul
din sală, ci numai de către cei din scenă.)
Priveste, Mărite Doamne! (Cu mindrie.)
Tidvele boierilor mai mici dedesubt, iar
pe-ale celor mai simandicoși către virf,
așa cum se cuvine.

LĂPUȘNEANU (încruntat): Cine v-a încu-
viintat asta?

ARMAȘUL: Măria Ta!

LĂPUȘNEANU: Eu?

ARMAȘUL: Prin vornicul Bogdan! Măriei
Sale Vodă Lăpușneanu — ne-a zis vor-
nicul — îi va plăcea să-i vadă astfel po-
triviți pe cei ce i-au dorit pieirea.

LĂPUȘNEANU (către Scutier): O vezi? Din
nou! Ea e! Faima mea cruntă! Nici
n-am deschis gura... și ea a și dat po-
runca, în locul meu!

DOAMNA (intră, grăbită): Eram foarte in-
grijorată, Măria Ta, și tremuram văzînd
că... (A dat cu ochii de movila de capete;
scoate un strigăt de spaimă.) Doamne!
(Leșină.)

LĂPUȘNEANU (s-a așezat în jîlt, trist, obo-
sit): Muieră, tot muieră. Sărmana! O
chemasem ca să-i spun... Și, cînd colo...
(Intră vornicul Bogdan.)

BOGDAN (agitat, acoperit de praf și su-
doare): Măria Ta...

LĂPUȘNEANU: Unde-s? I-ai prins?

BOGDAN: Nu, stăpîne. I-am ajuns tocmai
cînd trecuseră de porțile cetății. Au luat-o
spre codrii. L-am mai auzit doar pe
Stroici strigînd...

LĂPUȘNEANU: Ce anume?

BOGDAN: „Spuneți celui ce v-au trimis că
ne vom vedea pînă a nu muri!”

CORTINA

TABLOUL IV

Decor : dormitorul Domnitorului din Cetatea de Scaun. Un pat cu polog, un jilt, o măsuță, o candelă, câteva sfeșnice mari cu luminări aprinse. Domnitorul este întins pe pat; la picioarele lui, în semiobscuritatea odăii, stau de veghe doi călugări. Înainte de deschiderea cortinei, răsună vocea lui Lăpușneanu.

LĂPUȘNEANU : De mă voi scula, pre mulți am să popesc și eu !

(Cortina se deschide și-l vedem pe Scutier lângă pat.)

SCUTIERUL : „De mă voi scula, pre mulți am să popesc și eu !“ De mă voi scula... *(Ingenunchează la căpățiul lui Vodă. Cu un accent de milă.)* Dar de ce nu te ridici, năpraznic, ca altădată, stăpine ? De ce nu răcnești să se cutremure zidurile cetății ? De ce nu rizi, cu risul tău fălos de odinioară ? *(Cu duioșie.)* De ce nu rizi, Măria Ta ? De ce nu zîmbești, măcar ? Unde e strășnicia ta de acum patru ani, de la ospățul acela de pomină ? Hai, rizi ! Sau, măcar, încrunță-te ! *(Oștează.)* Oh, ce sfârșit ești, Doamne !... De ce taci ? Taci și mă privești cu ochii ăia seci, ca de strigoi ! Strigoi-Vodă ! *(Ride forțat.)* He-he-he ! *(Rugător.)* Hai, Mărite Doamne ! Vorbește ! Spune ceva !

LĂPUȘNEANU *(se ridică într-un cot, cu voce stinsă)* : Unde... unde mă află ?

SCUTIERUL : În Cetatea de Scaun.

LĂPUȘNEANU : Cetatea ?...

SCUTIERUL : Da, stăpine. Nu mai îți minte ? Te-ai așezat aci, ca să-i poți păzi pe boierii fugiți la Liov... Spancioe și Stroici și ceilalți.

LĂPUȘNEANU *(buimac)* : Boierii !?... Au fugit boierii ? !...

SCUTIERUL : Da, dar acum încep să se întorcă. Au auzit că pe Măria Ta te-a doborât lingoarea și vin înapoi...

LĂPUȘNEANU *(cu o tresărire)* : M-a doborât ?

SCUTIERUL : Bolești de vreo două săptămîni.

LĂPUȘNEANU *(își acoperă ochii cu palmele)* : Oh, Doamne... Ce chin ! Ca două leștezi negre... Unde-i doftorul ? De ce nu-l aduceți odată pe Andrei ? Vreți să orbesc de tot ?

SCUTIERUL : Au repezit olăcari pînă la Bistrița după dînsul, dar... *(Ridică din umeri.)*

LĂPUȘNEANU : Șubredă alcătuire !... *(Se bate cu pumnul în piept.)* Racla asta de carne și oase ! Curînd, numai oasele vor mai rămîne din mine. Nu, credinciosule sfetnic al meu ? Ce ziei ?

SCUTIERUL : Numai Cel de sus poate ș-o știe. Ai fost de cîteva ori în pragul morții. Te-au și împărțășit...

LĂPUȘNEANU *(dezmeticindu-se din ce în ce mai mult)* : Pe mine ? Cînd ?

SCUTIERUL : Acum două zile. Iar mai adineuri ai pus să-l cheme.

LĂPUȘNEANU : Pe cine ?

SCUTIERUL : Pe Sfinția Sa Mitropolitul Teofan. Uite-l, că se și arată în prag.

MITROPOLITUL *(intră)* : M-ai chemat, fiule ?

SCUTIERUL *(șoptește la urechea Domnitorului)* : Pleacă-ți fruntea, stăpine !

LĂPUȘNEANU *(tresare, oțărît)* : Cum ?

SCUTIERUL : Ești în puterea lor. Aibi grijă cum grăiești.

LĂPUȘNEANU : ...Preasfinte părinte, mă rog ție...

MITROPOLITUL : Te ascult, Măria Ta...

LĂPUȘNEANU : Cer milă pentru fiul meu cel mare. Ia-l în grija Sfinției Tale. Îl las moștean Scaunului domnesc. Ocrotește-l !

MITROPOLITUL : Vom veghea cu toții asupra lui, Măria Ta.

LĂPUȘNEANU : Cît pentru mine, de mă voi ridica din boala aceasta...

MITROPOLITUL : De te vei ridica, prin mila lui Dumnezeu, ai să te duci la călugărie în monastirea Slatina... unde să te spășești cîte zile îți vor mai rămîne. *(Iese.)*

(Pe acest ultim cuvînt se face revenirea din evocare în realitate.)

LĂPUȘNEANU *(de la tonul slab și rugător la acela puternic și amenințator care-l caracterizează)* : La călugărie ? *(Scandalizat.)* Spus-au ei asta ? Scutierule, așa au spus ?

SCUTIERUL : Nu numai c-au spus, dar te-au și călugărit, Măria Ta.

LĂPUȘNEANU *(ridicînd glasul)* : Ce-e-e-e ?

SCUTIERUL : Te-au tuns călugăr și ți-au pus numele Pahomie. Alaltăieri. *(Ironic.)* „Fratele Pahomie“ !

LĂPUȘNEANU *(mîniat)* : Tu șuguiești ? *(Se ridică într-un cot.)*

SCUTIERUL : Întoarce puțin capul, Doamne ! Nu vezi cine-ți stă de strajă ? Doi călugări. Alături de pernă ai potcapul de monah. Iar mătaniile din mîna Înălțimii Tale...

LĂPUȘNEANU : Taci ! *(Aspru.)* Hei ! Voi doi, de colo ! Ce-i cu voi aici ?

PRIMUL CĂLUGĂR : Ai trebuință de ceva, frate Pahomie ?

LĂPUȘNEANU : Ce bazaconii sînt astea ? A ! Voi vă jucați cu mine ? (Urlă.) Afară, boaite ! Ieșiți, că vă omor ! (Se dă jos din pat ; Scutierul îl ajută să-și îmbrace caftanul.) Pe toți vă omor ! Boaite ticăloase !

PRIMUL CĂLUGĂR (cătrecelălalt călugăr) : Fugi de-l cheamă pe Sfinția Sa și pe Doamna. (Al doilea călugăr iese.)

LĂPUȘNEANU : Buzduganul meu ! Unde mi-e buzduganul ?

PRIMUL CĂLUGĂR : Frate Pahomie...

LĂPUȘNEANU : Ieși afară, tilharule ! (În culmea miniei.) Afară ! A, voi m-ați călugărit, netrebnicilor ! Afară, șleahță spurcată ! (Azvîrle cu potcapul în călugăr, care iese, speriat.) Afară, necuraților ! (Se prăvale în jilt, sfîrșit de puteri.)

SCUTIERUL (rîzînd) : Așa, frate Pahomie. Cu smerenie ! Și cu umilință. Că de vei avea un loc în împărăția cerurilor... Măria Ta ! Ce este ? Ți-e rău !

LĂPUȘNEANU (gîfîie) : De ce n-aprindeți luminările ? E beznă ! Unde sînteți ? M-ați lăsat singur ? Iar m-ați lăsat ?...

SCUTIERUL : Stăpine, sînt aici !

LĂPUȘNEANU : Nu ești. Nu te văd. Nu văd pe nimeni... doar beznă... beznă asta fără fund...

SCUTIERUL : Stai binișor, stăpine. Mă duc să aflu de n-a sosit vreo veste de la Bistrița... (Iese.)

LĂPUȘNEANU (delirînd) : Unde v-ați dus ? Aprindeți sfeșnicele ! Cine e acolo ? E cineva la ușă ? Cine e ? Răspundeți ! Veniți mai aproape ! Cine sînteți ?

(Scena se întunecă ; rămîne doar un proiector, care luminează jiltul unde se află Domnitorul.)

MOTOC (apare în conul de lumină din fața jiltului ; lingă el, în penumbră, stau nemîșcați Veverița, Dragomir și Spancioc) : Sărutăm dreapta Măriei Tale ! (Îngenunchează.)

LĂPUȘNEANU (fericit, ușurat, ca după o lungă așteptare) : A ! Motoc ! Fii binecuvîntat, vornice Motoc ! Teafăr ești și nevătămat ?

MOTOC : Precum se vede, Mărite Doamne. LĂPUȘNEANU : Ridică-te și șezi aici ! (Îi arată scaunul din fața jiltului.) E o li-niște de gheață, azi, în cetate. Îi simți răceala pe obraji, vornice ? Am pus de-au întărit focul, zdravăn... Răceala asta afurisită ! Ca o rămă jilavă ți se strecoară în oase. (Îngîndurat.) Hm ! Ce ciudat ! Ai băgat de samă ? Sîntem robi. Toți ! Încă de cînd ne-am ivit pe lume. Spai-mele ! (Aplecîndu-se spre vornic.) Cumplite sînt spai-mele omului... Dar una e mai cumplită ca toate. N-o știi ? Tăcerea, vornice ! Nu tăcerea din jur. Tăcerea din noi ! Tăcerea în care ne scufundăm încet, încet, ca într-o genune fără capăt.

MOTOC : Știu, Doamne !

LĂPUȘNEANU (scuturîndu-se) : S-a făcut tare frig aici, nu ? Sînt prea singur, vornice ! Prea singur, întru mîhnirile și zburcîmările mele.

MOTOC : Ne-ai urgisit, Doamne. Pe mulți i-ai tăiat fără milă.

LĂPUȘNEANU : M-au silit, vornice. O știi prea bine. M-au silit cu tot dinadinsul.

MOTOC : Nu te-a silit nimeni. Era în firea Măriei Tale.

LĂPUȘNEANU (cu o tresărire de revoltă) : Dar mîrșăviile ?

MOTOC : Mîrșăvia e în noi. Și noi o trecem altora, ca o cupă din care sorbim cu toții, la rînd.

LĂPUȘNEANU : Iscusite vorbe ! „Ca o cupă din care sorbim cu toții, la rînd !“ (Cu o răbufnire de ciudă.) Boierii m-au vîndut întotdeauna...

MOTOC : Așa e hărăzit : să ne vindem unii pre alții.

LĂPUȘNEANU (îl privește, gînditor) : Nici odată nu mi-ai vorbit cu o cutezanță atît de cinstită ! Vechiul meu sfetnic ! S-au cernut anii...

MOTOC : S-au prefirat și binele și răul din noi.

LĂPUȘNEANU : Căci răi ați fost prea îndeajuns. M-ați urit cu toții. Așa e ? (Cu o veselie poznașă.) Dar, barem, am izbîndit ! Nu, vornice ? În viață nu poți izbîndi decît dacă știi să te folosești de toți... și să te lepezi de fiecare la timpul potrivit !

MOTOC (necrușător) : Măria Ta ești încredințat că, într-adevăr, „ai izbîndit“ ?

LĂPUȘNEANU (aprig) : D-apoi, cum ? ! (Clatină din cap, admirativ.) Hm ! Vicleană întrebare, vornice ! Și vrăjmașă. Reîntîlnese în ea întregă vrăjmășia boierului Motoc.

MOTOC : Gîndește-te că prea de toți te-ai lepădat, Doamne ! În viață este nevoie să-ți oprești măcar unul...

LĂPUȘNEANU : Dar mi-am oprit. Nu dîntre voi. Ce era să fac cu ticăloșia voastră ? Mi-am oprit fiul... el va lua tronul... fiul meu cel mare... (Îngrijorat.) Tronul ! De ce tăceți ? Roiesc în jurul lui, nu ? Ca uliții se ațin ! Știu ! (Cu un accent de disperare.) Cine o să-mi apere tronul ?

MOTOC (solemn) : Noi !

LĂPUȘNEANU : Voi ? Prin urmare, nu ești singur ?

MOTOC : Nu, Mărite Doamne. Mai sînt cu mine stolnicul Spancioc, postelnicul Veverița și comisul Dragomir.

(Boierii apar în lumină și se înclină tăcuți înaintea Domnitorului.)

LĂPUȘNEANU (inviorat) : Îmi e pe plac să vă aflu în preajma mea, boieri dumnevoastră. Veniți ! Apropiati-vă ! (Boierii

fac roată în jurul Domnitorului.) Dar voi
îmi erați împotriva, nu, Moțoace?

MOȚOC : Ce-a fost s-a stins, Înălțimea Ta.
La nevoie, ne-am strâns în jurul Măriei
Tale. În jurul tronului. Ai aici o mână
de curteni credincioși. Poți să te bizui,
Doamne!

LĂPUȘNEANU (*inchide ochii, fericit*) : O,
cât de binevenite îmi sînt asemenea vor-
be... Boieri dumnevoastră, nevîrstnicul
meu fiu rămîne înconjurat de dușmani.
Nu se va putea apăra nici pre sine, nici
țara...

MOȚOC : Îl vom apăra noi !

VEVERIȚĂ : Dă-ni-l nouă !

DRAGOMIR : Singurii credincioși !

MOȚOC : În jurul tronului !

(*Boierii se apleacă asupra Domnitorului,
îl string ca într-un clește, îl înăbușă.*)

VEVERIȚĂ : Ca un zid !

DRAGOMIR : Neclintiți !

MOȚOC : În jurul tău !

LĂPUȘNEANU (*zbatîndu-se sub apăsarea
lor*) : Stați ! Mă înăbuș ! Mă zdrobiți...

TOȚI (*murmurâ, amenințători*) : Ca un zid !
Neclintiți ! Credincioși ! Ca un zid ! Ca
un zid !

LĂPUȘNEANU (*urlă, trezit din coșmar*) :
Dar voi sînteți morți !... (*Cu disperare.*)
Pînă la ziua de apoi ! Sînteți morți. (*Se
ridică și se smulge din cercul lor.*) Morți !
Morți ! (*Boierii se topeșc în penumbra ca-
merei ; Lăpușneanu și-a recăpătat lucidi-
tatea.*) Dumnezeule, oare numai morții au
mai rămas în jurul meu ? Numai ei îmi
sînt credincioși ? (*Se prăvălește în fotoliu,
cu capul în mîini.*) Numai morții rămîn
cu noi !... Da, da... Morții... morții ! Scu-
tierul, unde ești ? Credinciosul meu sfet-
nic ! Moartea ! ? !... Tu o poți desluși !
Atîtea morți am poruncit... și, totuși, nu
știu... Le-am privit... și n-am înțeles. Ce
e Moartea ? Știi ?

SCUTIERUL (*a apărut lingă el*) : O curgere,
stăpine. O alunecare.

LĂPUȘNEANU : Și Viața ?

SCUTIERUL : La fel. O curgere fără de sfir-
șit.

LĂPUȘNEANU (*nedumerit*) : La fel ? Atunci,
unde... unde începe una ? Unde începe
alta ?

SCUTIERUL : Cine poate ști ?

LĂPUȘNEANU : Nepriceputule ! Nu-i drept.
Cineva ar trebui să ne-o spună.

SCUTIERUL : De ce ?

LĂPUȘNEANU : Ca să ne grăbim. Avem
atîtea de făcut. Nu vezi ? Și n-avem
timp !

SCUTIERUL : Minciuni ! Așa spun toți :
„n-am avut timp“ ! Dar cînd o spun ?
Cînd le-a venit ceasul. Atunci, înșală...
încearcă să înșele la cîntar. Nădăjduiesc
să mai cîștige o clipă-două... De unde ?
Clepsidra, odată ce s-a scurs...

LĂPUȘNEANU : Aceeași cobe mi-ai rămas !
(*Ridicînd glasul.*) Prea scurtă-i viața ! Nu
pricepi ? Nu începe în ea tot ce-ai de
făcut ! N-ai timp nici să te dumirești...

SCUTIERUL : O viață întregă... sau o cli-
pă ! Și pentru una... și pentru alta, ace-
lași timp îl ai ! Dar eu te întreb : te-ai
priceput să-l folosești ?

LĂPUȘNEANU : Adică, cum, ce n-ai făcut
într-o viață întregă... poți face într-o
clipă ?

SCUTIERUL : Poți !

LĂPUȘNEANU (*cade pe spate, murmurînd
rugător*) : Atunci, mai vreau o clipă... una,
doar...

SCUTIERUL (*cu asprime*) : Fariseule ! Și tu
cersești, ca toți ceilalți !

MITROPOLITUL (*întră, urmat de cei doi
călugări*) : Ce se petrece aici, frate Pa-
homie ?

LĂPUȘNEANU (*iși recapătă, brusc, violența
lui obișnuită*) : „Frate“ ? Afară, năpirci-
lor ! Dumnezeu sau dracul mă va însănă-
toși și, după aceea, vă căsăpesc pe toți !

MITROPOLITUL : Omule, respectă haina
preotească. Nu afurisi pe cei ce vin să-ți
aducă...

LĂPUȘNEANU : Tacă-ți gura, popă fătarnic !
Eu te-am însăunat Mitropolit și tot eu
te descăunez. Sînt Domnul țării. Auziți ?
M-ați popit voi. Dar de mă voi scula,
pre mulți am să popesc și eu !

MITROPOLITUL : Nesocotitul, nu huli !
Uiți la ce cumpănă te afli ? Gîndește-te
că ești monah. Nu mai ești Domn ! Gîn-
dește-te că prin ocările tale...

LĂPUȘNEANU (*oțărît*) : Ce-e-e ? (*Încearcă
să se ridice și să apuce paloșul.*) V-arăt
eu vouă !

SCUTIERUL (*îl domolește*) : Ssst ! Nu te
pripri ! Ia aminte la ce-a spus : nu mai
ești Domn !

LĂPUȘNEANU (*devine atent*) : Nu mai sînt
Domn ? ! Dar, oare, ce sînt ?

MITROPOLITUL : Un suflet de creștin în
pragul morții.

SCUTIERUL (*îi șoptește Domnitorului*) : Să-l
crezi ! Sau să te faci că-l crezi ! Alt sfat
eu nu mai pot să-ți dau. (*Iese din scenă.*)

LĂPUȘNEANU : Părinte... ascultă-mă ! Ro-
stît-am vorbe de ocară. Să-mi ierți ne-
săbuița ! Mai dă-mi o clipă, rogu-te !
O clipă de răgaz. Să-mi rînduiesc cele
de cuvîntă...

MITROPOLITUL : El rînduiește, Cel de sus,
tot ce e de rînduit pe lumea asta.

LĂPUȘNEANU : Și dacă... dacă mă rog Lui...
pot nădăjdui ?

MITROPOLITUL : Te tîrgui, fiule ? Urit pă-
cat ! Roagă-te, fără să ceri ceva în schimb.
Roagă-te pentru împăcarea cu tine însuși.
Pentru trecerea ta în viața de dincolo !

LĂPUȘNEANU : Trecerea ? ! Preasfinte, stai !
Nu încă ! Nu-i încă sorocul ! Nu-i așa ?

(Se agață de el.) Viața mea încă nu s-a sfârșit. O simt! Nu încă! Nu-i așa, Preasfinte părinte? Trebuie s-o spui! Cuvintul Sfinției Tale e... Să aștept! Sint încă în puteri! Trebile țării le țin strânse în pumn. Ajută-mă! Sprijin mi-ai fost... și-mi ești și-acum. Nu este așa, Preasfinte?

MITROPOLITUL (cu gravitate): Nu, fiule. LĂPUȘNEANU: Cum?

MITROPOLITUL: Trebile țării, spui? O minte limpede, sănătoasă! Un braț puternic și iute! Asta cer trebile țării. Iar tu...

LĂPUȘNEANU: Eu, ce? Eu... am în grijă acest pământ al Moldovei!

MITROPOLITUL: Toți îl avem în grijă. Strămoșii noștri l-au sfințit cu lacrimile lor, cu sudoarea lor și cu singele lor. Să păzim moștenirea strămoșească! Asta e îndatorirea noastră de căpelenie! Ea trece dincolo de vrerea ta sau de rugăciunile noastre. Datori sîntem acum să dăm țării brațul voinic și mintea ageră care s-o cirmuiescă. Înțelege, fiule, și impacă-te cu gândul vieții de apoi.

LĂPUȘNEANU (cu disperată stăruință): Nu... nu se poate... uite! (Intinde palmele spre Mitropolit.) Îndură-te! Toamnă în căsușul palmelor... mai toarnă-mi cîteva picături din potirul vieții! Am să le sorb cu sfință grijă... mă rog ție, Preasfinte!

MITROPOLITUL: Nu, fiule! Accasta nu stă în puterea mea. Roagă-te lui Dumnezeu, frate Pahomie! Și, Domnul Dumnezeu să te aibă în paza lui. (Iese, urmat de soborul lui.)

LĂPUȘNEANU (strigă, cu un ultim efort): Vreau să trăiesc, părinte! Nu înțelegi? (Înfuriat.) Minte acel ce zice că sint călugăr! (Se ridică, impunător.) Sint Domnul țării. Sint Vodă... (Vocea i se frînge; recade în jîlf, istovit de puteri, murmurînd.) Mă înăbus... Nici o lumină... de nicăieri... Apă! Mă prăpădesc... Apă! O picătură de apă, pentru Domnul țării...

BĂTRINA (intră, cu o luminare neaprinșă în mînă: auzind vorbele Domnitorului, ia pocălul de pe mîsuță și-i dă să bea): Ia, Măria Ta!

LĂPUȘNEANU (o privește, clipind des din ochi): Cine ești? Nu văd prea bine! Doamna te-a trimis?

BĂTRINA: Sint o țărancă proastă. Nu mă mai ții minte, Mărite Doamne?

LĂPUȘNEANU: Ba da. Te știi! Da, da. Bătrina care m-a înfruntat. Cu ce prilej, mătușă? Vreo nouă jalbă! Un nou ne-caz?

BĂTRINA: Nu, Doamne, un priveghi. Așa e datina: să fie cineva în preajma celui care... (Tace.)

LĂPUȘNEANU: Întregește-ți vorba!... În preajma celui care...?

BĂTRINA: Să-mi fie cu iertare, Măria Ta! Stau pilcuri de oameni afară. S-a zvonit

că Vodă e pe moarte. Zic gurile rele: „moare cu un cine”. „Nu-i nimeni lingă dînsul”. „O luminare creștinească să-i țină careva”... (Arată lumina.) E o luminare mică, de om sărac, dar priveghiul tot creștinesc se cheamă că este...

LĂPUȘNEANU (revoltat): Ce minciună! Cine a scormit că sint singur? Doamna mea e în iatacul de alături. Acolo e și Mitropolitul, cu soborul lui. Oștenii-s peste tot. Norodul — ai zis că se înghesuie la porți...

BĂTRINA (cu blîndețe): Nu te amăgi, Măria Ta! Palatu-i ca un pom desfrunzit. Ușile-s vraște. Norodul? Bag de samă că nu m-ai înțeles. Sint cîteva gură-cască. Atît!

LĂPUȘNEANU: Nu-i adevărat! Norodul mi-e aproape. El m-a iubit. Și eu pre dînsul. El au fost țaria, sprijinul meu, dintotdeauna.

BĂTRINA (după o clipă de tăcere): Măria Ta, sîntem doar între noi... De ce să nu spunem lucrurilor pe nume? Ai stat tot timpul între ape. Pe norod nu te-ai sprijinit. Niciodată! Vreau să zic, pe omul de rînd. Uneori, la nevoie, ai mai întins cite o mînă spre răzeșime, sau spre tirgo-vetii înstăriți. Dar atîta tot, Măria Ta!

LĂPUȘNEANU: Atunci, de ce... de ce am crezut întotdeauna că norodul...?

BĂTRINA: Ți-a plăcut, Mărite Doamne...

LĂPUȘNEANU: Cum?

BĂTRINA: Ți-a plăcut să te reazimi pe această părelnică credință. Adevărat este că alta nici n-aveai.

LĂPUȘNEANU (covîrșit): Ai dreptate. Jumătate din viață ne amăgim singuri...

BĂTRINA: Poate, și mai mult...

LĂPUȘNEANU: ...iar cealaltă jumătate ne amăgesc alții! (Cu amărăciune.) M-ai părăsit și voi!

BĂTRINA: Te-am părăsit? Nu ne-ai poflit niciodată la masa Măriei Tale. Păsurile, oftaturile noastre?! Ți-ai întors vreodată urechea spre țarină, să le auzi cum se tînguiesc printre brazde? Nu, Măria Ta! Norodul are o balanță dreaptă. El nu dă lipsă la cîntar...

LĂPUȘNEANU: Dar nici pe boieri nu i-am... N-am fost de partea lor. O știi!

BĂTRINA: Dar nici de partea noastră nu ai fost. Măria Ta cum de n-o știi?

LĂPUȘNEANU (cu o răbufnire de minie): Femeie, ia aminte! (Brusc, fața i se destinde într-un suris resemnat, obosit; cu o nuanță de întimitate prietenoasă.) Nu te-ai schimbat! Cutezătoare, cum te știi! Hm! Bătrina mea vrăjmașă! De cîți ani ne înfruntăm? O vrăjmașie curată, ca un cleștar! De-aș fi avut-o de la toți!... Apropie-te, mătușă! Îmi place să te privesc. Ești semeția mea de odinioară! Mîndria mea neînfricată! Înțelepciunea mea!... Te prețuiesc! Tu le-ai

păstrat. Eu le-am pierdut. Ba nu! Le-am murdărit. Da, da! Mîinile acestea! Voiești să-mi faci un bine? Mi-e sete de-un pocal cu apă rece, de la fîntînă. Poți să-mi aduci? În jurul meu nu-s decît carafe cu apă stătută și coclită.

BĂTRINA: Ți-aduc, Măria Ta. (*Trece spre fund.*)

SCUTIERUL (*intră, agitat*): Măria Ta... stăpine... au sosit!

LĂPUȘNEANU: Cine?

SCUTIERUL: Boierii cei fugiți la leși.

LĂPUȘNEANU: Care din ei?

SCUTIERUL: Comisul Stroici și cu logofătul Trotușan. Se află în spătarie. Se pregătesc să intre aci.

LĂPUȘNEANU: Oștenii, slugile unde sînt?

SCUTIERUL: Au fugit. Palatul e împinzit acum de lefegiii boierilor. (*Îi aduce armura.*) Iată, stăpine! Îmbracă zaua. Trebuie să-i înfrunți. Așază-ți buzduganul la îndemînă. De paloș te vezi sprijini... Haide! Nu pregeta! Ești în primejdie de moarte. N-ai ajutor. Ești singur. Și singur trebuie să te ajuți. Mai bine zis, *Ea* te va ajuta. De data asta, numai *Ea*!

LĂPUȘNEANU: Cine?

SCUTIERUL: Mînia ta infriçoșătoare. Fă să răsune bolțile palatului. Ți-e mîna slăbită, știi! Dar ridică buzduganul... și ei vor simți izbitura... chiar mai înainte de a-i pîli. Ți-s ochii stînși, împăienjenți — e drept! Dar zburlește stuful sprincenelor tale, ca altădată... și ei vor îngheța, mai înainte de-a te ghici cît ești de slab și de istovit. Ascultă-mă, stăpine! *Ea* ți-e scăparea. Cruzimea ta de faimă peste toți și toate! Ridică-te! De Vodă Alexandru Lăpușneanu ei se vor teme întotdeauna.

LĂPUȘNEANU (*fără să se ridice; cu amărăciune*): Și dacă glasul mi se frînge tocmă la mijlocul unui strigăt? Sau ochii mi se întunecă deodată... și rămîn goi, ca ai unui orb? Vorbești de faima mea! Nu mi-am dorit-o niciodată, deși am purtat-o cu mîndrie. Dar nici s-o pierd, așa, ca un neghiob. Să vadă toți că n-a mai rămas din ea decît o zdreanță — asta vrei?

SCUTIERUL: Și-atunci, ce-ai să te faci, Măria Ta? Ești singur și încolțit. Cum vrei să te aperi de lupii care te-au înconjurat?

LĂPUȘNEANU (*revoltat*): Nu sînt singur, nepricopsitul! Ei mă vor apăra.

SCUTIERUL: Cine?

LĂPUȘNEANU: Doamna mea; Mitropolitul cu arhierii lui; slugile credincioase...

SCUTIERUL: Slugile au fugit. Mitropolitul e de partea lor. Și Doamna ta, la fel.

LĂPUȘNEANU (*miniatură*): Doamna Ruxandra? Mișălule! Cum de îndrăznești! E o femeie evlavioasă. Cutezi s-o ponegrești pe mama celor doisprezece copii ai mei?

SCUTIERUL: Poți să-ți dai seama singur. Ei cred că zaci fără simțire. Așa că nu

se mai feresc. Am să deschid ușa iatacului. Ascultă ce vorbe schimbă între dinșii! (*Intredeschide o ușă; prin difuzor, se va auzi dialogul care urmează.*)

DOAMNA: E atît de cumplit... și-atît de încrîncenat de boala lui încît, nu știu, mi-e frică! Amarnic ne chinuiește pe toți, boieri dumneavoastră!

TROTUȘAN (*aspru*): Doamnă, omul acesta trebuie să moară! Iată aci un praf. Pune-l în băutura lui. Și du-i-o!

DOAMNA (*speriată*): Cum?! Otravă?

STROICI: De nu va muri îndată omul acesta, viața Măriei Tale și a coconului domnesc sînt în primejdie.

DOAMNA (*infriçoșată*): Să-l uoid? Eu?

TROTUȘAN: N-ai încotro, Doamnă! (*Cu o subliniere amenințătoare.*) Cîndva, nu ne-ai ținut partea. Acum, cată să fii mai înțeleaptă. De aceea-ți spun: omoară tătăl... dacă vrei să-ți ocrotim fiul.

DOAMNA: Cumplită osîndă îmi dați, boieri dumneavoastră. Înalt Preasfinte, ce zici? Pot să fac una ca asta? Învață-mă ce să fac.

MITROPOLITUL: Crud și năprasnic este omul acesta, fiica mea! Domnul Dumnezeu să te povățuiască.

DOAMNA (*printre lacrimi, zdrobită*): Cum, părinte? Chiar și Sfinția Ta?

MITROPOLITUL: Amin!

SCUTIERUL (*în șoaptă, către Vodă*): Și, cu acest „Amin” fățarnic, Preasfîntul nostru părinte l-a dat pe nefericitul Domn pradă morții.

DOAMNA: Sfinția ta... părinte... nu mă lăsa!

TROTUȘAN: Hai, Doamnă, nu te mai codi atît! Ajut-o, Stroici! Uite o bătrînă care merge spre iatacul Domnitorului.

STROICI: Ce ai acolo, femeie?

BĂTRINA: Pentru Măria Sa... cerut-a apă proaspătă.

STROICI: Adă pocalul încoace.

BĂTRINA: Dar mi-a zis...

STROICI: Dă-l și piei din fața mea, nevolnic! Iată, Doamnă! Haide! Îți torn eu praf! Ia pocalul! Ține-l bine!

TROTUȘAN: Și-acum, dă-i băutura, Doamnă! Hai! Nu te teme! Noi te păzim de-aici... Și, dac-o fi nevoie, sărim cu jungherele asupra-i! Dumnezeu să te binecuvinteze! Du-te, buna noastră Doamnă!

SCUTIERUL (*inchide ușa și se reîntoarce repede lângă Vodă*): Vine!

LĂPUȘNEANU (*s-a ridicat în capul oaselor în jilt, încrunțat și dirz; e limpede că și-a adunat ultimele puteri pentru înfruntarea asta teribilă; către Scutier*): Tu, du-te! Voiesc să fii duor eu... cu dînsa!

SCUTIERUL: Stăpine, dar dacă o să ai nevoie de...?

LĂPUȘNEANU (*cu asprime*): Un om n-are nevoie decît de sine însuși pentru a muri! (*Scutierul iese. Ușa se deschide și apare Doamna, cu pocalul în mînă.*) O

clipă, cei doi se privesc în tăcere.) Apropie-te, Doamnă!

DOAMNA (*înghețată de spaimă*): Cerut-ai apă, Măria Ta?

LĂPUȘNEANU (*sfredelind-o cu privirea*): Buna mea Doamnă! Îți mulțumesc! Țin-jeam după o înghițitură de apă proaspătă... (*accentuând*) curată! A fost scris ca tocmai Domnia Ta să mi-o aduci. (*Cu o ascunsă ironie.*) Cum să te răsplătesc?

DOAMNA (*se oprește lângă ușa, ezitând*): Te simți... te simți mai bine, Mărite Doamne?

LĂPUȘNEANU: Bine mă simt doar când te văd. Vrednica și cinstita mea soată! De 15 ani îmi desfăț ochii cu lumina chipului tău. Apropie-te, Doamnă! Aștept apa din pocaul Domniei Tale ca pe o izbăvire.

DOAMNA (*din ce în ce mai tulburată*): Nu, Doamne! Nu spune asta!

LĂPUȘNEANU (*senin*): De ce nu? Îți faci pomană. Domolești pîrjolul unor buze însetate. Vino, Doamnă!

DOAMNA: Măria Ta, dar, poate... poate nu trebuie să... să bei așa...

LĂPUȘNEANU (*resemnat*): Trebuie să beau, Doamnă! Vine o clipă cînd... Toți bem o dată pocaul pînă la fund! Toți! Greu e doar pînă te pătrunzi de adevărul acesta. (*Cu o măreție senină.*) Să ai grijă, Doamnă! Copiii! Ca lumina ochilor!... Celui mare, să nu uite: noi stăm aci în poarta furtunilor. De veacuri stăm! Și-o să mai stăm aci, în veacul veacurilor! Să fie dîrz! Și aprig! Să-și lipească fruntea, cu smerenie, de lespezile strămoșilor. Știi, buna mea Doamnă... nemurirea! Poți dobindi nemurirea! Invață-l asta! Invață-l să-i cinstească! (*Ridicînd glasul.*) Aci, în poarta furtunilor... cu o sabie, cu o furcă și cu o ghioagă... ei au apărut creștinătatea! Asta e nemurirea, Doamnă! Strămoșii!... Adu-i aminte, Doamnă! Ei au săvîrșit fapte mari, cu mijloace mici! Și pentru aceea strămoșii noștri sînt mai presus decît oricare alții! Apropie-te, Doamnă! Eu îmi sting torța... pentru ca el să și-o aprindă pe a lui! E nevoie de-o torță nouă, care să strălumineze întreaga Moldovă. (*Cu fermătate.*) Vino! Voiesc să beau din mîna Domniei Tale. Fă-ți pomană pînă la capăt. Brațele-mi sînt vlăguite. Domnia ta însăși să-mi duci pocaul la buze. Rogu-te, Doamnă! Mi-e sete! Vino și dă-mi să beau, buna mea Doamnă. (*Dominînd-o cu privirea.*) Aceasta e vrerea mea... (*cu blindă resemnare*) și iertarea mea, către Domnia Ta!

DOAMNA (*tremură îngrozită, bolborosind*): Nu... nu se poate... n-o pot face... nu pot... nu. nu... iartă-mă, Doamne! (*Scapă pocaul din mîini și fuge afară: către cei doi boieri care au apărut, în pragul ușii.*) Oh, boieri dumneavoastră, la ce fărădelege m-ați îndemnat! (*Iese.*)

TROTUȘAN: Zăvorăște ușa!

(*Stroici încuie ușa, cu zgomot.*)

LĂPUȘNEANU: Cine e? A intrat cineva? Cine e acolo?

TROTUȘAN: Noi.

LĂPUȘNEANU: Nu vă văd. Dați-vă mai aproape. Cine sînteți voi? Și ce voiți?

(*Boierii înaintează.*)

STROICI: Eu sînt Stroici.

TROTUȘAN: Iar eu, Trotușan. Și aceea ce voim e să te vedem pînă a nu muri.

STROICI: Cum ți-am făgăduit.

LĂPUȘNEANU (*îi privește batjocoritor, sprîjinindu-se în palos; ride încetisor*): He-he-he! Dușmanii mei de moarte! Față în față! În sfîrșit!

STROICI: Noi ți-am scăpat. (*Înaintează spre el.*)

LĂPUȘNEANU: Nu încă! Nu te pripi, comisule Stroici. Balaurlu nu-i mort. (*Amenințător.*) De mă ridic acum... (*Schițează gestul de a se ridica și cei doi boieri se opresc.*) He-he-he! Vedeti? (*Cu scîrbă.*) Ce jalnică e cutezanța voastră! (*Ridică glasul.*) Năpîrcilor! Venin aveți; dar bărbăție? De mă înalț din jilt, v-am spulberat! He-he-he! Broboane reci aveți pe frunte. Le văd! V-aud bătaia inimilor speriate. Vă sprijiniți unul într-altul ca două babe neputincioase. (*Strigă.*) Mișailor! Cu buzduganul acesta vă miruiesc! (*Încep să-l părăsească puterile.*) Vă sui în ștreang. Vă tai bucăți. Acesta-i Vodă Lăpușneanu! (*Rărește cuvintele.*) Și voi... voi știți că pot s-o fac. (*Strigă cu un ultim efort.*) Țîlharilor! Temut sînt încă de voi toți! (*Îl cuprinde un nou acces.*) Să mă uideți... Voi asta vreți! Dar eu... eu vreau s-o ucid pe Ea! (*Gîfîie, tot mai slăbit.*) Oh! Iar mă cuprinde răul... (*Cu un nou efort.*) Javre care tremură înfri-coșate de faima mea! Eu am s-o curm! Eu! Nu voi! Veniți, cînilor! Am s-o ucid! Acum! Aci! Sub ochii voștri! Ați scos jungherele? Nu văd! Nu vă mai văd... Nu îndrăzniți? (*Ride sălbatic.*) He-he-he! Faima lui Vodă Lăpușneanu! De mă loviți acum... s-a stîns! (*Cade pe spate, zgîrîndu-și pieptul cu unghiile.*) Oh! Cum mă arde! Doamne, fie-ți milă de chinul meu! Ce foc turbat! Unde-i Doamna? Unde-i fiul meu? Unde-i Mitropolitul țării?

STROICI: S-au dus și te-au lăsat cu noi. LĂPUȘNEANU (*stors de puteri, agonizînd*): Cu voi? S-au dus... Sărmană Moldovă! Oh, Doamne! Lăcustele! Lăcustele!... N-am izbutit a vă stîrpi! Nu... nu mai pot! Omorîți-mă odată, să scap de chinuri.

TROTUȘAN: De ce să scapi? Ba dimpotrivă!

LĂPUȘNEANU (*către Stroici*): Tu ești mai tînăr! Jungherul! E darul meu... fă-ți pomană... Scapă-mă de durerile ce mă sfîșie... Haide! Lovește!

STROICI : Nu-mi voi spurca jungherul în singele pingărit al unui despot.

LĂPUȘNEANU : N-aveți milă ? Oh, cum îmi arde sufletul ! Apă ! (Gîfție.) Apă ! Da-ți-mi să beau...

TROTUȘAN (ia pocalul) : Iată, Înălțimea Ta ! Au mai rămas pe fund drojdiile otrăvii. Bea și te răcorește. (Încearcă să-i apropie paharul de gură.)

LĂPUȘNEANU (zbătîndu-se) : Ticăloșilor... nu... nu așa... fiare sinteți, fiare, nu oameni...

TROTUȘAN : Bea !

LĂPUȘNEANU (împotrîvindu-se) : Nu... nu vreau... nu vreau...

TROTUȘAN : Stroici, jungherul ! Descleştează-i dinții cu el ! (Se luptă să-l țină pe Lăpușneanu.)

STROICI : Ține-l strîns !

LĂPUȘNEANU (cu un efort supraomenesc, se degajează din strînsoarea lui Trotușan) : În lături, vierme ! (Cei doi se opresc, derutați, fiindcă Vodă s-a ridicat din jîlt.) Ntrebnicilor ! (Cu scîrbă.) Voi ? ! Voi să mă prăpădiți ? (Cu un gest brusc, a smuls cupa din mina lui Trotușan.) Ia mîna de pe cupa aceasta, nevolnicule ! În genunchi ar trebui să stați, cînd Vodă... Vodă, el însuși... (Bea dintr-o înghițitură drojdiile otrăvii.) He-he-he ! Nelegiuitorilor ! Eu... (cade în jîlt ; cu un gemăt) eu v-am strivit ! (Se întoarce cu spatele la cei doi.) Eu... cu... (Gîfție, chinuit de efectele otrăvii.)

TROTUȘAN : Atunci, de ce te întorni cu fața de la noi ? Vrei să nu ne mai vezi ?

STROICI : Pesemne că-i e silă să ne mai privească în ochi.

TROTUȘAN (apucîndu-l de umeri pe Vodă) : Ba se cade, spre osînda ta, să ne privești ! (Încearcă să-l întoarcă cu fața spre ei.)

LĂPUȘNEANU (împotrîvindu-se, cu ultimele puteri) : Nu vreau... Lăsați-mă, blestemaților... nu vreau...

STROICI : Ba da !

(Îl întorc și-l imobilizează cu fața la public.)

LĂPUȘNEANU (agonizînd) : Nuuu !

TROTUȘAN : Învață a muri, tu care știi numai a omori !

SCUTIERUL (apare lingă Domnitor, mîngîindu-i fruntea cu înfîințate tristețe) : „Învață a muri”... Dar, oare, n-o să fie nimeni în stare, pe lumea asta, să ne învețe a trăi ?

(Ușile sar în lături și Bătrîna apare, urmată de o mulțime de oameni care rămîn în umbră.)

BĂTRÎNA (vine lingă Vodă ; către cei doi boieri, cu asprime poruncitoare) : Plecați ! Plecați de-aici ! Ajungă-vă cit ați păcătuit ! (Cei doi se retrag.) Dar cupa aceea s-o păstrați ! Poate veți bea și voi dintr-însa, într-o zi ! (Aprinde luminarea și îngenunchează la căpătîiul Domnitorului.)

LĂPUȘNEANU (sfîrșit de puteri) : Ostenit sint... foarte ! Și singur ! Singur ca...

BĂTRÎNA (cu blîndețe) : Nu, Doamne ! Sint aici, Mărite Doamne ! Sintem aici, cu toții ! Aici !... Lîngă Măria Ta !

CORTINA

HRONOV '76

Intre cele mai cunoscute și mai interesante festivaluri ale artei teatrale de amatori se numără și cel de la Hronov, din R. S. Cehoslovacă. Poartă numele clasicului ceh Alois Jirásek și a ajuns, anul acesta, la cea de a 46-a ediție, bucurindu-se de un binemeritat și bineconsolidat prestigiu, nu numai între slujitorii și iubitorii teatrului de amatori din țara prietenă, ci și în rindul celor interesați de evoluția fenomenului pe plan internațional, de noile sale tendințe și direcții de dezvoltare, de posibilitatea amplificării contactelor și schimburilor culturale prin și pentru teatrul de amatori.

Urmărite timp de o săptămână — între 7 și 14 august — de un numeros și generos public de teatru, precum și de delegați ai țărilor socialiste, de invitați din Italia și Monaco (semnificativă, prezența lui Max Brousse, directorul adjunct al Festivalului Mondial al Teatrului de Amatori — Monaco), spectacolele cehe și slavoce din acest an de la Hronov au impresionat mai ales prin diversitatea repertoriului și a modalităților de expresie practicate. Se joacă Plaut (*Soldatul fanfaron*), se joacă Karel Čapek (*Rețeta Makropoulos*) și Josef Hollý (*Gelo* sau *Ceitalți și Gelo*), se joacă autori cehoslovaci contemporani ca Osvald Zahradník (*Sonatina pentru păun*) și Ján Solovič (*Aventura de două parale*), este în general bine reprezentată și dramaturgia contemporană a țărilor socialiste, de la cunoscuta piesă a lui Alexei Arbuzov, *Bietul meu Marat*, la savuroasa comedie bulgară de Jordan Radîčkov, al cărei titlu s-ar putea traduce prin *Romanță de ianuarie*, sau la adaptarea piesei maghiare *Festival de Tibor Déry și Sándor Pös*.

Spectacolele sînt deosebit de variate și poti întîlni, de la o seară la alta, factura modernă pe texte antice sau clasice, cea ușor tradiționalistă pe texte contemporane, sau soluții scenice dintre cele mai originale și inovatoare, ca în cazul excelentului spectacol *Festival*, prezentat de formația teatrală de amatori care activează pe lîngă teatrul profesionist din Olomouc.

Un spectacol muzical tineresc, plin de nerv, de fantezie și inventivitate a fost cel realizat de Rudolf Mährla, cu texte de foarte bună calitate și de autentică poezie, cu o coregrafie (Eva Jahodova) pe cit de modernă pe atît de sugestivă în conturarea atmosferei cerute de piesă și, nu în ultimul rînd, cu o foarte bună orchestră, condusă de tînărul și extraordinar de virtuozul compozitor al formației, Richard Pogoda. (Un spectacol de tip „Piatra Neamț“, dac-ar fi să-l comparăm cu realitățile scenei profesioniste românești,

o reprezentație care ne-a amintit de Zigger-Zagger-ul pus la Piatra de Cornel Todea.) La Hronov, acestui spectacol i-a revenit Marele premiu al festivalului, oferit de Ministerul Culturii.

Desigur, nu toate spectacolele s-au dovedit la fel de interesante; au fost chiar și unele distonante pentru ținuta generală elevată a festivalului (*Nastratin* de Jiri Mahen, în interpretarea formației de club din Kroměříž), dar importantă ni s-a părut, în primul rînd, seriozitatea cu care se face teatrul de amatori în Cehoslovacia. Seriozitatea cu care punerile în scenă sînt lucrate, pînă la cele mai mici amănunte de scenografie, să zicem, seriozitatea cu care sînt urmărite și încurajate de public, seriozitatea și căldura cu care sînt sprijinite formațiile, atît de către cei care le îndrumă din punct de vedere metodic cît și de către instituțiile care le patronază în festival. (Pentru că la Hronov fiecare formație participantă este patronată de una din întreprinderi, care beneficiază de spectacole date special pentru salariații ei și de întîlniri ale acestora cu amatorii, iar pentru fiecare formație însuși faptul participării la festivalul de la Hronov contează cît o premiere, căci reprezintă recunoașterea oficială a nivelului de realizare artistică atins de aceste formații.)

Artiștii amatori știu că festivalul de la Hronov are loc în mod cert, în fiecare an, în același loc și la aceeași dată, în aceleași condiții de participare și de selecție a formațiilor de către același juriu, iar faptul acesta se dovedește cu mult mai stimulatîv decît s-ar putea crede.

Dincolo, deci, de interesul spectacolelor și al discuțiilor profesionale, festivalul de la Hronov poate fi plin de învățămînte pentru noi și din acest punct de vedere.

V. P.

DREPTATEA MĂRII
piesă în 11 tablouri
pentru teatrul de păpuși
de
Virgil Teodorescu

. . p. 44

Scenografie

PAUL CORNEL CHITIC : Trienala de scenografie . . . p. 59

Interferențe

FLORIAN POTRA : Frații siamezi p. 65

Teatrul radiofonic

M. ALEXANDRU : Cronica p. 66

I. N. : NOTE p. 67

ALEXANDRU LĂPUȘNEANU
dramă istorică în patru tablouri
de
Virgil Stoenescu

. . p. 68

Meridiane

V. P. : HRONOV '76 p. 96

Foto : Ileana Muncaciu.

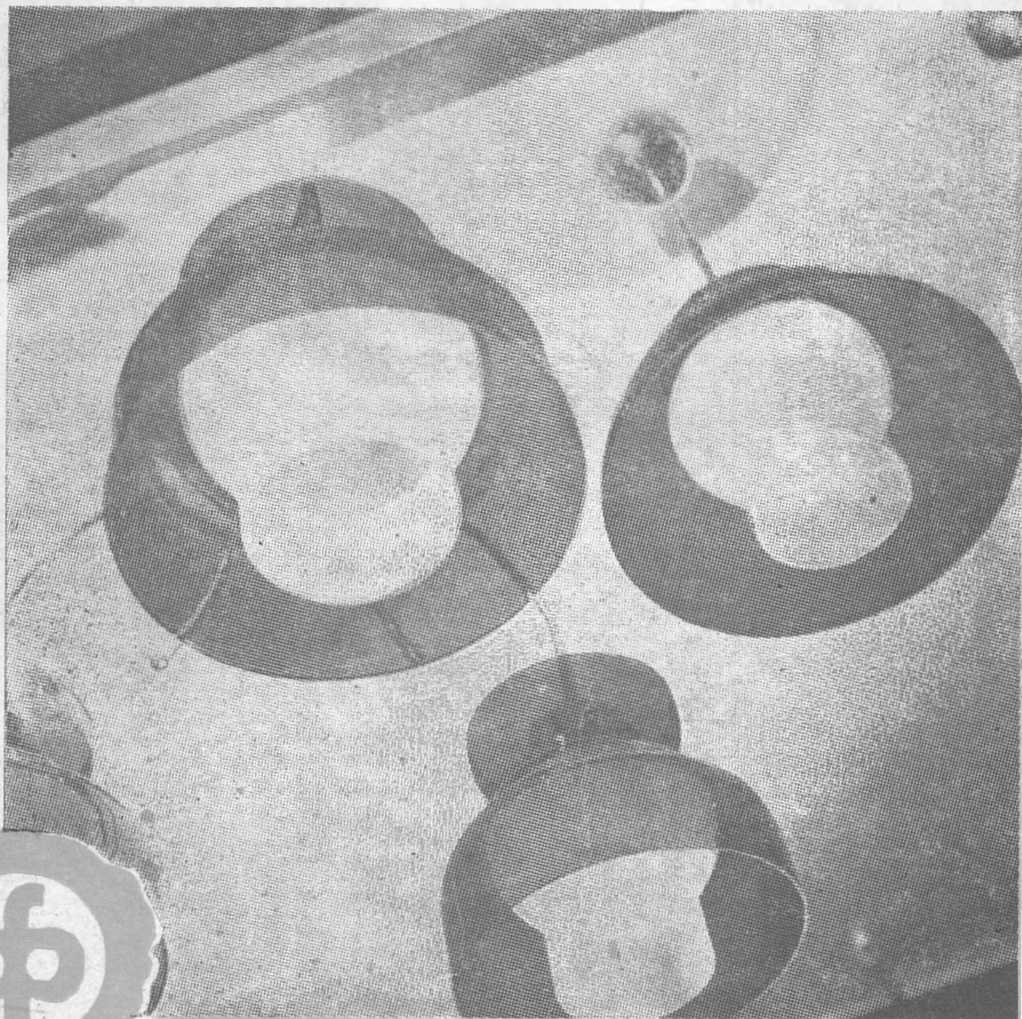
REDAȚIA ȘI ADMI-
NISTRAȚIA

Str. Constantin Mille
Nr. 5—7—9 București
Tel. 14.35.88 și 14.35.58

I. P. „Informația” c. - 1487

44 200

COMBINATUL FONDULUI PLASTIC

București, str. Băiculești nr. 29, Sector 8 Telefon : 67.37.75 ;
Telex : 10.158 ARTEM

● *Produce în atelierul de lămpi la cerere
sau vinde direct prin magazinele Fondului
Plastic*

Corpuri de iluminat tip veioză, lustră, lampadar, plafonieră,
atît după proiectele prezentate de beneficiar, cît și după
acelea ale artiștilor plastici.

● *Execută*

Comenzi speciale de corpuri de iluminat cu caracter de
UNICAT sau SERIE MICĂ, specifice SPAȚIILOR COMER-
CIALE, cum ar fi : BARURI, RESTAURANTE, HOTELURI,
COFETĂRII.

EMANOIL PETRUȚ

GÎND
oare am îmbătrinit gonind
sau gindind in vreme?!...
dar vremea-n juru-mi mi se cerne
și vremea la picioare mi se-așterne
cu celina și nea
și nimeni altul n-o să mi la ia:
eu simt și bradul
sint și zăpada grea
dar simt și „bardul”
de-ar vrea unii sau n-ar vrea...
de-aceea am îmbătrinit zimbind
pentru că-n vreme am gonit gindind!...

EMANOIL PETRUȚ PATOS ȘI SENINĂTATE

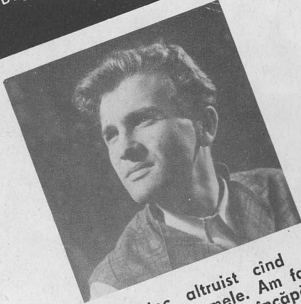
Actor senin și viguros, desprins parcă dintr-o baladă și venit să se bată, pe scena spirituală a vieții, pentru binele și fetețirea semenilor, cu viteză și o nemărginită bucurie ca o poartă deschisă, ca o predestinare. Emblemă eroică, în care poporul își recu-

scena spirituală a vieții, desprins parcă dintr-o baladă și venit să se bată, pe bucurie ca o poartă deschisă, ca o predestinare. Emblemă eroică, în care poporul își recu-

„De o forță dramatică concentrată, sigur pe sine și pe mijloacele artistice, Emanoil Petruț, cu o maturitate care a slujit personajul, a dovedit în același timp propria lui adâncire artistică. Cauza personajului devine a lui, până într-atît de sincer o pledeză cucerind repetate și îndelungi aplauze” (Mircea ALEXANDRESCU, cronică la „Ștafeta nevăzută”, „Contemporanul”, 27 martie 1964)

„Emanoil Petruț a ocolit, cu o maturitate scenică îmbucurătoare, primăjia discursivității, izbind în primele patru cînturi o interpretare umanizată, covîrșind grandilocvența unor pasaie print-o naturalețe stilizată a tînetei. (Vicū MINDRA, cronică la „Răzvan și Vidra”, „Teatrul”, 5/1967)

„În rolul comunistului Pavel Golea, Emanoil Petruț a adus, tot timpul, un echilibru stabil, forță, realism, simplitate și generozitate”. (Radu POPESCU, cronică la „Surorile Boga”, „România liberă”, 6 octombrie 1971)

Emanoil PETRUȚ

A da un sens clar existenței omului și devenirii sale, a da un sens profund noțiunii de solidaritate umană, a face apel la luciditate și rațiune, a miza pe capacitatea de adeziune și de integrare într-un efort creator comun, acestea sînt în esență tezele teatrului politic, acestea sînt direcțiile de bază ale modului nostru de a gândi cîteuzător, a gîndi original, li-ber de scheme și prejudecăți, așa cum este definită însăși gîndirea marxist-leninistă, înseamnă o încredere doare emoționantă pentru încredere în om și în infinitele sale posibilități, înseamnă a aduce un elogiu inteligent, libertății de a înțelege și de a opta.

...nu sînt deloc altruist cînd e vorba de personajele mele. Am față de ele un ciudat și foarte încăpățînat sentiment de proprietar. Nu le-aș ceda nimînu, pentru nimic în lume. Nu numai cînd am urcat pentru prima dată un personaj pe scenă, dar chiar atunci cînd am avut de-a face cu un erou clasic, jucat înaintea mea de zeți de ori, de alții, ba mai mult, cînd am intrat într-un rol ca dublură, din clipa cînd am pătuns înăuntrul unui personaj l-am simțit ca pe o proprietate a mea personală. Veșnică, inalienabilă. E forma mea de egoism.

„Petruț nu venea cu încredere la rol și părea sceptic chiar și după ce-l reușea. Natura lui îl plasa pe drumul bun, instinctul se mula, și pînă la urmă te mirai și tu și el că rezultatul e strășnic. Se însuflețea cu conștientă și răsunătoare; iar la „negativ” a băgat ca ai lui. Era rupt din pîmint. Creș că a fost și bun. Oricum, l-am iubit. Venea cu volubilitate și fărîșurita lui Catinca, făceau un pandant foarte nimerit. Rideau bine, se completau. A fost un om de omenie și un actor pe care nu-l uiți.” Paul EVERAC

- 1. În **Troianele** de Euripide-Sartre (portretizată de Valeria Gagealov)
- 2. Protagonist în **Poveste** din **Ikutsk** de Aleksei Arbușov, alături de Marcela Rusu
- 3. În rolul voievozului Răzvan din **Răzvan și Vidra** de B.P. Hasdeu
- 4. Director al **Ștafeta** de Anghel Everac (în prim-plan, Costache Antoniu)
- 5. În **Trilogia Din jale se intrupează Electra** de O'Neill
- 6. În **Zbor deasupra unui cuib de cucu** de Dale Wasserman - ultimul rol, pentru Busuioceanu, **Învierea** din **Ștefănescu**, **Postel-scenă**, și **Zbor deasupra unui cuib de cucu** de O'Neill, **Zbor deasupra unui cuib de cucu** și **Munții** de Săptămînaș, **Învierea** din **Ștefănescu**, **Postel-scenă**, și **Zbor deasupra unui cuib de cucu** de O'Neill.
- 7. Una dintre primele sale apariții pe scena Teatrului Național - în **Cei din Dangard** de M. Andersen-Nexo împreună cu Toma Adam
- 8. În serialul **Haiducii**, împreună cu Toma Adam
- 9. În serialul **Caragiu** al filmului dedicat lui Tudor Vladimirescu
- 10. Tudor, eroul titular al filmului dedicat lui Tudor Vladimirescu
- 11. În filmul **Vlad Tepes**

C. PARASCHIVESCU

